

Szabó Magda
Álarcosbál

Első fejezet

Kriszti jelmezbálba megy. Minden csupa titok. Nagymama különösen viselkedik, de ez érthető, mert jövő héten lesz az esküvője

Nagymama varrt.

El-eltartotta szeme elől a cigányszoknyát, néha meg Kriszti derekához illesztette egy pillanatra, úgy ráncolta tovább az óriási kasmírkendőt, amely rendes körülmények között a zongorát takarta le. Kriszti ott ténfergett körötte, nézte sose pihenő, csontos kezét. Nagymamának nem női keze volt, apró, finom ujjú, hanem széles, kidolgozott. Gyönyörű jelmeze lesz, pedig csak itthon csinálják – no hiszen neki könnyű, Nagymama varrónő volt fiatalabb korában. Nem szabad jelmezkölcsönzöből hozatni, azt mondta Éva néni. Anikó azért onnan szerzett valami csodálatos ruhát – Anikó már ilyen. Nem is egy tükröt hord magánál, hanem kettőt.

Négy óra. Ötcor kezdenek. Réka kéményseprő lesz, Bazsa elefánt, Cinege madár, csőrrel, szárnyal. Cinegemadár. Ő nem árulta el senkinek a jelmezét. Senkinek! Titok.

Tavaly még elképzelhetetlen volt, hogy részt vegyen valami bálon, nem mintha Nagymama nem engedte volna – ő nem kíváncszott. De ez az idejé más esztendő. Mostanában mintha este se menne le a nap, minden világít éjszaka is, és az ember csak fülel, hallja-e már a léptét annak a csodálatosnak, annak a nagyszerűnek, amit remél.

Micsoda év!

Öltözhetett volna fotóriporternek, fényképezőgéppel a vállán, fiúruhába – de akkor azonnal megismerik, mert ő az egyetlen az osztályban, akinek az apja fényképész. „Légy talán katona” – mondta Bazsa s hunyorgott. Bazsa most már nem haragszik rá. Katona! Ó, az az osztályfőnöki óra a békegyűléssel!

Se fényképész, se katona, semmi, aminek a fogalma az ő személyéhez kapcsolódik. A jelmezbálban az a legjobb, hogy az ember kibújhatik a saját bőréből, hogy más lehet, tökéletesen más, mint aki a valóságban. Fordult egyet a sarkán, meglebegtette a karját. Jó lesz táncolni, isteni jó, még fiúkkal is, ha fel merik kérni, pedig azokkal nem az igazi. Ha fiúkkal táncol az ember, mindjárt mindenfélére vigyázni kell, a hajára, a lábára, a nevetésére, mindenre, míg ha az ember csak valamelyik osztálytársával forog, akkor a lépést is elvétheti, vagy bokán is rúghat véletlenül valakit, nem olyan nagy szégyen, és nem is kell feltétlenül gyönyörűnek lennie. Persze nem a tánc a legjobb a jelmezbálban, hanem hogy az ember néhány óráig azt játszhatja, hogy megváltozott, elvarázsolták, idegen és ismeretlen lett hirtelen... Cigánylány!

Óriási ünnepség lesz, más iskolák néhány úttörőjét is meghívták, jönnek a patronáló KISZ-esek a szomszéd gimnáziumból; és az álarc kötelező. Jó volna, ha a tanárok is felöltöznének valaminek; mennyit nevetnének... Igazgató néni persze nem teheti, ő elvégre mégiscsak igazgató, és bizonyosan vendégeket fogad, a Tanácsot, a kerületi Nőszövetséget, a fő-úttörőket. Hanem Éva néni, Mimi néni, Csatári tanárnő...

Gál Réka mamája, Mimi néni, aki ott tanít a testületben, azt mesélte a múltkor a Réka édesapjának, hogy Lujza néni mindenfélét mondott róla meg Éva néniről a tanári szobában, hogy túl modernnek, és ezek után mit várjon az ember a serdületlen ifjúságtól; mi lesz a tanári tekintéllyel, ha a nevelők ilyen közel engedik magukhoz az osztályt, moziba, színházba viszik, sőt nem tiltják el a szerelmes regények olvasásától sem, hanem osztályfőnöki órán megbeszélnek a gyerekekkel az olvasottakat, meg karnevált rendeznek, lányoknak, fiúknak, álarcos mulatságot... De Igazgató néni leintette, és valami új pedagógiáról beszélt.

Örülne Lujza néni, ha valaha olyan csend lenne az ő óráján is, mint amikor Éva néni jön be az ajtón! Éva néni indiánusnak öltözve is közéjük léphetne, akkor se mernének nevetni, ha nem adna rá engedélyt. Pedig olyan fiatal, hogy ha az utcán kíséri őket, talán el se hiszik a járókelők, hogy ő az osztályfőnökük. Éva néni... ÉVA NÉNI! Ma beszél vele. Ma megoldódik minden.

– Lecke nincs? – kérdezte a Nagymama.

Igaz is, a lecke.

Nem volt ugyan túlságosan valószínű, hogy épp a farsangi délutánra következő napot szemelje ki a tanári kar a nagy feleltetésre, de azért egész bizonyosan sose lehetett tudni az ilyesmit. Rosszul felelni nem lehet. Általában nem, de most különösképpen szó sem lehet róla, nem is annyira önmaga, mint inkább Apa miatt. Leült a tanulóasztalához, nekilátott a másnapi tennivalóknak. Azonnal észrevette, hogy valami rejtelmes okból a másnap sokkal kevesebb felkészülést kíván, mint gondolta. Minden tanár hetek óta azt hangoztatta ugyan, hogy a jelmezbál nem jogcím a nem dolgozásra, s az előtte és utána levő napon is éppúgy kell tanulniuk, mint egyébként, ám oroszból csak egy csepp írnivalót kaptak, magyarból a kötelező olvasmányt kéri számon, azt meg még nyáron feldolgozta, csak át kell lapoznia a jegyzeteit. Testnevelésre most nincs betanulandó gyakorlat, egészségtanon benn se lesznek az iskolában, mennek bölcsődét látogatni – csak fizika van annyi, hogy az ember a fogát szívja; Lujza néni nem zavartatta magát. Szerencsére a fizika mindig könnyen ment neki.

Nem volt egyszerű tanulnia: el-elkalandoztak a gondolatai. Ceglédről semmi hír nem jött ezen a héten, mintha Nagymama meg Bence bácsi között megszűnt volna a levélváltás. Törhette a fejét az okán.

És a másik dolog is, a Terv... Apa arca ifjú, feszült, de mozdulatlan.

No majd ma délután...

Iszonyú nehéz megérteni ezt a teljesen világos fizikaleckét. Valami zavarja. Nemcsak a bál, nemcsak Bence bácsi elmaradt levele, nemcsak az, amit a mai bálra tervez. Az is. De mi még? A szomszéd lakásban nem veszekednek, Ház mesternéni nem űzi a macskát az udvaron, Nagyék nem bőgetik a rádiót, senki sem porol...

Végre rájött, hogy nem zaj zavarja, hanem a mozgás hiánya. Nagymama leeresztette a szoknyát, összefonta az ujjait, abbahagyta a varrást.

Letette a tollat, úgy figyelt.

Nagymama imádta a varrást, még a foltozást is, nemhogy ilyen gyönyörű munkát. Nagymamának a varrás volt a pihenése, a szórakozása, a legjobb multsága. Most csak nézett maga elé, észre se vette, hogy a kasmír a földre lóg, leér a parkettra, azt sem, hogy négy elmúlt, a ruha még nincs kész – semmit. Még a gyöngyöt se fűzte fel teljesen, ott villogtak az ölében a színes gömbök egy bádogdobozban. Nagymama mozdulatlanul ült a nagyszékben, renyhén, mint valami mesebeli, lusta vén tündér. Az ő mindig öltögető Nagyanya!

Ez volt a szép szobájuk, itt fogadtak vendéget, itt állt a vitrin Nagymama porcelánkutyagyűjteményével s a zongora, amely most a kasmírterítő nélkül furcsán kopasznak hatott; rajta a Zsuzsa képe, a tizennyolc éves Zsuzsáé, aki fehér ruhában támaszkodott valami oszlopnak. Műtermi felvétel volt, Apa csinálta ezt is. Zsuzsa nagy, fekete haja persze nem divatos, olyan, ahogy az emberek negyvenkettő nyarán hordták, oldalt elválasztott, majdnem vállig érő, hullámos. De még ez a régimódi frizura se rontja a kép hatását, nem változtat a bátor, komoly tekintet szépségén, a homlok ívén, az arc finom oválisán. Majdnem minden fiatal lány mosolyog a menyasszonyfényképén, Zsuzsa nem. Mintha azt mondaná: a házasság komoly dolog, engem a boldogság nem nevetésre fakaszt, hanem meghat, eltöprengek rajta. Én csak fénylek az örömtől, de nem mosolygok. Nekem titkom van.

Zsuzsa gyönyörű lehetett. Gyönyörű!

Azért az nagyon különös, hogy valaki így szólítsa az édesanyját: Zsuzsa.

Ő voltaképpen hasonlít hozzá, csak neki „rendes” haja van, amilyen kell, kurta, gyűrűs, mint a fiúké. Lehet, hogy ő is szép? Á, butaság! A vonások hasonlósága nem jelent semmit. Sajnos, Zsuzsa más. Sokkal több van az arcában, mint neki, valami mélység, komolyság, valami kifejezhetetlen. Vagy csak azért, mert az ember tudja, hogy Zsuzsa már nem él?

Van valami baj talán, amiről neki nem szóltak? Mért nem varr a Nagymama?

Soha, amióta élt, tizenöt éve, nem látta ilyennek. Nagymama úgy öltöget, ahogy a madár torka be nem áll, Nagymamának ez olyan kifejezési formája, mint a macskának a dorombolás: ez jelzi, hogy rendben van minden, az ebéd fő, nincsenek különösebb anyagi problémák, a parkettbeeresztés sikerült, a kimosott ruha fehér, Kriszti jól felelt, vagy itt a tavasz, ki lehet vinni a virágokat az erkélyre.

Csak nem beteg?

Becsapta a füzetét, bámulta az öregasszonyt. Nagymama háttal ült neki, de megérezhette a pillantását, mert megfordult, elvörösödött, s büntudatosan felkapta a karját, a félig kész gyöngyfüzerek összeko 7códta. Kriszti keze hirtelen olyan hideg lett, mint egyszer kémiaórán, mikor a lombik szétsattant a láng felett, és azt hitte, Burger tanár úr megsebesült. Mert Nagymama sárgás, furcsán száraz arcán gurultak a könnyek.

Nagymama sose sírt.

Se bajtól, se szomorúságtól, még érzékeny pillanatoktól se – vagy a Zsuzsa sírjánál. Nem olyan volt, mint Igazgató néni, aki mindig könnyezett, ha valami meghatotta, ha a nyolcadikosok ballagtak, vagy az énekar valami igazán szépet énekelt. Nagymama nem könnyezett semmiért. Azt mondta, ami könnye volt, elsírta negyvenötben. Kriszti csak állt és nézte. A könnyecseppek és a gyöngyök egyszerre fénylettek felé, Nagymama elővette a zsebkendőjét, a dobozka megrezsent az ölében, kidőlt, a gyöngyök szertegurultak a szőnyegen.

Jó, hogy most a szőnyegre ereszkedhetik, és kutathatja a gyöngyöket mindenfelé, zongora alatt, vitrin alatt, mindenhol. Míg kutat, majd kitalálja, mit tegyen, hogy a Nagymama sír. Mire mindent összeszedett, Nagymama éppen a kapcsot erősítette meg a gyöngyfonadék végén, arca a régi volt, könnytelen, majdnem vidám, kemény pillantású barna szeme is az. Ha nincs mellette az összegyűrt zsebkendő, Kriszti azt gondolhatta volna, csak álmot látott az imént.

A nagyszék mellett zsámoly állt, diófazsámoly, közepében goblenkép, még Zsuzsa hímezte kislánykorában. Mikor Zsuzsa iskolába járt, horgolni meg hímezni tanultak kézimunkaórán. Ők villanyt szerelnek, meg vízcsapot javítanak műhelygyakorlaton, annak azért sokkal több értelme van, mint a goblen képnek. De azért Kriszti szerette a zsámolyt, nem a kép, Zsuzsa miatt, ráereszkedett a hímezésre, amely két, gombolyaggal játszó fehér cicát ábrázolt, s a fejét odahajtotta a Nagymama térdére.

Sajnos, Nagymama se beszédes. Most ki kell várni, míg magától elmondja, mi történt, vagy hagyni az egészet, másfele nézni. Az embernek, ha gyerek, annyi titka van, hát akkor mennyi lehet egy felnőttnek. Néha Nagymama is néma.

„Némával nem érdemes tárgyalni” – mondta Lujza néni azon a fur 8csa, magas hangon, amely nála mindig az ingerültséget jelezte, mikor őt Éva néni hiába faggatta az után az osztályfőnöki óra után. Igazgató néni csak nézett, a fejét csóválta, Nagymama meg hallgatott, hidegen, ellenségesen nézett Éva néniére. „Mi közöttök hozzá – mondta Nagymama arca –, én tudom, mi van a gyerekekkel, de azért se mondom meg nektek, arról mi otthon is csak nagy ritkán beszélünk, nekünk is lehetnek családi titkaink. Én ugyan el nem árulom, akárhányast is adtok neki magatartásból.” „Lám-lám – mondta Lujza néni, s ez már Éva néninek szólt –, íme, Boros Krisztina nyolcadik osztályos tanuló, a modern pedagógia csodája...”

Őt akkor valami szenvedélyes szomorúság fogta el, valami keserű harag, mert Lujza néni csak betévedt erre a beszélgetésre, nem is hívta senki, betévedt, és benn maradt. „Éppen a beiskolázás esztendejében”... – mondta Lujza néni, és Nagymamára villogtatta a szemét – ő meg arra gondolt, engedjék már haza. Az ablakban ott vergődött egy dongó, talán a legutolsó az idén, október volt, csak verte, verte a szárnyával az üveget, ki akart menni, akárcsak ő, minden szó, minden magyarázat nélkül. „Mért nem figyelsz, Kriszti?” – kérdezte Éva néni, aztán Nagymamára nézett, és nem haragosan, inkább szomorúan azt mondta: – Tessék nézni, kérem, nem is figyel ránk, és nem akar beszélni...”

Igen, van, amiről nem könnyen szólal meg az ember. Nyilván a felnőttek világában sincs másképpen.

Milyen furcsa ez. Ha nevetne, akkor nyugodtan meg lehetne kérdezni tőle: „Min neveltél, Nagymamám?” De nem nevetett. Sírt!

Ebben a pillanatban majdnem jobban érdekelték Nagymama könnyei, mint a farsangi bál, pedig ez nagy szó volt, mert a nyolcadik osztály hetek óta a karnevál bűvöletében élt és dolgozott. Olyan órákra készültek fel hibátlanul, amelyekre általában nem szoktak, minden felszólítás nélkül kimentek csengetéskor, hogy tisztességesen lehessen szellőztetni, a naposnak nem kellett kikiabálnia a torkát. Mindenki megcsinálta a leckéjét, sőt a gyöngéssel kérés és kijelölés nélkül is korrepetáltak, mert Éva néni megmondta, nincs karnevál, ha csak egyetlen rossz pontja is lesz az osztálynak. Hát nem lett. Hat hét óta 9még Lujza néni se talál kivétlivalót senkiben, pedig ő aztán igazán nem igénytelen, amellett utálta a jelmezbálnak még csak a gondolatát is, s kétségbeesett arra az ötletre, hogy a lány- meg a fiútagozat együtt bálozik. Fiúk és lányok! Iszonyú!

„Micsoda február van – gondolta Kriszti, és nézte az ezüstrámás képet a zongorán. – Jaj, Zsuzsa, micsoda február van, ha tudnád! Apa úgy megváltozott, hogy rá sem ismernél, Apa olyan lett, mint valami fiatalember, más a mozgása, a szeme, a mosolya, és Apa nevet. Képzeld, Zsuzsa, Apa tud nevetni!

Milyen buta vagyok! Hiszen Te ezt a megváltozott Apát ismerted valamikor, neked a régi Apa volna különös és ismeretlen. Amikor te láttad őt, még fiatal volt és vidám. De amióta én ismerem, tizenöt éve, Apa sose volt jókedvű, csak most. Bizonyosan érted, hogy gondolom, csak nem tudom magamat jól kifejezni. Képzeld, kezd olyan lenni a házunk, mint más emberek otthona. Zsuzsa, Apa él!

Talán ma rendbe jön minden. Rendbe hozom.

És Nagymama is más. Nagymama olyan lányos lett. Nagymama, mióta menyasszony, mindig elvörösödik, mikor átveszi a postástól a Bence bácsi levelét, nagyokat pirul, s a konyhában bontja ki, ott rá lehet fogni a pirulást a főzésre. Tegnap meg belehajtotta az arcát a függönybe, tudod, melyikbe, abba a kékbe az üvegajtó mellett, mintha nem akarná, hogy lássuk; mintha félne, hogy a gondolatai ott ragyognak az arcán. Pedig én tudom, mit gondol a Nagymama, és azt is tudom, mit gondol Apa, de hogy én mit gondolok, azt nem tudja senki.

Nagymama sírt az imént. Olyan furcsa minálunk minden mostanában. Most bálba megyünk, te is meg én is. Nagymama azt ígérte, feltűzi a hajamba a te kislánykori copfjaidat, és akkor, ha táncolok, olyan lesz, mintha te is táncolnál. Ha a copfod velem lesz, nem félek majd elmondani Éva néninek azt, amit el kell mondanom neki.

Zsuzsa, szerettél te golyókkal játszani?

Én most úgy élek, mint amikor pici koromban golyóztam, s a lépcsőházban, oldalt, azon a lejtőcskén, ahol a gyerekkocsikat szokták letolni a lépcső mellett, leeregettem az üveggolyókat, s néztem nagy ko 10molyan, melyik hova jut. Golyókat eregetek most is, Zsuzsa, de sokkal magasabbról, és iszonyúan fontos, hogy célba érnek-e.

Te tudod, milyen boldogtalan voltam, milyen elmondhatatlanul, tanácstalanul boldogtalan. Az idén minden más lett. Annyi tennivalóm van, annyi ilyen golyó, hogy nem értem rá arra sem.

Örölsz?”

– Ma nem kísérlek el – mondta a Nagymama.

Kriszti visszafordult a zsámolyon, úgy bámult rá. Nagymama nem volt menős, de olyan alkalmakkor, amikor úgy érezte, súlyt ad Krisztinek, biztosságot, ha nincs egyedül, mindig elkísérte, s most valahogy teljesen elképzelhetetlen volt, hogy ne legyen kíváncsi rá, mikor cigánylánynak öltözve forog a farsangolók között. Úgy látszik, fáradt. Vagy csakugyan nem érzi jól magát, ahogy az imént gondolta. Sírt is. De borzasztó! Hanem közben elkészült a jelmez. Milyen gyönyörű!

– Öltözz, ne késs el!

Nagymama lánykori fehér díszkötényéből készült az ingváll, amelyet piros zsinór húzott össze a nyakán, s két csepp, puffos ujjacskája volt, felette meg ötsoros, szikrázó gyöngysor. Az ezerráncú, villogóan tarka kasmírszoknyához jól illettek a szomszédból kölcsönkért túsarkú piros cipők! De legjobban a haja tetszett, senki sem mondta volna, hogy nincsen copfja, Nagymama úgy beledolgozta Zsuzsa vastag fekete varkocsait a fürtjei közé. Senki se fogja megismerni! Mindig kurta haja volt, amióta csak ismerték, s magas sarkú cipő sem volt még a lábán – undok viselet, alig lehet lépni benne. Most vagy nyolc centivel magasabb lett. Nagyon nehéz volt becsempészni Zsuzsa levelét a szoknya zsebébe, de sikerült. Nagymama nem vette észre.

Nagymama az álarcot is rápróbálta egy pillanatra. A fekete maszktól felnőttes lett az arca, idősebbnek látszott a koránál, a nyolcadikos kislány helyett egy nyúlánk fiatal lány mosolygott vissza a tükörből.

Nagymama összefogta az ujjait, hátrább lépett, úgy nézett rá, s hirtelen lesütötte a szemét. Kriszti pontosan érezte, mit gondol: Nagymama Zsuzsát látta most maga előtt ezekkel a copfokkal, ebben a magas sarkú cipőben. Zsuzsát, aki tizenöt éve eltűnt előle, s akit legjobban 1 szeretett a világon. Forogni kezdett a tükör előtt, lengette a szoknyáját, s nem mert megszólalni, nem akarta elrontani a pillanat és emlékezés áhítatát.

Forgott némán, csöndesen. A kisasztalon ott volt az újság, a Nagymama szemüvege meg egy könyv, s a könyvben nem a szokott könyvjelző, nem az anyáknapi szív, amelyet tőle kapott tavaly, hanem egy összehajtott papír, valami szögletes, fehér nyomtatvány. Távirat. Csak nem halt meg valaki, valaki vidéki rokon? Csak nem azért sírt a Nagymama? Csak nem azért nem akar eljönni vele a jelmezbálba?

Ha így van, akkor még külön jól tette, hogy nem kérdezte az előbb. Az ő házukban nem szeretnek halálról beszélni.

Forgott, keringett, s leste a Nagymamát. És közben különös módon, önmagát is leste, a jelmeztől valahogy teljesen másnak érezte magát, idegennek, felnőttnak, s minden olyantól szabadnak, ami egy nyolcadikos kislányt megköthet. Ezen a délutánon mindent megtehet, amit 12 egyébként nem lehetne – hiszen ma nem azonos önmagával, nem Boros Krisztina a nyolcadikból, csak egy cigánylány, és ha bemegy az ünnepségre, odamehet Éva nénihez is, és megfoghatja a kezét, hogy jövendőt mondjon neki, mint hajdan a cigányok, mikor még nem volt se joguk, se becsületük, és csak hányódtak szegények, mint a levél, és jövendőt mondtak a hiszékenyeknek, mert valamiből élniük kellett nekik is. Azt fogom játszani, hogy én egy olyan régi cigánylány vagyok, s megmondom Éva néninek, én azt látom a tenyerében, hogy...

Arra rezzent fel, hogy Nagymama hűvös, kemény ujjai az arcához érnek, s hirtelen meztelennek és a régi Krisztinek érezte magát, megtört a varázs. Nagymama levette róla a fekete maszktot, és a saját arcára illesztette. Iszonyúan furcsa volt így, elképzelhetetlenül furcsa, különös, széles, ráncos arcán az álarc. Kriszti csak nézte. Nagymama komoly, barna szeme fiatalon lesett rá az álarc résein át.

Egész más Nagymama tekintett rá, nem volt szabad mást nézni és látni rajta, csak a szemét. Valami olyan mondanivalója lehet, ami miatt el kell takarnia a képét, ami miatt most ő is másnak akar látszani, mint ami. És persze most más is. Így az álarcon át az a barna szem nem az özvegy Juhász Sándorné szeme, hanem a hajdani Kis Etelkéé. Mit akarhat mondani a hajdani Kis Etelka az unokájának?

Milyen furcsa perc! Kriszti szíve vert, nem mert megmoccani. Álltak egymással szemben, egy öreg, kövér, álarcos alak meg egy cigánylány. Aztán Nagymama sarkon fordult, kihozta Kriszti kapucnis kabátját, elegyengette alatta a cigányruhát. Most már levette az álarcot, odatette a kislány elébe.

– Mégis megmondom – mondta Nagymama. – Nem várunk az esküvővel, Kriszti, jövő héten összeházasodunk Bence bácsival. Ma délelőtt, míg iskolában voltál, jött a távirata, hogy délután érkezik.

Az imént olyan volt, mint egy mesebeli lusta tündér. Most is mesebelinek látszott, de inkább olyannak, akit elvarázsoltak, hogy sose tudjon sírni, s aki egyszerre visszakapta ember mivoltát a könnyektől.

Második fejezet

Most megtudjuk, kicsoda Bence bácsi

Gyönyörű tél volt, mesekönyv-tél.

Csak a szépsége érződött, a harapása nem; a pelyhek táncoltak az ember arca körül, megültek a pilláin, a hó nem olvadt el, szelíden rátapadt a járdára, a reggel összetakarított buckákra telepedett, nem keményen villogott, mint a nyári folyó, hanem puhán. Be is csapta a járókelőt, mert a trolik azért csak futottak, bonyolódott az utak szokásos forgalma is, csengetés hallatszott, zörömbölés, néha a közértek előtt hordók gurultak, vagy ládák vágódtak a földhöz, s a zaj mégis lágyabbnak érződött, mintha vattán át hallatszanék minden.

A kapucni elrejtette Kriszti copfjait, rövid szoknyája nem lógott ki a kabátja alól, a piros cipőket papírban hozta a hóna alatt. Aki ránézett – pedig Házmesternéni ránézett, köszöntötték is egymást – , nem hitte volna, hogy a kabát alatt jelmez rejtőzik. A hátsó kijáraton át lépett az utcára: az iskolát, mely az Oroszlán téren állt, nemcsak a Dalnok út felől lehetett megközelíteni, amelyre Krisztiék ablakai nyíltak, hanem a Görbe utcáról is, Kriszti a hátsó lépcsőn futott le, s a Görbe utcára lépett ki a homályos kapualj alól.

Kurta utcácskába jutott, amelyen nem voltak boltok, régimódi házak szégyenkeztek rajta a nagy bérházak árnyékában. Itt-ott már égett a villany a lakásokban, de a lámpafény nem tudott megbirkózni az ereszkedő félhomállyal. A zsákutca mélyén nyitva állt a csepp kápolna ajtaja, két öregasszony lépett ki rajta, az ajtónyíláson át Kriszti felé fénylettek a kápolna lángjai és valami szent kivilágított oltára is, izzó piros szívek. „Szívek – gondolta a kislány. – A szén 14tek mindig megmutatják, megnézheti bárki. Ha a mienket is így láthatnánk, kampócskán, megvilágítva, tapinthatóan. De ki látja az emberek szívét?”

A járda mentén vastag hó fedte a támlátlan padokat. Kriszti leereszkedett az egyikre, az öregasszonyok most lépdeltek el előtte, összesúgtak, szemrehányóan néztek rá. „Nem szeretnek – gondolta Kriszti –, pedig nem tudnak rólam semmit ezek a templomjáró öregasszonyok; csak azt látják, hogy hóban ülök, ami nem szokásos, nem is egészséges, kapucni van a fejemen, a kabátom

túl modern, fiatal vagyok, nyilván hangoskodó, nevetlen... Fogalmuk sincs, milyen vagyok valóban, mi tölt el, mennyi iparkodás, jóakarát... Fogalmuk sincs, mért várom ennyire az álarcosbált, hogy mire készülök én ezen a bálon.”

Nem fázott, nézte az eget. Olyan kövér a téli ég. Az öregasszonyok most fordultak ki az Oroszlán térre, még látszott, de nem hallott léptük a hóban, mintha a járda felett jártak volna. „Lehet, hogy már nem is vagyok kislány? – gondolta Kriszti. – Mitől válik az ember naggyá? Hogy elkezd a mások érdekében gondolkozni?”

Egy szót se szóltak egymáshoz azután, hogy Nagymama bejelentette, mire készül, ő cipőt cserélt, valamit makogott, aztán rohant le a lépcsőn, még azt is elfelejtette megmondani, körülbelül hánykor várható haza, pedig ennek a közlése nélkül sose ment el hazulról.

Most ült, rugdosta a havat, és nagyokat nyelt a boldogságtól.

Bence bácsit három év óta ismerték, akkor költözött a házukba, mikor a fiát elvesztette, mogorva, szálas, fehér fejű bácsi volt, alig köszönt valakinek. „Gógös” – mondták a házban, de Nagymama a fejét rázta, azt mondta: „Bánata van, hagyni kell” – és sóhajtott, rázta a fejét, mint aki azt akarja mondani: „Én ebben szakértő vagyok!” Egyszer egy vasárnap felküldött neki Krisztivel kóstolóba egy tányér ischlert. Bence bácsi borzasztóan meglepődött, nem is köszönte meg, csak nézte Krisztinát, a vállát vonogatta, dűnnyögött, megkérdezte, ugyan ki gondolt arra, hogy nemigen süt magának tésztát, vásárolni meg lusta lemenni úgy egymagának – Kriszti megmondta, hogy a Nagymama Boroséktól, aztán már futott is haza.

Sokáig úgy látszott, eredménytelen marad a közeledés. Bence bácsi éppolyan ridegen baktatott a lépcsőházban, mint annak előtte, sőt amikor beteg volt, be sem engedte Szomszédnéit, pedig annak az a munkája a házban, hogy ellátja és sorra látogatja azokat, akiknek nincs hozzátartozójuk és betegek. De hűsvétkor, harmadéve a Borosék küszöbére le volt téve egy kosár, és a kosárban ott ült egy nyuszi.

Kriszti ugyan már kinőtt a nyúltörténetekből, de akkor azért hajlandó volt azt hinni, hogy maga a Nyuszika járhatott erre, mert az állat sem Nagymamától, sem Apától nem származott, és ugyan ki adott volna neki ajándékot ökivülök – minden rokonuk vidéken élt.

A nyulat persze bevitték, és estére aztán kiderült a titok, mert Bence bácsi becsengetett, rákiabált az ajtót nyitó Nagymamára, hogy a nyulat ne rontsák el a nagy kényeztetéssel, mert jellemes nyúl, tiszta és okos, aztán mintha valaki ellentmondott volna neki, még mérgesebben elmagyarázta, mivel él az állat, majd sarkon fordult és elment. Nagymama csak bámult utána, minden nagyon zavaros volt, csak az lett végre világos, hogy az ajándék Bence bácsitól származik, és nyilván annak a régi ischlernek a viszonzása. Nagymama a vállát vonogatta, hümmögött, a nyúl étrendjét szigorúan megtartották, Bence bácsi pedig hét nap múlva beállított, ellenőrizni a nyuszi nevelését, jött egyszer, jött kétszer, aztán egyszer csak eljött mindennap.

Bence bácsi egyáltalán nem illett az ő lakásukba.

Náluk tavaly ősziig mindenki úgy élt, mintha a másik súlyos beteg volna, halkán beszélt, iszonyúan figyelmes volt, majdnem természetellenesen udvarias. Az ő házukban sose kiabáltak, de nem is igen nevettek. „A mi kis árvánk” – mutatta be Nagymama Krisztit annak, aki néha elvetődött hozzájuk, s Kriszti ilyenkor lehajtotta a fejét, erre nem lehetett mit mondani, ez igaz volt, iszonyúan igaz, és ettől mindjárt minden az eszébe jutott az embernek, amit pedig szeretett volna elfelejteni. Apa és Nagymama alig érintkeztek valakivel, s a gyerektársaság, amely Kriszti körül kialakult volna, valahogy sosem állandósult; mindenki megnézte Krisztit, aztán nem ment hozzá több 16ször, s ha meghívták valahová, maga Kriszti nem ismételte meg a látogatást.

„Minek menjek?” – gondolta a régi fejével. Mindig sírva jött haza mindenünnen. Minél kedvesebbek voltak hozzá az anyák, annál inkább. Nagymama már tudta, mi lesz a vége, ha látogatóba megy; az ablakban könyökölve vagy a konyhaasztalnál ügyködve várta haza; nem szólt

neki, de rajta volt az arcán: „Minek nézed más édesanyját, mikor neked nincsen? Nem jó beleselkedni a mások életébe! Én se megyek sehová, apád sem, élünk a gyászunknak, így néha olyan, mintha Zsuzsa most is köztünk lenne, csak éppen elfutott volna valahová vásárolni. Mi hárman összetartozunk. A mi világunk külön világ.”

Nem, ide egyáltalán nem illett Bence bácsi, annál kevésbé, mert kiderült, hogy nem is olyan, mint amilyennek hitték. Megtörte a gyásza, hosszú időre elvette a kedvét a mosolygástól, de aztán szép lassan ocsúdni kezdett, kereste az idegenek társaságát, moziba vitte a házbeli lányokat, Fiúkat, sőt le lehetett adni nála esténként azokat a gyerekeket is, akiknek a szülei színházba mentek; Bence bácsi olykor még 17énekelt is nekik, nagyon csúnya hangja volt Bence bácsinak, de mindenki úgy érezte: gyönyörű.

Bence bácsi boldog házasságban, sok kisgyerek közt élt valamikor, aztán öregségére valahogy teljesen egyedül maradt, s Nagymama váratlan küldeménye megint eszébe juttatta az otthont, a nevetést, gyerekzsibongást, a vasárnapi ebédek utáni csöndes beszélgetéseket. Nagymama tésztája egész folyamatot indított meg akkor, a ház szárnya alá vette Bence bácsit, s bár a lakók közül Borosék voltak az egyetlenek, akik megelégedtek volna a bizonyos első közeledéssel, Bence bácsi hozzájuk ragaszkodott leginkább – talán mert Nagymama ischlere volt az első jel abból a hajdani, elsüllyedt családiélet-világból.

Hozzájuk szokott, ki se lehetett nézni, üldögélt Nagymama mellett, mutogatta neki a szakkönyveit meg a folyóiratokat – Bence bácsi nyúlzakértő volt, híres, régi szakember, a prémállattenyésztők telepén ma sem nélkülözheték, mikor már közeledett a hetvenhez. Bence bácsi sose ment vagy jött el az ajtajuk előtt úgy, hogy be ne csengetett volna. Kriszti a csengetésekről vette észre, hogy Nagymama másképp néz Bence bácsira, mint bárkire, aki valaha megfordult náluk. Ha megberrent a csengő, Nagymama összereszt, és zavartan elmosolyodott.

Mikor felfigyelt rá, olyan indulatba jött, hogy belesápadt.

Ők külön család, az életük is más, mint amilyen a többi emberé. Mit képzelsz a Nagymama, most megoszthatják valami idegennel, akármilyen kedves és szeretetre méltó is ez az idegen? Túl sokat van itt, túlságosan barátkozó, nagyokat nevet – önáluk nem szoktak így hahotázni. Apának a vállára vereget, már háromszor is ezt mondta: „Kedves fiam, fiatal vagy te még erre a magányra, nincs az rendjén, hogy nincs kitől tanácsot kérsz.”

Még csak az kellene, hogy rábeszélje Apát a nősülésre! Micsoda ötlet!

Szólta is a Nagymamának egy este hajmosás közben, csak úgy a mosdó felett, hogy Bence bácsi kellemetlen ember, és Zsuzsa bizonyosan nem szeretné. Nagymama hallgatott, mintha ez nem volna elég érv, Kriszti akkor kicsavarta a haját, s egyenesen a szemébe nézett, reszketni kezdett a szája: „Ugye, sose hagysz itt engem? – kérdezte. – Tudod, hogy nincs anyám. Ugye, mindig velem maradsz, amíg csak élünk?” Nagymama egy darabig nem felelt, csak nézett rá, aztán a földre pillantott, suttogott valamit. Nem volt vidám suttogás, de azt jelentette, hogy vele marad örökké, és sosem engedi, hogy idegenek közékük furakodjanak.

Nagymama sokkal szomorúbb lett ez után a beszélgetés után, szomorúbb, üres arcú és szóvalan. Kriszti nem értette, mert most jött volna el az idő a nevetésre: Bence bácsi megkérte a Nagymama kezét, ez aztán igazán mulatságos dolog; Nagymama túl a hatvanon, Bence bácsi meg majdnem hetven. Házasságról beszélni, micsoda ötlet! Ő hivatalosan nem is tudott erről, de a szomszéd szobájában volt, amikor Nagymama és Apa között szóba került az ügy; Apa megkérdezte Nagymamától, mi lehet az oka, hogy Bence bácsi vidékre megy, hogy állást cserélt egy kollégájával, és Ceglédre költözik, arra a nagy állattenyésztő telepre. Nagymama valami olyat mondott, hogy így jobb mindenkinek, ő elvégre nem mehet hozzá feleségül, más dolga van a világban, mint hogy Bence bácsi állattörténeteit hallgassa. „Igen, nekünk itt van Krisztina” mondta Apa, s Kriszti ott az ajtón túl teljesen természetesnek érezte, hogy ez elég ok és magyarázat. Miféle ötlet volna férjhez menni, mikor ő itt van, és náluk különben is mindig mindenki szomorú.

Ó, micsoda utálatos kislány is volt! Micsoda lehetetlen kislány! Ha nem jön Éva néni tavaly szeptemberben, talán nem is változik meg soha, vagy csak olyan későn, hogy Nagymama és Bence bácsi mellől elfut az élet, magányosan és örömtelenül.

Bence bácsi elköltözött, csak a levelei érkeztek helyette, a levelek meg az ajándékok, hol a Nagymamának, hol neki – neki gyönyörű papírszalvétákat meg gyufacímket küldött, Nagymamának meg virágmagvakat, szobanövények ápolásáról szóló könyveket. Az élet régi rendje visszaállt, de csak rövid időre, mert aztán jött Éva néni, és azok a különös új osztályfőnöki órák, az októberi botrány a békegyűlés miatt, s az a sajátságos időszak, amikor úgy érezte magát, mintha lázas 19volna, szinte fel sem mert nézni a padból, csak befelé figyelt, önmagába, aztán meg otthon, körben, mindenkire – s akkor egyszerre megvilágosodott minden, önmagát is látta, a Nagymamát is, Apát is, úgy, ahogy addig még sohasem.

Apa nem dolgozik laboratóriumban, Apa csak a felvételeket csinálja. De azért Apa mutatott már neki nyers képeket, nem voltak valami csodaszépek. Sőt! De mikor a laboratóriumban munkába vették őket, s elkezdtek rajta dolgozni hajszálfinom ecsettel, a képek megváltoztak. Nem pontosan olyanok lettek, amilyenek az emberek a valóságban voltak, hanem amilyenek szerették volna látni magukat. Fodros szájú, álmodó szemű, sajátságosan sima arcú emberek néztek vissza a fényképekről a szemlélőre. Kriszti, életében először, úgy látta magát és a családját, mint egy retusálatlan képen. Riasztó élmény volt, de nagy élmény. Nagymama járt-kelt közöttük, hébe-hóba válaszolt a Bence bácsi levelére, de különben sosem említette, mintha elfelejtette volna az együtt töltött délutánokat, estéket.

Kriszti akkor már tudta, hogy attól, hogy az ember nem beszél valamiről, még gondol rá. Sőt. Többet gondol rá.

Akkortájt kezdett Apa is más lenni Nagymamához. Mintha Apának is megmagyarázták volna ugyanezt. Kriszti sejtette, ki beszélhetett Apával, Nagymama volt az egyetlen, aki nem vette észre, hogy valaki idegen gondolkodik helyettük, ad tanácsot, irányít. Nagymama valahogy nem gyanakodott Éva nénihez, nehezen is enyhült meg iránta, mintha nem akarná megbocsátani neki emlékezetes találkozásukat az után az iszonyú osztályfőnöki óra után. És persze nem tudta Bence bácsi sem, hogy van Óbudán egy fiatal tanárnő, akinek az az elve, hogy az embereknek természetesen kell élniök, és nincs hitványabb eljárás, mint amikor valaki ránehezedik a családtagjaira, és nem hagy nekik levegőt.

A dolgok azért persze nem mentek mindjárt egyszerűen. Először neki is tisztáznia kellett magában, mit akar hát voltaképpen, s mikor már eldöntötte, azzal kellett számot vetnie, hogy lehet azt, amit elképzelt, megvalósítani. Nagymama a biztonságot jelentette, a szakácsnőt, a bevásárlót, a nagymosások intézőjét, a frissen húzott ágyakat, a takarítónőt. Mi lesz nélküle?

Mikor végiggondolta, úgy megszégyellte magát, hogy elpirult.

Lehet, hogy ezen múlt idáig az egész? Nem is valami érzelmi dolgon, hanem pusztán kényelemszereteten? Emiatt kellene a Nagymamának özvegyen maradnia holtáig?

Hát majd ő csinálja azt ezentúl, amit eddig a Nagymama, azaz annyit belőle, amennyi az ügyességéből kitelik. A többit a porszívó, a padlókeféző, a Patyolat, az üzemi konyha... Jó istenem, micsoda önző volt, micsoda önző!

Először Apával kellett beszélnie erről, ez volt életük első, igazi felnőtt beszélgetése. November legvégén volt, mikor Apán még rajta ragyogott frissen szerzett örömeinek fénye, mikor még nem fakult el minden, mikor még folytak a találkozások – azok a bizonyos találkozások, amelyek közül kettőt meglesett.

Apa hümmögött, a torkát köszörülte. Valami olyat mondott, hogy egy jó barátja hasonlóképpen gondolkozik. „Jó barátod – gondolta Kriszti –, tudom én, ki a te jó barátod.” „Na, látod – mondta Apának, vállára tette a kezét, az arcába nézett. Egy-két év, és ő is olyan magas lesz, mint Apa. – Ki szóljon neki, te vagy én?”

Apa úgy érezte, Krisztinek mégsem illendő.

Ezen, magában, mulatott egy kicsit. Apa néha egy egész picit régimódi. Bizonyosan Éva néni is észrevette már. De Apa nevelhető. Minden felnőtt nevelhető, a legöregebb is, azt tanítja Éva néni. Majd. Van idő.

Apa valóban beszélt Nagymamával, Nagymama azon a napon tört össze valamit először, amióta Krisztina ismerte. Úgy reszketett a keze, hogy leejtette a kerámia hamutartót. Nagymama nem könnyen adta be a derekát, sokáig kellett magyarázni neki. „Ezerszer is hallani akarja, hogy megleszünk nélküle – gondolta Kriszti. – Nagymama borzasztóan kötelességtudó, rendes ember.”

Három nap telt bele, míg sikerült Apának meggyőznie, akkor elhallgattak az ellenérvek, és Nagymama elvonult levelet írni. Bence bácsi válasz helyett személyesen jött fel Ceglédre, s az a szombat este derült volt, ünnepi, sokkal derültebb és ünnepibb, mint bármi a Kriszti emlékezetében. Nagymama jegygyűrűt is kapott, igazi arany 21karikát, a pillantása is olyan lett, mint az arany, derült és csillogó az örömtől.

Ha a jövő héten megesküsznek, akkor Bence bácsi mégsem hajlandó nyárig várni, ahogy a Nagymama kérte. Nagyon helyes, minek a boldogsággal várakozni. Nagymama nyilván szégyelli magát, hogy enged neki, de ugyanakkor boldog és zavart. Édes Nagymamám!

„Iszonyú jó voltál hozzám mindig – gondolta Krisztina. – Sose háláltam meg semmivel. Az volt a hálám, hogy egyre jobban rád csimpaszkodtam, elárasztottalak önmagammal, elálltam minden utadat. Ahova csak fordultál, engem találtál meg, én meg úgy képzeltem magamban, ez a szeretet. Csupa ragaszkodásból nem hagytalak élni, és látod, így is elvettem tőled két szép esztendőt, hiszen Bence bácsi még hatodikos koromban kezdett neked házasságról beszélni. Menj, szabad vagy! Soha többet nem fogom azt gondolni, hogy szeretek valakit, ha rabbá teszem önmagammal, ha lehúzó, mint valami kolonc.

A szeretet röpít. Ha valakit szeretek, annak szárnyakat kell adnom. Magamtól nem tudtam, hogy így van, de időközben megtanítottak rá. És ha ez sikerült, ha ez, ami veled történt, akkor talán sikerülni fog minden, amit tervezek.”

A téren madáretető állt, Rékáék örse szerelte fel, a homályon átsuhant két madár, az egyik a kivájt fatörzs tetejére ült, a másik a mesterséges fészek bejáratára telepedett, s kopácsolni kezdte a spárgára fűzött fagyúdarabot. „Az ember nem önmagának él” – kiabált mindig Lujza néni, ha valaki rohant a folyosón, s majdnem felborította a szembejövőket. Ők kuncogtak a szaván, szólásmondás lett közöttük. Most a szavak hirtelen értelmet kaptak, világos, kézzelfogható, majdnem könnyeztető értelmet, amitől az ember azt érezte, hogy csípődni kezd a szeme.

Megrázta a fejét, mintha el akarná hessenteni a gondolatokat. Régi gyerekkori mozdulata volt, mindig így tett, ha azt érezte, hogy nem akarja tovább törni a fejét valamin: vadul rázni kezdte a fűrtjeit, mintha a gondolat valami valóságos dolog volna, amit ki lehetne rázni a koponyájából, mint egy tárgyat. Felállt. A kápolnácska harangja megnyikkant, aztán a plébániatemplom is rákezdte az Oroszlán téren. Öt óra, ha nem iparkodik, elkésik.

Harmadik fejezet

A bálon. Anikó csudaszép, de nem sok öröme van benne. Az Álarcos KISZ-es

Pár háznyira volt az Oroszlán tértől.

Mikor kiért, azonnal látta, hogy az utca délutáni képét is megváltoztatta az álarcosbál: a boltok ajtaja mögül vevők és elárúsítók leselkedtek, nézték az iskola felé iparkodó gyerekeket. Éva néni úgy rendelkezett, hogy mindenki otthon öltözzék fel, az iskolában már csak a kabátját rakja le, s tegyen álarcot; ott se hely, se mód, hogy a termekben öltözködjének, túl nagy felfordulással járna.

Az osztály csak örült az utasításnak: az iskolában szó se lehetett arról, hogy kifessék magukat, Lujza néni mindig mindent látott. De otthon minden tükörrasztalban akadt rúzs, s a mamák, akik mostanában mindennap bejöttek az osztályokba valamiért, hol a büfémegajánlást, hol a terítést, hol a teremdekorációt megbeszélni, engedékenyek és lelkesek voltak, mihelyt a bál szóba került. Kriszti mindig hosszan, elmélyülten nézte, ha valamelyik osztálytársának édesanyja bekopogott hozzájuk szünetben, nézte, méregette, milyen egy anya.

Azért az nagyon különös, hogy valaki soha, egyetlen perce ne ismerje az édesanyját.

Persze, a gyerekek hiába öltözködtek fel otthon, a jelmezek legnagyobb része olyan volt, hogy nem lehetett a télikabáttal eltakarni, s a járókelők, vásárlók és boltosok azt nézték nagy mulatva, milyen különös alakok haladnak az iskola felé. A lódenkabátok vagy irhabundák alól csillogó tüllszoknyák, indián leggingek villantak elő; rettentően furcsa volt a kétféle öltözék, a hétköznapi meg a farsangi keveredése.

Mikor Kriszti az iskolakapu elé ért, taxi állt meg a téren, Anikót hozta a mamája. Anikón fehér prémgallér volt, nyilván az is a köl 23csönzöből; az ő ruhája hatását bezeg nem rontotta télikabát. Krinolinja meg-meglendült, ahogy lépkedett, a mamája oldalra pillantott: sokan nézik-e? Nézték, sőt egy bácsi azt is mondta: „Éljen!” A bácsi kannát cipelt, öreg volt, kopott. Anikó oda se nézett rá, pedig a bácsi olyan szeretettel csodálta.

A kapu felett az iskola címerpajzsáról vastag kötegben lógott a szerpentin. A lépcső tetején Bico tanár úr irányította a forgalmat, s ugyan szükség is volt rá, mert olyan sokan özönlöttek felfelé, hogy a tömeg összetorlódott a kapubolt alatt.

Kriszti nemcsak a saját iskolatársait látta, hanem idegeneket is, fiúkat, lányokat egyaránt. Réka bekormozott arca egy csapat ismeretlen mögül mosolygott rá, de nem tudtak egymás mellé kerülni, túl nagy volt a tömeg. A mamák talán még fegyelmezetlenebbül viselkedtek, mint a gyerekek, mindenki elsőnek akart felmenni. A fiúk sokkal rendesebbek voltak, mint a lányok, egyszerűen félreálltak az útból, mintha díszőrség fogadná a farsangolókat a lépcső két oldalán. Timár Pali, az őrsvezető, példás fegyelmet tartott.

A díszterem melletti VI. b-be kellett mennie mindenkinek, ezt még délelőtt kihirdette Éva néni. Ott várják az inspekciós mamák a farsangi népet, ott lesz a ruhatár. Az ember beadja a kabátját, számot kap érte, aztán adnak egy másik számot, amelyet a jelmezére tűzhet, s már mehet is a díszterembe, végiglépdelni a zsűri asztala előtt. Ha lezajlott az ötletességi verseny, kezdődik a tánc.

„Ha az ember a VI. b-ben leveszi a kabátját, mindenki azonnal meglátja a jelmezét” – gondolta Kriszti. Az övét egyelőre még nem látta senki; a cigányruhát elfedte a kabát, Zsuzsa copfjait a kapucni, a Szomszéd néni piros cipője meg itt van a hóna alatt egy papírzacskóban. Ha mindjárt tudják, hogy ő a Cigánylány, hiába teszi fel az álarcot, nem lesz igazi. Valami mást kellene kitalálni.

Elkanyarodott az első emeleti mosdó felé.

Ide tilos volt járniok.

Iskolájuk bemutató iskola volt, tanárjelöltek gyakoroltak náluk; ez a mosdó, ahova most beszökött, a felnőttek mosdója volt, tükörrel, szap 24pannal, törülközővel, ahol órák után rendbeszedik magukat a nevelők. Bereteszte az ajtót, mikor beosont, és cipőt váltott. Kifordította a kabátját, hogy ha viszi, arról se ismerjenek rá, és feltette az álarcot. Még egyszer megnézte magát a tükörben. Nagyon elégedett volt.

Borzasztóan fontos, hogy ma délután senki se tudja, ki a Cigánylány.

Kilesett az ajtórésen, mielőtt kilépett volna: nem járt a folyosón senki. Az első emelet torkában ismét belekerült az áradatba. Timár Pali, akivel elsős kora óta ismerték egymást, ott lépkedett mellette, átfutott rajta a tekintete, nem köszönt neki, nem ismerte meg. A ruhatárban meg Rékának ütközött, Réka azt mondta: „Pardon!” – s megvillant a fogsora mókás, fekete arcában. Rá se nézett, Anikót bámulta, akinek éppen az orrát púderezte a mamája. Rettentő volt a nyüzsgés, de valahogy csak sikerült beadnia a holmiját, a díszteremben aztán már kényelmesen elfértek valamennyien.

Minden mennyezeti lámpa égett, mind a huszonnégy, és valaki színes papírt erősített a körték elé: tarka volt a fény. A terem négy oldalán székek, tornapadok, a színpad belső részén asztal a zsűrinek, fenn, a galérián, ahol ünnepségekkor az énekkar szokott énekelni, eszpresszógép, nagy büféasztal.

Siklott a nevető jelmezések között, néha szóltak is hozzá, de nem állította meg senki, csak ránevettek, integettek felé: „Cigánylány! Cigánylány!” Itt van majdnem az egész tanári kar, s odafenn már főhet a fekete, olyan jó kávészag érződik, mint a cukrászdában. Rengetegen vannak, rengetegen.

De hol van Éva néni?

A zsűri asztalánál ott ült a bizottság. Középen Igazgatónéni, mellette egy ismeretlen, nyilván az Úttörőktől vagy az Oktatási Osztályról; málnaszörpöt isznak és nevetnek. Ott van Burger tanár úr is, no persze, ő ért a jelmezekhez, rajztanár. Az asztal végén az őrsvezetők, négy lány, négy fiú, ők persze jelmez nélkül, csak a zsűrizés után öltözhetnek át. Bazsa, az ő őrsvezetője, ugyanolyan szigorúan néz maga elé, mint akkor, októberben. Mögötte a szék karjára akasztott hátizsák: nyilván a jelmeze. Bazsa olyan rendes!

Ó, istenem, Bazsa! Miket mondott neki, milyen iszonyú dolgokat akkor!

Éva néninek még csak széket sem készítettek az asztal mellé – érthetetlen. Vagy talán teljesen pártatlan akar maradni? Nem kíván részt venni a zsűrizésben? Még egyszer, apróra megnézett mindent, kereste az osztályfőnökét, de nem találta sehol.

Lehet, hogy el se jön? A modernnek és régiek között nagy harc dúl, azt mondta Mimi néni, a Réka mamája. Lujza néni bezzeg itt van, az ablaknál áll, és láthatólag rosszul érzi magát. Lehet, hogy Éva néni csak megrendezte az ünnepséget, de meg se nézi?

Iszonyú csalódást érzett, szinte belereszketett. Ha nem jön el, ő is hazamegy, akkor nincs értelme semminek. Aztán megnyugtatta magát: talán csak késik.

Éva néninek rengeteg társadalmi munkája van. Talán később jön. Azt ígérte, itt lesz – akkor itt lesz. Éva néni sose csapott be senkit.

Mimi néni fogja irányítani a bált, rajta van az úttörőnyakkendő, és nála a síp is. Most belefúj, mindenki gyökeret vert a helyén, azonnal elnémult a beszéd. Igazgatónéni arca fénylik: mindig elragadtatja, ha látja, milyen fegyelem van ebben az iskolában. Mimi néni hirdet valamit, ezt már hallották egyszer: mihelyt megszólalnak a harsonák, megkezdődik a bál. Elsőnek az álarcosok felvonulása következik, ki-ki menjen fel a bal oldali lépcsőn a színpadra, lépegessen el a zsűri asztala előtt, s térjen vissza a földszintre a jobb oldalon. Ha a jelmezötletességi verseny eldőlt, kezdődhetik a tánc. Nagyság szerint, tornasorba, sorakozz! Egy-kettő!

Harsonaszó.

Lujza néni szája, mint a kés, pedig nincs oka haragra, rend van, csodálatos rend. A fiúkra néz a leggyanakvóbban, pedig a fiúk meghúzzák magukat, a legtöbbön nincs is jelmez, csak a Bíró-ikrek öltöztek ördögfiókáknak meg az ötödikes Medveörs mindegyik tagján van medvefej – a fiúk nem szeretik a maskarát. A mamák hangosan nevetnek, valaki elenged egy léggömböt, száll-száll a mennyezet felé. Igazi bál!

Csak nézze Lujza néni, milyen az Éva néni nevelése! Ilyen komolyan, ilyen fegyelmezetten ritka iskola mozog. A lépcsőn még vad volt a kavargás, de most micsoda vidám, feszült a csend: folyik a felvonulás, a jelmezesek nagyság szerint lépnek színpadra, nyilván így a legegyszerűbb. Anikó mamája kezeli a gramofont, kicsit hangos a zene. Minden jelmezt őszinte vagy udvarias taps jutalmaz, a zsűri lázasan jegyez. Most már persze mindenkin álarc van, de azért meg lehet ismerni, ki kicsoda, az a Hamupipőke Bakos Anci, kedves, kék ruhája földig ér, kezében üvegszemű, felfújott tollú, kitömött galamb. Egy hólabda görgög a nyomában, aztán Réka jön, Réka, a kéményseprő, tartja kis falétráját, láncos alumínium golyóit.

Éva néni sehol, pedig most nyílt az ajtó, Csatári tanárnő jött be, a testnevelőjük – megint egy modern, a „balszárnny”-ból. Mimi néni mellé áll, suttognak valamit. Mimi néni a fejét csóválja, nagyot nyel, annyira nevet, hogy köhögnie kell, azt mondja: „Lehetetlen.” „Ugyan! – mondja Csatári tanárnő. – Még csak meg se voltam lepve! Tőle igazán kitelik.”

Most ő került a színpadra. Villog a gyöngy a nyakán. Szép jelmeze van, de nem szebb, mint a másoké, és persze nyomába se léphet az Anikóénak. Megtapsolják, de azért érzi, hogy voltaképpen nincs sikere; az a postaládának öltözött kislány sokkal ötletesebb volt, és Fehér Kati is találékonyabb abban a drótra feszített nejlon abroszban, pontosan olyan, mint egy orvosságos üveg, még papírdugó-kalap is van a fején.

Új vendégek.

Ezek a nagyok, a hajdani tanítványok, akik itt végeztek – a Balassi Bálint Gimnázium tanulói, a patronáló KISZ-esek. Jelmezük nincs, kék szoknyában, fehér blúzban jött valamennyi. Ez olyan szép szokás, az ő iskolájukba mindig visszatérnek ünnepélyre azok, akik ide jártak valamikor. Milyen csinosak, karcsúk, hosszú lábúak, a hajuk csillog. Az ott Fodor, a kék szemű Fodor, tavalyelőtt végzett, egypár fiú nyomul utána, azok is gimnazisták. Lujza néni mindjárt szólni fog valamit.

Kilenc lány jött be, Mimi néni körül rajzanak – Mimi néni volt az osztályfőnöke a kék szemű Fodornak. Azért ezek már olyan igazi nagylányok. Bejött egy tizedik is, most csukta be az ajtót, ez a legnagyobb köztük, és ez komolyan is vette a karnevált, álarc van rajta, s még hozzá micsoda műanyag-csuda, a haját is eltakarja, mint egy fényes, fekete sisak, szeme rése előtt nejlontüll. Ez melyik lehet? Így persze nem lehet megismerni. Fehér blúz van rajta is, kék szoknya és micsoda túsarkú cipő... Majd jön Lujza néni, és elmondja, hogy a boka csontjai és az inak... Persze, az a vicc, hogy igaza van Lujza néninek – az ember mégse fogad neki szót szívesen.

Csatári tanárnő meg Mimi néni odabólintanak az Álarcos KISZ-esnek, aztán azonnal hátat fordítanak neki. Nyilván mind a kettő tanította – lehet, nem maradt róla kellemes emlékük. Kár, mert csinos lány lehet, olyan finomak a tagjai.

Odafenn mindjárt meglesz az eredmény. Réka idesodródott mellé, még mindig nem szabad hangosan beszélniök, suttognak. „Hol lehet Krisztina?” – hallja a Réka susogását. Cinege legyezi magát egy igazi csontlegyezővel, azt mondja, ő is látta feljönni, de aztán nyoma veszett a tömegben. Míg várakoznak, a mamák körbejárnak a tálcákkal, neki is ad egy szendvicset Arató néni: „Egyél, kis cigány!” A Nagymama szendvicseiből kínálja, megismeri őket, ő is segített kenni. Jó! Anikó nem eszik, Anikónak ki van festve a szája, fél, hogy letörli a rúzszt. Ó, a buta!

Azért ez mégis nagyon furcsa, hogy Éva néni még mindig nincs itt.

A KISZ-esek együtt maradtak, nevetgélnek, csak az Álarcos vált külön. Az ötödikes Pócs elcsúszott, elesett, azt emeli fel, leveregeti a dolmányát, Pócs sírni szeretne, de mégis inkább nevet, huszárnadrágja kifeslett a térdén. Az Álarcos egy sarokba húzza, összeölti a lábán a szakadást.

Igazgató néni megüti a gongot: megvan a döntés. Most épp Anikó áll mellette, ajka szétnyílik az izgalomtól. Réka leguggol, a térdét öleli, izgul, minden foga kilátszik, villogtatja a szemét, feszült a csend. Lujza néni nem néz sehová, háttal áll a jelmezeseznek, az ablakpár 28kányra könyököl, csak a nyaka, lila kardigánja látszik. Titok – gondolja Kriszti és megriad. – Titok, hogy Mimi néni mért ilyen, vagy Lujza néni mért olyan. Minden ember titok. Hogy kell élnem, hogy megértsem a titkokat?

– Az ötletességi verseny győztese a tizenhetes számot viselő jelmez – kiáltja Mimi néni a színpadról. Csattog a taps. A postaláda feldöcög a színpadra, meghajolni nem tud a merev papírban, csak integet, az álarcát is leveti, azzal köszön. Király Margitka. Anikó most nem szép, pedig Anikó a legszebb valamennyiök között. Anikó mamája megrántja a vállát, cigarettát keres. Az álarcos KISZ-es odamegy hozzá, szól valamit. Anikó mamája elteszi a tárcáját, és látszik az arcán, hogy dühös.

A vigaszdíjat ketten kapják: a hólabda meg az orvosságos üveg. Most már hárman hajlonganak a színpadon, az orvosságos üveg meglengeti a papírdugóját. Ő nem nyert, még csak meg sem említették, de nem bánja, mindenért kárpótolja az a furcsa érzés, hogy ő most voltaképpen eltűnt – senki sem ismeri. Nincs. Nincs Boros Krisztina, aki botrányt csinált az októberi osztályfőnöki órán, nincs Boros Krisztina, aki beteget játszott egyszer, nincs az a Boros Krisztina sem, aki mégiscsak megtartotta a rajösszejevetelt, és Zsuzsa levelének sorai felett Éva néni arcának vonásait leste. Most csak egy cigánylány van, egy ismeretlen cigánylány, akinek feladata van, aki Éva nénit várja.

Mimi néni megint beleszól a mikrofonba, kezdődhetik a tánc.

Anikót azonnal táncra kéri az egyik gimnazista fiú, Anikó gyönyörűen keringőzik, Réka bezzeg csak ugrál, mint valami kiscica, rázza a seprűjét, mikor felkéri egy páncélos lovag – persze lány az is. A fiúk nemigen akarnak táncolni, hiába biztatja őket Timár Pali. Igazgatónéni lelép közéjük, gyöngéden belódítja a fiúkat is a keringőző lányok közé. Lujza néni éppen most fordult hátra, azonnal visszakapta a fejét.

A Bíró-ikrek ördögtáncot járnak, majd elsodornak mindenkit, az Álarcos most őket választja szét, nem szól semmit, csak kézen fogja az egyiket, a másikat meg odataszítja a szigorú Bazsának, aki most már szintén felvette a jelmezét. Bazsa táncolni kezd az ördöggel, ko 29moly homloka csupa ránc. Iszonyúan mulatságos! Most Réka kéri táncra Krisztinát, forgatja, ránevet, megkérdezi: „Te ki vagy, hányadikos?” Kriszti csak rázza a fejét, nem felel, nem is tud szólni, majd megfojtja a vad diadal, a lélegzete is elakad: ha Réka sem ismeri fel, akkor senki.

Mimi néni is keringőzik, Csatóri tanárnő is, ő Cinegét vitte magával, a haszontalan Cinegét, az Álarcos is táncol, most kérte el Anikót a gimnazista nagyfiútól. Anikó majd megpukkad, de nem ellenkezhetik, csak néz nagy bánatosan a fiú után. Barna Gábor felkéri Anikót, de alig fordul kettőt, megint ott az Álarcos, meghajol, és viszi, sodorja magával. Réka könnye kiperdül, úgy nevet, most már értik, mit akar az Álarcos – otthagyja Krisztit, ő is fut, most ő kéri fel Anikót, és utána sorba mind a lányok, mintha az Álarcos üzent volna mindenkinek, hogy ne hagyják fiúkkal táncolni.

Anikó mamája fehér az idegességtől. Mindenki nevet, és mindenki mintha Anikón nevetne, a papír-, függöny- vagy ágyterítő jelmezekben valamennyien. Anikó krinolinja leng, homlokára csapzanak a fehér paróka fűrtjei, és csak lány táncol vele, csupa-csupa lány.

Igazgató néni úgy kacag, hogy ki kell fűjnia az orrát. Lujza néni visszafordul egy cseppet, most mintha megenyhülne az arca, de aztán megrázza a fejét, mint akinek elég volt: valami gonosz a fejére hajított egy csomó konfettit a karzatról. Rázza a fűrtjeit, menni készül. Az Álarcos most máris ott van, segít kiszedni a hajából a konfettiket, közben beszél hozzá. Lujza néni arca megmerevszik, mintha csodát látott volna. Nyúl a kabátja után – Lujza néni mindig mindenhová magával viszi a

kabátját, s óra közben ott lógatja az ablakilincsen, most is itt a télikabátja –, de az Álarcos kiveszi a kezéből, mond még valamit, s Lujza néni, csodák csodájára visszaáll az ablakba, csak az arca... arca...

Táncolni jó. Az ember nem gondol semmire, és most nem is önmaga, senki. Meleg van, a mamák legyeznek magukat, ki kellene nyitni egy ablakot. Körbe-körbe-körbe-körbe... Nem hitte volna, hogy ennyien felkérlik. Borzasztóan fárasztó magas sarkú cipőben táncolni.

Most azért elég volt, nem lehet elviselni ezt a hőséget. Ott a tornapadok mögött van egy üres sarok, ott csend lesz, lehet egy kicsit pihenni.

Igen, ezen a zsámolyon az ember a lábát is kihúzhatja egy pillanatra a cipőből, nem látja senki. A terem közepén van valami kavarodás Hajdú Teri körül. Már vége, mert az Álarcos ott termett – hogy az is el nem fáradt még. Igazgatónéni táncol, Burger tanár úr nem; vázlatokat csinál a jelmezesekekről.

Az az Álarcos keres valakit.

Eleinte azt hitte, téved, de most már világosan látja, hogy mindenkire odahajol, nem beszélget, mint először gondolta, hanem kinek-kinek az arcába néz. Most Mimi nénit kérte fel, Mimi néni hangosan nevet, azt mondja neki: „Eriggy már, te bolondos!” – aztán a fejét rázza, mint aki jelzi, hogy nem tudja, amit kérdeznek tőle. „Talán el se jött!” Ugyan kit keresnek? A zene egészen hangos, Anikó most állt ki a sorból, eddig még egyetlenegyszer sem hagyták táncolni fiúval. Valaki belelépett a krinolinjába, most a mamájához sántikál, nézik az abroncsot.

Újabb ételkínálás. Most nem kér, nem. Jó itt egy kicsit egyedül, nézdelődni. Lujza néni még mindig az ablaknál áll, onnan figyel, de most valamiképpen mégsem olyan, mint máskor, csak bámul, mint aki nem ért valamit, csak most kezdi felfogni; néz, néz, néz. Az Álarcost követi a szemével, le nem veszi a szemét róla, az pedig már otthagya Mimi nénit, s Kádár Tündét forgatja. Tünde elbotlott, a szárnyánál kapja el, Tünde igazán olyan csinos kis lepke-lány. Kriszti előrehajolt, hogy jobban lássa a celofán szárnyakat, s ebben a percben megérezte, hogy az Álarcos észrevette őt.

Mikor elindult felé, hogy táncra kérje, Kriszti először azt gondolta, nem megy el vele. Nem tudta volna okát adni, csak hát nem. De azért visszabújt a túsarkú cipőkbe.

Nem látni semmit ebből az Álarcosból, még a szemét sem. A nejlontüll mögött semminek sincs reális színe. Szép szája lehet, hibátlan fogai – de csak úgy gondolja.

– Ne álljátok el az utat! – mondta Réka, aki éppen odasodródott melléjük. – No, menjetek már!

Lassú körök, s egy kesztyűs kéz érintése. Mennyit táncolt, s nem hevült át a tenyere... Melyik lány ez a Balassiból? Mindet ismeri, akik át szoktak járni az ünnepekre. Talán Nádor, annak van ilyen formájú feje. De Nádor alacsonyabb, kövérebb. Ez karcsú és nyúlánk.

– Cigánylány!

Csak suttog. Az ablak mellett táncolnak el, kinn inognak a lámpák a szélben.

– Egész bálkezdet óta téged kerestelek...

Őt?

Elvéti a lépést, aztán hirtelen nagyon vigyáz, rémes volna, ha ez az ismeretlen azt gondolná, hogy táncolni se tud. Hanem ha őt kereste, akkor...

Kriszti úgy érzi, becsapták. KISZ-esek őket csak úttörőügyekben keresik. Ennek valaki elmondta az októberi osztályfőnöki órát, s most nevelni akarja.

De hiszen ő megtartotta azt a békegyűlést! Azt nem közölték vele? Ő elmondta a beszédet. Rajta nincs mit nevelni már!

Menni akar, de az Álarcos nem engedi el. Magával húzza a sarokba, ahol az imént megpihent. Erős. Sokkal erősebb nála. A bál most áll csak igazában, most már a mamák is táncolnak. Kriszti szíve hideg, a szája keserű. Nem is néz fel, csak ül, aztán megérzi álla alatt az Álarcos kesztyűs ujjait, ahogy felemeli lehajtott fejét. Most, ilyen közélről, nagyot villan a szeme, amely a nejlontüllön át is valahogy ismerős.

Az Álarcos lehúzza a kesztyűjét, odatartja elébe a balját.

Kurta körmű, keskeny, hosszú ujjú kéz. Ezt a kezet mindenki ismeri az iskolában.

– Nem akarsz jósolni nekem? – kérdezi az Álarcos.

Még mindig suttog. De ez a suttogás...

Kriszti előrenyúl, megfogja a kesztyűtlen kezet. Nagyot, mélyet lélegzik, s az álarc alatt reszket az ajka. Most már tudja, hogy az Álarcos KISZ-es – Éva néni.

Negyedik fejezet

Kriszti úgy meglepődött, hogy időt kell hagynunk neki a felocsúdáásra. Addig lessük meg Lujza nénit, a fizikatanárnőt!

A hó nekieredt.

Lujza néni jól látta az ablakon át, sűrű, puha pelyhek omlottak alá. Mintha előtte és mögötte is mozgott volna a világ: túl az üvegen az alázuhogó hó, a háta mögött pedig a zeneszóra kavargó farsangoló tömeg. Megyeri Éva elvette a kabátját, azt mondta, nagyon szépen kéri, ne hagyja itt őket, s visszaakasztotta az ablakilincsre. Engedett neki. Ugyan miért? Talán mert annyira meglepődött, mikor felismerte, ki áll vele szemben.

Nem kellett volna hallgatnia rá. Rettentően rosszul érzi magát ezen a buta bálon. Az is kár volt, hogy a gyanakvó kíváncsiság egyáltalán idehozta – nem szereti ő még a gondolatát sem a farsangnak, s nem is csinált titkot belőle sohasem. A vezetőség persze nem hallgatott rá, itt az eredmény. Az iskola most nem is olyan, mint egy tanulás céljára szolgáló intézmény, hanem mint valami cirkusz. Meleg van, csillogás – és micsoda zene!

Ma nem is volna inspekciós, annyi eszük volt, hogy nem osztották be rendezőnek – akadt helyette jelentkező, Mimi mindjárt feltartotta a kezét. Majd ha Réka lánya megbolondult, nézheti, mire vezet ez a nagy engedékenység. Persze ha valaki hagyja, hogy Miminek hívják... Mint egy macskát! És persze Csatári is itt van, az is kínálkozik azonnal, ha a gyerekeket moziba, mulatságra kell vinni. Már megszokta az ilyesmit, Megyeri Éván meg éppen nem csodálkozik. De hogy az igazgató is... Pár évvel fiatalabb csak őnála, ötvennyolc éves, és mikor panaszt tett nála a farsang miatt, csak legyintett, azt mondta: „Táncolni is kell, Lujza!” Ő bizony nem tanult táncolni, 33mégis felnőtt, és kitüntetéssel végezte az egyetemet. Apa sose volt otthon, Mama eltűnt, Violának meg tilos volt őt mulatságba vinnie. Apa nem szerette a bálakat, a táncolást sem.

Apa. Kővári Antal. Micsoda fényes név!

Ott a plakettja a Fizikai Kutatóintézetben – no lám, oda mindig hajlandó elvinni a tanulókat. Nem szól, hogy kinek a plakettja mellett állnak meg, nem tesz megjegyzést, de valaki azért mindig odahajlik a bronztáblához, megnézi Apa profilját, szemüvegét, s kibetűzi a szögletes vésésű feliratot:

DR. KŐVÁRI ANTAL MAGYAR KINERGETIKUS KUTATÁSOK ÚTTÖRŐJE

Apa csak a muzsikát szerette meg a könyveket.

Mikor meghalt, ő állott mellette, Apa akkor teljesen érthetetlenül viselkedett, nem azt mondta: „Köszönöm” – pedig ott virrasztott mellette három héten át, és maga főzte neki azokat az ételeket, amelyekről azt gondolta, mégis bele tudja diktálni. Csak nézett rá, akkor már szinte csak szem volt, csupa szem, nézte őt, aztán lassan felé nyújtotta a kezét, s azt mondta: „Bocsáss meg, Lujzika!”

Néha olyan furcsákat beszélnek a nagybetegek. Mért kért bocsánatot tőle? Ma sem érti. Gyereket csak úgy lehet nevelni, ahogy Apa tette, szigorúan, kemény kézzel fogva. Kirándulásnak van értelme, az egészséges. Táncnak nem.

Megyeri Éva álarcban!

Elkeseredett a szája. Megint háttal állt a tömegnek, de kénytelen volt visszafordulni, valaki meglökte. Anikó. Mi lesz ebből a lányból? Ha már Megyeri eljött, dobta volna ki innen azzal a kifestett szájával, lakkos körmével, de nem. Láthatólag akkor sem engedné el, ha menni akarna, agyontáncoltatja a vihogó lányokkal. Anikó már alig áll a lábán.

Hatvanhárom éves. Megyeri Éva huszonnyolc. Néha már az jut eszébe, rövidesen nyugalomba vonul, nem bírja ki Megyerivel egy munkahelyen.

Persze, Megyeri miatt nyugdíjba menni túlzás volna. Tanítani jó, inkább áthelyeztetni magát, akkor legalább nem látja ezt a fiatal nőt, aki annyira másképp gondolkodik, mint ő. „Nem lesz semmi baj a gyerekekkel!” – ígérte az előkészítő értekezleten. Most úgy látszik, mintha nem is volna. De várjuk meg a végét, utóbb szokott minden romboló hatás jelentkezni. Majd vizsgák körül.

Visszafordult, rákényszerítette a szemét, hogy nézze a tömeget. Azért jött el ma, hogy lássa, mi lesz Megyeri Éva és Mimi képtelen ötletéből, s még ebben a percben is abban reménykedett, hogy valami révén csak kiderül: neki volt igaza, amikor ellenkezett. Kővári Lujza voltaképpen szerette a gyerekeket, a lelkét beleadta az óráiba, az osztályok méltányolták is tárgyilagos osztályzatait, rendkívüli tudását, igazságszeretetét, de ha tehették, kitértek az útjából. Most is érezte, hogy zavarja a táncolókat a jelenléte, s ha egy-egy pillantás megakad rajta, a kipirult arcokról letörlődik a mosoly. „Mindjárt megyek – gondolta Lujza néni. – Én se vagyok itt szívesen. Legyetek nyugodtak, mindjárt megyek.”

Kering az egész felső tagozat, az anyák kacagnak, kávéat isznak, és szendvicset harapdálnak. Nem így kellene nevelni, nem így. Valahogy úgy, ahogy Apa nevelt hajdanán. Mért gyűjtik a filmszínész képeket, ez se visz jóra, és mért gyűjtenek egyáltalán mindent, gyufás dobozt, papírszalvétát, levelezőlapokat...

Ő bezzeg nem gyűjtött semmit.

Otthon Viola vezette a háztartást, és Violának az volt az utasítása, hogy dobja ki a kacatokat. Ki is dobta a levonós képeit. Csak eleinte sírt, aztán megtanulta, hogy nem szabad a lomot szaporítani. Minek az?

Mimi és Csatári azt mondja, nincs igaza. Az igazgatónőnek is ez a véleménye. Pedig nekik nincs igazuk. Minek ez az úttörősi is, ez a mindigvalakivel-együtt-mindigfalkában játék. Közösség... örökké közösség. Mintha egyedül nem lehetne.

Negyvenhárom éve él egyedül.

Megyeri úgy járkal a gyerekek között abban az álarcban, mint Mátyás király. Mimi és Csatári azért kacarásztak annyit jó előre, mert tudták, mire készül. Vajon az igazgatónő is tudta? Mert ha nem, abból azért kerekedhetnék valami... Valami figyelmeztetés.

Á, ugyan! Csak őt figyelmeztetik unos-untalan. „Kővári kartársnő, engedje közelebb magához a gyerekeket!” „Kővári kartársnő kiváló munkát végzett a szakmai továbbképzésen, de ne feledje el, hogy munkája csak akkor hozhat igazi eredményt, ha teljes lélekkel részt tud venni a gyerekek

örömében, bánatában.” „Kövári kartársnő példamutatóan felkészül az óráira, de nem él együtt az ifjúsággal...”

De. De. DE!

Nála bukik a legkevesebb tanuló. Ő aztán beleveri mindenkibe az anyagot! Szereti ő a gyerekeket, de gyöngédsége abban áll, hogy megtanítja őket fizikára. Azok a hidak, kohók, erőművek, amelyeket az ő tanítványai valaha tervezni fognak, idők végezetéig hirdetik majd az emberi alkotóerő diadalát. Mit akarnak még tőle?

Talán öltözzék maskarába ő is, mint Megyeri?

Nyílik az ajtó, benéz Dóka, az orvos, a Dóka Hedvig apja. Térdét csapkodja, úgy nevet, mikor meglátja a jelmezeseket. No, bezzeg az övé... Még elképzelni is az ő édesapját, hogy bemegy valami ilyen helyre, leül, nevet, beleharap egy szendvicsbe!... Ugyan! Apa még érdeklődni se járt be az iskolába, és megmondta neki, hogy Violát is kímélje meg ettől. Úgy éljen és dolgozzék, hogy járkálás és faggatózás nélkül se érje őket bizonyítványosztáskor meglepetés. Ha megtudja, hogy szégyent hoz rá valamikor, ha a Kövári név, az ő neve... Na, egyszóval vigyázzon!

Egyszer, mikor vörheny lappangott benne, semmit se tudott nyelvtan órán. Milyen régről tér vissza az emlék, milyen feneketlen mélységből! Intőt kapott, írásos figyelmeztető cédulát, amelyet meg kellett volna mutatnia otthon. Nem vitte haza, világgá ment azonnal, bögve, lázasan – pici volt még, harmadikos, alig nyolcéves, ott ballagott kis kosarával a Duna-parton, a rendőr találta meg, az vitte be az 36órszobára, akkor már csak szédelt a láztól meg a gyengeségtől. Az órszobán körülvették, valaki ölbe vette, ételt hoztak neki, azt mondta az egyik rendőr: „Buba!” Buba... Otthon sose becézte senki. Mama nem volt, Apa egész nap a laboratóriumban ült és dolgozott. Viola vitte haza a rendőroktól, iszonyú este volt.

Megyeri a sarokban suttog valakivel, aki cigánynak öltözött, nagy, fekete varkocsai vannak. Melyik gyerek ez? Alig van már becsületes hosszú haja valakinek, amióta divatba jött a lófarok meg az idéetlen fiú-fejű frizura. Megyeri magyaráz valamit. Ez nyilván az a bizonyos modern pedagógia. A fenyőfa-ünnepen, amikor a színpadon megjelent Téalapó, látszott a fehér fényben, hogy a nyolcadik osztály minden tagja vörös masnit kötött a hajába – mert a nyolcadik osztály újabban olyan, mint a tömb, minden tanuló ugyanazt csinálja, amit a többi, s ha az egyiknek valami baja van, harminckilenc vele szisszen. Megyeri akkor elkérte a Gál Réka szalagját, kettévágta, s maga is feltett egy kis masnit.

Ő abszolút tudást igyekszik adni, nem engedi, hogy egyetlen tanuló is megfelelő alapok nélkül lépjen magasabb osztályba. Ezt igen, ezt vállalja. De masnit tenni, táncoltatni a gyerekeket, összeereszteni a lányokat a fiúkkal...

Fiúk...

Hogy hullt a hó azon a régi télen is.

Mikor tizenhat éves volt, Szekér Bandi is kijárt a jégre. Akkor még nem voltak ilyen fura, cipővel együtt árult korcsolyák, az övét még csatolni kellett. Szekér Bandi sose ment ki addig a pályára, míg ő meg nem érkezett, hogy felcsatolhassa a korcsolyáját. Ő leült a melegedő előtt a padra, nagy szégyenlősen előrenyújtotta a lábát. Akkoriban hosszú szoknya volt a divat, majdnem földig érő. Szekér Bandi mindig felnézett rá a korcsolyakulcs felett – kék szeme volt, s az arca télen is barna, nemcsak nyáron.

Milyen bolondos is az emlékezet! Máig emlékszik Szekér Bandi szemére. Bezzeg a múltkor, világ szégyenére, nem jutott eszébe egy képlet, majd elsüllyedt a katedrán, Boros mondta meg helyette, a pi 37masz Boros Krisztina, akit ahelyett, hogy jól megbüntettek volna októberben, még külön a figyelmébe is ajánlottak minden nevelőnek, hogy „gyógyítsák a lelkét...”

Apa nem bánta a korcsolyázást, az az egészséghez tartozott. Ha nincs Szekér Bandi, sose lett volna belőle baj. De Viola, aki elkísérte a jégpályára, olykor valami bevásárlás miatt magára hagyta a Városligetnél. Valahányszor Viola bement a csemegéshez, Szekér Bandi mindig megjelent, máig se tudja, honnan, egyszer csak ott termett, mosolygott, és beszélt hozzá.

Aztán egyszer Apa arra jött, s meglátta őket, amint a csemegésbolt előtt ácsorogtak. Odaköszönt nekik, mintha ügyet se vetne rájuk, de vacsora után csengetett Violának, és Viola sírva jött ki a laboratóriumból, és bezárkózott a szobájába.

Manapság nincsenek már házvezetőnők, se nevelőnők.

Vajon Viola boldog volt önáluk?

Ez a Megyeri hatása, hogy ilyesmin törí a fejét, Violán, Szekér Bandin, ilyen badarságokon. Persze hogy boldog volt, mért ne lett volna az, árva lány volt, koldusszegény rokon, mi más megoldása lett volna az életének, mint hogy odajön, és vezeti az Apa háztartását. Nem volt cseléd, házvezetőnő volt, társalkodónő. Rokon.

Mennyi minden változott az utolsó két évtizedben! Ha Viola ma élne, ma volna árva lány...

Azon az estén, akkor Apa neki is csengetett. A laboratóriumba sosem volt szabad engedély nélkül belépnie senkinek. Személyzetnek soha, Violának és őneki pedig csak akkor, ha Apa csengetett. Violát két kurta jelzés hívta, őt három. Bement. Apa kávéfőzőt magának, török kávéfőzőt, azt mondta, nem azért járta ki az engedélyt, hogy lány létére felvegyék magántanulónak a fiúgimnáziumba, és nem azért megy be Viola kíséretében minden hónapban két-két napig órákat hallgatni, hogy az osztálytársaival csavarogjon. „Megtiltom, Lujza!” – mondta Apa, és ő másnap már nem ment ki a jégre, sőt abban a hónapban a látogatásra kijelölt napokon beteget jelentett. Szekér Bandi egyszer írt neki, nem tudja, mi volt a levélben – Apa vette át a postát.

Ha szigorú volt hozzá, jól tette. Az ember nem csatangol fiatalokkal. Ezt úgy megtanulta, hogy mikor – szintén Apára való tekintettel – felvették az egyetemre is, ha csak elkerülhette, nem szólt a kollégákhoz. Viola akkor már nem volt sehol, egyedül ment; harmadéves fizikus volt, mikor Apa meghalt. Apa íróasztalában, a feljegyzések között, ott volt a Mama képe is, egy nagy hajú, nagy szemű, mosolygó lányé. Nem is tudta, hogy maradt róla fénykép. Mamáról nem volt szabad beszélni, mert Mama megszökött Apától, s otthagya őt, mikor még beszélni se tudott. Mama csodaszép volt, de Mama...

Hát ezért nem volt szabad korcsolyáznia Szekér Bandival.

Ezek a gyerekek persze korcsolyáznak, s neki nincs szava az iskolában, mert hiába nyerik meg mindig az ő tanítványai a házi meg iskolaközi fizikai versenyeket, itt Megyerire hallgatnak, arra a fruskára a nagy, szőke hajával, és nem órá. Ha őt meg is dicsérik, a szöveg valahogy kényszeredett, s mindig a szakkör miatt kínozzák, hogy ha már a fél életét amúgy is a fizikai szertárban tölti, mért nem fogadja be az úttörőket.

Ebben a kérdésben elég világos az álláspontja: ha engedélyezik a külön lány-, külön fiúszakkört, szívesen dolgozik együtt a gyerekekkel. Ám Megyeri, a csapatvezető, ragaszkodik a vegyes szakkörhöz, azzal az indokolással, hogy a tananyag azonos, a tanulók középiskolában és egyetemen úgyis együtt lesznek, és szoktatni kell őket előre, hogy ne legyen nagy szenzáció, ha egy fiú meg egy lány találkozik. „A családban is többnyire vegyesen szoktak születni – mondta Megyeri. Ilyen érvei vannak! – Legyen az érintkezésük természetes, megszokott!”

Megszokott! Máig emlékszik Szekér Bandi kék szemére.

Az igazgatónő keringőzik. Hogy nem szégyelli magát, ebben a korban! Bico is táncol – felkérte Rékát, az most magánkívül van az örömtől. Lehet is. Egy tanárral táncolni! Szórják a konfettit, mulatnak, holnap mindegyiknek a bálon fog járni az esze.

Azt hitte, rosszul lesz, mikor Megyeri odasúgta neki, hogy ő van az álarc alatt.

Minek csinál ilyesmit? Ez az, amit úgy tanítanak az ifjúságnak, hogy romantika? Ettől olyan népszerű? Egy férfival látja mostanában megint, ugyanazzal, akivel ősszel járt, azzal a fényképésszel, aki a lakása alatti FÉNYSZÖV-ben dolgozik. Tegnap már karonfogva mentek, Megyeri kabátjára rá volt tűzve egy csokor hóvirág.

Á, hazamegy. Minek maradjon itt? Holnapra senki se fog készülni, az igazgató az új irányzatot pártolja, nem elég neki a szaktudás, valami mást is kíván a nevelőktől. Ő tud dolgozni, de táncolni nem, és táncoltatni se tud másokat. Pajtáskodni se fog a gyerekekkel soha. A gyerek tanuljon és engedelmeskedjék. Úgyse kíván tőle a felnőtt se kártékonyat, se gonoszat.

Hazamegy. Otthon fog vacsorázni, ezek a szendvicsek nem kellene, majd éppen hogy őt valami anya lekenyerezze, el se fogadná; micsoda gondolat. Mimi persze a harmadikat eszi már, és hogy a gyerekek mit fálnak össze... Hazamegy, pirít kenyeret, főz egy teát mellé, felkészül holnapra. Felkészül... A kisujjában van minden. De azért új óratervet csinál, mert mindig minden osztály más valamiképpen, jobb új óraterv alapján dolgozni. Aztán rádiót hallgat, persze nem azt az undok dzsesszt, hanem valami Bachot keres, Mozartot...

A zene nagyon megnyugtató. Apa is szerette a zenét.

Megnyugtató... Mért kellene megnyugodnia? Már nem is nyugtalan. Ez az új pedagógiai irányzat, látja, érti, tudomásul veszi. Becsületesen elismeri, hogy nincs is nagy felfordulás – ám neki nincs az ilyesmihez kedve, nem is helyesli, csinálja, aki érti és szereti. Innen bizonyára sokan fognak párosával hazamenni.

Nem kell törődni vele, nem érdemes. A maguk módján megbecsülik őt, egyszer már kapott pedagógus-jutalmat is, mi kell még? Majd csak eltelik az élet. Az esték tele vannak árnyakkal, sok-sok árnyékkal, este, ha megitta a teáját, válogathat köztük.

Gondolhat Mamára, aki tovatűnt, s nem is volt igazi anya, gondolhat Apára, a laboratóriumra, szivarjának keserű füstjére, és gondolhat Violára, aki a háború alatt halt meg. Ki érti azt a Violát, az ember néha azt gondolja már, megőrült: Viola, öregen, eldugott két vadidegen embert, akiknek bujkálniuk kellett, és aztán Violát kivégezték.

Micsoda árny! Egy kivégzett árnyéka... Viola, keskeny arcával, félénk, érzékeny ajkaival... Mikor utoljára látta, már gyárban dolgozott, ez is kétségbeejtő volt, meghökkentő, érthetetlen, mint annyi minden, mint az, hogy megszökött tőlük, s Apa tilalma ellenére férjhez ment ahhoz a rettenetes festősegédhez, aki a lépcsőházban dolgozott náluk; érthetetlen, mint a háború, hogy hulltak a bombák, és pusztultak az emberek, és az ostrom, minden...

Viola elsurrant mellette az utcán, neki kellett utána futnia; valami szatyrot cipelt, s látszott az arcán, hogy nem örül a találkozásnak. „Gyárban dolgozol?” – bámult rá, mikor megtudta tőle, miből él. „Ott – felelte Viola –, textilgyárban. Tudod, hogy én nem végeztem iskolát.” Vékony keze megnőtt, megvörösödött, folyton a Viola kezét kellett néznie. „A férjed?” – nehezen mondta ki, mert Viola szökése és házassága felháborító volt, Apa szinte belebetegedett a szégyenbe. „Már nem él” – mondta Viola, és lesütötte a szemét, pillái alatt megcsillan a könny.

Csak nézte, milyen más lett, mennyire nem hasonlít már ahhoz a Violához, aki ült a gyerekszobában, ellenőrizte a leckéjét, vagy a konyhában elszámolt a szakácsnővel. Ez a Viola nem volt azonos azzal, aki a jégpálya előtt várakozott, felpattant, mert szól az Apa csengője, és aki soha nem kapott levelet...

Makogott neki valamit, hogy menjen vissza hozzá, ő már tanár, keres annyit, amennyiből ketten is meg lehetnek – úgy érezte, ezzel tartozik a családnak; csak nem lehet gyárimunkás egy rokonuk. Ha már az a képtelen alak, a férje, nem él... Apa meghalt, nagyon csöndesek az esték. Violával rengeteg közös emlékü van. Jöjjön vissza!

De Viola a fejét rázta, megköszönte az ajánlatot, s azt mondta: „Nem!” „De hát hogy bírod?” – kérdezte Violától, az nevetett, ő meg csak állt a Váci utcán, s elképedve nézett rá. Akkor, ott,

negyvenkettőben eszmélt rá, hogy az alatt a húsz év alatt, míg Viola a házukban élt, sose hallotta hangosan nevetni. „Jól – felelt Viola, és nevetett, nevetett, átcserelte a kezében a szatyrot –, remekül. A szövőgyárat? Hát hogyan...”

A villanyórára nézett, máig emlékszik rá, hogy a villanyóra üvege törött volt, neki kellett megmondania Violának, hogy már fél hét. „Sietnem kell – mondta Viola, hirtelen rátette kesztyűtlen kezét az ő vállára, és érthetetlen módon ő is azt mondta, amit Apa a halálos ágyán: – Bocsáss meg, Lujzika. Nagyon fiatal voltam – tette hozzá tűnődve –, nagyon féltem apádtól, és még nem ismertem a férjemet, nem tudtam sem azt, mi az igazság, sem hogy milyen a világ. Bocsáss meg azokért az örömtelen éveikért...”

Mire felelni tudott volna neki, már tovasiklott a Váci utcán az emberek között.

A jelmezeselek kört formálnak, úgy lépegetnek valami buta szövegű dal dallamára. Sose fogja megtudni, mi a jó abban, ha az ember csordában gyalogol, és együtt bolondozik másokkal. Megyeri mellől pedig elhelyezteti magát; talán ha gimnáziumba megy, mégpedig nem koedukációsba, hanem egy fiúba, vagy lányba, nem lesznek többé ezek a problémák, s nem kívánják tőle azt, amihez nincs tehetsége, a gügyögést. Neki nem való gyerekszoba, ugyan. Nem marad egy helyen Megyerivel, aki folyton azt magyarázza a konferencián, hogy a gyerekeknek joguk van az ártatlan örömhöz...

Valaki megint felengedett egy léggömböt, Cinege felvisított, aztán a szája elé kapta a kezét, pedig nem is szólt rá senki. Jól van, Megyeri, maradj itt győztesen, mulass jól a híveid között. Én is mindent megteszek a tanulókért, de semmi olyat, amit kártékonyak ítélek.

Milyen érdekes volna, ha lenne túlvilág, és mindenkivel találkozhatnék, aki már nem él!

Persze, túlvilág nincs, a műszerei nem mutatják, a fizika és kémia, az okos tudományok, amelyeknek hisz, azt mondják, nincsen, s ezt néha nem is olyan könnyű elviselni. Bár ha volna, ugyan mit mondanának neki, akik már nem élnek? Mit mondana Mama, aki még Apa életében meghalt valahol külföldön, és Apa, kezében szivarral, fehér köpenyén kerek kis lyukkal, amelyet a parázs égetett, és Viola.

Nem, nem. Azért így jobb.

Így Erzsike sem beszélhet, akit alig ismert, mert a konyhába nem volt szabad lemennie, Erzsike, aki kórházba került és meghalt valami operáció után. „A személyzettel tilos érintkezni, de a beteg konyhalányt meglátogatni kötelesség” – így tanította Apa, s ezért adta parancsba Violának, hogy vigye magával a kórházba. El is mentek, s megtalálták Erzsiket; nem lehetett mindig érteni, mit mond. Rengetegen voltak a kórteremben, Viola mindjárt fel is állt, hogy ne zavarják a betegeket, a tészta, amit hozott, ott maradt az éjjeliszekrényen.

Ő voltaképpen akkor nézte meg életében először Erzsiket, sovány, fekete szemű parasztlány volt, sűrű haja is fekete. Feküdt, dobálta magát, aztán egyszer csak megismerte őt, különös módon Violát nem ismerte meg. Nézte, nézte, aztán azt mondta, de kiáltva, hogy az ápolónő felkapta a fejét: „Lujzika, a maga mamája angyal volt. Hallja? Angyal! Oszt elszállt abból az iszonyú házból...”

Viola húzni kezdte kifelé a teremből, ő meg ment, riadtan, mert az egészről nem értett semmit. Mamának hirtelen két arca lett, egy Apa megrajzolta arca, amely hideg, menekülő és gonosz, és egy Erzsike-féle, egy angyalé. Viola futott vele a folyosón, csak úgy kopogtak a léptei.

Jó mulatást, Megyeri! Elég volt a báladból.

Míg kifelé sodródott, nem vette észre senki. Zúgott a zene, a galériáról megint zuhogni kezdett a konfetti meg a szerpentin. Kísérte a nevetés, mint vonat a füst.

Ötödik fejezet

Az Álarcos KISZ-es nem hisz a jóslatokban, inkább maga mondja el Krisztinek, mi történt vele a múltban. Megtudjuk, hogy négy tündér élt valaha az udvarukban: három jázminbokor meg a nagymamája

– Persze, nem gondoltam komolyan – mondta az Álarcos.

Az iskolában bizonyára megtanították rá, hogy az ember tenyere nem árulhatja el sem a jelent, sem a múltat, sem a jövőt. Az emberről meg az életéről csak maga az ember vallhat, ha akar, s a jövőt se lehet megjósolni, legfeljebb megálmodni, eltervezni vagy elképzelni, mint a nagy emberek tették. Olvastad Jókaitól a „Mégis mozog a föld”-et? Nahát, valahogy úgy.

Nem, nem mondtam komolyan, hogy jósolj nekem. Ha meg is próbálnád, nem hinnék a szavaidnak, én csak a valóságnak hiszek meg önmagamnak. Hogy mi történt velem a múltban, csak én tudhatom, mint ahogy csak én tudom igazán, mi az, ami a jelenemet kitölti, s ami a jövőt illeti, az is megmutatta már az arcát, megvillant, mint a nap a fellegek mögött. Sokkal megnyugtatóbb és értelmesebb dolog, ha a te jóslatod helyett én magam mondom el, mi volt, mi van, mi készül.

Szép copfjaid vannak, súlyos, fekete fonatok.

Nekem kislánykoromban rövid hajam volt, kurta, göndör és sűrű, édesanyám felnyíratta hátul, mint a fiúknak, nemigen ért rá bontogatni, fonogatni, mindig korán el kellett mennie munkába – együtt járt dolgozni a Nagyanyámmal. Mikor én kicsi voltam, nem voltak még gyári bölcsődék meg napközi otthonok, én az udvaron nőttem fel meg az utcán, a szomszédunktól kaptam ebédet, Sárkány nénitől, együtt ettem a Sárkány-unokákkal. Anyám, Nagyanyám késő délután vergődött haza a gyárból, de én azért sose voltam egyedül, mindig ott csetlettem-botlottam valamelyik udvarbeli lakónál. Volt a mi házunkban három jázminbokor, azokat nagyon szerettem. Nekem minden fa 44olyan volt, mintha elvarázsolt ember lenne: a diófák meg a tölgyek férfiak, a fűzek, nyárfák meg a gyümölcsfák asszonyok vagy fiatal lányok, akik táncolnak, hajladoznak, mikor süt a hold.

Rút udvarunk volt, az Üllői út legvégén laktunk, és valamennyi lakásnak egy irányban nyílt az ajtaja. A mi egy szobánk is hitvány volt, vizes, salétromos, sötét – nem telt szebbre. Tudod, mikor az ember ilyen házban és ilyen lakásban nő fel, kell, hogy azt higgye, hogy a jázminbokor tündér. Ugye, érted?

Sárkány néni egyszer lángost sütött, nekem is adott belőle, borzasztóan ízlett, befaltam, és hálából elmondtam neki, hogy a bokrok elvarázsolt lányok. Kinevetett. Attól fogva nem beszéltem erről, s csak magam tudtam, hogy a házban négy tündér él: a három jázminfácska meg a Nagyanyám.

Ó, az én Nagyanyám!

Minálunk meg Sárkány néniéknél nem lakott férfi.

Nagyanyám tizennégyben ment férjhez, tizennégy tavaszán. Már tanultatok az első világháborúról, tudod, miféle év volt. Mikorra anyám megszületett, nagyapám már elesett a szerb fronton. Apám akkor halt meg, mikor én még két éves se voltam, nem emlékszem az arcára, nem maradt róla más emlék, csak az esküvői képe, s Nagyanyám szerint még az se hasonlított hozzá, apám sose volt hetyke, olyan jókedvű, mint azon a fotográfián. Egy hajnalban, mikor az újságokat hordta szét, egy teherautó alá került a biciklijével.

Sárkány néninek kivándorolt a férje, sose hallott többet róla, csak lányai voltak, fia egy sem; mondom, nálunk meg a szomszédban csupa nő lakott, s ez nem volt nagyon jó. Az élethez

hozzátartoznak az apák meg a fiútestvérek, mindig nagyon bántam, hogy ha már nincs édesapám, nem született legalább bátyám vagy öcsém.

A gyár, ahol Nagyanyám, anyám meg Sárkány néni lányai dolgoztak, Kispesten volt. Mi, gyerekek néha, műszak után, elébe mentünk a nagyoknak. Én főleg Nagyanyám miatt mentem, mert míg a hosszú utat megtettük hazáig, mesélt, vagy válaszolgatott képtelennél képtelenebb kérdéseimre. Egyébkor nemigen volt ideje rá.

Nagyanyám sose volt fáradt vagy türelmetlen, ha velem kellett foglalkoznia, anyám igen. Anyám rendkívül fiatal volt még akkor, és nehezen viselte, hogy elvesztette a férjét. Ám Nagyanyámat, ha nem volt valami fontos munkája, mindig lehetett nyaggatnom, s nem bírtam olyasmit kérdezni tőle, amire ne tudott volna válaszolni. Már akkor, pici koromban is éreztem, hogy olvasott és okos teremtés. És minden kérdésemre válaszolt, olyasmire is, amire más felnőtt elhűl, vagy összehúzza a szemöldökét. Nagyanyámtól tanultam meg, hogy mindig felelni kell a gyerekeknek, akármilyen különös vagy látszólag illetlen dolgot kérdeznek is.

Legjobban az esküvőjéről szerettem hallani, s ő is arról beszélt a legszívesebben. Én harminckettőben születtem, nekem 1914 s az első világháború kitörése majdnem olyan titokzatos és távoli volt, mint nektek Napóleon vagy Julius Caesar. Tudod, hogy van ez: minden, ami nem most volt, nem a mi életünkben, hanem régebben történt, elképzelhetetlenül messzinek tűnik.

Már az is iszonyúan izgalmas volt, hogy Nagyanyám vénen ment férjhez, harmincöt éves korában. Az én képzeletemben a menyasszonyok ifjak voltak, gyönyörűek, és hosszú fátyol lengett utánuk, mikor elmentek az esküvőjükre. Nagyanyám titokban ment férjhez, a rokonai tudta nélkül, csak úgy, egy szürke kabátban, leszökött az anyakönyvvezetőhöz, úgy kötött házasságot, aztán visszaosont a házba, ahol dolgozott, és egész délután a kezét tördelte, mert nem merte megmondani a gazdájának, hogy elmegy. Végül aztán nem is szólt semmit, csak egy levelet hagyott ott, és kiszökött a házból.

Nagy házban lakott az én Nagyanyám, az erkélyüket griffmadarak tartották, s hátul kert volt, medencével. A levelet bedugta a gazdája szobájának ajtórésebe, s kisurrant a kapun. Tél volt, úgy mesélte, olyan igazi tél. Valaha sokat utazott azzal a családdal, ahol dolgozott, bejárta Skandináviát, látta, milyen a tél északon, milyen sajtóságon zöld az éjszaka meg a levegő, hogy villognak a jégcsapok, s milyen sárga, fényes, nesztelen és vastag a hó. De Nagyanyám azt mondta, hogy akkor, tizennégy januárjában sokkal szebb volt a tél Budapesten, 46mint valaha is Svédországban. Nagyapám a sarkon várt rá, kivette a kezéből a szatyrát. Mentek az utcán és énekeltek, de Nagyanyámnak közben potyogott a könnye, úgy félt a hajdani gazdájától, persze azért csak énekelt, mert boldog is volt, s a könnyek szinte odafagytak az arcára. Akkor énekelt először életében utcán.

Nagyapa festő volt, szobafestő, már nem nagyon fiatal, negyven éves, ott dolgozott abban a házban, ahol a Nagyanyám élt, ott festette a lépcsőházat, úgy ismerkedtek össze. Mikor Nagyanyám megszökött vele, az körülbelül olyan hőstett volt, mint amikor egy úszni nem tudó beleveti magát a folyóba: talán mégsem süllyed el...

Nagyanyám...

Sokkal jobban szerettem, mint az édesanyámat. Anyám hamar elment tőlünk, engem otthagyt, mint egy felesleges kiskutyát, mert kérője akadt, aki nem akarta elvenni gyerekekkel. Anyám oly fiatal volt még, huszonegynéhány éves, sírt és panaszkodott egy éjszaka. Én végighallgattam, mit beszél – a gyerek mindig akkor ébred fel, mikor legkevésbé kellene, jól tudod. Nagyon kicsi voltam, mikor felriadtam az anyám sírására, de azért pontosan megértettem, miről van szó, s a szívem majd megszakadt félelmemben, mert nem tudtam, találnak-e valami megoldást. De aztán megnyugodtam és elaludtam, mert Nagyanyám azt mondta, hagyjon csak engem nyugodtan nála, és menjen, éljen boldogul – megcsókolta anyámat, még az ölébe is ültette egy percre, s édesanya ült a térdén, máig látom kisírt szemét, kibontott, nagy haját. Valahogy teljesen természetesnek éreztem, hogy Nagyanyám az ölébe veszi – hiszen a lánya... El is aludtam nemsokára.

Nagyanyám megértette őt, de bennem azért maradt valami rossz érzés, valami olyan, amit egy gyerek nem is tud szavakba önteni: az én anyámnak nem lett volna szabad beleegyeznie abba, hogy csak nélkülem veszik el, hanem olyan férjet kellett volna választania vagy kivárnia, aki engem is vállal vele együtt. Tudod, Cigánylány, én kicsi korom óta készülök arra, hogy édesanya legyek – akárkinek az édesanyja, nem fontos, hogy az a kisgyerek vér szerint is az enyém legyen. Nemcsak azért, mert mindig szerettem azokat, akik nálam kisebbek voltak, 47-es sosem untam el az udvarbeli kisbabák ringatását, hanem, azt hiszem, anyám miatt is, hogy úgy odaengedett, hogy úgy le tudott rólam mondani.

Ugye, milyen furcsa kislány lehettem én a felnyírt, sűrű hajammal és azzal a vággal, hogy édesanya lehessek valamikor, meg a titokkal, hogy az udvarban tündérek élnek, jázminfácskák és a Nagymamám...

Látod, Cigánylány, hogy nélküled is emlékszem arra, ami volt!

Néha nem bánám, ha nem emlékezném annyira, máskor meg örülök neki – többször örülök, mint búsulok. Tizenkét éves voltam, mikor Nagymama meghalt, ezt néha szeretném kitörölni az emlékeim közül, de aztán megkeményítem magam, és arra gondolok: nem szabad elfelejtenem, hogy halt meg és miért, és hogy Nagyanyám hiába élt volna, ha nem emlékezem rá, mi történt vele. Hát néha felmondom magamban az utolsó napot, amikor még láttam, elismételgetem – most már nem félek az emlékeimtől. Én nem hiszek abban, Cigánylány, hogy valaha valahol valamiképpen még meglátom őt a testi mivoltában, tudom, hogy nincs már sem a húsa, sem a csontja sehol, de ha valami olyat észlelek a világban, amit ő remélt, ő gondolt, tervezett el valamikor, az jut eszembe, hogy mégis megvan ő abban, ami az életben szép és eredmény.

Ősz volt, negyvennégy ősze, gyönyörű, meleg október. Nyáron szépen megizmosodott a három jázmintündér, és a mi lakásunkban egy férfi lakott meg egy nő, akik sose mentek ki az utcára, még az udvarra sem, és akikről nem volt szabad sose beszélnem. Kinn játszottam az udvaron, a bokrok alatt, csodálatosan, szokatlanul meleg ősz volt, vert a nap. Sárkány néni ott mosott az udvaron, nem köszöntem neki, mert Nagyanyám rettenetesen összeveszett Sárkány nénival azelőtti héten, hogy az idegenek odaköltöztek hozzánk, s nem voltunk beszélő viszonyban. Szándékosan, előre megfontoltan vészett össze vele, kidolgozta magában az összekapást, mint valami haditervet, aztán mikor úgy sikerült, ahogy elgondolta, egész este sírt, míg meg nem dagadt a szeme.

Én tudtam, hogy idegenek fognak költözni hozzánk, Nagyanyám elmondta. Mindig mindent elmondott nekem, és ha szólt hozzám, úgy 48-beszélt velem, mint a felnőttel; úgy megbecsült, mintha nagy lennék, és olyan sokat is kívánt tőlem, mint egy értelmes nagylánytól. „Ha elmondod valakinek, mindannyian meghalunk” – mondta akkor, s én tudtam, mi az a halál, mert folytonosan bombáztak. Csak ráztam a fejemet iszonyodva, annak jeléül, hogy nem szólok senkinek, mert azt akarom, hogy éljünk, hogy mindenki éljen.

Sok volt a légitámadás azon a nyáron, s a mi házunk alatt nem volt pince, az utca közös óvóhelyére kellett elfutnunk. Ha éjjel ért, vittük a hitvány kis holminkat, nekem meg egy kispárnát a fejem alá. Mindig elaludtam a Nagyanyám ölében, csak arra emlékszem, hogy elvittek hazulról, utóbb meg haza, de hogy mi volt a pincében, arra már nem – Nagyanyám a legnagyobb bombázás közben is álomba mesélt, s hangja és személye erősebb volt annál, mint ami odakinn történt. Csak akkor féltem igazán, ha nappal volt támadás, mert akkor Sárkány néniékkel kellett az óvóhelyre futnom, Nagyanyám a gyárban volt.

Mielőtt megérkeztek volna, akiket el kellett rejtenuk, mert máskülönben megölték volna őket, Nagyanyám azt mondta, most össze fog veszni Sárkány nénival, mert Sárkány néni mindig be-befut hozzánk, s neki nem szabad tudnia, hogy nem lakunk egyedül. Nem mintha alapjában nem bíznék benne, csak Sárkány néni nem tud megállni a szó: amit nem akar, azt is kiböki; muszáj megsértenie őt, hogy ezentúl ne járkaljon be a lakásunkba. Nehezére esett, sírt, Sárkány néni mindig jó volt hozzánk, és mindig segített, ha kellett, de aztán azzal vigasztalta magát, hogy ha minden

túl leszünk, majd megkérdeli. Olyan jó asszony, majd megbocsát, és hát maga is elismeri, hogy képtelen titkot tartani.

Persze, sose tudta megkérdelni már, én mondtam el helyette, mi történt, Sárkány néni könnyei végigpotyogtak mindig kikeményített, habtisza kötényén, aztán odahúzott magához, és a fejem búbját simogatta. Sárkány néni iszonyú vallásos volt, s úgy képzelte a túlvilágot, hogy ott angyalok dalolnak meg zenélnek, s várják a jókat szárnyakkal. Akkor is azt mondta, sírva: „Várták is szegényt odafenn nagy muzsikával...”

Ültem mellette, kimerülten és könnyek nélkül, sokáig tartott, míg meg tudtam siratni Nagyanyát, csak néztem Sárkány néni vakító konyhakövét, s azon a magam sáros, szomorú lábnyomát, s arra gondoltam, most már csakugyan senkim sincs a világon, és én ugyan nem hiszem, hogy volna túlvilág, mert ha volna, Nagyanyám réges-régen visszajött volna valamilyen módon értem, és nem marad ott nélkülem, akármilyen szépen is muzsikálnak.

Szóval összevesztek, Nagyanyám megsértette Sárkány nénit, az elképedt, sarkon fordult, kiment, Nagyanyám könnyezve megágyazott, és befőttespolcokkal meg egy hevenyében felszerelt függönnyel kettéosztotta a szobát, hogy ha valaki beállít, ne lásson mást, csak valami előteret. A függöny mögött szalmazsák volt, ott lakott a férfi és a nő, akik miatt meghalt. Mikor nyomukra jutottak, még volt ideje hazajönni s kiengedni őket a lakásból; az egyik, a nő, meg is menekült, át tudott vágni az alacsony kerítéseken, és talált valami fedelet – a férfi nem. Nagyanyám már nem tudott elmenni. Mikor kilépett a küszöbön, ott álltak a kapu alatt azok az emberek, akik érte jöttek.

Olyan kevés szó esett, hogy szinte némán történt minden.

Az egyik férfi rám mutatott; azt kérdezte: „A magáé ez a gyerek?” „A szomszédé” – felelte Nagyanyám, és felém se pillantott, én meg csak álltam a jázmin alatt, s hallgattam, hogy ver a szívem. Sárkány néni megmeredt a teknő mellett, Nagyanyám nem nézett órá sem – én nem sírtam. Sárkány néni zavartan morgott valamit, valami olyat, hogy úgy kell ennek a hitványnak, hetek óta olyan, akár a bolond, kitört belőle a hajdani kisasszony, már meg mit csinált, tán lopott, viszik is elfelé, nem kár. Nagyanyám a kapu alól visszafordult, és ránézett Sárkány néniére, s attól, ami az arcára volt írva, Sárkány néni leeresztette az inget, amit szapult, és a szája elé kapta a kezét.

Most elszomorodtál.

De hiszen mondtam, hogy nem halt meg igazán. Csak azok halnak meg, akik egész életükben nem csináltak semmit. Aki tett valamit, nem magáért, hanem másokért, mindenkiért, az megmarad. Éva néni is így tanította órán. Nem emlékszel?

No, elromlik a farsangi szép kedved, pedig azt akarom, hogy örülj. Örülj, Cigánylány, mert az élet gyönyörű, és akkora nap süt az égen, hogy a fényéből jut valamennyiünknek. És én nem maradtam ám árva, nem kell siratnod – Sárkány néni befogadott az öt unokája mellé, s ha valaki csúnyán nézett rám, tíz körömmel ugrott neki; nem volt tanácsos azt állítani, hogy nem az ő vére vagyok. És azt már elfeledted, hogy a két ember közül az egyik megmenekült, a nő?

Hát az a nő a háború után eljött megnézni, mi lett Nagymamával, s mikor engem egyedül talált a Sárkány néni konyhájában, s megtudta, mi történt, olyan természetesen és magától értetődő módon vitt el magával, amilyen természetesen és magától értetődően Nagyanyám őt vezette be a befőttes polcok mögé. Eleinte sírtam Sárkány néni után, de amikor a nő azt ígérte, hogy mindent tanulni fogok, amit csak szeretnék, és annyi könyvet vesz nekem, amennyire csak vágyom, megvigasztalódtam. Mikor megérkeztem hozzá, s először maradtam az új otthonomban egymagam, pontosan éreztem, hogy a dolgok valahol összekapcsolódnak: Nagyanyám kezet nyújt valakinek, az meg énnekem, s egyszer, ha nagy leszek, én is odanyújtom a magamét valakinek, teszek valamit másokért, és akkor tudni fogom, hogy nem éltem hiába, és tudni fogom, minek születtem.

Mutasd a szemedet! Még mindig szomorú? Nézd Anikót, hogy iparkodik, nézd Anikót, milyen szorgalmas! Ha valaha ilyen szorgalmas volna az órán! De nem az, Anikó csak ilyenkor igyekszik, ha ki akar szabadulni valami kellemetlenségből. Nézd, hogy szeretné abbahagyni a táncot, hazamenekülni, mert holtfáradt, és mindenki rajta kuncog; csak hogy nem lehet, mert ott a gonosz kis Cinege, és ott van Réka és Tóth Jutka és Székely Magda, körbefogják, pörgetik. Jaj, milyen kimerült lehet ez az Anikó, aki úgy fél minden mozgástól – pedig micsoda csúf vénasszony lesz belőle, ha nem vigyáz az izmaira, és nem sportol semmit. Kár azért a fehér parókáért, hogy összekuszálódott a fején. Szép ruhád van, Cigánylány. Mi ez a szoknya, terítő valahol? A zongorán?

Nekem is volt zongorám a néninél, aki felnevelt, és taníttatott nyelvekre és sportolni és zenére, mindenre, amitől az ember művelt és jól 51képzett lesz. Mikor elvégeztem a gimnáziumot, beíratott az egyetemre is. Nagyon kicsi voltam még, mikor már tudtam, hogy tanár szeretnék lenni, mert úgy képzeltem, ha iskolában dolgozom, annyi gyerekem lehet, amennyit csak akarok, minden osztályban negyven-ötven.

Az egyetemen sokat dolgoztam – talán többet is, mint más. De mindig azt gondoltam, nekem úgy kell elfoglalnom majd az állásomat, hogy sose kelljen szégyenkezni a katedrán amiatt, hogy hézagos a tudásom. És aztán arra is gondoltam, hogy Nagyanyám mennyi mindent tudott, pedig nem is volt igazi képesítése semmiből. Gyorsan, szívesen tanultam, s amikor befejeztem a tanulmányaimat, és állásba kerültem, az első olyan pénzből, amelyet magam kerestem, megkerestem az édesanyámat.

Nem a gyöngédség hiányzott – abban volt részem a néninél, aki felnevelt. Azt hiszem, inkább az, hogy nekem legyen kire gondot viselnem, valahogy azt éreztem, rászorul, s nem is tévedtem. Anyámat vidéken találtam meg, özvegyen és egyedül, a mostohatestvéreim, a két fiú meg a lány, nem törődtek vele, pedig jó állása volt valamennyinek, de még csak levelet sem küldtek neki soha.

Én hetenként írok neki, mert már nem haragszom, már régen nem haragszom rá. Ha rá gondolok, ma is úgy látom magam előtt, ahogy ott ül a Nagymama ölében a gyöngé lámpafényben, nagy, szőke haja kibontva, oly megható, oly fiatal, annyira vágyódik a maga külön otthonába... De most már nem azt érzem, hogy az anyám, hanem hogy az első gyerekem. Mikor az ember elkezd gondoskodni a szüleiről, valahogy megcserélődnek a családi fokozatok. Sose írok neki semmit, ami elszomoríthatná, s ha meglátogatom, mindig olyanról mesélek, amin nevet. Ha magamról számolok be, csak azt hallja, milyen könnyű, boldog és vidám az életem – akkor is, ha valami miatt éppen se nem könnyű, se nem boldog, se nem vidám... Most már megöszült, csak a tekintete a régi. Nézz rám, Cigánylány, ilyen szeme van az édesanyámnak!

De különben, különben a Nagymama vagyok egészen. A magasságom, a kezem formája, a tartásom, minden, minden ő. Tudom, milyen 52v volt fiatalnak, Nagymamáról sok fénykép maradt; miután férjhez ment, a gazdája utána küldött mindent, amit otthagyt, régi képeket is, amelyeken a gazda gyerekeivel van lefényképezve, egy csigás hajú, komoly szemű kislánnyal, akinek baba van a kezében és gombos cipő a lábán. Elküldte a ruháit is és azt a gyűrűt, amelyet egy születésnapjára tőlük kapott, s amelyet a Nagymama éppúgy nem akart magával hozni, mint a ruháit.

Nagyapám aztán szépen visszaküldött mindent, a ruhákat, a cipőket meg a gyűrűt. Nagyapám úgy gyűlölte Nagyanyám hajdani gazdáját, hogy megtiltotta, hogy a házában kimondják a nevét. A gyűrűt földhöz is vágta, mikor előbukkant a csomagból, a türkizszemű, kígyót ábrázoló, vékony aranykarikát. „A családi ékszerük – mondta Nagymamának –, tartsák meg! A te családod most már az enyém. Amabba beleszülettél, nem tehetsz róla, de az enyémet választottad, azért már te felelsz. Hát akkor ki innen a göncökkel meg a családi gyűrűvel!” Csak a képek közül volt szabad megtartania néhányat, a saját képeit, azokra nem haragudott Nagyapa.

No, ugye, hogy ezt nem láttad volna a tenyeremben?

Nézd, Rékát Timár Pali kérte fel, s Réka szeme hirtelen olyan lett, mint a csillag. Hát hogy nem vettem észre én, hogy ennek a bolondos Rékának tetszik Timár Pali?

Hatodik fejezet

Kriszti úgy érzi, valami kimaradt az elbeszélésből, ami a múltra vonatkozik – pedig talán az a legizgalmasabb

A hang halk volt, de rendkívül tiszta és kifejező, csendességében is dallamos. Álmában hall az ember ilyen különös édességű beszédet. Az Álarcos a tornapadon ült, lejjebb, mint ő, aki felhúzódott a zsámolyra, így Kriszti magasabb volt nála ültében; látta a nejlón álarc sima tetejét, s a „KISZ-es” nyakának kecses ívét. „Az ige – gondolta – cselekvést, történést vagy állapotot fejez ki, három ideje van: múlt, jelen és jövő. A múltbeli cselekvés befejezett, a jelenbeli most folyik, a jövő pedig ezután következik.”

Ez a múlt, ami mögötte van, ami befejezett. Csakhogy valami hiányzik belőle. Az idej tanév eleje. Amikor megismertek. Arról is fog beszélni?

Mindig más volt, mint bárki, akit ismert, külsejében is, jellemében is, senkihez sem hasonlítható. Gyors elhatározásai és váratlan tettei mindenkit elképesztettek és elragadtattak, aki csak látta. Hogy eljött, hogy ő van a nejlón álarc alatt, az rendben van, ez voltaképpen jellemző is rá; mindig minden játékukban részt vett, sose hagyta őket egyedül, és mindig így is játszott, a gyerekek ízlése szerint, önfeledten, nem úgy, mint a felnőttek. Azonnal tudnia kellett volna mindenkinek, hogy ő az; ugyan ki más áldozná fel a délutánját arra, hogy elvegyüljön közöttük, mindig mindent elsimítson, ami zavart kelthetne, megvárjon egy elfeslett huszárnadrágot, vagy megtanítsa Anikót arra, hogy a kiadott utasításoknak engedelmesskednie kell.

Ez idáig rendben van, de mért kereste őt?

Mert őt kereste, az kétségtelen, hosszú ideig kereste, s mikor végre megtalálta és megismerte, otthagyt mindenkit, mellé ült és beszél.

Miket beszél!

Órán is így szokott, de akkor mindig magyaráz, s az más, mert órán idegenekről van szó, történelmi személyekről, akik mind elevenekké válnak az óra végére, Mátyás királynak kiülő szeme lesz, óriási orra, a fején kis házikorona, morog, dűnnyög, nevet, azt mondja: „Ne hagyjátok a népet!” – és azt is mondja: „A tudomány!” Kossuth meg szőke, kék szemű, és még a férfiak is beleszeretnek. Kossuth varázsló, kíséri a fény, amerre lép, és mikor már nem lép, mert már nincsen, akkor fényeskedik a legjobban...

A tanárok sose szoktak magukról beszélni, legfeljebb iskoláskori emlékeiket magyarázzák, elmondják, milyen nehezen lehetett elhelyezkedniük valamikor, milyen küzdelmes volt az ifjúságuk, legtöbbször meg azt, milyen rosszak a mai gyerekek, és próbálták volna meg a régi iskolában ezt a sok pimaszkodást.

Uramisten, nekik mi mindenre kell válaszolniuk! Hogy hány gyerek van a családjukban, mennyit keres édesapa, kinek mi volt az apja negyvenkettő előtt; jár-e hittanra; még dolgozatokat is írtak velük egy évben, Életrajzom címmel.

Most történik először, legelőször, hogy valaki a tanárok közül elmondja az életét.

De miért? S ha már igen, miért éppen itt?

Vagy lehet, hogy Éva néninek is könnyebb álarc mögül? Lehet, hogy olyan mondanivalója van, ami...

Kiszáradt a szája.

Lehet; hogy egyformát akarnak mondani egymásnak mind a ketten?

Lehet, hogy az a valami sikerült?

A múltbeli cselekvés befejezett. Tizenkét éves volt, mikor negyvennégyben meghalt a nagymamája, akkor most huszonnyolc, éppen tizenhárom évvel idősebb, mint ő, és épp tizenkettővel fiatalabb Apánál.

Most már hallgat, a jelmezeket nézi. Mimi néni itt táncol el előttük, Csatári tanárnővel. Anyira másfelé bámulnak, hogy az ember érzi, hogy nem akarnak idepillantani, persze, ők már felismerték. Most 55könyvű is rájönni, hogy ő az, úgy ül; ahogy szokott, ezt a lábtartást annyira ismerik mind, gyakorolták is, mint minden jellegzetes mozdulatát. Mimi néni kávéért megy, aztán visszakiyózik a tömegben, kuncog, fénylik a szeme. Rettentő lehet titokban tartania valamit. Mimi néni olyan nyíltszívű, mindig előre figyelmeztet mindenkit, mielőtt még baja lehetne valamiből. Mimi néni nagyon szereti a gyerekeket.

Nem magának hozta a feketét, hanem Éva néninek. Odanyújtja a csészét, Éva néni kiveszi a kezéből. „Igyál, kicsikém!” – mondja Mimi néni valami magas, természetellenes hangon, aztán kipukkad belőle a nevetés, és kézen fogva tovasodródik Csatári tanárnővel. Most úgy kacagnak, mint az ötödikesek, magasan és nyújtva.

Ez a legszebb délután az életében.

Megyeri Éva kortyolta a kávéját, és elnézett a Cigánylány feje fölött. Mindig vonzódott Mimihez is, Csatári Ágneshez is, de most külön jólesett éreznie, hogy törődnek vele, hogy gondolnak rá, hogy együtt izgulnak valamiért, amiben hisznek. „Új ifjúság – mondta Csatári azon a konferencián, amelyen Kővári Lujza olyan keserű szavakkal elítélte őket –, új ifjúság, Kővári kartársnő, új eszközök kellene a nevelésükhöz. Nincs túlságosan jó modoruk, eljár a szájuk meg a kezük is, de őszinték, bátrak és leleményesek.” Lujza nem válaszolt, megvonta a vállát, rajzolgatni kezdett az óravázlat-füzetébe. Szegény Lujza, milyen ideges lehet, hogy mégse lett botrány: ezek az önfelelt banditák olyan fegyelmezetten szórakoznak.

Persze, még Lujza is hátra van.

Első feladat a gyerek itt, ez a kasmírszoknyás cigánylány, aztán a többi növendéke, a hiú Anikó, a lusta Cinege, a humortalan Bazsa, a könyv-ellensége Vida Erzsi. Utánuk Lujza, aztán a szülők, és a felnőttek – mind, mert az emberekkel beszélni kell, sokat beszélni, akkor lassanként változni, alakulni, fejlődni kezdenek.

De először, leelőször ezzel a gyerekekkel kell valamilyen egyezsége jutnia. Ugyan vajon mit gondol, míg itt kuporog mellette; fényes fonataiba gyöngysort meg flitterszalagot font valaki. Nyilván az öreganyja, az olyan pontos és ügyes kezű. A fülében függő, nagy an 56tik karikák, a karikákról holdacskák csüngenek, a holdacskák végén apró csillagok. Ha megfordítja a fejét, cseng a függője, mint egy kis harang.

Az anyja fülbevalója lehet a fülében.

Eddig még csak könnyű volt mesélni neki. A gyermekkor lezárt egység, el is múlt régen, s bevilágítja Nagymama alakja, a jázmintündérek és Sárkány néni vakító köténye. De ami most következik, az nehezebb, mint a legválságosabb osztályfőnöki óra, sokkal nehezebb mindennél. Pedig Nagymama mindig azt mondta, beszélni kell, mert a hallgatásnak egész fészekalja rút fekete kisgyereke születik: a félreértés, a sértődés, a megbántott önérzet, a kétely. Beszélni kell. Majd ha megitta a kávé.

Krisztina nem nézett rá, szoknyája tarka szegélyét bámulta, pár flittert oda is felerősített a Nagymama. „Milyen bonyolult minden – gondolta –, milyen bonyolult a legegyszerűbb élet is. Ősszel, mikor új osztályfőnököt kaptunk, a lányok voltaképpen nagyon kevés adattal megelégedtek – pedig igazán azt hitték, hogy mindennek utánajártak, amit csak meg lehet tudni valakiről. Milyen büszke volt Réka, mit ki nem derített, aztán az az igazság, hogy csak egy szeletkét láttuk az egésznek – a legjelentéktelenebb szeletkét...”

Ilona néni elment a múlt tanév végeztével, új tanár jött a helyébe, más iskolából. A híre megelőzte. Csatári tanárnő meg Mimi néni egész nyáron át örvendezett már, milyen kiváló kollégával gazdagodik a testület. Szeptemberben aztán csakugyan megjelent, és nem hasonlított senkihez, akit addig ismertek. A régiek közül leginkább Csatári tanárnő meg Mimi néni emlékeztetett rá, de azért mégis más volt, mint ők, gyakrabban nevető, de igényesebb, és elképzelhetetlenül fiatal.

Sose jött indulatba, sose kiabált semmiért, sose engedte meg, hogy a csomagját cipeljék, vagy a kabátjáért szaladjanak, de megkívánta, hogy minden más felnőttől elvegyék a csomagját, vagy átadják neki a helyüket a villamoson. Tudták róla, hogy nincs férje, hogy kitűnő munkát végzett, s jutalomból helyezték át az ő gyakorló iskolájukba, azt is tudták, hogy messze lakik, valahol Óbudán, s nagyon korán kell 57kelnie, hogy beérjen tanítás kezdetére. Megtanulták, hogy érti a tréfát – de azt is, hogy nála tanulni kell.

„Én nem szeretek – mondta Vida Erzsike, forgatta az ellenőrző könyvét és pityergett és mosolygott egyszerre –, én annyira nem szeretek tanulni!” „Nem is jó az – mondta Éva néni azonnal, és úgy nézett Vida Erzsike, mintha ő is gyerek volna még –, csak nem mondta neked valaki azt, hogy tanulni kellemes? Tudni jó, gyerekek, tanulni egyáltalán nem az, szaladgálni jó, moziba menni, énekelni, sétálni, olvasni... Tanulni nem. Dehogy! Csak éppen nem éri meg, ha az ember nem tanul. Nem érted? Nem éri meg, amibe kerül. Nincs arányban, mennyivel rosszabb nem tudni valamit, mint nem tanulni s kitenni magunkat annak, hogy nem értjük ezt a gyönyörű világot.”

Az osztály összenézett, mert suttogni se volt szabad az órán. Ez valahogy teljesen érthető volt, érthető és természetes. Lujza néni valami mást mondott volna a fiatal lányok becsületéről, a kötelességteljesítésről, valami magasztosat, amit az ember végighallgat, aztán elfelejt. De amit Éva néni magyarázott, világos volt, könnyen felfogható és logikus, el kellett fogadni.

Soha senkit nem szerettek úgy, mint Éva néni, pedig soha senki nem kívánt tőlük annyit, mint ő; igaz, hogy ők is mindent megkívánhattak tőle. Károlyi Anna mamája a kórházba hívta ki, mikor Annát megoperálták: ki is ment, ült az ágy mellett, mikor Anna olyan rosszul volt, és Károlyi néni csak sírt; akkor ment csak haza, mikor Károlyi végre elaludt. Cinegének pénzt szerzett télikabátra, és Hajnát elkísérte fogat húzni. „Csak ketten megyünk valamire – mondta mindig az osztálynak –, ti meg én. Ha én nem dolgozom úgy, ahogy kellene, baj lesz veletek. Ha ti hagytok cserben, velem lesz baj. Világos, nem?”

Tökéletesen világos volt.

Tudták, hogy a rózsák kedvenc virága, hogy a filmszínésznők közül legtöbbször Audrey Hepburnt tartja, tudták, hogy szereti a sárgadinnyét, és télen is szívesen eszik fagyaltot – csupa bizalmas percekben, nehezen megszerzett adat volt a birtokukban, s lám, mi derül ki: 58nem tudtak róla semmit. Kivéve őt. Ő tudott valamit, amit senki az osztályban.

Zsuzsa függői összecseengtek, ahogy megrázta a fejét. Elég volt ezekből a gondolatokból. Az Álarcos rátekintett, a nejlon alatt nem látszott, milyen indulat tükröződhetik az arcán. „Pályám kudarca, te – gondolta Éva néni –, te vagy a pályám legnagyobb eredménye. Most itt ülünk egymással szemben, s ha nem szégyellném, megmutatnám neked, hogy dobog a szívem az izgalomtól.”

Nyílt az ajtó, Fábrián József lépett be, az Oktatási Osztály vezetője, néhány anya követte és egy férfi. Láttára, mintha közös szál irányítaná őket, az Álarcos is, a Cigánylány is hátat fordított a bejáratnak. Nyakuk, hátuk, válluk szinte megfeszült az idegességtől: mit fog csinálni Boros Endre ennyi lány között egyedül, mihez kezd, s hogy bújjanak el előle – egyikük sem akarja még, hogy felismerje. Bizonyára csak ácsorog, és szerencsétlen képet vág, mint minden férfi, aki egyedül van egy nagy csapat gyereklány között.

Szemközt, az ablaknál tükrözött, az Álarcos is, a Cigánylány is odapillantottak. Persze Mimi néni megoldott mindent, székeket hozatott, szendvicset, a nyüzsgés még nagyobb lett, mint az imént, de végre mindenki elhelyezkedett, Boros Endre éppen Lujza néni mellett, aki szintén visszatért,

Mészárosné hozta, karonfogva, a Szülői Munkaközösség vezetője. Boros Endre és Lujza néni köszöntötték egymást, aztán azonnal másfele néztek, láthatólag nem kívántak beszélgetni. Apát a Dóka Hedvig édesapja fogta karon, nagy, széles mozdulatokkal magyarázni kezdett neki valamit.

„Apa átöltözött – gondolta Krisztina. – Reggel a sötét ruhájában ment el, most meg a kék van rajta s a karácsonykor kapott piroscsíkos nyakkendő. Fogalmam se volt, hogy tudja, hogy ma van az álarcosbál. Nem hívtam meg, mert beszélni akartam Éva nénivel. Remélem, Nagymama nem árulta el, milyen jelmez van rajtam. Apa szokatlanul piros ma, és ebben a világításban egyáltalán nem látszik, hogy őszül.”

„Most van először az iskolában, mióta a lánya idejár – gondolta az Álarcos. – Azt se tudja, melyik ajtó hova nyílik. Jellemző.”

Az örökegy hanglemezt kicserélte valaki, az új szám valami holdas estéről szól meg egy folyóról. Az Álarcos végzett a kávéjával, felhúzózkodott, az üres csészét feltette az ablakpárkányra. Ha ma elhangzik az a mondat, amelyre vár, akkor estére minden más lesz.

Ha elhangzik az a bizonyos mondat.

Ha elhangzik.

A gyermeknek kellene kimondania. Ugyan kimondja-e?

Boros Endre túl korán jött, még nem jutottak semmire. Hát majd vár. Dóka olyan bőbeszédű, attól úgyse szabadul egyhamar.

Muszáj megszólalni megint.

Hetedik fejezet

Az Álarcos elmeséli, milyen botrányt csinált Krisztina egy osztályfőnöki órán...

– Te nyolcadikos vagy, ugye?

Sokat tudok az osztályotokról, azt hiszem, minden tagját ismerem – már amennyire egy fél esztendő alatt meg lehet ismerni az embereket. Mert az azért nem egyszerű dolog, néha nagyon nehéz. Valamikor, kislánykoromban, azt képzeltem, elég rápillantani valakire, megnézni a szemét, homlokát, pár szót váltani vele, s már nagyjából mindent tudni lehet róla. Persze, ha az ember idősebb lesz, sok mindenre rájön. Az emberek nem könnyű rejtvények ám, Cigánylány! Olyanok, mint a tejüveges ablak, amely mögött látni a fényt, de nem tudjuk bizonyosan, mi okozza. Mitől világos? Mőgéje kell menni a tejüvegnek, hogy értsük a dolgokat.

Nem, nem könnyű dolog.

Mondom, ismerem az osztályodat, még így, jelmezesen is tudom, ki kicsoda; az a madár ott például Cinege, a rossz kis Cinege, akiért mindannyian rajongtok, mert első lett valami nemzetközi ifjúsági fotóversenyen, és nyert egy érmet. Cinege osztályhős. Lehet, hogy valaha igazi felnőttversenyeken is győzni fog, és akkor már nem büszke és önfeledt lesz, ha magához szorítja a versenydíjat, hanem megrendült és alázatos.

Egyszer majd Cinege is meg fogja tudni, hogy ha az ember kiválik valamiben, sose magának válik ki, hanem a hazájának, a világnak – mindenkinek. Majd az iskola megtanítja rá.

Tudtad te azt például, hogy Burger tanár úr igazi festő?

Nemcsak ilyen vagy olyan: igazi. De mikor megkapta a Munkácsy-díjat, nem ment el az iskolából, nem ült be egy műterembe, nem nő 61vesztett fura szakállat, és nem járt citromszínű zekében, hanem azt mondta, ha valamit tud, jobban tud, mint más, akkor meg kell tanítania rá a fiatalabbakat. Burger tanár úr mindig azt reméli, hogy valaki közületek még jobb festő lesz, mint ő, és az többet ér a számára minden díjnál.

Nézd, most Csatári tanárnő kérte fel Anikót. Anikó egy kicsit vidámabb, mert Csatári tanárnőt még ő is szereti. Hogyisne, mikor az arca mindig fénylik, és amióta él, mindenkinek tud valamit mondani, amitől felvidul.

Nagy gyakorlata van, Cigánylány. Van egy magatehetetlen, vén édesapja, akinek a beszédét ő érti egyedül, azt mulattatja, szórakoztatja, ha hazamegy munkából. Csatári tanárnő azért nem ment férjhez még, mert nem jutna ideje rá, hogy a maga új családjával is foglalkozzék. Ha majd egyszer szegény öreg bácsi nem lesz, Csatári tanárnő is elindul a maga útján. Nem marad egyedül, mert nem életkortól függ, talál-e az ember élettársat, hanem attól, miféle ember keresi. És nem lesz késő a számára – soha semmi se késő, Cigánylány.

Mimi néninek más. Mimi néni a munkáját is szereti, a családjában sincs beteg – könnyű volt Rékának úgy felnőnie, mint egy jókedvű, okos kis koboldnak. Mimi néninek nagyon derék férje van, Rékák háza csupa napsütés. Király Margit bezzeg az árnyékot is ismeri, mégis milyen szép postaláda-ruhát csinált magának a Gyermekotthonban. Király Margitnak ötvenhatban elmentek a szülei, az édesapja azt hitte, a mamája viszi, az édesanyja meg azt, hogy az apja, s mind a kettő már külföldön vette észre, hogy Margit ittmaradt. Király Margitból nagyon jó édesanya lesz egyszer, és azt mondják a Gyermekotthonban, sose látják szomorúnak. A szüleiről nem beszél, az ember azt hinné, nem is gondol rájuk, pedig minden leckének úgy ül neki: holnap még jobban felelek, mint tegnap, hogy érdemes legyen visszajönni miattam...

No, ugye, hogy ismerlek benneteket?

Talán még téged is.

Boros Krisztinát is ismerem. Magas, szürke szemű kislány, fekete haja van, olyasmi fekete, mint a tiéd, csak hát persze neki nincsenek 62ilyen gyönyörű copfjai. Mindjárt felfigyeltem rá, mikor először láttam, olyan különös volt azzal a nagyon sötét hajjal, nagyon világos szemmel. Azt is tudom, hol ül, az ablak melletti padosor utolsó előtti padjában. Világos aktatáskája van, cippzáras.

Bizonyára hallottad a históriáját, szerintem mindenki hallotta az iskolában. Akkortájt történt, mikor Éva néni átvette náluk az osztályfőnökséget, tavaly októberben.

Te tulajdonképpen hogy ítélted meg ezt a dolgot? Az osztály véleménye megoszlott, a tanári karé is. Mimi néni például egészen másképp vélekedett, mint Lujza néni. Mimi néni bízott benne, hogy Krisztina majd helyrehozza, amit hibázott, s neki lett igaza, neki meg Igazgatónéni, aki szintén hitt Krisztinában. Igazgató néni ismeri a gyerekeket, negyven esztendeje foglalkozik pedagógiával. Igazgató nénitől sokat lehet tanulni, nagyon rendes ember.

De most nem róla akartam beszélni, hanem Boros Krisztináról. Csak nem tudom, hogyan kezdjek hozzá, mert az ő története sokkal több szálú, mint a Cinegée vagy Király Margité, és az ő dolgait nem tudom elmondani anélkül, hogy ne említsem Éva nénit is. Éva nénit ismered, nem? Ha nyolcadikos vagy, téged is tanít valamire. Itt kell lennie öneki is valahol a bálban, mert megígérte, hogy eljön, és Éva néni meg is szokta tartani a szavát.

Mikor Éva néni idekerült a tanév elején, mindjárt átvette az úttörőt és a nyolcadik osztály vezetését. Első este, mikor hazament, vitte magával Ilona néni, az elődjének a megfigyelési naplóját, s elkezdte tanulmányozni a bejegyzéseket: ugyan kiket fog tanítani az idén?

Cigánylány, tudod te, mi az a megfigyelési napló?

Az iskolák számítanak arra, hogy egyik-másik évben megváltozik az osztályfőnök, s minden osztályról vezetnek egy olyan füzetet, amelyben mindaz benne áll a tanulókról, amit nem árt tudni róluk. Hogy ki-ki milyen családi körülmények között él, miben erős, miben gyenge, hogy alakul a jelleme, az egyénisége tanév folyamán, miben kell neki segítség, mi a hibája, milyen módon lehet eredményt elérni nála. Így aztán, ha az osztályba új nevelő kerül, mindjárt tud tájékozódni az elődje feljegyzései alapján, s kap valami segítséget, tudja, melyik gyerek milyen módszerekkel nevelhető leginkább.

Éva néni hazavitte Ilona néni megfigyelési naplóját, és egyes nevekénél tett valami jelzést. Olyanoknál, akik viselőjénél valami probléma mutatkozott, megoldandó feladat, akik valamilyen tekintetben külön segítségre szorultak. Így került egy kék négyes – a külön foglalkozás jele – Boros Krisztina neve mellé.

Várj, megpróbálom elmondani, mit írt róla Ilona néni.

„Csak édesapja, nagymamája van, édesanyja nem él. Négyes rendű, értelmes, jó felfogású, csendes kislány. Az osztályban nem túlságosan népszerű, a gyerekek szerint látogatásait nemigen adja vissza, problémáik iránt nem érdeklődik, szíves, de nem barátkozó. A közösségi munkától visszahúzódik, nehezen aktivizálható, semmi csoportos kirándulásban, együttlétben nem vesz részt. A családlátogatások eredménye azt bizonyítja, hogy maga a család sem közvetlen, édesapja sose jár be az iskolába, nagymamája alig, maguk is visszahúzódásra nevelik a gyereket.”

Nehezen aktivizálható...

Tudod, mit jelent ez? Nyilván tudod. Körülbelül azt, hogy az iskolai munka elvégzésén kívül nemigen vállalkozik semmire. Éva néni főleg az lepte meg, hogy barátnői sem akadnak, és hogy vonakodik a közösségi munkától; Éva néni egyáltalán nem tudná elképzelni a világot úgy, hogy ne mindenkivel együtt élvezze az örömét, s ne felezzék el lehetőleg azonnal a szomorúságát. Ha az állt volna Krisztináról, hogy rút beszédű, hogy verekedős, hogy félnék, könnyebb feladat előtt állt volna – a nehezen aktivizálható gyerekek nevelése hosszú és nehéz. De Éva néni nem félt a tennivalóktól, ezért került a Krisztina neve mellé az a bizonyos kék jelzés: ha nem szereti a közösséget, hozzá kell szoktatni, meg kell kedveltetni vele, minél hamarabb megkezdni a vele való foglalkozást, annál hamarabb ér el eredményt. A közösséget szeretni kell, a közösség biztonsága, a közösség a világ maga – hogy képzelettel Krisztina, hogy megélhet csak úgy, egymagában. Miféle boldogtalan sorsot választana, kívül rekesztve a társadalmon?

„No, majd meglátjuk” – gondolta Éva néni. Valami olyan módon kellene a legelső tennivalót kiszabni rá, hogy vonzza a feladat. Nem valami híres úttörő, ez is kiderült a jellemrajzából, olyan munkát kell keresni a számára, amiben szívesen részt vesz; eleinte csupa ilyen munkával kell megbízni, aztán lassan tevékenyebb lesz, érdeklődőbb. Éva néninek nem ez volt az első ilyen nevelési feladata, körülbelül sejtette, hogy fogjon hozzá. Boros Krisztina nevelését az október végére tervezett ünnepélyes rajösszejevetellel akarta megkezdni.

Emlékszel rá, Cigánylány, akart rendezni Éva néni egy békeünnepélyt. Bizonyosan nem felejtetted még el, mert sok szó esett róla, Cinege vállalta a dekorációt, és még Anikó is jelentkezett szavalónak – az osztály úgy gondolta, nagyon szép rajgyűlés lesz: az első nagyszabású, igazi rajgyűlés. Éva néni úgy képzelte, hogy a műsor egyik felében megmutatják, milyen iszonyú a háború, a második részében meg azt, milyen irtózatosan fontos a béke, s azt kérte a rajtól, süssön ez az ünnepi ülés, legyen olyan, mint valami máglya, világítson is, és melegítsen is, hogy mindig elmondhassák magukról, ők szóltak, ők kiáltottak a maguk kislányhangján, hogy békében szeretnének élni, és eljutni későbbi öregségükben az élet végéhez úgy, ahogy a sokat termő gyümölcsfa: elégedetten, és annak az emlékével, hogy meghozták a maguk termését...

„Akkor nagyot csalódhattál!”... – gondolta Krisztina.

Akkor még nagyobbat csalódhatott, mint képzelte. Ó, az az osztályfőnöki óra, amelyen előállt ezzel az ötlettel: „Te fogod mondani az ünnepi beszédet, Krisztina, és általában azt szeretném, ha te szerveznéd az egészet. Majd Bazsa meg az őrsvezetők segítenek. Nem kell hosszan szónokolnod, csak azt foglald össze, mit jelentett a világ és az emberek számára a második világháború, és miért olyan fontos a béke. De úgy beszélj, ahogy emberekkel kell, emberi módon, ne legyen száraz vagy unalmas, a téma óriási és gyönyörű! Úgy beszélj, hogy sírjon, aki hallja, először szomorúságában, aztán meg örömeiben és reménykedésében. Megértetted? Szerencsére jól fogalmazol. Nagyon bízom benne, hogy sikerülni fog...”

Kék ruha volt rajta, olyan kék, mint az encián, s akkor nem simította le így a haját, mint most az álarc alatt, hanem szabadjára engedte, csak úgy röpdöstek hosszú, világos fűrtjei. Nemigen hasonlított tanárnőhöz, olyan volt, mint valami filmszínésznő vagy iskoláslány, karcsú, piros szájú, nagy szemű. Állt a katedrán és mosolygott – senki se mosolyog olyan szépen, mint ő. Ez nem valami vidám emlék, de azért örülök, hogy beszél róla, mert akkor kezdődött minden.

– „Nem vállalom!” – ezt mondta Boros Krisztina, és csak állt Éva nénivel szemben, még a szemét se sütötte le, csak azt ismételte egyre-egyre: „Nem vállalom, nem vállalom!”

„Mást is mondtam – gondolta Kriszti. – Azt is mondtam: engem nem érdekel sem a háború, sem a béke...”

– Tudod te, milyen az, mikor az osztály felszíne megfagy, s a hallgatás vékony bőre alatt kavarg, fortyog valami, ami szinte szóba sem önthető? Hát ez ilyen pillanat volt.

„Tudom – gondolta Kriszti. – Úgy néztek rám, mint egy örültre. Réka hátrafordult, telefutott a szeme könnyel, úgy megijedt, és Anikó rémületében rákönyökölt a padra, pedig Anikó sose könyököl, mert a mamája azt mondta neki, ha nem vigyáz a könyökére, ráncos lesz a karja, és Anikó fél a ráncoktól.”

– Bazsa, az őrsvezető, összehúzta a szemöldökét, elképedve nézett hol Krisztinára, hol Éva nénire. Ilyenre nem volt példa a nyolcadik osztályban, Bazsa teljesen tanácstalan lett: mit csináljon? Egy pillanatig az volt Éva néni is, de elképedni csak akkor képedt el igazán, amikor Boros Krisztina meg se várta, mit felel a szavaira, hanem holtápadtan, elnyílt szájjal, mint valami kis vadállat, kirohant a teremből. Úgy bevágta maga után az ajtót, hogy a fal is belereszketett.

„Nem vágtam be – gondolta Krisztina. – Kirohantam, de nem vágtam be. Olyan hideg volt a kezem az izgalomtól, hogy kicsúszott az ujjaim közül a kilincs. És azért nem találtatok, mert a mosdóba mentem, ugyanabba, ahol ma öltözködtem, és ahová nem járhatnak a gye 66rekek. Akkor már nem volt levél a fákon, a platán hamar kopaszodik. Könyököltem az ablakban, néztem le az utcára. Fentről olyan picit minden. Elmondhatatlanul picit. Olyan izgatott voltam, hogy nyitva kellett tartanom a számat, mert nem bírtam az orromon át lélegzeni.”

– Éva néni csak nézte az ajtót, amely úgy bedörrent, és azon törte a fejét, mit csinált rosszul. Mit rontott el? A gyerek értelmes és gondolkozó ember; ha ilyen furcsán válaszol valamire, akkor olyan helyen érintették meg, ahol valamije fáj, mégpedig annyira, hogy a válasza goromba és érthetetlen. „Botrány!” – mondta Bazsa, egészen hangosan. „Csitt – mondta Éva néni. – Majd elintézem. Nem szabad Krisztinával beszélgetek erről, amíg engedélyt nem adok rá.” Bazsa nem szólt többet, de szigorú szeme csak úgy vágott. Bazsa nagyon haragudott Krisztinára.

„Tudom. Szünetben, mikor visszajöttem a mosdóból, tett is valami megjegyzést, valami olyat, hogy nem akarnék-e más iskolát választani magamnak. Ha az ember az ajtót csapkodja az osztályfőnöke orra előtt, legokosabb, ha máshová iratkozik. És azt is mondta, most aztán 67oda a zászló, az iskolazászló, amiért a raj versenyzett. Vállat vontam, átnéztem a feje felett. Olyan mindegy volt abban a pillanatban minden. Zsibbadt voltam; néztem a gallyakat a folyosóablakból. Az egyik fán madarak ültek, s azon gondolkoztam, mért nem száll el ez a madár, ha amaz igen, mért van, hogy némelyik itt marad, ázik-fázik... Nagyon szeretem a madarakat.”

– Éva néni lelépegetett a tanáriba, becsöngette Futyu bácsit. Szabad órája volt, felküldte Futyu bácsit a nyolcadikba Krisztináért. Míg várta, törte a fejét, mi történhetett. Éva néni komolyan szerette volna a békeünnepélyt, ő még emlékezett a háborúra, igaz, hogy gyerek volt még akkor, de azért megmaradt az emlékezetében; ha akarta, csak lehunyta a szemét, s megint látta a romokat meg a betegszállító saroglyákat. A nagy tüzeknek egyszerre volt piros meg kék lángjuk... Éva néni igazán hitte azt, hogy ő vagy az iskolája vagy Boros Krisztina beszéde fordíthat egyet a történelmen, mert ha az emberek megszólalnak, és elmondják, mennyit szenvedtek a háborúban, és most már békében szeretnének élni, akkor annak a sok-sok békeakarásnak olyan hatalmas ereje lehet, hogy talán meg tudja változtatni a világ sorsát, és úgy gondolta, hogy minden mondat, ami ennek érdekében elhangzik, akkor is fontos és jelentős, ha egy fehér blúzos, térdzoknis kislány szájából hangzik. Jó, Krisztina „nem aktivizálható!” De valami ilyen alkalommal? És a mód, ahogy ellentmondott... Ez a gyermek csendes, visszahúzódo. Nem jellemző, amit tett. Nem jellemző.

„Mikor lejttem, hiába faggattál, nem feleltem. Néztem a cipóm orrát, az egész egyoldalú beszélgetés terhes volt, idegesítő meg valahogy nevetséges is, mert tudtam, hiába szeretlek annyira, arról, ami az igazság, még neked se bírok beszélni.

Persze, ma már tudom, hogy neked mindent el tudok mondani.”

– Bejött Igazgató néni, bejött Mimi néni, Krisztina csak hallgatott. Telefonáltak Boros nagymamáért, az is megérkezett. Vonakodva, kel 68letlen arccal lépett be; mikor meglátta az unokáját, összevillant vele a szeme. A mamák, nagymamák általában úgy harcolnak a gyerekeikért, mint az oroszán. Ám Boros Krisztina nagymamájának szemében más is volt. Valami ilyen: „Akármit csináltál, én hallgatok. Arról nem beszélünk. Soha!”

Nem is derült ki semmi, s ezen Éva néni nem nagyon csodálkozott, mert a beszélgetés elején véletlenül betévedt Lujza néni is, és az ő közelében ritkán szólnak meg a gyerekek. Boros nagymama a vállát vonogatta, azt mondta, nem kétséges, a gyerek nevetlenül viselkedett, más módja van annak, hogy az ember visszautasítson egy megbízást, de Éva néni érezte, Boros nagymama tud valamit, csak nem akarja elmondani, s egy lépéssel sincs közelebb a titok megfejtéséhez, mint odafenn az osztályban. Krisztina a szőnyeget nézte, még egyszer, nagyon halkán elismételte, hogy nem mond beszédet se háborúról, se békéről, mert nem érdeklik az ilyen feladatok, s akkor Boros nagymama köhintett, összeszorította a száját. Éva néni esküdni mert volna rá, hogy Boros nagymama, némán, még biztatja is Krisztinát az ellenállásra. A kislányt vissza kellett küldeni az osztályba, nem derült ki semmi. A nagymama magában maradva se lett bőbeszédűbb, azt mondta; a gyerek ideges, semmi nyilvános szereplésre nem alkalmas, elnézést kér a nevében, aztán elment. Lujza néni huhogott, mi lesz a világból, Mimi néni azt mondta: „Légy türelmes, majd észre tér.” Igazgató néni a fejét csóválta, sajnálta Krisztinát, milyen teher lehet azon a kis szíven, valami lehet itt, valami, amit nem tudunk...

„Legjobb volna az édesapjával beszélni” – gondolta Éva néni.

Kiderült, hogy ez nem is olyan egyszerű feladat. Mimi néni régről ismerte Krisztinát, majd minden esztendőben tanította valamire, mióta a felső tagozatba került, s közölte Éva nénivel, nem volt még olyan szülői értekezlet ebben az iskolában, amelyen Boros Endre valaha is részt vett volna. A nagymamája szokott bejárni, az se valami tárgyilagos; ha valaha valami baj volt a kislánnyal, csak a vállát vonogatta, látszott az arcán, hogy a gyerekek ad igazat. Éva néni most már emlékezett, hogy mikor az első tanítási héten kinn járt Krisztináéknál 69családlátogatáson, akkor is a nagymama fogadta, a kislány apjával nem tudott beszélni, pedig otthon volt. „A vejem elnézést kér, fáradt” – mondta a nagymama. Fáradt! Tőle örökölte hát a kislány ezt az elhúzódo természetét.

Nem marad más hátra, mint a telefon. Meg fog beszélni valamit ezzel a Boros Endrével. Megnézte az osztálykönyvben, hol dolgozik, megkereste a fényképész-szövetkezet telefonszámát, és másnap felhívta Krisztina apját. Nem sok öröme telt a beszélgetésben. Először azt hitte, talán megszakadt a vonal, olyan nagy csend fogadta, mikor beszámolt Boros Endrének, mi történt a gyerekével, s megkérte, fáradna be valamikor, hogy megbeszéljék, mi lehet a dolog magyarázata, s mit tegyenek

a gyermek érdekében. De aztán kiderült, hogy Boros Endre ott van a vonal másik végén, csak hallgat, s mikor megszólal, abban sincs sok köszönet. Azt mondta Éva néninek, tud az ügyről, elmondta az anyósa; büntesse meg a kislányt, mert nyilván megérdemli, de ne faggassa, nyugodjék bele, hogy nem szereplésre termett. Ő, sajnos, nem tud rendelkezésére állni, neki rengeteg dolga van, és amúgy se tudna semmi hasznos tanácsot adni, a gyermek nevelésével az anyósa foglalkozik. Letette a kagylót.

Az árnyék, Csatári tanárnő árnyéka, mindkettőjüket megriasztotta, ahogy ráhullt a tornapadra. Visszakapták a fejüket. Kriszti sötétre veresedett az álarca alatt. Már percek óta nem vette észre a zene harsogását, most érzékelte megint azt, ami körülötte zajlik – most érzékelte ismét, hogy Apa itt van a bálban, ahová nem is hívta. Az a másik Apa, a goromba Apa, a telefonkagylót levágó Apa sokkal elevebb volt most számára, mint ez, a kékruhás, valóságos, kézzelfogható.

Csatári tanárnő arca kigyúlt, haja is kiszabadult a hullámcsatból. Kriszti most egész másnak látta, valahogy sokkal szebbnek. Ott volt mögötte a magatehetetlen bácsi is, akinek egész nap mókázik, énekel. Furcsa érzés volt, sosem érzett hasonlót.

– Szabad kérnem? – mondta Csatári tanárnő az Álarcosnak.

– Majd később, köszönöm – mondta az Álarcos.

Réka, aki már ismét Timár Palival táncolt, rájuk meredt. Azért ezek a KISZ-esek sokat megengednek maguknak. Később! Ha az ember meggondolja, hogy még két-három évvel ezelőtt ide jártak...

– Éva néni állt a telefon mellett és gondolkozott. A kirakós kép alakjai sehogy sem illettek össze. A nagymama szeme villog. Boros Endre leteszi a kagylót. A kislány megfigyelési naplóján a sok negatívum mellett ez áll: szerény, készséges, figyelmes, udvarias, passzív.

Ez passzív? Ez a sárkány?

Pár napig úgy tett, mintha elfeledte volna az egészet, Krisztina szeme aggódva kísért a katedrán. A dolog nem volt elintézve, s ez nem volt pedagógiai szempontból valami szerencsés, mert a gyermeknevelés szabályai szerint azonnal kell büntetni, s utána el kell felejteni a gyermeknek azt, amit vétett, nem is szabad említeni többé. De muszáj volt várnia, mert nem látott tisztán. Várt is. Hétfőig, az első szabad délutánjáig, akkor aztán fogta magát, s elment fényképet csináltatni a 12-es számú foto műterembe, amelynek Boros Endre volt a vezetője.

Nyolcadik fejezet

...és azt is, hogy nyomozta ki Éva néni az okát

– Tulajdonképpen akkor is más dolga lett volna, neki mindig volt valami tennivalója. Mosni akart, ruhát próbálni, ki szeretne volna javítani a nyolcadikosok aznap írt történelmi dolgozatát, a gyerekek olyan kíváncsiak voltak az eredményre. „Majd éjjel megcsinálom – gondolta Megyeri tanárnő –, rengeteg idő van vacsorától éjfélig. Egy felnőttnek nem kell olyan sok alvás.”

Felhívta a varrónőt, hogy nem ér rá próbálni, majd a hét végén jelentkezik, a mosnivalót visszatette a szennyesládába s nekiindult. Szokatlanul hideg októberi este volt, merev, zöld, fázó csillagok tündököltek felette. A Népköztársaság útján, amelynek végén a fotoműtermet sejtette, nyüzsögtek a munkából hazatérők. Megyeri tanárnő szerette ezt a látványt, mint ahogy minden helyet szeretett, ahol sok ember tömörült össze, a teli boltokat, nagy áruházakat, pályaudvarokat, uszodákat: megnyugtatta és felvidította, hogy nem egyedül él a világon, körötte emberek járnak-kelnek, vásárolnak, szórakoznak, vagy hazasietnek munka után. A főváros ilyenkor, munkaidő végeztével, mindig olyanná vált másfél óra hosszára, mint amilyen az ő gyerekkorában a vasárnap, vagy az ünnepek előestje volt: az embertömeg hömpölygött az utcán, a villamosmegállók előtt feketén tömörültek a járműre várók. Szép ez az út, olyan szép, ő úgy szereti a fákat! Ezek itt asszonyfák, ezek a platánok. A lombok már lehulltak, sajnós. Ki kellene már menni a hegyekbe is, ilyenkor olyan tarkák az erdők.

Ezen az úton sokat járt valaha Nagymamával.

Nagymama csak vasárnap ért rá sétálni, néha még akkor sem, de ha igen, mindig erre hozta levegőzni. Nagy vállalkozás volt Kispestről 72bejönni, kész kirándulás. „Most téged sétáltatlak – mondta a Nagymama –, valaha itt sétáltattam a kislányt. Boldogtalan kislány volt, mint ahogy én boldogtalan nagylány, s még akkor nem ismertem Nagyapádat, aki megmagyarázta volna, mit kell tennem, hogy igazi ember lehessen. Semmit sem tudtam sem a világról, sem önmagamról, csak engedelmeskedni. Ha valami fura bogár lett abból a szomorú gyerekből, én is felelős vagyok érte. Ma már másképpen nevelném, az apja parancsa ellenére is. De ma már felnőtt, sőt, már nem is fiatal...”

„Nem szeretnéd látni őket?” – kérdezte egyszer a Nagymamától, mikor erre sétáltak, s Nagymama megint megmutatta a házat a Liget sarkán, a villát, ahol valaha dolgozott. Sose nevezte nevén a hajdani gazdját – nagyapa megtiltotta, hogy kimondja a nevét –, úgy hívta, hogy a Nagyember.

„Én igazán azt hittem róla, nagyember– mesélte a Nagymama –, míg Nagyapád nem jött, azt hittem, megtiszteltetés, ha nála dolgozhatom, segíthetek neki. De aztán Nagyapád megmagyarázta, hogy nem volt igazi nagyember, mert akkor könnyebb lett volna mellette élni, valahogy emberibb. Ott kezdődik a nagyemberség, hogy az ember észreveszi, hogy mások is élnek a földön ökövére, és amit tesz, úgy teszi, hogy nemcsak magára gondol, hanem másokra is. Okos ember volt, tudós ember, nagy tehetségű, de azért mégsem valódi nagyember. Régen meghalt, ha akarnám, se láthatnám. S a kislány bizonyosan férjhez ment, elkerült ebből a szomorú házból. Kívánom szegénynek.”

Most, hogy megint látja a villát, hogy visszatért az emlék! Ezen az oldalon lesz valahol a fényképész is. 158-as szám, lehet, hogy éppen annak a villának a földszintjén, ahol valamikor Nagymama dolgozott? Igen, igen. Az erkélyen ott ágaskodnak a griffek, a kapu felett valami vasciráda, a franciaablak mögött hajszalra az a bordó függöny, amit valaha Nagymama mutatott, az a bizonyos függöny, amelyet sose volt szabad félrehúzni, mintha az ember rosszat tanulhatna az utcán járóktól, ha kinéz.

Igen, a villa aljában van a FÉNYSZÖV. Az egész földszint üzletté 73alakult: Patyolat, cukrászda, foto szalon, virágüzlet. Vajon hova lett a kislány, az a szomorú? Milyen érdekes itt járni, a Nagymama hajdani léptei felett.

Ó, édes Nagymamám!

12-es számú FÉNYSZÖV. Nagy, modern, neonbetűs tábla, a kirakatban nem a szokásos mosolygó kisbaba vagy ábrándos menyasszony képe, hanem egy vén paraszté: csepp, okos, figyelő szeme valami furcsa, begyűrt süveg alól villog a nézőre. Körötte semmi dísz, csak egy váza, benne piros bogycsok faágak. „Jó ízlése van” – gondolta Megyeri tanárnő.

Az üzlet belül is modernnek és nagyszabásúnak bizonyult: három műteremben folyt egyszerre a munka. Előre kellett kifizetni a felvétel díját, a vendégek számot kaptak, egy sovány, kék köpenyes lány irányította a forgalmat a műtermek között, láthatólag azzal a szándékkal, hogy mindenhová azonos számú vendég jusson. Nem volt könnyű dolog rábeszélni, hogy őt Boros Endréhez ossza be.

„Itt mindenki egyformán jól dolgozik, kérem! – tiltakozott a lány. – Ilyen nálunk nem szokásos. Ne is tessék kérni!”

„Mit mondjak neki, amit megért, és ami egyik fényképészre se sértő? – törte a fejét Megyeri tanárnő. – Az igazságot, sajnos, nem lehet, nem mondhatom el neki, hogy meg akarok ismerkedni vele, látnom kell, miféle ember, mégpedig úgy kell látnom, hogy ő ne tudja, én ki vagyok, különben nem tudom majd elkezdni a munkát a gyerekével – nekem ismernem kell Krisztina háttérét...” Nem, elképzelhetetlen, hogy azt mondja a sovány lánynak: találkozni akar Boros Endrével. Még félreérti.

Nézett hát rá, némán, kérő szemmel, s csak annyit mondott: „Én annyira szeretném!”

Makacs volt, kedves, szeretetre méltó, s elnyújtott, kérő és semmi magyarázatot nem adó kurta mondata gyermekes. A lány meglágyult. Megrántotta a vállát, még mosolygott is egy halványat, aztán megint komor lett az arca, mintha megbánta volna, hogy ennyire felengedett, s kinyitott Megyeri tanárnő előtt egy B-vel jelzett ajtót.

Szalonszerű előszobába jutott.

A várakozás ideje nagyon hasonlított a fogorvosnál töltött órákhoz. Képeslapokat talált az asztalon, többen cigarettáztak, s mikor valaki végzett, és kilépett a műteremből, Boros Endre az ajtóig kísérte, s kiszólt, mint az SZTK-ban: „Kérem a következőt!”

Így egy-egy pillanatra már azelőtt is láthatta Krisztina apját, mielőtt rá került volna a sor. A kislány egyáltalán nem hasonlított hozzá, Boros Endre erősen őszült, szeme, szája szigorú volt és örömtelen. Megyeri tanárnőnek nemigen tetszett – szerette a vidám embereket.

A váróhelyiség zsúfolt volt, öregek, fiatalok, férfiak, nők meg gyerekek várakoztak, ki türelmesen, ki türelmetlenül. A gyerekek számára még játékok is akadtak: mackó meg hintaló. Megyeri tanárnőnél mindig volt könyv, majdnem négy fejezetet elolvasott, mire végre bejuthatott ő is. Kétszer is szólítani kellett, mire feleszmélt, hogy hozzá beszélnek, s mikor felpillantott, látta, hogy egyedül van: a sovány lány öutána már nem adott ki sorszámot senkinek...

A műteremben porszag volt, melegség, gumiszag. „A negyvenhatodik – gondolta Boros Endre. – Fáradt vagyok. Ugyan vajon ez a lány milyennek képzelem magát, milyennek szeretné, ha fényképezném?”

Huszonkét éve dolgozott a szakmájában, hamar megtanulta, hogy a legtöbb vendég nemcsak szép képet akar, hanem izgalmasat és hazugot is: nem lehet olyan gyönyörűre retusálnia egy csúnya arcot, hogy a tulajdonosa rá ne ismerne benne önmagára. Volt neki vendége nem egy, aki nem igazolványba, nem ajándéknak csináltatott felvételt, hanem csak úgy, saját magának: rögzíteni, megörökíteni akarta az arcát, persze nem a valódit, hanem a szép kivasaltat, amelyen egy ránc se volt, s a szája vonala olyan, mint a csiga.

Hát vajon ez a vendég mit kíván?

Fiatal nő, fővenyszőke haja van, s ehhez, sajátságos módon, barna szempillája, az arca festetlen. Furcsa, tartalmas arc, mintha azt mondaná a kozmetikai cikkeknek: „Megvagyok magam is, nincs rátok szükségem, olyan a bőröm, mint a gyöngy, és merem nem festeni a 75számát, hiába divat.” Halvány, érzékeny, gyönyörű vonalú, fényes ajka van.

Portré kell neki. Jó. Van egy sötétkék bársonyfüggönye, az elé fogja ültetni, talán félprofilban. Olyan kedves az orra, egy kicsit pisze. Mintha a természet azt gondolta volna: „Várj, csak várj, fogsz te azért nevetni is az alatt a nagy komoly szemed alatt!” Igen, ez előnyös lesz: sellő-szőke haj a fekete háttér előtt.

– Függönyről szó sem lehet – mondta a lány. – Nem természetes.

Rábámult.

– Nem kell függöny! – mondta a lány. – Soha életemben nem láttam még embert, aki minden ok és cél nélkül bársonyfüggöny előtt ült volna egy magánlakásban.

Kérem szépen, ha nem tetszik a függöny, kap más. Nyilván ez is csak olyan, mint a többi, valami más óhajt magáról, mint amit megszokott, a legtöbb lány azt akarja látni a fényképén, amit titokban szeretne. Jó. Van itt egy modern asztal, egy váza, viaszos, rőt lombokkal. Ez jó lesz?

– Csak ülni akarok – mondta a lány. – Ülni és a gépbe nézni. Normális ember nem szokott asztalra könyökölni és ábrándosan nézni egy kupát, ami tele van gyommal. Maga jó fényképész?

Boros Endre csak nézte. Soha életében nem volt még ilyen különös vendége.

– Úgy értem, hogy igazán látja az embereket? Bizonyosan látja, csak már kénytelen volt megszokni, hogy mindenki csudaszép akar lenni a képén. De én nem színpadi felvételt szeretnék, hanem igazit. Se szebbet, se rútabbat, mint amilyen vagyok. És oda szeretnék ülni, abba a támlásszékbbe, mert az itt a legtermészetesebb bútordarab.

„A támlásszékbbe a nagymamákat szoktuk fényképezni – gondolta a fényképész. – Soha senki fiatal nem ült még abban a faragott székbbe” – de azért szó nélkül odahúzta.

– Ne haragudjék, hogy belebeszélek a dolgába, de nekem az a mesterségem. Én mindig mindenkit tanítok. Mi, tanárok időnként otthon se tudjuk abbahagyni az oktatást. Undok szokás, nem? Nem idegesítem a munkájában?

Ez nagyon édes teremtés! Kár, hogy tanár. Ki nem állhatja a tanárokat. Ha nem sürgetné az idő, beszélgetni kellene vele. Olyan... nem is tudja, milyen... Ilyen fiatal nőt még nem látott. Nem az az érdekes benne, hogy szép. Valami más.

– Én is rengeteget foglalkozom arcokkal. Mert persze az enyém sem egyszerű foglalkozás. Nekem azt is látnom kell, ami a gyerekek homloka mögött van. Megjegyzem, magának is.

– A fejet egy kicsit hátrább, ha lehetne. A bal vállat magasabbra.

– A gyerekek óriási színészek. Nem hinné, mit el nem tudnak takarni, ha akarnak. Magának van gyereke?

– Van.

– Kisfiú?

– Kislány.

– Jó kislány?

– Nekem jó. Most egy pillanatra csendet kérek... Készen vagyunk az első képpel.

Boros Endre eloltott egy lámpát, most puhább lett a fény. Csak azért is gyönyörű felvételt csinált erről a sima, okos arcról. Hogy lehet egy ilyen kedves lány tanár?

– Ó, az nagy szerencse! Ritkán adódik, hogy egy gyerekkel ne legyen semmi probléma. Semmi nehézség, iskolai botrány, fennakadás...

– Azért az enyémmel is akad. Rendkívül ostoba és tapintatlan az osztályfőnöke. Csinálunk még egy képet, ugyancsak itt, a székben. De azon talán tessék nevetni!

Megállt a szava, a keze is. A vendéget nem lehetett fényképezni. Az arc, amelyet le akart venni, teljesen megváltozott, mintha egy vadidegen ült volna előtte. A vonásai most is harmonikusak voltak, de megteltek valami érthetetlen tartalommal. Melyik az igazi arca? Az előbbi? Vagy ez? Mért haragszik ez a lány? Vagy egyszerűen csak tanár, és nem bírja el, ha valaki bírni meri egy kollégáját?

– Az rossz, ha az osztályfőnök buta – mondta a lány.

Most már nem olyan különös a tekintete. De furcsa volt az imént! Igen, igen, nagy csapás egy ostoba nevelő. Őt ugyan hiába hívhatja, feléje se néz az iskolának. Általában nem szeret iskolába menni, de ezzel a nővel aztán nem hajlandó megismerkedni. Otromba nő.

Mintha villám csapott volna át azon az arcon: azt kapta le. Micsoda kép lesz! Ezt folyton fényképezni kellene, két tucat képet róla, százat... Micsoda élő, kifejező, szenvedélyes arc! Sajnos, nem lehet. Két felvételnél senkiről sem csinálnak többet, ha egy típusú képet rendel.

A vendég felállt, húzni kezdte a kesztyűjét. Boros zavarban volt, teljesen érthetetlen módon azt érezte, hogy nem szívesen engedi el ezt a lányt. De mivel tartsa vissza? A gyerekről fog beszélni. Úgy látszik, a gyerekek érdeklik.

– Nem szeretném bántani a mesterségét, de vannak dolgok, amiket nem lehet – mondta lassan. – Még egy önhitt, fiatal tanárnőnek sem.

Megyeri Éva ebben a percben azt érezte, hogy kirohan, magyarázkodás és köszönés nélkül. Elvégre mindennek van határa! El 78kapta a szemét a fényképészről, a nagytükörbe pillantott, míg nyúlt a kalapja után. Meglátta magát: ismeretlen, kemény, majdnem dúlt volt az arca. Elpirult, úgy megszégyellte magát.

„Tanár vagyok – gondolta. – Ami történt, a mesterségemmel jár. Mi vagyok én, kisasszony? Mi ez az érzékenykedés? Itt valami iszonyú félreértésnek kell lennie. Ez az ember nem gonosz, csak nem tud valamit – vagy pedig én nem tudok valamit, és valóban ostoba vagyok és tapintatlan. Szomorú ember ez, merev ember, sérült, gyanakvó...”

„Ugyan hány arcod van? – tűnődött Boros Endre. – Most megint szelíd vagy, meleg, kislányos.”

– Nem látszik rajtam, de értek valamit a mesterségemhez – mondta Megyeri tanárnő. – Nem tudnék tanácsot adni magának?

A fényképész hallgatott, zavarban volt. Esztendők óta nem ajánlott neki senki segítséget. Voltaképpen mióta Zsuzsa nincsen. Milyen különös!

– Az nem jó, ha egy kisgyerekkel baj van. Nem mondaná el, miről van szó?

A sovány lány benyitott, megkérdezte, végeztek-e már, mert zárnak. „Nem!” – felelte Boros Endre, majdnem indulatosan. A sovány lány szeme elkerekült. Egek! Egy fél órája fényképezi! Ilyen rossz arca van? Ki hitte volna?

Boros nem öngyújtóról gyújtott rá, hanem gyufáról. Megyeri tanárnő megfigyelte a mozdulatát, megránduló kezét. Milyen konzervatív, azzal a gyufával! Milyen ideges! Megkínálta őt, rázta a fejét, sose dohányzott.

Szállt a füst, álltak egymással szemben, egyik se tudta pontosan, meddig és miért. Mintha valaki lett volna az ajtóban, láthatatlan, erős, erőszakos, aki azt mondaná: „Nem mehettek ki még!”

Boros leereszkedett egy háttér-oszlop mellé, s habozva helyet mutatott a lánynak is. Megyeri tanárnő visszaült a nagy székbe.

– Én nem tudom, hol tanít, azt se, asszony-e, lány-e, van-e gyereke, nem tudom, mennyire érti meg, amit elmondok, mert magukat, tanárokat, nem lehet kiszámítani, ha egymásról van szó. Maguk is olyanok, mint az orvosok – mindig nekik van igazuk, sosem annak, aki panaszt tesz, ha rosszul kezelték.

(„Nem igaz. Néha mi is tévedünk, de az, aki közöttünk igazi nevelő, mindig beismeri, ha helytelenül járt el.”)

– Az ember azért küldi iskolába a gyerekét, hogy értelmes és kiegyensúlyozott felnőttet neveljenek belőle, s azt reméli, ha hazatér a munkából, nyugalom és béke fogadja – főleg olyan valaki reméli ezt, akinek egyebe sincs, csak a gyereke... Ám az ember hazamegy, s a lányát holtápadtan találja, nem lehet szavát venni, az anyósa sötét, mint a zivatar, kiderül, hogy botrány volt az iskolában, Megyeri tanárnő valami békeünnepélyt tervezett, a kislányra bízta volna a beszédet, s Krisztina nevetlenül viselkedett, tiltakozott, kirohant az óráról. A gyerek csak áll a zongoránál, senki nem szól semmit, mert mit beszéljen, mindenki úgy tesz, mintha rendben volna minden.

Csak este, mikor már minden csendes, szökik be az ember a gyerekéhez, s nézi meg, mit csinál ez a „rendetlen”, „nevetlen”, aki megsértette a tanárnőjét meg az iskolai szabályokat, s az osztályajtót is bevágta maga után. Mikor odatapogat az ágyhoz, érzi, hogy a gyermek ül. Ül, öleli a térdét, s néz maga elé a sötétbe. Akkor az ember visszamegy a szobájába és dühöng, elmondja magában az osztályfőnököt mindennek. Mert nézze meg, kihez beszél, kinek adogat utasításokat, és ha nem tud valamit; akkor előbb járjon utána.

Vizsgálat, család beidézésre... Másnap telefonhívás: a tanárnő. Én is menjek be, az anyósom nem elég, kutassuk ki, mi rejlik a gyerek magatartása mögött! Én nem mentem, nekem nem volt beszélhivalóm Megyeri tanárnővel, aki nyilván azt várta, hogy megbüntetem a nyomorult gyereket. No, azt várhatja! Büntesse meg ő. Ő a nagy pedagógus.

Csendesebb lett, mintha elfáradt volna a saját szenvedélyétől.

– Láthatta az osztálykönyvben, hogy a kislánynak nincs édesanyja. Tetszett volna kinyomoznia, mikor vesztette el, akkor megtudhatta volna, hogy a háborúban, hogy az anyja ott halt meg egy félig beomlott pincében, ostrom alatt. Mikor ez a gyerek született, égett az utca, és hulltak az aknák. Én fogoly voltam, a kislányt cuclin nevelte fel a 80nagyanynya. Ha a rádióban 44-es emlékműsor van, vagy ha meghallja azt a szót, hogy háború, az én lányom már fordul el, megy ki a konyhába. Mit tudják azt maguk, hogy egy ilyen árva kisgyerek milyen szenvedélyesen kíván magának anyát?...

Aztán jön egy ilyen fiatal senki, egy pedagógiai antitalentum, a zseniális újításával és tanácsaival, s még azt mondja az anyósomnak, szeretné valahogy a természetes életbe bekapcsolni ezt a visszahúzódó, szomorú gyereket. Most majd nyilván jól megbünteti a kislányt amiatt, hogy nem szónokol neki, s hogy kétségbeesésében és riadtságában kimenekült a teremből előle. Nyilván nem tanították meg az egyetemen arra, hogy vannak az életben kimondhatatlan dolgok és nehezen gyógyuló sérülések. Na most már mindent tud, és érti, miért nem tartom semmire a tanárokat.

Sír. Milyen kedves! Úgy sír, mint egy gyermek, nem torzul el az arca, csak a könnye pereg. Milyen szokatlan, hogy valaki így megéri, ilyen részvétellel, figyelmesen hallgatja. Milyen régen nem beszélgetett már senkivel...

– No, tud segíteni?

Nem felel. Milyen különös, elfordul előle, nem is köszön, kifut. Sálja, táskája itt maradt az asztalon. Most mért szalad? Megsajnálta? Szégyelli a könnyeit? Vagy megunt hallgatni? És mért nem köszönt? Érthetetlen és udvariatlan. Itt hagyta a céduláját is, majd nézhetné, hogy kapja meg a képét, ha nem mutatja fel. Utána fut, ha köszönt, ha nem. Igazán furcsa lány, sose látott hasonlót.

Milyen szomorú, hogy az ő gyerekének olyan rossz osztályfőnök jutott... Bezzeg, ha egy ilyen... Még ha ki is szaladt most előle. Csak nem sértette meg valamivel? Utánaviszi a holmiját.

Rápillantott a cédulára. 12-es foto műterem. Öt darab levelezőlap, átvehető október 15-én, a megrendelő neve: Megyeri Éva, tanár.

Kilencedik fejezet

Lujza néni rájön, hogy jobb a világban, mint egyedül

„Még csak ez hiányzott” – gondolta Lujza néni.

Az ember már lenn van biztonságban az Oroszlán téren, s jön ez a Mészárosné, az SZM vezetője, elfogja az utcán, még szalad is utána, pedig milyen kövér és nem is egészséges – mennyi aktivitás van bizonyos embertípusokban! Szalad utána a hóban, nem restelli elállni az útját, nevet, liheg, pufók arcából csak úgy villog a szeme. „Nem lehet, Lujza néni, hát hogy képzeli, most lesz a legszebb, mikor már egy kicsit belemelegszenek. Csak nem ül otthon egyedül, kuksolhat úgylis eleget, ritkán van farsang!”

Hiába magyarázkodott neki, nem akarja megérteni, hogy ő haza szeretne menni.

Hazudni aljas dolog, nemcsak aljas, gyáva is; nem szabad, hogy mást mondjon, mint a valót. De most mégis hazudni lett volna egyszerűbb: azt mondani, órája van, mert Mészárosné képtelen elfogadni az igazságot, hogy őt idegesíti ez a forgatag, ez a táncoló tömeg. Jó asszony egyébként, csak értetlen. Egész nap dolgozik abban a zsúfolt közértben, s ahogy egy kis lélegzethez jut, tüstént bent van az iskolában, tervez, intézkedik. Milyen hősök az anyák! Milyen érdekes, hogy ilyen ember is van, akinek szórakozás ez a tumultus, ez a pedagógiaellenes látványosság.

Hogy értesse meg Mészárosnéval, aki képes a dagadt, mindig gumiharisnyás lábán utána szaladni, és a kabátjánál fogva visszarángatni, hogy ő nem szereti az ilyesmit?

Borzasztó, hogy egyes emberek azt képzelik: másnak is az az öröm, ami nekik. Borzasztó!

Most visszajött, mert mit csináljon? Valótlant mondani nem képes, sőt, ha jól meggondolja, még valami suta kis jó érzés is elfogta: ma már két ember tartotta vissza, Megyeri, az a lehetetlen, álarcos Megyeri meg Mészárosné. Persze mindkettő csak illemből, nem azért, mintha fontos volna a számukra a jelenléte, – de akkor is... Itt ugyan nagyon rossz, kellemetlenül rossz, de azért még mindig jobb, mintha azt a szégyent kellene magával vinnie, hogy hazudott vagy kertelt.

Az anyák fecsegnek, Megyeri a sarokban egy cigánylánynak öltözött gyerekekkel tárgyal. Ugyan ki rejtőzhetik a cigányruhában, nem lehet jó kislány, különben nem prédikálna neki annyit. Nyilván nem vette észre, hogy a fényképész megjött. Ha látná, üdvözlőné. Úgy látszik, folytatása lesz annak a bizonyos októberi délutánnak meg a végtelen sétálásoknak.

Ő azért tudna beszélni, ha olyan volna a természete.

Majd nézne az igazgatónő, ha kinyitná a száját! De minek? Neki mindig azt mondják, jó munkát végez, de nem tökéletes, Megyerinek meg úgyse szól senki, az rohanhat hajadonfővel, böggve a Népköztársaság útján, rohanhat utána ismeretlen férfi egy fotoszalomból, kergetheti, lobogtathat felé valami cédulát s kiabálhat: „Álljon meg, álljon meg, nem úgy gondoltam, beszéljük meg, ami történt, hallja?”

Megyerinek még utcai botrányt is szabad csinálnia.

Nagyon jól emlékszik arra a napra, mert akkor evett először gesztenyepürét az idén. Ez olyan gyerekkori dolog: ősztájt gesztenyepürét szoktak enni Apával. Aznap délután, ahogy kilépett a földalattiból, és elindult a kapujuk felé, meglátta a házukban levő cukrászda kirakatába kitett táblát: GESZTENYEPÜRÉ VAN. Megkóstolja, nem sietős hazamennie.

Olyan érdekes, hogy ő mindig mindenre ráér. Őt sose várja senki.

Állt néhány pillanatig a kopasz platánok alatt, habozott, mert nem szívesen lépett be nyilvános helyiségbe. Ácsorgott, törte a fejét, menjen-e, ne menjen. Akkor látta meg Megyerit, futott, mint akit a sátán üldöz, utána meg kalap és kabát nélkül ez a férfi, akit most Dóka mellé ültetett le Mimi. Persze a nagy beszélgetésben nem ismeri fel Me 83gyerit, nyilván azt képzelem, van benne valami komolyság, és fedetlen arccal jött, mint más tanárok. Nyilván miatta van itt, a Ligetben is együtt szoktak sétálni. Remélhetőleg nincs felesége.

Most már egészen más az arca, mint akkor, október elején, akkor sápadt volt, sovány, valahogy rendtelenebb, feldúlt. Igazán nem akarta kilesni őket, de lehetetlen volt nem hallani, mit mond a fényképész, egyáltalán nem zavartatta magát, úgy kiabált a fasorban, hogy a süket is hallhatta. Mikor végre elérte Megyerit, elkapta a karját, az kegyeskedett megállni, de lehunyta a szemét; a fényképészbolt lila és a cukrászda piros betűinek fénye ott villogott az arcán, színesek voltak a könnyek, amelyek leszorított szemhéja alól peregtek.

Majd sóbálvánnyá vált, míg nézte.

– De hát hallgasson meg! – mondta a fényképész. – Nem mehet így haza!

Megyeri ki se nyitotta a szemét, csak a fejét rázta.

– Engedje, hogy megmagyarázzam! – mondta a férfi. – Nem akartam megsérteni. Nem hiszi el, hogy nem akartam bántani? Nem is úgy gondoltam, nem olyan...

Ekkor végre felnézett, és ahelyett, hogy valami értelmes dologgal felelt volna, valami olyan szóval, ami az iménti mondatokhoz kapcsolódik, azt mondta a fényképésznek:

– Tessék visszamenni, nincs magán kabát. Majd megfázik, és az is az én hibám lesz.

– De nekünk beszélünk kell egymással! Maga is tudja.

Megyeri hallgatott, a zsebkendőjét kereste. Nem volt. Ennek – ma is emlékszik rá – örült. Megyeri olyan tökéletes volt; nem ártott néha átélni, hogy vannak emberi tulajdonságai. Végül is a kabátja ujjával törölte meg a szemét, megtapogatta az arcát, mint egy gyerek. A fényképész habozott:

– Megvár?

– Meg – felelte Megyeri, náthásan szuszogott, és akkor már mosolygott is egy cseppet. A fényképész visszaroht a szövetkezetbe, úgy kellett bemennie, majdnem négykézláb, mert időközben már 84csaknem teljesen lehúzták a rácsot. Nem nézte őket tovább, nem volt kíváncsi a Megyeri magánügyeire, bár tagadhatatlanul jólesett neki, hogy egyszer már zavartnak, tanácstalannak, sőt sírni látta. Megyeri mindig olyannak mutatkozott, mint akinek sosincsnek gyenge pillanatai. Úgy látszik, vannak.

Bement a cukrászdába, s míg átvágott a fasor és a járda közti kis betoncsíkon, vigyázott, hogy rá se nézzen Megyerire, ne legyen kénytelen a lány köszönni neki, ne jöjjön zavarba. (Régen tapintatosságra is tanították az embereket. Apa külön figyelmeztette Violát, nagy gondot fordítson erre.)

Csodálatos módon volt hely a páholyokban, a cukrászda beosztása, kényelmes fülkái megmaradtak a múltból, csak berendezését, kárpitjait frissítették fel. Itt szerencsére elfér a vendég, nem kénytelen mindenki szeme előtt egy csepp, kényelmetlen asztalka mellett üldögélni valami terem közepén. Valaha ez a cukrászda volt az egyetlen üzlet a házukban, azóta persze megszaporodott a számuk. Legalább a Pátyolatot másfelé teheték volna.

No, mindegy, a püre jó, a helyiség is meleg. El lehetett gondolkozni az imént törtéteken, s aztán gyorsan behúzódni a páholy legmélyére, mert még a felét sem ette meg a gesztenyének, nyílt az ajtó, és belépett Megyeri meg a férfi.

Ugyan Megyeri mit szólna hozzá, ha elmondaná idebenn, hogy cukrászdában látta a fényképéssel?

Nem fogja elmondani soha. Minek? Nemcsak az iskolások eszejárását nem tudja követni, a Megyeriék nemzedéke is idegen. Neki iszonyú kellemetlensége lett volna belőle, ha valaha úgy viselkedik, mint egy mai fiatal lány; kíséret nélkül nem volt szabad elmennie sehová, még varrónőhöz sem, nemhogy nyilvános helyre. Postára sem. Patikába sem. Részint nem illett, részint meg Apa nem engedte volna. Megyerit nem köti az ilyesmi, a mai gyerekeket még kevésbé.

Nem vette észre, hogy ismerős ül odabenn, mert éppen az ő páholya előtti boxban helyezkedett el. A box úgy épült, hogy eltakarta az övét, nyilván azt hitte, teljesen egyedül van, nem ül hátul senki. Bár 85amilyen, lehet, hogy akkor sem zavartatja magát, ha tudja, hogy valaki hallgatózik. Megyeri mindent elmond magáról kérdezetlenül is; hogy a gyomra fáj, hogy odaégette a pecsenyét, mert közben telefonhoz hívták, és olyan érdekes volt a beszélgetés, hogy közben elfeledkezett a húsról – ilyesmit is elhíresztel magáról, s még nevet, mint akinek tetszik, hogy ügyetlen vagy felületes. Nem érti, milyenek ezek a fiatalok.

Mikor beért a cukrászdába, sírt még egy sort, a fényképész meg dűnnyögött mellette, aztán nem átallotta, nő létére, azt mondani a fényképésznek: „Bocsánatot kérek!” Az makogott, dadogott, azt mondta, ő kér bocsánatot, aztán egyszer csak elkezdtek mind a ketten nevetni. Ez olyan Megyeri-féle dolog, olyan, mint a mesebeli királylány, egyik szeme sír, a másik nevet. Aztán magyarázkodtak, nem ám suttogva, hanem hangosan, sőt Megyeri néha izgalomban és indulatában kiáltott is.

Nem tudja, mi bajuk volt egymással, olyasmi derült ki, hogy Megyeri, amikor átvette az osztályát, nem nézett utána valaminek, aminek pedig utána kellett volna, de most már mindent ért, és azt ígérte, jóváteszi, amit hibázott. A fényképész meg azt mondta, sose búsuljon emiatt, hát hiszen honnan tudhatta volna, ő is hibás, az ő fura családi szokásaik közé tartozik, hogy sose beszélnek arról a valamiről senkinek, s a környékeliek se tudják róluk, mert más kerületből költöztek ide az ostrom után, az ő régi házuk lakhatatlanná vált a bombázásban.

A végén már majdnem azon vesztek össze, hogy Megyeri azt állította, ő vétett, a fényképész meg azt, hogy nem. Aztán nevettek, aztán a fényképész valami kislányról magyarázott, milyen hallgató, érzékeny, milyen szenvedélyesen vágyik az anyja után. Megyeri mindig azt mondta: „Hát persze... hát persze...” Aztán magukról fecsegték, Megyeri arról, milyen kiegyensúlyozatlan gyerek volt serdülőkorában, azért érti meg annyira, ha egy kislány nehezen kezelhető, a fényképész meg azt mesélgette, milyen nehéz volt az ifjúsága, és alighogy megnősült, jött a háború.

Valami öregasszony is szóba került, Megyeri a nagyanyjáról beszélt, azt mondta róla: „tündér”. Tündér – ez olyan magyar-történelem szakos szó. A fényképész családjában is volt egy öregasszony, arról kiderült, hogy derék, értelmes, jó teremtés, nemrégiben kérője akadt, de úgy döntött, nem hagyja itt a családját, mit kezdenének ketten a kislánnyal. „Nem illik visszatartani! – mondta Megyeri, mert mi lenne, ha nem szólna bele azonnal valamibe. – Nem illik visszatartani, beszélje rá, hogy menjen! Telnek az évek, az anyósa nem lesz fiatalabb, a kislány majd csak felnőtt nélküle is. Nem lehet annyira önző!” „Majd meglátjuk!” – mondta a fényképész, akkor Megyeri is megennyhült, s azt mondta: „Majd kialakul ez is. Mindig minden kialakul.”

Ez az ő filozófiája, az örök filozófia, hogy mindig minden rendbejön, és sose szabad se szomorúnak, se csüggedtnak lennie senkinek. Próbálna meg úgy élni, mint ő, egyedül abban a komor lakásban. Bár lehet, hogy ha Megyeri élne az ő szobájában, kihajigálná Apa faragott bútorait, letépné azt a nagy bordó függönyt, amely esténként úgy lezárja az erkélyajtót, mintha valahol a város felett volna a lakóhelye, nem is a városban, telirakná friss színekkel, bőgetné a magnetofonját...

Érdekes, hogy átalakult ez az Anikó! A parókája leázott a fejről, úgy megtáncoltatták ezek a gonoszok, most a saját haja bukik a homlokára, Anikó kedves, vörös fürtjei. A szoknyaabroncsa is leszakadt, megbomlott az a szép harmónia, amely a jelmezét jellemezte, most nem olyan már, mint egy kis filmszínésznő, hanem mint egy fruska, és akkorákat kacag önmagán, hogy még a savanyú anyja is vele nevet, ott tartja az ölében a leszakadt abroncsot meg a fehér parókát. Anikó most olyan, mint egy igazi kislány.

Lehet, hogy mégis van valami a Megyeri nevelési elveiben?

Lujza néni becsületes volt, finnyásan, kényesen becsületes. Nem tetszett neki ez a gondolat, de nem úzte el. Ő hazaküldte volna Anikót, vagy csúnyán megszégyeníti, Megyeri pedig megréfálta, s most Anikó nem duzzog, hanem nevet és szégyenkezik. Dobó Kati is itt fo 87rog, azt se látta még mosolyogni, mióta az édesapját eltemették, most meg táncol, kismacskának öltözött, házilig csinálhatták azt a rüt és ügyetlen cicafejet.

Ő nem engedte volna meg, hogy gyászév alatt mulatságra menjen egy gyerek, Megyeri meg iderendelte. „Ha nem jössz el, nagyon szomorú leszek, és egyáltalán nem fogok jól mulatni!” – ezt mondta neki Megyeri; hallotta, ott állt mellette éppen, együtt voltak folyosósok. Nyilvánvalóan nem Megyerinek volt szüksége rá, hogy táncolni lássa Dobót, hanem Dobónak kellett a gond, a babrálás, míg ezt a fertelmes macskaarcot kisikerítette valamiképpen – ördög tudja.

Ha neki valaha azt mondták volna, mikor Viola már megszökött, és Apa nem élt, ő meg egyedül gubbasztott a szobájában, hogy álljon fel, menjen el egy moziba, Apa nem haragudnék érte, azt szeretné, hogy nevéssen, hát hiszen bocsánatot is kért tőle valamiért...

Nem, ma egész nap olyan buta gondolatai vannak!

Megyerinek igaza volt a Dobó esetében is. Az élet megy tovább, és Dobó a jövőhöz tartozik, szegény apja meg már a múlté.

Lehet, hogy Boros Krisztinával is úgy kellett eljárni, ahogy ő tette?

Ha rajta áll, ő bizony tanári értekezlet elé állíttatja, nem engedi, hogy megússza négyes magatartással, és nem tart előadást a Boros lelkivilágáról, nem könyörög a tanároknak, hogy legyen mindenki türelmes Krisztinához. De Megyeri kihúzta Borost a fegyelmiből, és méghozzá szélteben-hosszában azt híresztelte az iskolába, hogy ő volt felületes, ő tévedett, indokolást meg nem adott, azt mondta, bizalmas dolog, és a kislány magánügye.

Ha helyesen járt el az Anikó esetében, ha okos volt, ahogy Dobó Katalival cselekedett, akkor esetleg az is jó, ahogy Krisztinát neveli...

Ezek nehéz kérdések.

Boros Krisztina.

Kitűnően számol, neki szinte a legjobb tanítványa. Minden leckéje mintaszerű. Ő akkor is azért volt rá annyira dühös, mert ha valaki ilyen ügyes fizikából meg számtanból, mért örül meg. „Az emberek néha megörülnek – mondta Megyeri –, a felnőttek is, Lujza. Hát még 88az ilyen kicsik. Meg aztán mindenkinek titka van, és nem könnyű gyereknek lenni. Már elfelejtetted?”

Mintha el lehetne feledni valaha!

A fényképész türelmetlen. Csak nézz ide-oda, keresd Megyerit, ott ül, ni, fel is kérhetnéd táncolni. Úgy látszik, most ez jön sorra, az iskolai találkozások. Eleinte a cukrászda járta, mert hány délutánt ott nem töltött vele, vég nélküli beszélgetésben, nem tudott úgy lemenni pürét enni, hogy ne Megyerit látta volna odabenn. Néha észre is vették, amint könyököltek egymás mellett és beszélgettek; fényképeket mutogattak egymásnak, meg könyvekben lapoztak. Zavarba jönni? Ugyan! Ha meglátta, Megyeri mindig akkorát köszönt neki, hogy zengett a cukrászda.

Ahogy leesett a hó, már sétálni jártak, gyakran látta üzletzárás után a két alakot elballagni a Liget felé. Megyeri pontosan megjelent, órát lehetett volna igazítani az érkezéséhez. Pár hétig aztán elmaradtak egymás mellől, úgy látszik, összekaptak valamin, csak mostanában járnak megint együtt.

Jaj, most nem tud kitérni ezelő! Itt van megint Mészárosné, aki visszacipelte, hoz egy tálcácska szendvicset, minyont. „Tessék már enni, olyan ízletes minden, nem szabad itt úgy ülni, hogy semmit sem fogyaszt!” És már rak is neki, még kávé is szerzett, ha nem akarja megsérteni, ennie kell. Különös, milyen jólesik. Éhes lehetett, észre se vette.

– Nagyon hálás vagyok Lujza néninek – mondta Mészárosné, és még egy minyont odabüvészkedett a kistányérra. – Tessék csak fogyasztani. Én nagyon szeretem Lujza nénit.

A vallomás váratlanul érte, alig tudta lenyelni a falatot. Mészárosné arca fénylett.

– Nagyon meg tetszett tisztelni a kislányt, kérem. Hát azért. Mert az én kislányom nem okos ám, tetszik tudni; nagyon jó gyermek, ki is mos, ha én nem érek rá, a két kisebbet is ellátja, ha kell, még mesél is nekik, jobban félnek tőle, mint éntőlem, pedig nem bántja őket. Mondom, jó kislány, csak nem okos, tetszik tudni. Láttuk mi hamar, hogy 89nem tudósnaq termett; a két kisebb, az másmilyen. Józsikám jól boldogul, Terézzel sincsen baj, csak ez a legnagyobb, ez tanul nehezen. Aztán megszoktuk már, hogy a tanító nénik nem bántják miatta, engedik felfelé egyik osztályból a másikba, mert amúgy derék lány, mindenkinek segít az osztályban is, hát hagyták mindig, nem buktatta meg senki. Mondták ugyan, mondták, meglátjuk, egyszer baj lesz azzal a számtannal, de hát valahogy mindig megúsza, tetszik tudni. Csak az idén félévkor történt a baj, mikor Lujza néni egyest adott neki számtanból. Jaj, de odavolt! Sírt, bujkált előlünk, én kiabáltam rá, megmondom, még a könnye is kicsordult, hogy ekkora szégyent hozott ránk. Aztán jön ám haza az én uram a gyárból; nézi-forgatja a kiskönyvét, hallgat egy sort, aztán azt mondja a gyerekek: „Ne bölgjél, Juli, emberszámba vetek végre, Kővári tanárnő nem nyugodott bele, hogy nem tudol te semmit, hanem azt mondta ezzel az osztályzattal, iparkodjál, mert ahogy más ki tudja javítani év végéig, ki tudod te is, nem vagy te ostobább másoktól. Kővári tanárnőnek hálás legyél, mert ha sokat kívánnak valakitől, és nem nézik el neki, ami hiányossága van, azt mutatja, hogy jó lélekkel vannak hozzá. Az alsós tanító nénik nagyon szerettek, gondolj rájuk te is szeretettel, de igazán Lujza néninek legyél hálás, mert az tekintett téged életedben először embernek.”

Nem ment le a falat a torkán. Sose volt síró, Apa kinevelte belőle örökre. Most azt érezte, leginkább sírni volna jó.

– Eleibe én is így láttam, oda is csaptam a kislányra, azt mondtam neki, restellek bemenni a Szülői Munkaközösségbe, hogy ilyen gyalázatba keveredett, még a haját is megrángattam, úgy mondom meg, ahogy volt. De hogy az apja így beszélt vele, kérem, mindjárt megnyugodtam, meg is csókoltam a gyermeket, mondtam neki, akkor minden jól van, mert apád okos ám, oszt ha ő azt mondja, ne sírjál, hanem tanuljál, akkor igaza van: ha megbuktattak, azért tették, mert tudták rólad, hogy ki fogod javítani, és milyen nagy dicsőség lesz év végén, ha megkapod a jobb osztályzatot, és tudni fogod, hogy nyílik már az eszed, vitted valamire. Hát akkor úgy rítt már csak, mint a szivárvány, mosolygott, míg hullott a könnye.

A kidolgozott, erős kéz megfogta Kővári tanárnő kezét, s Mészárosné nagyot nyelt, mint aki maga is szégyelli, hogy elérzékenyült. Elfordult Lujza nénitől, rákönyökölt egy tálalóasztalra.

Holnap előszedi Mészáros Julit, és addig foglalkozik vele külön, míg valóban ki nem nyílik az esze – gondolta Lujza néni. – Holnaptól fogva délutánonként felrendeli magához. Az nem lehet, hogy ne vigye semmire! Ez a család bízik benne... Elképedt az öröm és a megkönnyebbülés vad hullámától, ami előntötte. Milyen kellemes meleg van itt! Milyen kedvesek ezek a színes fények! Először, mióta leült, megvetette a hátát a széktámlán, és keresztbetette a lábát, hogy kényelmesebben ülhessen. Lehet, hogy az emberek mások, mint hiszi? Lehet, hogy másfajta emberek élnek körötte, mint akiket valaha megszokott? És nemcsak itt, a szakmájában – Mimi, Csatári, Megyeri, az

igazgató –, hanem máshol is? Lehet, hogy az emberek értelmesebbek, mint gondolta, és megérik a tettek mögött a szándékot, vagy még jobbat érznek, azt, ami a szándék mögött van, s ami néha nem is tudatos, de ott él valahol az ember szívében?

Lehörpölte a kávé is, kipirult tőle. Csatári tanárnő ott táncolt el előtte és megcsodálta. Kővári tanárnő ölében ott volt egy tálca enniavaló, feketét ivott, s szeme, mindig gyanakvó, szép metszésű, hideg szeme fénylett, és tele volt valami sose látott derűvel.

Tizedik fejezet

Most megtudjuk, hogy békült ki Éva néni Boros Endrével

„Nem találok” – gondolta Boros Endre.

Nem találok egyiket sem; pedig Éva azt mondta, itt lesznek mind a ketten, s a mama szerint Kriszti már egy jó órája eljött hazulról. De hogy mért nem árulta el, minek öltöztette... A mama olyan romantikus lett, mióta menyasszony. Tulajdonképpen nem is érzem magam rosszul, csak melegem van, s Dóka annyit beszél, hogy alig tudok a bálra figyelni. Nem tudom, mért kellett idejönnöm, mi volt az a fontos. Vajon az a vörös hajú kislány mért jött el ilyen rendetlenül, ilyen horpadt krinolinban? Éva még nem lehet itt, ha itt volna, idejönne hozzám. Korán jöttem.

Gyere már, Éva, hozd a lányomat, és aztán nevéssünk együtt mind a hárman. A cukrászdában is nevéttél, mikor már elállt a könnyed, s én csak néztelek, mert nedves volt az arcod, két kis patak mosta végig, nagy, sötét pilláidon még állt a könny, de a szemed már mosolygott, s azt mondtad: „Azért ez jó volt. Mint valami színdarabban...”

– Azért ez jó volt. Mint valami színdarabban, nem? Ne haragudjék, hogy így próbáltam megközelíteni, ahelyett, hogy azzal kezdem, ki vagyok, de annyira éreztem az ellenszenvét, mikor a múltkor felhívtam, hogy nem gondoltam tanácsosnak, ha rögtön bemutatkozom. Az anyósa se volt elragadtatva tőlem, mikor berendeltem, csak példálózott, hogy nem kell a gyerekektől olyasmit kívánni, amihez nincs hajlamuk, de nem indokolt meg semmit, és az igazságot nem találhattam ki magamtól. Nem mintha nem az én hibám lett volna, ami történt. Bizony hibáztam. Majd jóváteszem.

Boros Endre csak nézte. Megyeri tanárnő franciakrémest kért, áhítattal evett, mint egy gyerek.

– Persze, Kriszti is hibás. Ezt talán maga is elismeri. Nem szabad magyarázat nélkül kiszaladnia, és nem szabad kereken azt mondania valami utasításra vagy kérésre, hogy nem. Azt kellett volna felelnie, hogy ezt a kérdést meg szeretné még beszélni velem négy szemközt, s akkor az egész nem történik, én nem erőszakoskodok, az osztály se lesz tanúja valami olyannak, aminek nincs helye iskolában. Mind a ketten hibáztunk, de Kriszti a kisebbet. Majd megkérdem.

Megkérdem?

Csak nézte. Eltűnt a franciakrém, a lány az ajkához emelte a papírszalvétát, aztán mégsem törölte meg vele a száját, visszaeresztette, összehajtogatta, és eltüntette a retiküljében. A szája körül végignyalta a habmaradékot. Csupa báj volt.

– Gyűjti egy gyerek – mondta, aztán teljesen más hangon még hozzátette: – Bocsánatot kérni egyáltalán nem szégyen. Vagy azt hiszi, csak egy felnőttet lehet megkövetni? Persze, pár hét múlva csak el fogja mondani azt a bizonyos békebeszédet. Majd meglátja, milyen gyönyörű beszédet fog Krisztina tartani! Nagyon rosszul nevelték. Azt csodálom, hogy ilyen nevelés mellett ennyire okos, kedves lány lett belőle. Látszik, milyen jó anyag, még a felnőttek se tudják elrontani.

„Váratlan fordulat – most meg már én vagyok a hibás” – mulatott magában a fényképész.

A kék szem rávillant a barna szempillák alól.

– Nem tudom, milyen fényképész, de apának nem valami híres. Pedig magának két szülőt kellene jelentenie. No, majd én segítek. Csak aztán maga is segítsen! Mert a gyereket csak egyféleképpen lehet nevelni. Ha maga hideget fúj rá, én meg meleget, megfázik. Még nagyon gyöngö a lelke. El ne feledje!

„Bajosan – gondolta Boros Endre –, még téged sem, ahogy itt ülsz, rám nevensz és magyarázkodol. Micsoda fura kis bogár vagy, ilyet még nem is láttam.”

– Persze, maguknak nem könnyű. Az egyik a férje volt, a másik az anyja annak, aki elköltözött. De én távolabb vagyok, én majd meg tudom fogalmazni a számára, amire maguknak nincsen szavuk.

„Fogalmazd meg! Olyan kedves vagy, olyan szép, s olyan könnyű kis kezed van, bizonyára nem fáj, amihez hozzáérsz. Igazad van, a mi kezünk súlyos, a mamáé is, az enyém is. És hát te nem ismerted Zsuzsát.”

– Még egy embert nem engedünk át a háborúnak – mondta Megyeri tanárnő. – Ha nem tanítja meg a lányát nevetni, hanem mindig ott ülnek körötte gyászos arccal, sóhajtozva, és megmagyarázzák neki, hogy ő szegény árva kislány, és sajnálatják magát vele, nézheti, hány halottja lesz nemsokára. Múltnak nem lehet nevelni, csak a jövőnek. A múltnak élni sem lehet. Világos?

– Teljesen világos – bólintott a fényképész.

Szeretett volna haragudni rá, de nem tudott. Ha bárki más még csak említeni is, mert hasonlót, örökre elhidegedett tőle. De erre a lányra nem lehetett neheztelni. Már a második franciakrémest ette.

– Vétettem, rendbe hozom, maguk is vétettek, maguk is rendbe hozzák – mondta, aztán hirtelen, váratlan hangerővel odaszólt a kiszolgálónak, hogy fizetni szeretne.

– Egy dupla és két franciakrémest – mondta megbántva a fényképész.

– A krémesteket én fizetem.

A pincérlány rájuk pillantott, aztán gyorsan elkapta a tekintetét. Kétfelől kapott borraivalót, a fényképész mérgében odaadta neki a krémestek árát.

– Azért a kabátomat felsegítheti. És ne legyen ilyen indulatos, mert felmegy a vérnyomása. Szóval magától örökölte a kislány azt a vad természetét? Szép kis család!

Elfordult tőle, hogy ne is lássa. Ez a lány úgy fel tudja bosszantani, hogy majd szétveti a méreg. Micsoda fiatal nő!

– Nem szeretem, ha fizetnek helyettem – mondta valami egészen más hang, s a csillogó, gonoszkodó kék szem most komoly volt, okos, mint egy baráté.

– Én dolgozom, kérem, fizetésem van, magam fedezem a kiadásaimat. Maga elfogadná, hogy kifizessem a kávéját?

– Az más – mondta Boros Endre sértődötten. (Micsoda ötlet!)

– Az ugyanaz. Mind a ketten keresünk. Ne nevelje nekem Krisztinát valami régimódi kisasszonynak!

Megint azt érezte, haragszik rá, de megint csak két másodpercig. A piros kesztyűs kéz megérintette a vállát. Súlytalan volt, szinte anyag nélküli, mint egy virág.

– Sose haragudjék rám, ha nem ért egyet velem. Lehet, hogy néha rossz sül ki abból, amit eltervezek, de én jót akarok. Mindig jót akarok. Elhiszi?

Erre nem volt mit felelni. Érezte, hogy igaz.

– Jó éjszakát! És meg ne mondja Krisztinek, hogy találkoztunk. Hagyja a gyerek ügyét rám.

Kiindult az üzletből, nem lassan, nem is gyorsan, természetesen, mint ahogy minden természetes volt, amit tett, ha nevetett, ha könnyezett, száját törölte vagy vitatkozott. Vajon hol lakik ez a lány? Nem kellett volna hazakísérnie? Utánasietett, még el is érte volna, Megyeri tanárnő az egyes autóbusz megállója felé iparkodott – de aztán meg 95gondolta. Ugyan! Olyan volna, mint a krémes kifizetése. Mondana valami csúfondárosat, hogy ő is dolgozik, és ismeri az utat hazáig; megint csak megszegyenítené. Nem volna értelme.

Neki is egyessel kellett volna mennie egy darabig, de elengedte azt a kocsit, amelyen Megyeri tanárnő utazott. Azt ne higgye valamiképpen, hogy rá akarja kényszeríteni a társaságát. Amellett hátha más útja is van még a lánynak, valahol találkozik egy fiatalemberrel, táncolni megy, operába... Mulatott és bosszankodott azon, hogy egy kicsit elborult erre a gondolatra. Ugyan mi köze hozzá, találkozzék, akivel akar. Nem mindegy? Az már bizonyos, hogy tévedett, mikor olyan utálatosnak gondolta, kedves, okos és jó teremtés ez. Ez a fontos. És a gyerek a fontos. És Zsuzsa a fontos.

Nem, nem is száll fel. Most jobb lesz gyalog menni.

Ez az út különben is a Zsuzsa útja, a fiatal lány, a menyasszony Zsuzsáé, itt járkáltak fel s alá annyi délutánon, karonfogva, Zsuzsa hideg kis kezén télen se volt kesztyű, olyan büszke volt a jegygyűrűjére. Itt sétáltak mindig, mikor eljött az este, az utcákat kék fénybe vonta az elsötétítés. Az emberek nyúlt arcú árnyakként osontak tova, a légvédelmi homályban mintha a zajok is puhábbak lettek volna, minden lágyabb lett, ugyanakkor gyanakvó és figyelő.

Nézte Zsuzsa kék tündéarcát a különös, nem reális világításban, fogta a karját, el ne botoljék valamiben, s aztán azt suttogetta, voltaképpen nem is baj ez az elsötétítés, az ember legalább az utcán is megcsókolhatja a menyasszonyát. Nem látta, de érezte, hogy Zsuzsa mosolyog. Ez is olyan furcsa szokása volt, hogy mindig csak mosolygott, hangosan nevetni nem hallotta soha, mintha egész életében valami komolyra készült volna, valami fontosra...

Édes kislányom!

Ahogy az évek telnek, lassanként Zsuzsa is olyan lesz már, mint Krisztina, mintha a lánya lenne, nem is a felesége. Csak ő öregszik, Zsuzsa örökké fiatal marad, húszéves, mint amikor meghalt – be fiatal is volt ő özvegynek, huszonöt éves korában. Jó, hogy a fogságba semmi hír nem jutott el az itthoniakról, talán ki se bírta volna, ha tudja, mi 96az oka a Zsuzsa hallgatásának. Jobb volt azt hinni, kisodródott valahová, nem tud üzeni, vagy a levelei tévedtek el valamerre, mint megtudni az igazságot, hogy Zsuzsa nem él, s akit maga helyett hagyott, a kislány, az ő arcával hunyorgat ugyan felfelé, de azért más, mégiscsak más, nem Zsuzsa.

Igen, itt mentek egyszer, valami légitámadás után kísérté haza. Beszorultak az óvóhelyre együtt, s nem sokat észleltek a kinti veszélyből, a tudat, hogy egymás mellett vannak, lebirta a félelmet. Itt ballagtak haza, törmelékek, kicsattant ablaküvegek között, ő megint azt suttogetta, amit ilyenkor szokott, hogy nem árt ez se néha, egy kis légvédelem... Tréfának szánta – rossz tréfa volt. Mai eszével már nem mondaná. Jó egy kis elsötétítés, hogy az ember nyugodtan megcsókolhassa a menyasszonyát. Csakhogy a végén az embernek nem marad kit megcsókolnia többé...

Azért igaza van ennek a fiatal nőnek, amikor azt akarja, hogy Krisztina beszéljen. Jó, ha megtanulja, hogy lehet szólni a háború ellen. Kár, hogy őt meg Zsuzsát nem tanították meg erre. Talán egészen másképp alakult volna az életük.

Ment, ment az utcán, élvezte a hideget, mindig úgy szerette az őszi nagyváros illatát, a motorolaj-benzin-aszfalt- és dérszag keverékét. Az imént a cukrászdában, míg azzal a lánnyal beszélgetett, valami dalt dünnyögtek a rádióban, hóról volt benne szó, valakinek a szeméről, szájáról. Csendes, kedves dal volt, Megyeri tanárnő a rádió felé fordította a fejét, dúdolt, aztán nagyon komolyan azt mondta: „Semmi hangom sincs, de mindig énekelek, nem rémes? Úgy szeretek én dünnyögni!” A

nyolcszögű téren ugráltak a fényreklámok, minden úgy élt. „Tulajdonképpen jó dolog a világon lenni” – gondolta a fényképész.

Mikor belépett a lakásába, megint megörült annak a tökéletes rendnek, amelyet az anyósa tartott. Mama annyira nem olyan, mint a vicclapbeli anyósok – okos, csendes, tapintatos, mindig lehet beszélgetni vele, ha az embernek társaságra van szüksége, és mindig eltűnik, nemcsak a szobából, a lakásból is, ha valami olyan érzés fogja el, hogy most jó volna egyedül lenni egy kicsit. Az előszobában vakító függönyök, az asztalkán kikeményített terítőcske. Csend és tisztaság mindenütt; ételszag nincs soha, a mama úgy főz, hogy télen is hagy egy kis rést a konyhaablakon, hogy kiszállhasson a gőz. Mama igazán pótolhatatlanul jó.

Milyen szerencse, hogy Bence bácsi eltűnt a házból. Az a fiatal nő mindenbe beleszólna! Hogy oldaná meg az életet Krisztinával, ha csakugyan ketten kellene maradniok? „Ronda önző!” – ezt mondaná Megyeri Éva, ha tudná, most mire gondol. Ez képes arra, hogy ilyen szavakat használjon: „ronda”.

Na, elég volt mára Megyeri tanárnőből. Majd éppen őrajta fogja törni a fejét este hét után, mikor végre hazaért.

Persze, nem tudta olyan könnyen kiverni a fejéből, mint szeretne volna, odabenn megint csak felidézte valami az alakját: a csend. Náluk szinte sose szólt a rádió, csak ha a híreket hallgatták, vagy a mama kíváncsi volt valamelyik fiatal költő verseire – mama nagyon szerette a verseket, de a zenét nem tűrte, a zenétlenség valahogy még mindig a gyászhoz tartozott.

Mikor ő hazajött a fogságból, már évek teltek el a Zsuzsa halála óta, s a mama még mindig feketében járt. Ő gépiesen, szinte tántorogva a Zsuzsa elvesztésének súlya alatt, be akarta kapcsolni a rádiót, de a mama rászólt: „Zenét ne, kérlek!” Megszégyellte magát, kisomfordált, és aztán soha többet nem akart zenét hallgatni ő sem. Valósággal lelkifurdalása támadt, hogy a mama érzékenyebb a bánatra, mint ő.

Ebben a házban Megyeri tanárnő nem sokat énekelne, itt nem szokás.

Mama kézímunkázik, hímez valami párnahajat, a kislány már elkészülhetett a leckével, mert regény van előtte. Odaült mellé, beleolvasott ő is a Jókaiba. Nemigen lehetett baj ma odabenn, mert Krisztina nyugodt.

Mama kitalálta a gondolatát.

– Úgy látszik, szünetel a hajsza – mondta, s vizsgálgatni kezdte a kézímunkája hátát, elég szabályos és egyenletes-e a visszája. – Ma nem gyötörte senki.

– Nem gyötörnek – mondta Kriszti a Jókainak. – Éva néni szeret engem.

– Szeret!

Az öregasszony elharapta a cérnát.

– Elég furcsán mutatja ki.

Sóhajtott, aztán arról kezdett beszélni, hogy az első emeleti lakó leesett a létráról, és délelőtt elvitték a mentők. Vacsorára répa-főzelék volt valami hússal, némán megették. Krisztina szépen, gondosan evett, aprókat vágott, aprókat harapott, ahogy tanították. Krisztina sokkal szebben evett, mint Megyeri tanárnő, aki egykettőre bekapta a krémet.

A fényképész kezében megállt a villa. Elnézte a lányát hosszan, figyelmesen. Kriszti azonnal megérezte a tekintetét, felpillantott. Komolyan, mosoly nélkül tűrte, hogy megszemlélje, mintha teljesen természetesnek találná, hogy valaki tanulmányozza az arcát. Nem volt rajta semmi gyerekes, olyan volt, mint egy kicsit fejletlen felnőtt. „Istenem – gondolta a fényképész –, ettől a gyerektől elvettük a gyerekéveit. Elloptuk a fesztelenségét, azt, hogy ordítson, aztán nagyokat

nevesse, elloptuk a csacsiságok miatt ontott könnyeket; ez itt él és nő fel egy tragédia árnyékában, és nem is veszi észre, hogy szép a világ, pedig Zsuzsa nem így akarta.”

Eszteendőig nem merete elolvasni a levelét, a legutolsót, amelyet a halála éjszakáján írt, a diákkori magyar füzeté utolsó lapjaira. Évekig nem merete még csak kinyitni sem, félt, hogy ha megint meglátja az ismerős betűket, és tudja, hogy nincs már a kéz, mely írta, és meghallja a Zsuzsa utolsó szavait (hisz mindig úgy fogalmazott, olyan lazán, minden modorosság nélkül, mintha beszélne), akkor nem is tud élni többé már, pedig itt volt Kriszti, és Krisztit fel kellett nevelnie.

Évek, hosszú évek teltek el, míg a Zsuzsa levelét végre el bírta olvasni. Szabadságon volt, a Balaton mellett, teljesen egyedül, s ott, a nyári tó partján vette kezébe a Zsuzsa írását, amely telet lehelt, halált lehelt és azt a hajdani, érthetetlen, iszonyú, ezerkilencszáznegyvenötös Budapestet. Akkor napokig nem tudott senkihez se szólni.

Nem, Zsuzsa nem ezt akarta, de ő is, a mama is gyöngék voltak megtenni, amit Zsuzsa kívánt. Gyászolni sokkal egyszerűbb volt, mint engedelmeskedni.

A kislány csak ült a felnőttek között, nézte a tányérját. Sose járt sehová, nyilván ezt érezte természetesnek, a kések-villák kocódását, ezeket a fegyelmezett étkezéseket. Honnan tudná Kriszti, milyen egy valódi vacsora? Rábeszélni, hogy elmenjen valakihez, magakorúhoz, nemigen lehetett, kinek lett volna szíve rákényszeríteni, hogy nézze más, boldogabb gyermekek életét, s ő különben is világeletében féltékeny volt rá egy kicsit, nem akarta, hogy szeressen valakit ökívülük, megszokta, hogy hárman élnek együtt és maguknak, így érezte rendjénvalónak. Most aztán itt ül ez a kis felnőtt, nézi az abroszt, hallgatja a nagyanyja beszámolóját a szomszéd balesetéről, néha elmosolyodik, ha valami mulatságosról esik szó, de azt sem úgy, mint egy kislány. Összekulcsolja a kezét, fel se néz. Sosincs más gyerekek között, csak ha elkerülhetetlen, iskolában, őrsi foglalkozáson, ott is kelleetlenül, s él egy házban, ahol sose hallgatnak zenét...

Komoly, koraérett, hallgató, csak akkor beszédes, ha maguk között vannak, akkor mindent elmond, ami az iskolában történik, elmeséli, mások milyen zajosak, csintalanok, kicsit irigykedve mondja el, ha valaki rossz fát tett a tűzre, aztán odaáll az ablakhoz, az a kedvenc helye, bámul lefelé, nézi az utcát...

Persze hogy dühös lett, mikor Megyeri tanárnő telefonált neki, hogy az ő gyereke iskolai botrányt csinált. Az ő gyereke!

Milyen néma kislány. Mit néz vajon mindig az ablakon át? Hogy mások élnek? Hangosan nevetni őt se hallotta még, mint ahogy nem hallotta az anyját sem, se viháncolni, ugrálni, fél lábon táncolni karácsony előtt... Milyen csendes! Valahányszor beszalad hozzá a műterembe, minden kollégája azt mondja: „Boldog lehetsz, Boros, micsoda jó kislányod van!”

Ma, először ma, hogy az a bolondos lány beállított a FÉNYSZÖV-be, s beszélgettek egy sort a cukrászdában, jutott eszébe, hogy talán nem is csak egyszerűen jó az a kislány. Talán szerencsétlen is.

A Zsuzsa képe nézte őket a zongoráról, a hosszú nyakú, hallgató lány-Zsuzsáé. Bolondos fiatal nő az a Megyeri tanárnő, olyan a haja, mint a hableánynak, nem is szőke, majdnem ezüstfehér. Most ő az oka, hogy mindenfélét képzelt, hogy Zsuzsa azt kérdezi tőle: „Mit csináltatok a kislánnyal?” és hogy Kriszti üres, udvarias arca is azt kérdezi: „Mit csináltatok az én életemmel, mikor még nem is tudom, mi az az élet? Hát sose fogok én már nevetni?”

A tarka tömeg szétvált, mintha késsel metszették volna ketté a farsangolókat forgatagát. Egy anya nagy tál peracet vitt keresztül a termen, megrohanták, de akkor egy távoli sarokban felállt egy nagylány, álarcban, belefűjt a sípjába, s a sípjelzésre mindenki megmerevedett. Nahát, itt rend van. Megint szólt a síp, s valami olyat mondhatott, amire a tömeg utat nyitott – micsoda kitűnően nevelt osztályok! Most már szinte senkin sincs álarc, csak azon a sípólón meg a szomszédján, egy cigánylányon. Érdekes, milyen csend lett, milyen különös, vidám némaság. Kriszti mesélte egyszer,

hogy szokott ilyen lenni náluk, pihenő csendnek hívja Megyeri tanárnő, azalatt némán el kell engedniök magukat, hogy a következő félórán frissek legyenek. Azt vezényelte hát a síp, a pihenő csendet. Csak a ropogtatás hallatszik, és nincs is tolongás, az a szülő mindenkinek odanyújthatja a neki járó perecet.

A sípoló visszaült, háttal neki, ő is, a cigánylány is megkapja a perecét, egyik sem eszi meg, sőt a sípoló le is ejti. Egyszerre nyúlnak érte, összekoppan a fejük. A cigánylány hangosan, csengőn felnevetett. Minden fej odafordult felé, mert az új sípjel még nem oldotta fel a hallgatást, de a hang, ez a csengő, gyerekes nevetés olyan volt, mintha a tóba kő hull, gyűrűzött utána a levegő. Aztán a cigánylány előrefordult, gyönyörű, fekete varkocsai előrehulltak. Még mindig nevet, nem tudja abbahagyni, ilyenek a gyerekek.

Ha az ő lánya is így megtanulna nevetni valamikor!

Tizenegyedik fejezet

Krisztina megéri végre, mi volt a titka egy bizonyos órának meg a Képes Világtörténetnek

– Hát képzelheted!

Éva néni elment az ülőkalauz mellett, nem váltott jegyet, úgy kellett visszakiabálni, s mikor valahol a körútnál felszállt egy ellenőr, és a jegyét kérte, azt mondta neki: „Köszönöm, nem kérek!” – gondolhatod, hogy néztek rá. De hát Éva néninek annyira tele volt már a feje mindennel, hogy azt se tudta, mit kérdeznek tőle; nézte az utcákat, a kivilágított üzleteket, az embereket, és gondolkozott, gondolkozott. Mikor leszállt a lakásánál, nem ment fel azonnal, ácsorgott még egy kis ideig a csepp parkban, amely a háza előtti terecskét díszíti; nem valami híres hely, de Éva néni szereti, mert Kispestre emlékezteti, ott álltak így, körben, a lakásukhoz közeli téren a jegenyék.

Az éjszaka nem volt könnyű, az álom sokáig elkerülte, de végül is csak kitalálta mit tegyen. Most már minden azon múlt, hogy Boros Endre állja a szavát, és ne említse meg Krisztinának a beszélgetésüket. Reggel a szokottnál korábban felkelt, s úgy készült az aznapi tanításra, mint előadásra a színész. Mikor megérkezett a testületibe, a Képes Világtörténetet, az osztály kedvencét, amelynek képeit a szorgalmasok kimásolták a történelmi jegyzetfüzetükbe, odaadta Mimi néninek, aki szabadórás volt, második helyettes, és óravázlatot írt a sarokban.

– Ülj rá! – mondta Éva néni.

Mimi néni azt se mondta: mukk. Ráült a könyvre. Lujza néni beszívta az alsójakát, fogta az óravázlatait, és kiment a szobából. Már nem is haragudott, csak kétségbe volt esve. „A fiatal tanárnemzedék magatartása egyre aggasztóbb! – mondta az arca. – Mért kell ráülni egy könyvre?

– Úgy ülj rajta, hogy ne lehessen észrevenni! Majd keresni fogják, sokáig; érte küldök. Egy félóra múlva állj fel, hogy észrevegyék, akkor mentegetőzz, vádold magad, találj ki valamit. Harminc percre van szükségem legalább.

– Ühüm – mondta Mimi néni. Húzott szoknya volt rajta, szétteregette a szürke szövetet. Kicsit magasabb lett ültében, mint szokott, egyébként nem látszott semmi. Dolgozatot javított, és nem kérdezősködött, csak amikor Éva néni már kifelé ment, mondta tárgyilagosan, hogy „kemény!”

Mikor az osztályba lépett, azonnal látta, hogy a fényképész megtartotta az ígéretét. Krisztina nem nézett rá, a falat bámulta a feje felett, az ország címet. Nagyon egyenesen állt, mintaszerűen, mint aki nem akarja, hogy megszólítsák valamiért. Előre védekezett.

Míg Megyeri tanárnő a jelentést hallgatta, pontosan érzekelte, hogy az osztály figyel; múlt hét keddeje, ama bizonyos osztályfőnöki óra óta figyel, és várakozik szünet nélkül. Mint két arénába lépő gladiátort, egyszerre nézték Krisztit és őt, kettőjük ügye még nem záródott le azzal, hogy Borost lehívták a testületibe, sőt Igazgató néni meg a nagymamája jelenlétében beszéltek vele; Boros nem kapott büntetést, s Éva néni nem mondta meg, mi voltaképpen a véleménye arról, ami volt, úgy tett, mintha nem is történt volna. A két főszereplő megmerevedett ama bizonyos óra végső pózában, s azóta semmi változás. Így nyilván nem lehet élni tanév végéig! Mi lesz a megoldás? Ki lép a sakkasztalra és mikor? Bazsa, a szigorú Bazsa jelentése olyan volt, mint amikor mérkőzés előtt a vívó tiszteleg: éles, tiszta, figyelő tekintete csak úgy villogott a katedra felé...

Ez volt az első osztályfőnöki óra azóta. Most külön izgalom fűtötte a padosorokat, pedig ez az óra rendkívüli események nélkül is népszerű volt. Éva néni mindig érdekes erkölcsi problémákról magyarázott, amellet nem kellett rá készülni, és szabad volt kérdezőniök is, a legfurcsább, legnemkislányosabb dolgokat is.

– Attól félek, csalódást kell okoznom nektek – mondta Éva néni és kifújta az orrát. (A zsebkezdőjén, körben, gombák voltak, mint egy 103kisgyerekén.) – Nagyon el vagyunk maradva történelemből. Történelemóra lesz. Magyarázok.

Az arcok kiderültek. Ez se rossz, ha nem jár vele felelés. A történelem iszonyúan izgalmas. Ők már régen kinőttek a meséből, de Éva néni magyarázatát mindig úgy hallgatják, mint az óvodások a János vitézt. Éva néni úgy tudott előadni, hogy az osztály könyörögni kezdett, valahányszor megszólalt a csengő, hogy mondja tovább, inkább nem mennek ki a szünetben. És micsoda érdekes képeket szokott mutogatni!

– Lenn hagytam a könyvem – mondta Évi néni. – Jó lesz kép nélkül is?

Az osztály azt mondta, nem. Réka jelentkezett, felállt. Réka valami különös osztályhagyomány alapján mindig megfogalmazta a lányok közös mondanivalóját. Réka azt mondta, szívesen érte mennének a könyvért, ha lenn maradt, mert nagyon szeretik nézni a képeket.

– Keresni kell – mondta Éva néni tünődve.

Hát majd keresik. Tíz kéz is felemelkedett, a legszemfülesebbeké. Hol lehet az a könyv? A tanárban? No hát ott igazán meg lehet találni. Hol keressék? A szekrényben? Fiókban? Merre?

– Mindenütt – mondta Évi néni. – Bizonyos, hogy ott van, csak keresni kell.

Még Anikó is jelentkezett. Az ilyen megbízás mindig jó, az ember egymaga csörtethet le óra közben, más osztályokból kihallatszik a magyarázat vagy felelés, lehet rohanni a lépcsőn, mint az eszeveszett, motozni a tanárban, és hátha az ember elkap valami megjegyzést, lát valamit, hall... Krisztina is felemelte a kezét, nem nagyon magasra, nem tolakodóan – fegyelmezetten, ahogy mozogni szokott. Mintha azt akarná mondani: ez teljesen jogos kívánság, erről lehet szó, ez nem az ünnepi beszéd. Belátom, hogy neked nem való lemenned a könyvért, készséggel lemegyek én. Ám ez nem jelent semmit, ettől a múltkori nem változatlanul érvényes. De ha lenn hagytad a könyvedet, szívesen felhozom.

– Kérlek szépen, Kriszti...

Éva néni mindig rendkívül udvariasan beszélt a gyerekekkel, pontosan úgy, mintha felnőttekkel beszélt volna. De ennek a mondatnak most nagyobb súlya volt a szokottnál. Mintha azt mondta volna ő is a szavak mögött: „Méltányolom, el is fogadom, tudomásul vettem.”

Krisztina kiment.

Éva néni leszállt a katedráról, az ajtóhoz lépegetett, nekivetette a hátát, és ránézett az osztályra. Éva néni úgy tudott nézni, mint senki más.

– Osztályfőnöki óra lesz – mondta Éva néni. – Krisztina egy fél óráig fogja keresni a könyvet, amiért küldtem. Harminc percünk van. Nem sok idő.

A csend merev lett, szinte anyagszerű. Sehol, még templomban se tud olyan csend lenni, mint egy lélegzetét visszafojtó osztályban.

– Lesztek szívesek becsületszavakat adni, hogy amit mondok, nem áruljátok el Krisztinának?

Soha senki se kérte még a nyolcadik osztály becsületszavát. Mind azt érezték, Anikó is, a hazug és árulkodó Kovács Duci is, hogy süljön ki a szemük, és sose legyen boldog percük az életben, ha nem tartják meg az ígéretüket, mikor úgy beszélnek velük, mint egy felnőttel. De hogy adja az ember becsületszavát Éva néninek? Külön-külön? Mindenki odamenjen kezét fogni vele? Eltelik a harminc perc!

Réka felállt, visszanézett. „Jól van, édes Réka – gondolta Király Margit, Dobó Kati és mind. – Menj csak, úgyis te szoktál beszélni helyettünk!”

Éva néniben az volt a legjobb, hogy sose kellett magyarázkodni neki. Most is megértette, miről van szó, és hogy most Réka az osztály. Réka felment a katedrára, kedves, hosszúkás arca ünnepélyes volt, egy kicsit fehér. „Édes kis lelkem – gondolta Éva néni –, hogy verhet a szíved. Nagy perc is ez, kislányom, mikor a becsületszavadat adod, most ez olyan, mint a régi doktoravatásokon, ahogy Lujza meséli; mikor a doktorjelölt átnyúlt a négy egyetemi kar széles asztalán, a rektor és a négy fakultás dékánja meg kezét fogott vele, és azt mondta: »Doktorrá fogadom!« Hát én becsületes emberré fogadlak, Réka, té 105ged és az egész nyolcadik osztályt, mert ennek az órának az emlékét és az adott szó súlyát viszitek magatokkal mindörökké. És nem igaz, hogy léhák vagytok és rosszabbak, mint az előttek járó nemzedék, csak bánni kell veletek tudni és megbecsülni benneteket és szeretni is, édes kicsinyeim!”

Odanyújtotta a kezét Rékának, a kislány megszorította, s komolyan, majdnem szigorúan a szemébe nézett. Nagyon büszke volt, az osztály is az. Mikor a helyére ment, azt érezte, soha életében nem dobogott így még a szíve, pedig nem is történt vele semmi félelmetes. „Lehet, hogy ezentúl mindent ehhez a naphoz fogok mérni? – gondolta Réka. – Mindig ezt fogom keresni, ezt a megbecsülést, ezt a komolyságot, amellyel úgy fordult hozzám egy felnőtt, mintha egykorú és azonos értelmű volna velem? Lehet, hogy ezentúl mindig azt fogom várni mindenkitől, hogy azt mondja nekem: becsület?”

– Siessünk. Mimi néni azt mondta, nagyon kemény a könyv. Tudniillik ráültettem.

A padra borultak, úgy kacagtak. Ez volt a csodálatos Megyeri tanárnőben, hogy a súlyos és megható pillanatokat mindig feloldotta, mintha állandóan forróból hidegbe, hidegből forróba mártogatná az osztályát. Libabőrösök voltak a gyönyörűségétől.

– El akarom mondani nektek, mi van Krisztinával.

Megint az a különös, éles csend. Réka felkönyökölt, úgy figyelt, aztán hirtelen lekapta a karját a padról, s mint gyerekkorában, hátrakulesolta a derekán.

„Szóval akkor ez a magyarázata – gondolta a Cigánylány. Nagyot, görcsöset nyelt. – Ezért voltatok olyan mások, olyan elképzelhetetlenül mások attól a naptól kezdve. Apa elárulta a titkunkat Éva néninek, s ő tovább mondta az osztálynak, pedig olyan szent titok volt, hogy sose bírtam említeni senkinek a békegyűlés napjáig.

Ezért kaptam hát ennyi meghívást! Ezért ültetek nálam mindig, te is, Réka, te is, Anikó, te is, Cinege. Most hogy végiggondolom, rájövök arra, hogy október óta mindennap más-más viháncolt nálunk közületek – úgy látszik, beosztottátok egymást... Nagymama nem tud 106ott benneteket kinézni. Ezért adtatok hát annyi mindenféle megbízást, ezért vittetek magatokkal mindenfelé, s ezért nem sértődött meg egyetlenegy sem az osztályból, akármilyen is voltam eleinte. Ezért állított be egy este Bazsa, maga Bazsa, azzal, hogy nem érti a fizikát, magyarázzam el... Szükségeitek van rám, ezt éreztem, s mintha odáig meg lettem volna dermedve, lassanként felengedtem. Hát akkor ezért... Addig szinte nem is szóltatok hozzám.”

– Olyan gyöngye kisbaba volt, hogy hétéves koráig nem is lehetett beadni az iskolába. Nyugtalanabb, idegesebb, érzékenyebb nálatok – mondta Éva néni –, hiába idősebb egy esztendővel. Majd ha nektek is születik kisgyereketek, meg fogjátok tudni, hogy az édesanyának derűsnek és nyugodtnak kell lennie, mikor várja, meg a világra hozza. De Kriszti úgy született, hogy közben táncolt a pince, aknák hulltak, orvost nem lehetett hívni – Krisztina a világháború ellenére született, és nektek kell meggyógyítani. Kriszti okos kislány, jó kislány, de nem tud örülni és nem tud úgy nevetni, ahogy ti. Meg kell, hogy tanítsátok erre, de csak úgy tanulja meg, ha sose fogjátok elárulni neki, hogy amit érte tesztek, az nem véletlen. Kriszti nem tud felejteni, pedig voltaképpen nincs is mit felejtenie, mert minden, ami történt, azelőtt történt, hogy ő eszmélni kezdett volna: mégis azt mondom nektek, tanítsátok meg Krisztinát felejteni, hogy egészséges legyen, mint ti vagytok, és arra is, hogy az élet gyönyörű. Nektek elhiszi, de csak akkor, ha az ő fejével fogtok gondolkozni, nem a magatokéval.

A halott, akit szeretünk, nem olyan emlék, amely árnyékot vetne ránk, élőkre, hanem fényes, szelíd és ragyogó. Kriszti mamája, ha szólni tudna, azt mondaná, segítsetek az én kislányomnak, mert az én kislányom szomorú kislány. Ez az első rajfeladat, amit tőlem kaptok az idén, hogy segítsetek meggyógyítani Krisztinát.

Ha most bejön, úgy kell tennetek, mintha történelemóra lett volna, és ha kérdi, miről magyaráztam, azt kell mondanotok, hogy a jobbagyságról, mert azt mind remekül tudjátok.

Majd a szünetben csodálkozzatok, hogy minek kellett már megint elővenni a jobbagyságot, mikor nem is az következik. És szidjátok le 107egy kicsit, amiatt, amit most Krisztinának mondani fogok, és ne tegyetek úgy, mint akik tudnak valamit, csak épp nem akarják elmondani.

„Ó, istenem! – gondolta a Cigánylány.

Leküldtél azért a könyvért, Mimi néni meg olvasott az asztalnál, feszengett, és javította a dolgozatokat, közben-közben nagyokat sóhajtott. Persze, mert nyomta a könyv. Ti odafenn rólam beszélgettetek, hogy mit lehet velem kezdeni. Mit össze nem kerestem azt a nyavalyás könyvet! Még szegény Burger tanár úr is segített, csak jártunk-keltünk, nézegettünk rengeteg ideig. Én már háromszor is fel akartam menni, jelenteni, hogy nincs sehol, nem lelem, de Mimi néni nézte az órát, és mindannyiszor azt mondta, nem lehet dolgom végezetlenül elmenni, nyissam ki a szememet. Mikor aztán a mutató a felesre ért, egyszer csak azt mondta: »Hozom a tízóraitam!« – felállt, Burger tanár úr meg véletlenül odanézett a székre, és elkiáltotta magát: »Itt a Képes Világtörténet!« Én nyargaltam felfelé vele, és mikor benyitottam, te a táblára írtál, mindenki jegyzett, és látszott a táblaképből, hogy már megint a jobbagyokat kínozd, pedig abból bemutatónak is volt...!»

Mikor felérkezett, letette a könyvet a tanári asztalra, és indult volna a helyére. Éva néni szava megállította.

– Köszönöm, Krisztina. Kérlek, maradj még egy pillanatig, beszélni akarok veled.

Réka ásított egyet hátul és nyújtózott.

(„Hogy figyelhetél, Réka, és úgy tettél, mintha unná! Milyen kedves tudsz lenni! Milyen kedvesek vagytok mindannyian!”)

Éva néni letette a krétát.

– Ma egy hete osztályfőnöki órán arra kértelek, tartsd meg a békerajgyűlésen az ünnepi beszédet. Nem vállaltad. Sőt. Tiszteletlenül viselkedtél és kirohantál.

(„Én akkor azt gondoltam, hogy kezded. Hogy olyan vagy, mint a régi világbeli tanárok, mint a Légy jó mindhalálig-ban a legtöbben. De ezek szerint csak játszottál, és Réka is játszott és mindenki.”)

– Azóta megtudtam, hogy minden okod megvolt arra, hogy izgatottan viselkedj. Utána kellett volna néznem a körülményeidnek, mielőtt megbízlak vele. Elmulasztottam. Én is hibás vagyok. Kérlek, Krisztina, ne haragudj rám!

A szürke szem rávillant, egyszerre telefutott könnyel. Pedig Krisztit nemigen látták sírni, egyszer csúful elesett, ketten támogatták haza, a hús levált a térdéről, akkor se sírt.

(„Igen, mert felnőtt voltál, és tanár voltál, és mégse szégyellted kimondani, hogy ne haragudjam. Tudod, akkor azt éreztem, hogy én olyan jó leszek egész életemben, hogy neked arról fogalmad sincs – jó, szelíd, tisztelettudó és igazságos.”)

Az osztály olyan csendben ült megint, mint ritka, ünnepi percekben. Anikó pillái verdestek.

– Nem haragszom – suttogta Krisztina. – Igazán nem haragszom. Csak éppen nem tudok beszédet tartani.

– Az ünnepélyt elhalasztjuk. Nem fogsz beszélni – most. Egy idő múlva – azt még nem tudom. De csak akkor, ha magad akarod. És most légy szíves ideadni az ellenőrződöt, sajnos, be kell írnom, hogy tiszteletlenül viselkedtél az iskolában, és engedély nélkül elhagytad az 109órát. Attól félek, félévkor nem lesz ötös a magatartásod. Nem lehet. Tudod?

Ránézett a kislányra, komolyan, becsületesen. „Hát persze – gondolta Krisztina is, az osztály is. – Hát persze. Nem kétséges, kirohant, botrányosan viselkedett, még akkor is, ha okkal. Nem lehet ötös magatartása. Teljesen érthető.”

– De mikor beiskolázunk, megírom annak a középiskolának, ahová a felvételedet kéred, mi történt, hogy ne legyen hátrányodra az a négyes magatartás.

Most már kipottyant a könnye, nem szégyellte, nem is törölte le. „Szeretlek – gondolta Krisztina –, azt hiszem, soha életemben nem szerettem senkit úgy, mint téged. Attól félek, jobban szeretlek a Nagymamánál is, pedig ez nem szép, mert ő nevelt fel...”

Aztán az óra végén Éva néni csakugyan a jobbágyokról beszélt, mintha az óra elején is azt tette volna, és mikor kiment, tudta, hogy az osztály állni fogja a szavát, és soha senki se mondja meg Krisztinának, mi történt hát igazán.

„Nem is mondták meg – gondolta a Cigánylány. – Ma sem mondták meg, és akkor se szóltak, Réka, az édes, szelíd Réka odajött hozzám szünetben, és azt mondta: »Még négyes magatartást ad neked, mikor láthatólag magánügyek gátolnak a beszéd elmondásában – pukkadjon meg!« Milyen nehezére eshetett így beszélni! Én csak néztem rá, ellenségesen, mert én azt éreztem, nagyon is rendjén van, ahogy Éva néni eljár; megkérlelt, mint egy felnőttet, és a négyes jeggyel is igaza van, mi más tehetne. Még dühös is voltam Rékára, mit szól bele az én dolgomba, mit pimaszkodik. Pedig akkor hát csak játszott, mert Éva néni így akarta.”

– Aztán Éva néni futott le a lépcsőn, és Lujza néni nem ismerte meg, ahogy rohant, hát utánakiabált: „Állj meg, állj meg, hová rohansz?” Azt hitte, valami gyerek, de Éva néni nem állt meg. Mindig, mióta élt, szaladt, ha valaminek nagyon örült, szaladt és ugrált, egyál 110talán nem úgy ment most sem a lépcsőn, ahogy tanárok szoktak, mert azt érezte, rohannia kell azon való örömeiben, hogy az osztálya ilyen becsületes, hogy Kriszti ilyen értelmes, és hogy valami megindult, formálódik, alakul. Képzeteiben már látta is Krisztinát, ahogy egyszer majd nem húzza ki magát mindenből, nem mondja azt az osztályfeladatokra, hogy nem érdeklik, hanem szívvel-lélekkel részt vesz a közös munkában, sőt néha csínyet követ el, aztán megbánja, bög, vagy csinál valami butát, levágatja engedély nélkül a haját, valami lehetetlen filmszínésznő-mintára, aztán nem mer hazamenni, ácsorog az utcán, mert fél, hogy kikap – szóval olyan lesz, mint más kislányok. Először olyannak kell tenni, egészen olyannak, mint a többi, akkor lehet olyan embert nevelni belőle később, aki több a többinél. Éva néni szaladt és dúdolt, szerencse, hogy Lujza néni nem ismert rá a fehér galléros, sötétkék munkaköpenyében, amely hajszálra olyan volt, mint az osztályáé, mert végképp meglett volna a véleménye róla. Miféle tanár az ilyen rohanós? De mikor annyira boldog volt!

És közben arra is gondolt, hogy most majd Boros Endrének is megváltozik az élete; fel is kellene hívni és megmondani neki, mibe kezdett, mert Kriszti nyilván nem mesél el majd mindent, Kriszti nem magyarázkodós, csak elibük teszi majd az ellenőrző könyvét, és azt mondja: „Beírták a

múltkori miatt, és félévkor négyes lesz a magatartásom.” A nagymamája megint haragudni fog, Boros Endre pedig úgy érzi, becsapta, hiszen nem tudhatja, mi történt ma az osztályban, és hogy most mindenki Krisztivel fog törődni, pedig úgy fog látszani, mintha nem törődnek vele senki.

Valami magyarázatot azért kellene adni a fényképésznek.

Irodás néni ott ült a telefontól. Körtelefon volt – tudod te, mi az a körtelefon? Olykor a Tanács vagy az Úttörőközpont olyan üzenetet küld, ami minden iskolára egyaránt vonatkozik, olyasmit például, hogy elsejei határidővel mindenki írjon dolgozatot az egészségvédelem fontosságáról, és a legjobbakat a Tanács jutalmazza. A körtelefont felveszik és továbbítják az iskolák: minden intézménynek megvan a maga telefontársa.

Éva néninek kevés ideje volt, tudod, a tízperc milyen rövid még nektek is, hát még egy tanárnak. Járt fel s alá nyugtalanul, Irodás néni meg hívta az iskolákat, egyiket a másik után. Éva néni egyre csüggedtebb lett, nagyon szeretne volna, ha beszélhetne Boros Endrével, nemcsak a közlendői miatt, maga se tudta, miért még. És törte a fejét valami furcsa jelenségen: ő a felületes, jelentéktelen ismerősök arcát, külsejét azonnal elfelejti, s ennek a fényképésznek minden vonására emlékszik: a homloka olyan magas, korán őszülő haja olyan csillogó, és nevetséges szempillái vannak, nem is illik, hogy egy férfinak ilyen sűrű és hosszú szempillái legyenek.

Bizonyos volt benne, hogy nem fog tudni beszélni, mert a körtelefonálásnak csak nem akart vége szakadni, s hirtelen azt érezte, voltaképpen nem is bánja olyan nagyon – mert hát mit is mondjon Boros Endrének? Ha itt beszél, mindenki füle hallatára mondja el, mit indított el a nyolcadikban, abból szóbeszéd lesz, itt van az irodás, itt van néhány szülő... Nem. Valahogy másképp kellene. De nem tudja, hogy. Jobb, ha nem is hívja, talán inkább meg kellene látogatnia ismét. Vagy felmenni Krisztinához, a kislányt elküldeni valahová, csak nem nézi ki Boros nagymama megint.

Igen, okosabb, ha nem telefonál.

Visszaindult a folyosóra. Irodás néni éppen letette a kagylót, de aztán újra felkapta, mert a telefon jelzett. Már átlépett a küszöbön, mikor utána kiáltott:

– Évike, telefon!

Van is kedve neki most magyarázkodni valakinek! Nagy kelletlenül visszament a készülékhez.

– Boros Endre beszél...

Még így, a telefonban is hallotta, hogy a hang zavart, kicsit kelletlen is, mintha a beszélő akarata ellenére beszélne.

– Csak azt akartam kérdezni, nem haragszik-e, hogy tegnap úgy magára kiabáltam.

– Nem – mondta Megyeri tanárnő.

Kinn megszólalt a csengő, vége lett a szünetnek. Igazgatónéni kijött az irodából, és diszkrétan a falióra pillantott.

– Azt hiszem, lehetetlenül viselkedtem – mondta Boros Endre. – Tulajdonképpen folytatnunk kellene azt a beszélgetést. Ki se tudtam kellőképpen magyarázkodni.

– Igen – mondta Megyeri tanárnő.

– Délután ráér?

– Nem – felelte Éva néni, és megborzadt, mert az imént maga kívánta, hogy találkozzék a fényképésszel. Hát mért ijedt meg most ettől a gondolattól?

– Kár...

Igazgató néni hümmögött. Jó, megyek már, látod, hogy telefonálok. Iszonyú nehéz ez! Csak azt tudnám, mért ilyen nehéz?

– És vacsora után?

Vacsora után soha nem szokott elmenni hazulról. Nem, erről szó sem lehet. Viszont ma Krisztina hazaviszi az ellenőrzőjét, és ő nem készített elő semmit.

– Inkább délben. Ebéd tájt.

– Nagyszerű. Nem akarna velem ebédelni?

– De igen.

– Mondjuk: Ádámnál?

– Igen.

– Fél kettőkor?

– Nem.

– Kettőkor?

– Igen.

– Akkor várom.

Megyeri tanárnő letette a kagylót, és kifutott a tanáriból. Két perc telt el csengetés óta, Igazgatónéni megcsóválta a fejét. Valami komplikált gyerek-ügy, olyankor se hall, se lát. Milyen kiváló tanárnő ez a kis Megyeri!

Irodás néni azt gondolta, ez is jó volna valami nagy bizalmi állásra, ez az Éva. Az embernek, míg hallja, fogalma sincs, kinek beszél, mért beszél, mit intézett. Igen-nem-fehér-fekete. Micsoda hallgatag ez a lány néha, pedig látszólag soha be nem áll a szája!

Tizenkettedik fejezet

Majdnem lánykérés – de csak majdnem

Az ebédet, Ádámnál, gyakori találkozások követték. Nem voltak mindig egyértelműen kellemesek, az is előfordult, hogy neheztelve váltak el: Boros Endre azt érezte, Megyeri tanárnő túlságosan egyszerűen akarja elintézni a dolgokat, s tulajdonképpen mindenbe beleszól, Éva néni pedig úgy vélekedett, hogy négy osztályban tanít, de egyikben sincs ilyen nehezen fejlődő növendéke, mint a fényképész. De azért rendszeresen együtt voltak, annak a biztos tudatában, hogy előbb-utóbb összekapnak valamin; vitatkoztak, veszekedtek – persze csak halkán, ahogy vendéglőben, cukrászdában lehet –, aztán valami egyezsége jutottak, és mosolyogva váltak el a következő találkozásig.

Nem volt egyszerű megértetni Boros Endrével, hogy a Bence bácsi-féle ügyben gyalázatosan viselkedik.

Krisztina hamarabb felfogta, nem mintha célzást tett volna rá, vagy ilyen formában bármikor is szóba került volna közte és Éva néni között Boros nagymama további sorsa, de látszott hirtelen megvékonyodó arcán, hogy az általánosságban tárgyalt problémát azonnal a maguk családjára vonatkoztatja, elmélázik a hallottakon, gyűrögeti a füzetét, mikor azt hallja, mivel tartozik az ember, az igazi ember a családtagjainak, s mit ronthat, árthat a szeretetnek álcázott önzés.

„Micsoda pimaszság, visszatartani azt a szegény öregasszonyt? – kiabált Éva néni Boros Endrére. – Hagyja, hogy nyúlkirálynő legyen Cegléden, és éljen a Bencéjével ezer évig. Úgyis tudom, mért

mondja, hogy késő már a házasság ebben a korban, meg hogy a nagymama kiéli magát a Kriszti nevelésében. Mert maga lusta és kényelmes, és még arra se hajlandó, hogy azon törje a fejét, hogyan rendezze át a 114háztartását, ha a néni esetleg otthagya magukat. Ha én ilyen undok önző volnék, mint maga, régen mérget ittam volna.”

A fényképész dühbe jött, mert amit hallott, sajnos, igaz volt. Hetek munkájába került, míg végre egy találkozás után azt dűnyögte, felőle mehet a Nagymama, ahová akar, ő nem fogja se rábeszélni a maradásra, se visszatartani erőszakkal. „Nemes lovag – mondta Éva néni. – Ez semmi! Magának kell küldenie! Csak nem képzeli, hogy a néni előáll ezzel a tervvel? Szégyellené az, nem is merné, félne, hogy kinevetnék, vagy őt tartanák önzőnek, szívtelennek. »Nem fogja visszatartani... «Hát erre tanítottam? Ez csak valami homokbadugomafejemet. Tessék magának felhozni a problémát, s ha el akarná háritani, vissza-visszatérni rá! Nézze meg az ember!”

Krisztina életének megoldása nehezebben ment.

Mikor Boros Endre meghallotta, hogy lánya lassanként nem is hasonlít már a régi önmagához, de ezzel még nem oldódott meg minden, mert Krisztinának anya kell, nem pirult el dűhében, nem csattant fel, nem tiltakozott, vitázott, veszekedett, mint amikor a Nagymamáról volt szó, csak egy kicsit hallgatott, aztán az órájára nézett, elnézést kért, hogy mennie kell, de most veszi észre – mondta –, hogy megfélekedett valami fontos megbeszélésről. Elköszönt, otthagya Éva nénit az eszpresszóban, mégpedig anélkül, hogy megkérdezte volna tőle, mikor és hol találkoznak legközelebb.

„Ez még nyers – gondolta Éva néni, mert értette jól Boros Endrét –, a Nagymama kisebb probléma volt, de ez még fáj, ehhez még senki se mert hozzányúl. Hát majd én merek. Majd felhívsz te engem, ha lecsillapodol. Nem akarom, hogy megtagadd a halottadat, még csak azt sem, hogy már ne szeresd. Azt kívánom, hogy a lányod egészséges legyen, és megismerje azt a pillanatot, mikor éjjel oda lehet suhanni valakinek az ágyához és azt mondani neki: „Mami, nekem úgy nyomja a szívemet valami!” Az osztály majdnem rendbehozta, majdnem. Voltaképpen így is gyógyultnak tekinthető. De én többet akarok: hogy önfeledt legyen. Tudod te, mi az, hogy anya? Milyen csodálatos valami? Ne velem mászkálj örökké, hanem nyisd ki a sze 115medet, keress magadnak valakit, aki igazán anyja tud lenni a gyerekednek. Menj, csak menj, majd visszajössz megint. Egyáltalán nem érdekel az érzékenységed, a gyereked sorsa érdekel.”

Persze, azért egy kicsit a fényképészé is érdekelte, s nem volt könnyű elviselni, hogy Boros Endre néhány napig nem jelentkezett. Képes volt sorra kérdezni az osztálya minden tagjától, mi újság a családban, hogy megérdeklődhesse Krisztinától is, hogy van az édesapja. „Köszönöm – felelte Krisztina –, egészséges.”

Hát ha egészséges, akkor majd felhívja. Fújja ki magából az első mérgét! Ő aztán igazán tudja, mit jelent ragaszkodni egy halotthoz. Nagymama ma is élő a számára, mintha jelen lenne. Nem akarta megsérteni. Segíteni szeretne. Ő igazán kevés valamihez ért, de a gyerekekhez igen. Ha ő azt mondja, hogy a kislánynak anya kell, akkor elhiheti. Nem minden gyereknek volna rá feltétlenül szüksége, de ezt a Krisztit sikerült olyan érzékennyé és érzelmessé nevelniök, hogy míg abban a házban nincs asszony, addig a gyerek sem lehet teljesen rendben. Nem is beszélve az apjáról!

A fényképész valóban jelentkezett, megvárta egy délután, mikor már végzett a dolgozóknál. Szokott helyükre mentek, a Népköztársaság útja végén levő cukrászdába. Lujza néni persze megint ott volt, Lujza néni majdnem mindig ott volt található abban az időben. Mindketten úgy tettek, mintha előző nap látták volna egymást utoljára, s mintha a legteltesebb összhangban váltak volna el. A fényképész jókedvű volt, nyugodt, arca sajtóságon derült. Ő tért vissza az abbahagyott témára, minden átmenet nélkül, mintha szeretne túlesni az egészen.

– Nem haragudott rám, ugye?

Megyeri tanárnő a fejét rázta. Nem tett úgy, mint aki nem érti, miről van szó.

– Egy kicsit váratlanul ért, amit mondott. Azért hagytam ott olyan hirtelen, szerettem volna egyedül lenni, hogy gondolkozhassam. Meg kell mondanom, még nehezteltem is magára, tapintatlannak éreztem. Aztán lehiggadtam. Most már nyugodt vagyok megint.

Az is volt, nyugodt, komoly, vidám.

– Nincs sok barátom, se rokonom, eléggé zárt körben élek. De azért nem először hallom ezt a tanácsot, amelyet a múltkor magától kaptam. Többször mondták már, s aki erről beszélt, attól mindig elidegenedtem, nem tudtam többé ránézni jó szívvel. Úgy éreztem magamban: gyilkos. Meg akarja ölni a feleségemet, a feleségemet, aki bennem él. Magát nem éreztem gyilkosnak, és nem is gyűlöltem meg. Sőt.

Megyeri tanárnő a franciakrémest nézte.

– A feleségem, ha beszélni tudna, nyilván ugyanazt mondaná, amit maga: hogy Kriszti az első, nem az én érzékenységem és sérüléseim. A nők iszonyúan erősek, ha a gyerekeikről van szó.

Éva néni most már felpillantott. Éva néni általában borzasztóan szerette, ha kiderült, hogy valamit ő ítelt meg helyesen, most pedig valahogy különösképpen.

– Persze, ez nem azt jelenti, hogy holnapután megházasodom. Nyilván sejti. Annyit ígérhetek magának csak, hogy iparkodom megbarátkozni a gondolattal. A gyermek érdekében.

– Az kevés lesz – mondta Megyeri tanárnő.

A fényképész felnézett a kávéscsészéről.

– Csak a gyerekekre nem lehet gondolni. Az megint túlzás. Ha már rászánja magát, hogy elfogadja az érvelésemet, akkor úgy nézzen körül, hogy magának is öröme teljék a választásban.

Boros Endre megcsóválta a fejét.

– Nem vagyok szerelmes természetű...

– Az nem hiba – mondta Megyeri tanárnő, s belepirult, olyan lelkesre sikerült a mondat. – De attól még találhat valakit, akit megkedvel.

– Nem hiszem.

– Fogadjunk?

Találkozott a szemük. Sokáig, hosszan nézték egymást, aztán mind a kettő elkapta a tekintetét. Nem fogadtak, nem fogták meg tréfásan egymás kezét, és nem ígértek semmi jutalmat a nyertesnek. Másról kezdtek beszélni.

Este, mikor hazaért, és nekiült az óravázlat-írásnak meg a következő napra való készülésnek, Megyeri tanárnő azt érezte, valami másképp van, mint ahogy szokott lenni. Nem tudott rájönni, mi. Elővett egy könyvet, de most az olvasás sem üdítette fel annyira, mint máskor. Valami más lett, más lett, végképp és véglegesen más. De mi? Mi? Micsoda?

Soká tartott, míg rájött, s mikor végül megtudta, nem volt valami víg pillanat.

Egyelőre azonban még nem jött rá. Folytatódott a találkozások Boros Endrével, Krisztina otthoni nevelésének minden apró részletét megbeszélték. Éva néni örömmel hallotta, hogy Bence bácsiék dolga egyenesbe jutott – nem sok rábeszélés kellett Boros nagymamának. Nyárára tervezik az esküvőt, s olyan szelíd és elmélázó, mióta menyasszony, hogy rá se lehet ismerni – mesélte a fényképész.

Legtöbbet koncertre jártak.

Évek hosszú sora alatt száműzött volt a zene Boros Endre életéből, most szinte minden alkalommal elmentek Éva néniel valahová, ahol igazi muzsikát lehetett hallani. A Zeneakadémián lassanként

már kezdték ismerni a rendszeres koncertlátogatókat. Nevet adtak nekik; az egyik, komoly, nagyhajú férfi Parsifal volt, egy szenvedélyes arcú, szőke fiatal lány: Izolda.

Úgy december elején, néhány nappal Mikulás előtt, mikor Kriszti már majdnem egészen úgy viháncolt és ugrált, mint a többi lány, és erővel se lehetett volna otthon tartani délutánonként, mert vágyott a társai után, hazafelé menet Boros Endre váratlanul visszatért arra a bizonyos beszélgetésre.

Ballagtak a Majakovszkij utcán lefelé, Éva néni 6-ossal akart hazamenni a Madách Színház elől. Szép este volt, hideg és tiszta.

Eddig sose szólították egymást sehogy se. Megyeri tanárnő úgy szokta hívni a szülőket: Kun apuka, Szabó anyuka. Boros Endrét nem nevezte sehogy, és az se mondta neki eddig még, hogy „tanárnő”. Csak felkapta a fejét, mikor meghallotta, hogy a fényképész így szól hozzá, hogy: „Éva”.

– Éva – kezdte Boros Endre –, maga egyszer adott nekem egy jó tanácsot.

– Többet – igazította ki Megyeri tanárnő.

– Több jó tanácsot. De a sok között volt egy, ami rám, az én életemre vonatkozott. Emlékszik még rá?

Emlékezett. Szeretett volna felkiáltani örömében, hogy ez is sikerült hát, hogy ez is rendben lesz, hogy most aztán igazán kipipálhatja Borosékat a tennivalók listájáról, de a hirtelen támadt boldogság valami furcsa zavarrá hűlt benne. Először élte át, hogy nem is volna valami boldogító tudat, ha immár kipipálhatná a Boros-családot a listájáról, s nem volna oka és lehetősége, hogy találkozzék Boros Endrével. És először, igen, először jutott az eszébe valami. Kellett, hogy eszébe jusson, mert rá volt írva a fényképész arcára, benne volt zavart, szégyenlős, reménykedő tekintetében. Tudta, mi lesz a következő mondat, tudta, mi vár rá. És először, igen, legelőször rendítette meg a gondolat, hogy ő az egyetlen ember, ezen a földön, akinek Boros Endre nem mondhatja el azt a mondatot.

Neki nem. Csak neki nem. Másnak, akárkinek.

Ha neki elmondhatná, ő úgymint nemet mondana rá.

Megriadt.

Nemet? Bizonyos?

Megyeri tanárnő nem áltatta magát. Egy kicsit megrendült a bizalma önmagában, hogy csak ilyen későn vette észre, mivé fejlődik a sok séta meg beszélgetés, s mi lett az eredménye a pedagógiai munkálkodásnak. Hát szóval ide vezetett a Boros-ügy. Régen észre kellett volna vennie, nem egy ilyen döntő pillanatban. Nem, nem mondana nemet. Dehogy mondana! Ez az ember szereti őt! Nagyobb baj, hogy ő is szereti.

Most igazán kedve lett volna nevetni.

Ami kimaradt a gimnazista évekből, ami elmaradt az egyetemen töltött idő alatt, most elérkezett. Úgy, ahogy a gyerekeknek tanítja: idejében, teljes harmóniával és teljes szenvedéllyel. Szereti ezt az embert, akit most azonnal meg kell akadályoznia abban, hogy megkérje a kezét. Ő nem lehet a felesége, ő nem. Soha!

Csaknem hat hete biztatja, hogy házasodjék meg, rávette, hogy küldje el a háztól az anyósát, mintha üres terepet akarna magának teremteni, s tetejében megmagyarázta neki, hogy a gyerekének anya kell... Nem. Nem! Ha azt érzi is, hogy beleszakad a szíve, hát nem. Őt nem kérheti meg Boros Endre soha. Nem tudna a saját szemébe nézni.

– Ilyen soká tart, míg eszébe jut, mire gondolok?

– Nem – szegte fel a fejét. – Rögtön tudtam. A házasság?

Boros Endre csak a szemével válaszolt. „Hogy bízok – gondolta rémülten Éva néni. – Most mindjárt akkorát ütök rá, hogy belevonaglik az arca.”

– Remélem, valami korban megfelelőt talált? Nem szeretnék beleszólni a dolgába, de ez nagyon fontos, Krisztina miatt. Maga mennyi is? Negyven? Ugye, vigyázott erre, mikor választott? Mert valami ugrifüles fiatal nem illenék magához.

– Ilyen lényegesnek tartja az én negyven évemet? – kérdezte nagy sokára Boros Endre.

– Igen.

Majd megfulladt, míg folytatta:

– Persze, lehet, hogy túlságosan szubjektív vagyok. Én a magam házasságát csak valami majdnem egykorúval tudnám elképzelni.

Kinn volt, nem lehetett visszavonni. Talált is, a feszült, vidám arcról mintha letörölték volna a derűt. „Most hazudtam – gondolta Megyeri tanárnő. – A hazugság olyan tisztességtelen, és én most tisztességből hazudtam. Most ordítani szeretnék, annyira fáj.”

Kiérték a Madách térre, a beszélgetés valahogy elakadt. Hatos nem jött, elengedtek egy ötöst, egy tizenkilencet, egy kilencet. Boros Endre a földet nézte, úgy kezdett megint beszélni:

– Én azt hittem, maga Krisztit azon túl is szereti, hogy a tanítványa. Másképp. Jobban.

„Jobban is szeretem, sajnós – gondolta Megyeri tanárnő. Elég gyalázat. Ha sápadtabb, kiver a hideg, pedig milyen alávalóság ez a túlzott aggodalom; minden gyereket egyformán kell szeretnem, azt is, aki nem a tied. Ma egész nap hazudni kell, de iszonyú.”

– Én a maga gyereket pontosan úgy szeretem, mint akárki más. Ez a mesterségemhez tartozik. Megoldottam a problémáját, elindítottam valami értelmesebb úton, mint ahol járt – ha sikerült, igazán örülök neki. Most már nyugodtan magára hagyhatom.

– Ez azt jelenti, hogy nem akar többet találkozni velem?

A vékony test kinyúlt, Megyeri tanárnő felvágta a fejét.

– Azt jelenti, kérem. Egyébként, ha nem vette volna észre, én eddig se magával találkoztam. Sajnálom, ha félreértette. Én a Boros Krisztina édesapjával tárgyaltam, olyan helyeken, ahol a gyerek nem lehetett a tanúja annak, amit az érdekében megbeszéltünk. Remélem, nem képzelte, hogy randevúozom magával?

„De azt képzeltem – mondta Boros Endre arca, amely most hirtelen öreg lett és tanácstalan. – Azt képzeltem, és most, hogy megmondtad: tévedtem, egyáltalán nem lettem boldogabb. Nagy bajt csináltál, fiatal tanárnő, mert az emléket, amely egyensúlyban tartott, elkuszáltad elő 121lem, már élők közelsége kell ahhoz, hogy jól érezzem magamat a világban, és most kiderült: hiába képelek én más létformát magamnak és a gyerekeknek, te nem segítesz benne. Persze, igazad van, valóban öreg vagyok hozzád, a te huszonvalahány évvedhez túl sok az én negyvenem. Nyilván valaki olyanra vársz, akinek nincs egy kamaszlánya, nincsenek emlékei, nem olyan fáradt és szomorú néha estére, mint én. A magad szempontjából igazad van, Megyeri tanárnő, de azért mégse szeretem a te sajátságos pedagógiai módszeredet – hiába akartál jót, rossz lett a következménye.”

„Istenem, milyen ostoba – gondolta Megyeri tanárnő kétségbeesetten. – Ostoba, ostoba, és nem tudok segíteni rajta, mert akkor sose lesz vége ennek itt, és én azt akarom, hogy vége legyen. Ha meg akarom tartani az önbecsülésem, akkor befejezem ezt a dolgot. Kriszti már majdnem egészséges, most már meg tud állni a lábán. Én megtartottam, amit fogadtam, segítettem neked meg a gyerekeknek, de csak egy bizonyos határig tehetem, addig, amíg...”

Jaj, ne állj itt így, mert nem bírom néni, pedig elég fegyelmezett vagyok! Ne állj itt ilyen boldogtalanul, mint akit kifosztottak mindenéből. Nem igaz, amit gondolsz, tévedsz, teljesen rosszul ítéled meg a helyzetet. De hát én nem mondhatom meg neked, mi az igazság!”

Az autók ott suhantak el mellettük, fújta a szél. Megyeri tanárnő összehúzta a kabátgallérját. „Megint selyemsál van rajta – gondolta –, meg fog fájni. De nem szólok neki, mert ezt is félreérti.”

– Hát akkor ezt is köszönöm – mondta a fényképész.

Épp csak megérintették egymás kezét, nem szorították meg. Megyeri tanárnő szeme fényes volt és természetellenesen nagy. „Hogyne, hogy azt gondold: magamnak ráztalak fel. Nem. Azt nem! Most már tudod, mit kell csinálnod, keress más anyát Krisztinának.”

– Éva!

Megint így szólítja. És milyen hangon! Még jó, hogy végre jön a hatos. Megyeri tanárnő kezét nyújtott.

– Engedje meg, hogy elbúcsúzzam; sietek. Vacsorára ígérek.

Boros Endre azt mondta, jó mulatást kíván, s Éva néni felszállt. A fényképész elindult gyalog az Astoria felé.

Tizenharmadik fejezet

Vége a Cigánylány is megszólal. Megismerjük Tádét. Megtudjuk, hogy a gyerekek mindig észrevesznek mindent

„Én is szólhatok vajon? – kérdezte magában Krisztina.

Meg kell engednie, különben nem tenne úgy, mintha más volna, mint aki voltaképpen, nem beszélne magáról úgy, mint Éva néniéről és énról, mintha távol lennék, és nem volnék azonos önmagammal. Ő is érzi, hogy így szabadabban beszélhetünk mind a ketten.

Ez a legcsodálatosabb dolog, ami csak történhetik valakivel, ilyen gyönyörűt még regényben sem olvastam.

Én azért jöttem ma ide, hogy mindent elmondjak neki, és ő is azért jött. Egyet gondoltunk.”

Lassan, mintha fájna, mint valami baleset után, amikor az ember még kíméli az izmait, felemelte a jobbját, s rátette az Álarcos karjára. A szép, fiatal kar megfeszült az érintése alatt. „Nevelőt sosem érintünk meg!” – mondta ötödikes korukban Lujza néni.

Az Álarcos megrezzent, de hagyta.

– Nem untad még el? – kérdezte. – Annyit beszélek, hogy nem jut időm táncolni. Nem baj?

Zsuzsa nagy varkocsai lengtek, a Cigánylány rázta a fejét.

– Nem szeretnél inkább keringőzni? Timár Palival?

– Nem.

– Inkább beszéljünk?

– Persze.

Ez is olyan álarcosbál-szó volt, a „persze”, nem iskolai. Se „perszé”-t, sem „asztán”-t, se „hát”-ot nem szabad mondani az órákon. Tűri az Álarcos? Tűri, mert nem javítja ki. Most minden csak játék.

– Arról beszéljünk, amiről eddig?

– Arról. Talán én is tudok olyat mondani... neked, amit nem tudsz.

Kinn volt a szó, a Cigánylány belevörösödött. Az Álarcos elmosolyodott.

– Újat, nekem?

– Újat és neked.

– Boros Krisztináról?

– Róla. Meg Éva néniről. Meg a Krisztina apjáról. Mindenkiről.

(Ilyen lehet, mikor a felnőttek részegek. Ilyen lehet, mikor minden forog. Ó, te, te drága, aki nem átallasz úgy tenni, mintha te is gyerek volnál, hogy könnyebb és szebb és feledhetetlenebb legyen a számomra, ami következik! Most legjobb volna, ha szárnyam nőne, és itt keringhetnék a mennyezet alatt, ha hirtelen hattyúvá változnám, úgymint mindig szerettem volna hattyú lenni, mert az olyan titokzatos. Egyszer láttam egy meseképet, a hattyúnak koronája volt... Ha én hattyú lehetnék, csak öt perce, s itt szállhatnék a fejetek felett, fejemen egy kicsi rubinkoronával és dalolhatnék... mert most olyan boldog vagyok, hogy azt nem is lehet kifejezni talán, csak madárhangon. Azt mondják, a hattyú olykor énekel...)

– Tudod, Álarcos, én ismerem Boros Krisztinát.

Persze másképpen, mint te, mert te idősebb vagy nálam és okosabb is, és több gyereket láttál, mint én, de azért Krisztinát a legjobban mégiscsak én ismerem, és tudok neked olyat mondani róla, amit magadtól nem tudnál. Nem mintha nem találnál ki majdnem mindent, és sokáig lehetne titkolózni előtted, egyszerűen csak azért, mert amit mondani fogok, azt Krisztinán kívül senki se tudja ezen a földön.

Kriszti azt, ami vele meg a családdal történik, például mindig este szokta átgondolni, lefekvés után. Akkor a legalkalmasabb, mert a felnőttek még kinn beszélgetnek az asztalnál, neki meg muszáj ágyba bújni, mert az a házirend, hogy a leckével el kell készülni vacsoráig, s utána nem szabad virrasztani, mert Nagymama szerint az éjfél előtti álom a legüdítőbb. Krisztina úgy fél tíz körül mindig ágyban van már, de persze nem alszik el azonnal. Ki tud elaludni rögtön, hacsak nincs edzés után?

Ne mondd el senkinek, de Krisztina még mindig egy mackóval hál, akit úgy hívnak, hogy Tádé.

Tádé a Zsuzsa mackója volt, Krisztina mindig neki mondott el mindent, persze csak úgy magában, gondolatban. A napközben történt eseményekről beszélgettek esténként meg Zsuzsáról, mert a mackó ismerte Zsuzsát, húsz éven át ismerte, Kriszti meg csak egy fél óráig volt mellette, akkor se tudta róla, kicsoda.

De hiszen még azt se mondtam el neked, ki az a Zsuzsa.

Zsuzsa a Kriszti édesanyja, aki meghalt az ostrom alatt, mikor Boros született. Kriszti soha, senkinek nem mondta azt, hogy „anyu”, mert soha nem volt édesanyja; Boros Endre feleségét meg mindenki úgy emlegette a családban: „Zsuzsa”. Ha ránéztek a képére, amely a zongorán áll, mindig azt mondták: „Milyen édes szép lány is volt ez a Zsuzsa!” Mikor Krisztina beszélni tanult, egyszer csak rámutatott a zongorára, és azt mondta a nagymamájának: „Zuza! Zuza!”

Krisztináéknál minden úgy maradt, ahogy valaha Zsuzsa szerette.

Zsuzsa valahol ott élt a bútorok között, s mikor Boros Endre estén 125ként hazatért, azt érezhette, voltaképpen nem is változott semmi: Zsuzsa most is itt van, csak bújócskát játszik velük, de ha nagyot kiált, előjön a függöny mögül vagy a kamrából, ahová elrejtőzött. Kriszti úgy nőtt fel, hogy Zsuzsa ott volt, és mégse volt sehhol, s az édesapja is azért volt mindig olyan különösen csendes, mintha azt lesné, honnan fog Zsuzsa egyszer csak kikiáltani. Zsuzsa Nagymamának is valóságosabb volt, mint Bence bácsi, aki udvarolt neki. Ha valaki ilyen házban nő fel, nem csoda, ha egy mackóval tárgyal lefekvés után.

Mikor aztán nyolcadikba került, és Éva néni lett az osztályfőnöke, lassanként sok minden megváltozott Boroséknál. Voltaképpen nem is sok minden, hanem mindenki. Nagymama, Boros Endre, Krisztina is. Krisztina volt az első.

Azt mondd, ismered Éva nénit, de én azt hiszem jobban ismerem nálad, mert engem nevel.

Az nagy szó, ha egy gyereket nevel valaki. A gyerek elkezdi figyelni azt a felnőttet, apróra szétszedi a jellemét, próbára teszi, mennyire lehet neki hinni, bízhatik-e benne, igaz ember-e vajon? S ha olyan, amilyennek remélte, egyszeriben úgy érzi, megtalált valakit, akit már régen keresett. Mindenki azt érzi az iskolában, az is, akinek élnek a szülei, hát még egy olyan gyerek, mint Boros Krisztina. Persze hogy nyolcadikos korában már Éva néninek mondott el esténként mindent gondolatban, nem Tádénak.

Összevissza hadarok mindent, de talán érted.

Kriszti nem „szabályszerű” tanuló. (Lujza néni meghatározása!) Ha kisebb korában megpróbálták összebarátkoztatni más gyerekekkel, sírt az idegen otthonokban, s a többiek körültáncolták, azt mondták neki: „Bögömasina!” Egy idő múlva már az is zavarta, ha sok emberrel kellett együtt lennie, ha valami ünnepélyre, kirándulásra, gyűlésre készült az osztály. A társai elidegenedtek tőle, azt hitték, gőgös, pedig nem volt az, csak úgy gondolta, nemigen van mondanivalója senki számára, és főleg senkinek, senkinek nem tudna beszélni Zsuzsáról.

Úgy október tájt aztán azt érezte, hogy Éva néninek esetleg tudna.

Nappal is.

Mikor egy este rájött az ágyban, hogy szeretne beszélni az osztályfőnökével Zsuzsáról, úgy meglepődött önmagán, hogy felült, s riadtan nézett a sötétbe. Boldogító érzés volt, nyugtalanító, semmihez sem hasonló. Apróra eltervezte, hogy szól neki, hol keresi meg, mivel kezdi a beszámolót – akkor már négy hete folytak azok a csodálatos osztályfőnöki órák...

Ha én el tudnám mondani, milyenek is a mi osztályfőnöki óráink...

Nagyon sokféle dologról beszélünk. Arról, hogy miképpen lehet az ember becsületes, meg mit jelent a haza fogalma, mi a szabadság, egy nép vagy az egyén szabadsága, aztán arról is, milyenek voltak az emberek régen, hogy rettegetek az elemektől, és milyen volt a régi társadalom. Éva néni egészen másképp magyarázza ezeket a dolgokat, mint más tanár. A mi óráinkba minden belefér, József Attila meg az, hogy milyen is lesz, mikor majd nekünk is lesznek gyerekeink, meg hogy milyen egy igazi fiatal lány; hogy a modernség nem abban áll, hogy valaki elkezdi festeni a száját meg mindenféle oroszlánfrizurát csináltat, hanem másban. Egyszer azt mondta: az ember annyi, amennyit másokért tesz, mindenkiért. Ez olyan szép, hogy sose fogom elfelejteni.

Éva néni beszélt a szülőkről is meg a gyerekekről, arról, hogy kinek mi a kötelessége a családban, és Krisztina egyszer csak rájött, hogy náluk valami nincs rendben, sem a Nagymamával, sem az édesapjával, még talán vele sem, és talán az, ami az ő házukban nincs rendben, éppen miatta van ilyen rosszul, mert körötte egész életében lábujjhegyen járt mindenki, s azt suttogta: „Meg ne zavarjuk szegénykét, elég szomorúság az, hogy nincsen édesanyja.”

Krisztina tavaly szeptemberben eszmélt rá először arra, hogy mindig Apa vagy Nagymama megy le tüzelőért a pincébe, ha a szokott fahordó bácsi nem ér rá, és sosem ő. Neki nem szólnak, mintha itt se volna a családban; úgy bánnak vele, mint a beteggel.

Az ő házuk olyan, mint a Csipkerózsikáé, mindenki álomba merülve él benne, pedig más családok másképpen élnek. Más kislányok is árvák vagy félárvák, mégis tudnak nevetni – meg fogja kérdezni Éva 127nénitől, mit kell csinálnia, hogy az ő otthonuk is olyan legyen, mint más embereké.

Azzal kezdte, hogy egy délután felhozta a pincéből a fát, és mikor a nagymamája meglátta, úgy megörült, hogy belesápadt. Kriszti meg bement a kamrába, forgatni kezdett egy üres befőttesüveget,

és azt gondolta, micsoda ocsmány önző volt ő idáig, hát hogy nem vette észre, hogy itt mindenki csak kiszolgálta, mint valami hercegnőt.

„Megszólalok – határozta el Krisztina egy este –, megszólalok, tanácsot kérek, és elmondok mindent Éva néninek. Ő majd segít, hogy jobban hasonlíthassak másokhoz, és akkor nekem is olyan lesz az életem, mint a többieknek.”

Aznap akart szólni, mikor Éva néni rá osztotta, hogy a rajösszejövetelen ő beszéljen a békéről.

Míg maga akarta elmondani, mi történt velük valaha, kívánta a beszélgetést, de utasításra, műsor keretében beszámolni valamiről, ami titok – hát azt nem. Nem! Akkor este megint csak Tádénak panaszkodott az ágyban, és azt érezte, most már egyáltalán nem szeretné megbeszélni Éva nénivel az életét. Haragudott rá, tapintatlannak érezte. Sokáig benne volt az idegenkedés, egészen addig, míg Éva néni meg nem kérlelte. Azon az órán egyszerre könnyű és fényes lett körülötte minden.

Ha akkor kérdezik, meg tudta volna mondani, miféle sértett szomorúság söpörte ki a múlt alkalommal az osztályteremből, de nem kérdezte senki: Éva néni láthatólag tudta már, mire tapintott rá, miféle sebre, Kriszti csak azt nem értette; honnan tudhatta meg, mikor arról, ami Zsuzsával történt, sose beszéltek senki idegennek. Ki számolhatott be neki?

Nem maradt sok ideje töprengésre, nem hagyott rá időt az osztály.

Most már tudom, mitől lettek olyan mások a lányok, és ki rejtőzködött a változás mögött. Akkor nem sejtettem, csak csodálkoztam, hogy egyszerre mindenki olyan jó, olyan türelmes hozzá, még Bazsa is. Krisztina azt érezte, valami fényes hullámverés sodorja magával, emberek adják kézzel kézre, él, mint mások, mint a többiek, idegen otthonok fogadják be, amelyek öröme nem sérti már, Krisztina azt érezte néha, hogy belevakul, olyan ragyogó a föld.

Álarcos, nagyon jó benne lenni a világban és élni a többi emberek között!

Persze, azért ne hidd, hogy Zsuzsa eltűnt a házból.

Zsuzsa tovább is ott figyelt a zongoráról, és nézte az új Krisztinát, és nézte a hajdani férjét – Boros Endre nem olyan volt már, mint egy özvegy, hanem mint egy fiatal férfi. És Krisztinán is volt mit néznie, mert ahogy Kriszti elkészült a leckéjével, szedte a fényképalbumát, futott át Rékához, volt, hogy vacsorára is ottmaradt Mimi néniéknél, vagy valaki felkiabált hozzá az udvarról, nem megy-e barkácsoló szakkörre vagy külön tornára, és Kriszti szaladt, esze nélkül, mintha hetek alatt szeretné pótolni mindazt, amit mulasztott: a vele egykorúak társaságában töltött délutánokat.

És persze Nagymamát is nézhette, aki közben menyasszony lett, hogy kapja-forgatja minden héten Bence bácsi bélelt leveleit. Bence bácsi mindig elküldte a megjelent cikkeit, amelyeket a Ceglédi Naplóból meg a Nyúltenyésztők Lapjából vágott ki. Apa vidámsága és Nagymama izgatott postavárása átfűtötte a lakást: és Krisztina kezdett úgy élni, mint a többi gyerekek.

Persze, nemcsak Zsuzsa figyelt, Krisztina szintén. Először életében nem mindig saját magára, hanem másokra is. Elsősorban az apjára.

Mert Boros Endre megváltozott.

Te, az talán a legizgalmasabb élmény a világon, mikor az ember észreveszi, hogy az apja alighanem udvarol.

Apa – azaz hogy Boros Endre nem tud titkot tartani. Az arca sem, a szeme sem; mindjárt meglátszott rajta, hogy valami melegíti belülről, hogy valaminek folyton örül. Krisztina napokig tűnődött eleinte, mi történhetett vele, de nem volt semmi különös nagy esemény a műteremben, nem nyert meg fotopályázatot, nem kapott külön jutalmat... Végül aztán az apja elárulta magát. Teljesen egyszerű és gyerekes módon árulta el.

„Azt hiszem, Éva néni nem szeretné, ha nem mennél el az osztállyal az Operába.”

„Éva néni azt mondta tegnap, Krisztina mindent olvashat. Mama, 129kérem, ne csukja be a kislány előtt többé a könyvszekrényt! Tolsztojt is oda lehet adni neki, legfeljebb unja.”

„Kérlek, add meg azt a húst rendesen! Mit szólna Éva néni?”

„Ismerik egymást?” – döbrent meg Krisztina.

„Új szent van a kalendáriumban – motyogta egy este Nagymama –, Megyeri Éva. Csudaszép, csuda okos, csudaminden. Ahhoz képest, hogy jól meggyötört októberben, Apád odavan érte. Naponta tizenötször hallom a nevét. Úgy látszik, mégis bement az iskolába – mert idáig nem ismerte.”

Apa régebben mindig azonnal hazajött a műteremből, ősz utóján, tél elején meg az volt a meglepő, ha véletlenül nem ment sehová. Többnyire csak vacsorára állított be – néha még akkor sem –, kipirulva, lelkesen érkezett, olykor valami dalt zümmögött, sőt egyszer, jókedvében, leült a zongorához, és tréfából eljátszotta a boci-boci-tarkát. Ha Nagymama megtudakolta, merre járt, becsületesen beszámolt: vendéglőben, koncerten, megbeszélésen. „Megbeszélés – hümmögött Nagymama –, mit tudok annyit megbeszélni azokon a fényképeken?” „Nem képekről van szó, mama – mondta Boros Endre –, én a gyerekekről tárgyalok.”

„Rólam? – képedt el Krisztina a másik szobában. – Rólam? Kivel?”

Mire bement hozzájuk, Apa már felkapta az újságot, láthatólag nem akarta folytatni a témát. „A gyerekekről – motyogott Nagymama –, a gyerekekről. Koncerten, vendéglőben, megbeszélésen...” Boros Endre visszanézett az újságja felett, és a szeme nevetett. Kriszti soha életében nem látta még az apja szemét így nevetni. „Akármilyen meglepő, de igaz – mondta Boros Endre –, egy szakemberrel járok mindenhol, ha nincs kifogása ellene.”

Szakemberrel, akivel róla beszélnek?

Apa tréfál. Nem akarja megmondani, hogy udvarol.

Először azt érezte, nincs nála szerencsétlenebb a világon. Aztán eszébe jutott, mit tanít Éva néni osztályfőnöki órán, s hirtelen megsajnálta Apát, hogy majd beleszakadt a szíve. Tizenöt éve, teljes tizenöt éve csak a munka, csak a család, csak a kötelesség! Hát menj, édesapám, járkálj csak azzal a szakemberrel, ha boldogít; elengedtük a Nagymamát is Ceglédre, nyáron elmegy tőlünk. Hát hiszen neked is jogod van az örömhöz.

„El kellene menned a fogszabályozóba, Krisztina. Nem jól nőtt a szemfogad, Éva néni azt mondja, még nem késő.”

„Mama, kérem, nyissuk ki a rádiót, Wagner-est van. Hallod, Kriszti? A Trisztán. Ez az Éva néni kedvenc operája.”

Szakember?

A keze úgy megrezzent, hogy elfordította a gombot az oly sokáig némaságra ítélt rádión. Trisztán és fogszabályozás és Tolsztoj. Hát persze! Apa Éva néninek udvarol.

A gondolatot azonnal valami vad, belső ellenkezés követte. Nem volt bizonyítéka, s ami mégis, ez a furcsa, össze nem illő adatsorozat, még nem igazolt semmit. És ha téved? Szabad egy felnőtt titkai után leleskelni? Úgy érezte, nem szabad. Aztán egy perc múlva azt gondolta: igen. Mert voltaképpen nem leskelődni akar, csak megbizonyosodni, s minden, ami azután következik, attól függ, mit fedez fel.

Roppant könnyű volt kideríteni, amire kíváncsi volt. Apa oly következetesen nem járt haza a műteremből, hogy elég volt kétszer egymás után érte mennie zárás után. Első alkalommal Apa elnyargalt, alig lehetett követni, felszállt egy zsúfolt autóbuszra, amelyre nyugodtan utána tornászhatta magát; elképzelhetetlen volt, hogy Boros Endre észrevegye abban a tömegben. A fényképész elment a Vörösmarty térig, ott beült a nagycukrászdába, a Harmincad utca felőli terembe. Bent már égtek a lámpák, és jól látszott a csipkefüggönyön át Éva néni kék dzsörszi

ruhája. Másnap nem kellett autóbuszoznia, már a földalattiból kilépve észrevette Éva néni, ahogy a Népköztársaság útja sarkán levő eszpresszó felé lépeget, s pár perc múlva látta Apát is, amint panyókára vetett kabáttal, feje búbjára csapott kalappal utánasiet a szakembernek.

Gyalog ment haza akkor este.

Elég zavaros volt, amit érzett, nehéz volt rendet teremtenie a gondolatai között.

Apa nem volt hazug, s a hirtelen változás az otthon nevelési elveiben azt mutatta, hogy Éva néni valóban pedagógiáról tárgyal Apával. Úgy látszik, az októberi botrány után mégis csak találkoztak, s most Éva néni Boros Endrének is megmagyarázza, milyen a természetes élet. El kellett mosolyodni rajta, hogy Éva néni szinte mindennap neveli Apát is. Ott üldögél mellette, pontosan úgy, ahogy a katedrán szokott, csak éppen a cukrászdában vagy az Operában, időnként összehajolnak, és Éva néni azt mondja a fényképésznek: „Mert az életkori sajátosságok...”

Épp a Hungária előtt haladt el, mikor végiggondolta, és hirtelen úgy elképedt, hogy meg kellett állnia. Bent tömeg volt, füst s valami méltóságos ragyogás a márványburkolaton.

Lehet, hogy ez az Apa észre se vette idáig, hogy udvarol?

Lehet, hogy Éva néni azt gondolja magáról, hogy csak nevel?

Lehet, hogy ezek még nem is tudják, hogy megszerették egymást, és nemcsak Kriszti miatt vannak annyit együtt, hanem önmaguk miatt is?

Egy fiú fordult ki a Miksa utca felől, nézte Krisztit egy darabig, ahogy ott áll, és bámulja a Hungária asztalkáit. Megcsörgette a pénzt datolyamag-gombos kabátja zsebében.

– Igyunk valamit? – kérdezte Krisztitől. – Bejössz velem?

Bizonyisten jó lett volna bemenni és inni valamit! Egy bambit vagy forró csokoládét. Itt bizonyosan van. A fiú szőke volt, nevető. Egy kicsit tetszett is neki. És hát még sose szólították meg utcán. Bezzeg Anikót!

Úgy érezte, hogy pótolta valamit.

– Köszönöm, nem – mondta egy kicsit szomorúan.

Továbbindult a Nemzeti felé. „Ne légy tékozló, várd meg az igazi érzést!” – mondta valaha Éva néni. Megfogadta magában, hogy így tesz – állja. De azért igazán kedves fiú volt. Tudta, hogy még mindig utána néz – nem is volt kellemetlen.

„Nahát, hogy itt mi készül!” – gondolta Kriszti. Az aszfaltot persze megint felszedték, ezt a Körutat örökké javítják. Talált egy aszfaltdarabot, azt rugdosta, rettentő nehéz volt úgy elrugdosni hazáig, hogy sosem essék az útestre.

Éva néni és Apa.

Éva néni és Apa.

Tizennegyedik fejezet

Az Álarcos megtudja, hogy Boros Krisztina iskolát került két napig – de nemes szándék vezette

– Gyönyörű gondolat volt!

Ezelőtt még csak egy évvel is nem lett volna az. Míg meg nem ismerkedett Éva nénivel, Kriszti igazán azt hitte, hogy Apa az ő tulajdona. Apa az övé, mint egy kesztyű, mint Tádé, mint akármi, amivel rendelkezik, sőt talán egy kicsivel még jobban is, éppen a gyász miatt, amely kettőjüket sújtotta leginkább. Apa és egy nő? Apa és egy esetleges házasság? Nevetséges gondolat!

Apa itt fog élni mellette, szépen megöregszik, aztán ő majd férjhez megy, akkor Apából nagypapa lesz, dajkálja az ő fiait, lányait, s velük marad mindörökké.

Valamikor november közepén, mikor az osztályfőnöki óra tárgya a szülők voltak, Éva néni sorra elkérdezte mindenkitől, hogy képzeli ezúttal nem a maga, hanem az apja, anyja további életét. Kiderült, hogy az osztály többsége sehogy. Valahányszor a jövőt festegették magukban, a szülők mindig kimaradtak belőle, mint olyanok, akikkel nemigen történhetik semmi, azon túl, hogy felnevelik a gyerekeiket, hazahozzák a fizetésüket, meggyógyítják a családtagokat, ha betegek. Mikor rákerült a sor, ő valami olyat suttogott, hogy Apa majd vele fog élni. „Ez minden? – kérdezte Éva néni. – Ez a jövője? Nemes lelkű leány!”

Borzasztó óra volt, csengetéskor alig álltak a lábukon.

Éva néni sose prédikál, csak megmutatja a dolgokat, olyasmit, amit az ember nem vesz észre, nem szívesen lát meg. Mikor hazafelé ment, úgy érezte magát, mintha jól összeverték volna, pedig Éva néni csak beszélgetett velük egy kicsit. „Nemes lelkű lány.” Hogy is nem sült ki 133a szeme, mikor megtervezte Apának ezt a csodálatos jövőndőt. Apa a sutban, miközben unokáit ringatja...

Ó, bár akadna valaki, akit szeretni tudna, bár rendbejönne szegénynek az élete! Micsoda örömtelen esztendei voltak, egyetlen társasága egy öregasszony és egy kislány. Bár jönne az útjába valaki, aki pótolja, amit elmulasztott! Ő alkalmazkodnék hozzájuk, ő mindent megtenne, hát hiszen benne is van emberség – eddig még senki se mondta meg neki, milyen utálatos, és milyen zsarnok.

Akkor; a Körúton lefelé menet, azt érezte: ilyen boldogító valamit sose remélt. Már régen kívánta és akarta, hogy Apa élete rendbe jöjjön, kívánta és akarta számára az élet természetes menetét, ahogy Éva nénitől tanulta, s vállalta volna, ha Apának jó, azt a megoldást is, ami esetleg neki nem valami nagyszerű – mert időközben rávezették arra, hogy a világmindenség középpontjában nem ő áll, és azt is tudta, hogy még rengeteg alkalma lesz főszereplőnek lenni a maga életében.

Ha Apa Éva nénit szerette meg, akiért Krisztina még akkor is rajongott, mikor látszólag ellenségesen nézett rá, az olyan gyönyörű, hogy ki se lehet fejezni szóval.

Lehet, hogy két esküvő lesz náluk? Kettő? Nagymama után Apa is megházasodik? S aki a házukba kerül, aki az asztaluknál eszik, akihez esténként mindig oda lehet bújni...

Jaj, hogy is lehet elviselni ennyi kápráztató reménységet?

Krisztina ezekben az időkben úgy érezte, éjjel se megy le a nap. Minden világít, szikrázik, tündököl. Járt Éva néni nyomában, az iskolában, már nem is úgy, mint egy nyolcadikos, hanem mint egy gyerek az anyja után. És Éva néni is olyan volt hozzá, mint egy igazi édesanya. Sokat beszélgettek, Álarcos, olyan komolyan, ahogy felnőttek tárgyalnak egymással.

Én azt hiszem, gyereket csak úgy lehet nevelni, ha az ember megtiszteli azzal, hogy komolyan veszi. Kriszti ragyogott, Boros Endre ragyogott, ragyogott Éva néni is. Aztán egyszer csak kialudt a fény.

Olyan volt, mint valami érthetetlen álom.

Az volt benne a legriasztóbb, hogy nem volt előzménye. Esténként élvezet volt hazavárni Apát. Kriszti mindig ébren várta meg, akármilyen későn tért is haza, már rászokott a szeme, hogy éjfél tájt aludjék el.

Míg várta, kiszínezte magában, milyen is lesz, mikor Éva néni ideköltözik, mit szól majd Réka, mit szól Bazsa, az osztály...

Boros Endre úgy Mikulástájt egyszer szokatlanul korán érkezett meg. Délután azt mondta, koncertre megy, utána a városban vacsorázik, de a hangverseny végén alighanem azonnal hazatért; túl rövid idő telt el a távozása és az érkezése között, abban nemigen fért volna el a vacsora is. Kriszti elszörnyedt, mikor meglátta.

A régi Apa jött be, az üres arcú.

Azaz még annál is rémületesebb. Apa olyan volt, mint akit megöltek.

„Összevesztetek – nyugtatta magát Kriszti. – Előfordul. Másnap estére minden rendben lesz.” De azért rosszul aludt, nyugtalanul. Idegesen is ébredt, és a szokottnál korábban berohant az iskolába. Nem volt jó otthon lenni, Apa merev volt, hideg és hallgatag.

Az első óra történelem volt, s éppolyan, mint máskor. Éva néni magyarázott, lelkesen hallgatták, különösen jól sikerült előadás volt, Éva nénin semmi változás, csak sápadtabb volt a szokottnál. „Persze – gondolta Kriszti –, mikor összevesztetek. Ugye, hogy neked is fáj?”

Mint máskor, most is megvárta szünetben. Nem volt különösebb mondanivalója, de már mindketten megszokták, hogy csengetés után ott ácsorog az ajtóban, mindig volt Éva néninek egy külön mondata a számára, ha más nem, ilyesmi: „Olvasd el, légy szíves, ezt vagy azt, nagyon fog tetszeni neked.” Most különösképpen vágyott valami jó szóra – úgy érezte, ez a záloga annak, hogy minden rendbe jön.

– Mit akarsz? – kérdezte Éva néni.

Rábámult, azt hebegte, semmit.

– Nem szeretem, ha mindig itt sündörögsz – mondta Éva néni, s elindult lefelé a lépcsőn, odaintette magához Anikót, hogy kísérje le.

Kriszti csak állt, lecsüngő kezében a nejlon táská az uzsonnával, pontosan érezte, hogy ma nem fogja megenni. Éva néni és a megdicsőült Anikó siettek a lépcsőn lefelé, aztán Éva néni hirtelen megfordult, s rohanni kezdett vissza. Mintha elengedte volna a torkát valami kéz, mikor meglátta, hogy jön.

– Krisztina!

Halkan beszélt, sokan voltak körülük.

– Nem beszélhetek veled minden szünetben. Tudod, hogy másokkal is kell foglalkoznom. Azért én ugyanúgy szeretlek, mint eddig. Csak éppen... Ne haragudj!

Éva néni szeme tele volt könnyel. Nem szégyellte, nyilván azt hitte, Kriszti úgyse tudja, mit jelent. Visszament Anikó mellé, eltűnt a lépcsőházban.

A nejlon zacskóban vajjas kenyér volt és mirelit uborka. Az uborkákat Nagymama mindig olyan vicces formára metélte, most is kis lóherék voltak a kenyér tetején. Krisztina az uborkát nézte, kezé-lába olyan hideg volt, mint a jég. Egy szót sem értett az egészből, csak azt tudta, hogy valami véget ért, ami nélkül sem Apa, sem ő nem tud boldogan élni már.

De mi történhetett? Egészségtanból rosszul felelt, mert egyáltalán nem tudott odafigyelni. Mimi néni csak bámult rá, ugyan mi lelheti, máskor mindig szépen tud. „Nem érdekel – gondolta Kriszti –

, van fogalmad, mennyire nem érdekel most engem a saját csontvázam? Éva néni érdekel, Apa érdekel, az életünk.”

Mi történt itt?

Apától, az egyetlenétől, aki tudja, ha ugyan tudja, nem kérdezheti.

Rettenetes napok jöttek, üres, furcsa, halott napok.

Mintha a lakás összes helyiségében hirtelen kikapcsolták volna a villanyt. Mindenki megviselt volt, ideges. Nagymama attól, mire hagyja itt a családot, ha Bence bácsi elviszi magával, Kriszti csak járt-kelt, mint valami szellem, nem találta a helyét. Boros Endre bezzeg nem jött már későn haza, nem játszott a boci-boci-tarkát, nem mosolygott, ha hazaérkezett, legfeljebb fogta az újságját vagy valami könyvet, leült, hallgatott. Zsuzsa persze változatlanul ott volt közöttük, de valahogy másképpen. Boros Endre gyakran rákönyökölt a zongorára, maga felé fordította a képét, nézte, mintha azt kérdezte volna tőle a szemével: „Hát csakugyan te voltál az egyetlen ezen a földön, aki engem szeretni tudtál? Csakugyan csak te egyedül, és soha senki más? És így fog eltelni az élet, hogy nem lesz benne más élmény, csak a te tovatűnt arcod és ez a kislány?”

Nem volt se megoldás, se magyarázat, csak iszonyatos napok és hetek. A titkot még csak megosztani se lehetett senkivel, törhette az ember a fejét, mért kezdődik meg valami, ha abbamarad, s mért lesz ilyen szomorú és érthetetlen vége? Éva néni nem felelőtlen, Éva néni mindig azt mondja, kacérnak lenni utolsó dolog, s feleslegesen biztatni valakit illetlenség; Éva néni nem bolondít magába valakit, hogy aztán annál boldogtalanabban otthagyja. Mi történt? Ha csak megbántotta volna valamelyikük a másikat, régen kibékülnek, pláne, ha Éva néni követett volna el olyat, ami nem helyes. Ő még egy gyereket is megkérlek, nehogy Apát. Ami történt, az Éva nénin múlt, ezt olyan pontosan érezte, mintha mondták volna neki.

De mért? Mért? Mért? Megijedt valamitől?

Á! Éva néni bátor.

Mégsem akarna az Apa felesége lenni?

Akarna. Szereti. Rajta volt az arcán a cukrászdában. Lehet, hogy akkor még maga se tudta, de ez az igazság.

Mért hagyta ott? Nem tudott rájönni.

A megfejtés váratlanul érkezett, nem sokkal azután, hogy vége lett az áldatlan és mindennél keservesebben töltött téli szünidőnek. A karácsony olyan volt, mint a lidércnyomás, ha Bence bácsi nincs ott, talán némák maradnak lefekvésig.

A megfejtés különös módon Cinegének volt köszönhető.

Mint minden szünidő után, az első óra az osztályfőnökkel való beszélgetéssel telt. Mikor ismét felmentek, megtörtént az új feladatok kijelölése, megbeszélték a félév előtti tennivalókat is. Cinege jelentkezett, azt mondta, szeretne fényképezési versenyt hirdetni a rajban, ő megcsinálná az állványokat, a kereteket is a kiállításra.

– Jó ötlet – mondta Éva néni. – Nagyon jó ötlet, örülök neki.

Cinege ragyogott.

– Az őrök majd segítenek. Szabjátok meg előre, mi legyen a fényképek tárgya, máskülönben nem tudunk zsűrizni.

Cinege buzgón bólogatott.

– Határidő? – kérdezte Éva néni.

Cinege úgy gondolta, a tavaszi szünet. Elfogadták.

– Persze, egy hátulütője lesz – mondta Éva néni. – Te nem nevezhetsz be, Cinege. Nyilván magad is tudod.

Cinege arca megnyúlt.

– Nemzetközi érmet nyertél. Úgy fényképezel, mint egy kisisten. Nem lehet, öregem, nem illik. Neked nem illik. Mindenki azt hinné, magadnak rendezed a versenyt meg a kiállítást; akarsz egy iskolai érmet is. Te csak rendezhetsz, szereplés nincs.

Cinege búsan azt mondta, érti. Éva néni lelépett a katedráról, s amire alig-alig volt példa, egy pillanatra magához húzta Cinege fejét, odaszorította a vállához.

– Nem könnyű ám, én tudom – mondta csendesén. – De nem kezdhetsz valami munkába úgy, hogy annak a végén bizonyosan te nyerjél. Nem szabad.

Krisztina elkerekült szemmel nézett rá, akkora szemmel és olyan arccal, hogy Réka meghúzta a szoknyáját, és megkérdezte, nincs-e rosszul.

Borzasztó volt a felismerés. Egy szót se hallott az óra további részéből.

Szóval, ha az ember megnevel egy férfit meg egy kisgyereket, akkor, ha a nevelés befejeződött, el kell küldeni őket, mert az ember nem nevel családot önmagának. Teljesen világos volt, akármilyen borzalmas is. Hát persze! Éva néni férjhezadja a Nagymamát, neki folyton azt magyarázta, hogy Apának feleség kellene; hogy Apának mit beszélt, azt nem tudja, de nyilván valami olyat, hogy Krisztinának meg anyára van szüksége, és Apa ezek után kérte meg, vagy akarta megkérni a kezét! Teremtő jóistenem, hogy lesz ebből kiút? Ezek szeretik egymást, de ilyen körülmények között Éva néni sose fog igent mondani.

Az igazságot bizonyosan nem mondta el Apának, mert akkor nem itt tartanának. Ha Éva néni ki tudta volna mondani, mi az igazság, Apa 138nem fogadja el ilyen egyszerűen, Apa harcol. Éva néni valami mást mondhatott. Sose fogja megtudni, mit, de valami rémeset.

Nem, itt nincs megoldás. Éva néni logikája támadhatatlan, Cinege is vállalta. Nem lett tőle könnyebb a szíve, de vállalta.

Hogy segítsen rajtuk?

Vajon, ha apa még egyszer megkérné Éva nénit, akkor is kikosarazná?

Nem lehet, hogy időközben gyöngült az ellenállása? Rajta is látszik, milyen boldogtalan! Mert látszott, komolyan látszott, pedig mindent elkövetett, hogy ne vegyék rajta észre.

Össze kellene hozni őket megint.

Hátha egy újabb beszélgetés...

De hogy?

Krisztina nem valami találékony – hiszen ismered. Órákon át törte a fejét, míg kitalált valamit, s minden este elmagyarázta Tádénak, hogy minden hiába.

Kérte Boros Endrét, menjen be az iskolába, érdeklődjék, meg vannak-e elégedve vele a tanárok. Ez teljesen kockázatos dolog volt, és a legnagyobb áldozatkészségre vallott, mert ott volt az a balsikerű egészségtan-felelet Mimi néninél, s időközben írt egy végzetes eredményű nyelvtani dolgozatot is a bánattól. Apa beküldte maga helyett a Nagymamát, Nagymama be is ment, s utána jól összeszidta őt. Szólt Éva néninek, jöjjön ki hozzájuk, nézze meg, micsoda akváriumot csinált őrsi munkaképpen az elsősztályosoknak, akiket az ő osztályuk patronál – Éva néni délelőtt futott át megnézni a remekművet, mikor biztosan tudta, hogy Boros Endre a műteremben van. Nem tudta őket összehozni semmiképpen. Akkor, végső kétségbeesésében, beteg lett.

Kérlek szépen, ne mondd meg Éva néninek, de január elején, mikor két napig hiányzott, s Nagymama azt írta be az ellenőrzőjébe: fejfőrcs, Krisztina szimulált.

Tudod, nem volt könnyű ez sem. Azaz hogy voltaképpen igen – ezek nem olyan egyszerű dolgok. Talán megfigyelted, hogy Krisztina sose szokott beteg lenni, mintha a Zsuzsa egész odaveszett egészsége neki 139jutott volna, mintha meg akarta volna csúfolni a körülményeket, amelyek közt a világra jött. Krisztina, mióta felső tagozatos, sose mulasztott egyetlen órát se, s néhány náthát, gyomorrontást leszámítva, nem is tudta, milyen az, mikor az ember rosszul érzi magát.

Egy délután közölte a Nagymamával, hogy ő beteg. Makkegészséges volt.

Kérlek, ne gondold rosszat róla! Hát ha másképpen nem ment az ügy sehogy! Te nem láttad otthon Boros Endrét, nem láttad azt a tartalmatlan, merev tekintetet. Nem láttad Éva nénit sem, aki reggeltől délig azt játszotta, hogy vidám és önfeledt, s közben csak úgy sírt le róla a boldogtalanság. Krisztinek muszáj volt hazudnia, de megfogadta, hogy mihelyt lehet, elmondja Éva néninek, mit csinált. Ne haragudj rá! Kérlek, Álarcos, ne haragudj rá!

És különben is megbánta, és most már szégyelli ő is. Majd meghallod, mért.

A „betegség” délutánján Krisztina leült a sarokba, nyögött és sóhajtozott. Bevették vele aszpirint, nem javult. Édesapja megint azzal az üres tekintettel tért haza, amely az utóbbi időben annyira jellemezte. Most szavak nélkül is pontosan kifejezte a gondolatait: „No lám, most már a gyerek is beteg, velem úgyse történhetik semmi jó, még csak ez hiányzott. Mi más is juthatna nekem, mint halál, betegség, nyomorúság?”

– Mi fáj? – kérdezte Krisztinától.

Az hallgatott. Teljesen egészségesnek látszott, és a hőmérő nem mutatott semmit. Persze, afelől még bármi lappanghatott benne.

– Megvárjuk az éjszakát – mondta Boros nagymama aggódalmasan. – Azalatt eldől.

Boros Endre tiltakozott. Hívjanak azonnal orvost. Egyvalakit már elvesztettek, mert nem kapott idején segítséget. Még egyet nem enged. Kriszti sose volt beteg, ha most annak érzi magát, oka van rá. Kriszti majd elsüllyedt, úgy szégyellte magát.

– Nincs láza – mondta Boros nagymama.

– Akkor is!

„Most majd egy orvost kell becsapnom” – gondolta Krisztina, és 140szinte szűkölt. Azért a hazugság rettenetes valami. Soha, soha többet nem vállalkozik rá!

Az éjszaka mégis úgy telt el, hogy nem hívtak orvost, Nagymama azt mondta Boros Endrének, Krisztina már nagylány, hátha azért fáj a feje, van ilyen. Apa elpirult, hümmögött. Krisztina lapult az ágyban, s valahányszor Apa vagy Nagymama felé hajolt és megkérdezte: fáj-e még, azt felelte: fáj. Késő éjszakáig faggatták, aztán kapott az aszpirin mellé fájdalomcsillapítót is, csak úgy kóválygott tőle a gyomra.

Reggel Boros Endre sötét arccal ment munkába, a Nagymama pedig telefonált az orvosnak. Kriszti nem ment iskolába, azt mondta, nem kér könyvet, mert úgy fáj a feje, hogy nem lát olvasni – ez iszonyúan nehéz volt, mert majd megölte az unalom.

Doktor bácsi azt mondta, nem tudja, mi baja lehet. Lehet, hogy valami készül. Feküdjék, egyelőre nem ír orvosságot, csak fájdalomcsillapítót. Mihelyt láza lenne, azonnal értesítsék. Furcsa eset, rendkívül különös.

Boros nagymama holtsápadt volt.

Este még egyszer el kellett hívni Doktor bácsit, mert Krisztina fájdalmai tűrhetetlenné váltak. Nagymama akkor már reszketett, és Boros Endrének még a szája is fehér volt. Doktor bácsi azt mondta, ha másnapra nem lesz jobban, beviteti a beteget a kórházba, megfigyelésre. Ilyen esete még nem volt!

„A kórházakban sosincs elég férőhely – gondolta Kriszti. Nagyon sok a beteg.” Utálta magát a hazugságért. Csak nem viszik el kórházba, s nem lesz kénytelen elfoglalni valami igazi szenvedő helyét? Nem, ma estére megold mindent. Csak sikerül talán?

Fél óránként mérték a lázát, persze nem volt. De azért nyafogott rendületlenül, egyre szívtépőbben. Boros Endre ült mellette, a homlokát simogatta, vagy fogta a kezét. Abban a percben nem gondolt senki másra, se Zsuzsára, sem Éva néniére, csak a gyerekére. Jó érzés volt, ugyanakkor kicsit megszégyenítő is.

Kriszti úgy nyolc körül elhallgatott, úgy tett, mintha aludnék. Iszonyúan unalmas volt, fárasztó, idegfejtő. Tíz után felnyitotta a sze 141mét, de nemigen felelt a kérdésekre, s úgy tizenegy körül egyszer csak megszólalt, azt mondta: „Éva néni.”

– Istenem! – mondta Boros nagymama. – Hívja az osztályfőnökét.

– Éva néni! – ismételte Kriszti. Most, hogy végre kimondhatta a nevét, elernyed, megkönnyebbült. Majdnem eleredt a könnye is, hogy végre alábbhagyhatott az az iszonyatos feszültség.

– Mit akarsz Éva nénitől? – kérdezte a Nagymama. Boros Endre hallgatott. Keze, mellyel Kriszti jobbát tartotta, megrezzent.

– Jöjjön el Éva néni! – suttogta Kriszti.

– Tizenegy elmúlt, szívem. Majd reggel.

– Most – lehelte Kriszti. – Azonnal.

Boros nagymama tanácstalanul nézett a fényképészre. Az nem pillantott fel, a paplant nézte.

– Az voltaképpen derék fiatal nő, Bandi. Nagyon rendes lány lehet, különben a gyerek nem ragaszkodnék hozzá azok után is, amik azon az osztályfőnöki órán történtek. Ha érte mennél vagy telefonálnál érte, eljönne.

– Nem hívom el.

– Éva néni kérem – mondta Kriszti.

– Hallod? Vedd a kagylót! A gyerekről van szó.

– Éva néni!

Kriszti most már majdnem sírt. A fényképész felállt, a kabátját kereste a gardrób szekrényben.

– Hová mégy? Érte? Elhozod neki?

– Nem – mondta Boros Endre. – Fordulok egyet az utcán. Nekem is megfájdult a fejem.

– Képes volnál itt hagyni ezt a beteg gyereket?

Nagymama suttogó hangja felháborodott volt.

– Nem mégy sehová, fiam! Itt ülsz Krisztina mellett, és vigyázol rá. Én felhívom Megyeri tanárnőt; ha csakugyan olyan, amilyennek a gyerek állítja, eljön. Egy ilyen árva kislányhoz, akinek nincs édesanyja, el kell jönnie.

Boros Endre szája megrándult. Nagymama a telefonhoz ment, s a válaszaiból pontosan érteni lehet, mit beszél Éva néniel. Még nem aludt, nincsenek is vendégei, nem, nem zavarta, egyáltalán nem. Csak nem komoly az a betegség? Őt akarja látni? Igazán? Most egy kis rábeszélés következett, aztán az, hogy akkor hát indul, taxit hív, és jön azonnal.

– Nem nagyon szeret idejönni – mondta Boros nagymama, mikor letette a kagylót. – Persze, az után a múltkori botrány után, mikor úgy félrefogott a kislánnyal... Alig tudtam rávenni.

Boros Endre indult kifelé.

– Szó sem lehet róla, édes fiam. Megvárod a tanárnőt, beszélsz vele, nem lehet engem itthagyni ezzel az irtózatossággal. A tanárnő rengeteg beteg gyereket látott már, hátha mond valami okosat. Ha neked is fáj a fejed, ott a fájdalomcsillapító. Én nem maradok egyedül ezzel a szegény kis szenvedővel.

A szegény kis szenvedő úgy leskelődött a paplan alól, mint egy hiúz. Mikor megszólalt a csengő, vérbe borult az arca, mintha csakugyan lázas volna. A fényképész az ablaknál állt, háttal az ágynak, nézett ki a hóba. Mikor meghallotta a berregést, olyan különösen egyenes lett a háta.

– Végre – mondta Boros nagymama. – Végre!

Tizenötödik fejezet

Éva néni látogatása Boros Endrééknél. Hazugságra nem épülhet eredmény

– Igen, emlékszem rá – mondta az Álarcos. – Emlékszem rá, azaz hogy tudok róla, én mindenről tudok, amiről Éva néni. Megyeri tanárnő azon az estén kétszer ijedt meg; először attól a gondolattól, hogy elmenjen Borosékhoz, másodszor meg attól, hogy Krisztina beteg. Előbb azt határozta, nem megy – az még az első aggodalomnak szólt, de aztán a második erősebbnek bizonyult az elsónél, s akkor már hívta is a taxit, és ha beszélsz Boros Krisztinával, mondd meg neki, hogy útközben már nem gondolt senkire, semmire, csak őrá, csak arra, hogy segítségre van szüksége, és ha most azt érzi, hogy az ő látásától jobban lesz, akkor ő akármilyen messzire elmenne még ma éjjel, nem is ilyen kényelmesen, taxin, hanem akár gyalog is vagy szekéren. Akárhogy!

Mikor belépett, meg se látta Boros Endrét, pedig az is ott állt a szobában. Krisztina csukott szemmel feküdt, s mellette, az éjjeliszekevényén, ott ült egy nagyon ronda mackó.

„Azért volt csukva a szemem, mert szégyelltem rád nézni a hazugság miatt – gondolta Krisztina. – És Tádé nem ronda, csak öreg. Kérlek szépen, ne mondd azt, hogy Tádé ronda. Igazán nem ronda. Kopott.”

– Krisztina! – mondta Éva néni.

Krisztina pillái megrezzentek.

– Mért hívtál, Kriszti? – kérdezte Éva néni.

Valaki odatolt neki egy széket, nyilván a fényképész, mert Boros nagymama az ajtóban állt, és az orrát fújta.

– Mi bajod van?

– Nagyon rosszul voltam – mondta még mindig csukott szemmel Krisztina.

– Mid fáj?

– Most semmi. Most jó.

– Félrebeszél – mondta Boros nagymama. Éva néni megtapogatta a beteg homlokát.

– Nincs láza, és semmi oka arra, hogy félrebeszéljen. Nem is olyannak látszik, mint aki nagybeteg. Mit ijesztgeted az embert, te lány?

Krisztina felnézett. Valamit mondott a szemével, de Éva néni nem értette, mire kéri. Csak azt látta, hogy az a szem nem betegé, a beteg gyerek szeme csillogó, bizonytalan és fáradt. Ez meg kutató,

szégyenlős, ugyanakkor valahogy esdeklő is. Ugyan mi bánthatja? Mért kellett iderohannia hozzá éjszaka? Csak most érezte igazán, mennyire megijedt.

– Édesapám! – mondta Kriszti.

Valaki megmoccan.

– Ha idejönnél...

Csak az ágy másik oldalán volt hely. Most ott ültek egymással szemben, Éva néni meg Boros Endre. A gyereket nézték mindketten, nem egymást.

– Azt hiszem, holnapra meggyógyulok – mondta Krisztina. – Ne tessék haragudni, hogy nyafogtam. Nagyon fontos volt, hogy Éva néni idejöjjön.

– Látod, hogy itt vagyok. Holnapra meggyógyulsz?

– Azt hiszem.

A mosoly az egészséges Kriszti mosolya volt. Boros nagymama hitetlenkedve nézte. Igazán nem fáj már a feje? Nem? És lázasnak sem érzi magát? Jaj, istenem, hogy rettegett, hogy talán gyermekparalízis... Kellene valamit adni szegény tanárnőnek, talán kávé. Ez a csacsi meg kapta magát, elaludt. És milyen egészségesen szuszog, hálístennek! Hát ő főz egy feketét, mégse lehet kívánni egy pedagógustól, hogy... Szégyelli, hogy idefárasztotta, de hát az embernek az unokája az első, főleg ebben a szomorú házban. Endre majd szórakoztatja a tanárnőt, míg a kávé megfő.

„Nagyon nehéz úgy nézni az arcokat, hogy az ember közben összeszorítja a pilláit – gondolta Kriszti. – Persze, azért lehet, sőt a szempillák parányi részén még élesebb a kép.” Apa azt mondta:

– Alszik.

– Gyerekek így alusznak el, minden átmenet nélkül – felelte Éva néni.

– Resteltem, hogy idefárasztottuk. Képzelem, milyen neheze éret.

– Semmi sem esik nehezemre, ami egy tanítványomnak kell.

Rettenetes csend volt, mintha ezzel a mondattal belevágott volna az Apa arcába, vagy mintha azt kiáltotta volna: „Nem miattad jöttem ide, félre ne érts, nem arról van szó! Csak a gyereked érdekel.” De borzasztó! Nem lehet hetekig beteg! Nem bír igazán haldokolni, hogy itt tarthassa Éva néni. Felsóhajtott.

– Mégsem alszol? – kérdezte Éva néni.

– Tessék még maradni... – suttogta a beteg.

– Míg valóban el nem szenderedsz. De ne tartson soká, Krisztina! Holnap nyolckor kezdek, s munka közepéből telefonáltatok ide.

– Igenis...

Megint lehunyta a szemét. Mélyen lélegzett, lassan, szabályosan, mint az alvó.

– Rég nem találkoztunk... – hallotta az Apa hangját.

Éva néni nem felelt.

– Ízlett a vacsora?

„Miféle vacsora? – törte Kriszti a fejét. – MIFÉLE VACSORA? Ennek a kérdésnek nincs semmi értelme! Az ember holtnak tette magát, méltatlanul viselkedik, miféle úttörő az ilyen, aki ekkorát hazudik, és iskolát kerül akármilyen nagy cél érdekében? Ha mégis rászánja magát ennyi helytelenségre, ne beszéljenek az érdekelt felek vacsoráról! Vacsora! Mi az?”

Éva néni megint nem válaszolt.

– Persze, mégsem volt igaza – mondta Apa.– Utóbb rájöttem, hogy nem adott jó tanácsot.

– Az is előfordul – suttogta Éva néni.

– Alszol, Kriszti? – kérdezte Boros Endre.

Olyan szépen még filmen sem alusznak, ahogy Krisztina szendergett.

– Nem kell változtatni az ember életén, ha már megöregedett.

– Micsoda butaság ez?

Lujza néni-féle hang volt. Ha Kriszti valóban aludt volna, felriad rá, de így csak szunnyadt tovább békésen. A beszélgetők most már nem figyeltek rá.

– Maga először is nem öreg. És aztán az ember annyiszor kezdi újra az életét, ahányszor akarja.

– Igen, tapasztaltam.

Csend lett. A másik szobában Boros nagymama járkált, készítette a kávé.

– Nem hiszem, hogy szerencsés volna egy ártatlan idegenre zúdítani mindazt a keserúséget, ami évek folyamán felgyűlt bennem.

– Bölcs beszéd!

A hang azért volt furcsa, mert suttogott, mégis sütött belőle az indulat.

– Mintha volna valami izgalmasabb a földön, mint helyrehozni azt, ami elromlott, vagy helyükre tenni a széthullt darabokat, hogy megint ép legyen az egész. Mit ért maga ehhez, Boros Endre? Hívjon egy taxit, és engedjen végre hazamenni!

– Akkor mért nem segített? Nagyon jól tudta, mire kérem.

„Mondd ki – gondolta Krisztina. – Mondd ki, mert nem bírok tovább itt feküdni, és olyan izgatott vagyok már, hogy mindjárt csuklanom vagy köhögnöm kell. Oldjátok meg valamiképpen, olyan feszült idebenn a levegő, hogy el lehetne vágni késsel!”

– Ami a hatáskörömbé tartozott, megtettem. Akkor is, ma is. A lánya tartozik rám, nem a maga problémái. Nem szeretnék udvariatlan lenni, de azt hiszem, túl sokat kívánna egy osztályfőnöktől.

Krisztina most már aztán csakugyan azt érezte, hogy rosszul van.

– Világért sem – mondta a fényképész valami különös, fegyelmezett hangon. – Isten ments, hogy olyasmivel terheljem, ami kívül esik az... ügykörén.

Elnézett Éva néniről, a sarkot bámulta, mintha valami érdekes lát 147nivaló volna a sublót felett. Persze, nem ezt kellett volna tennie, hanem ránézni, jól ránézni Éva nénire, akkor megláthatta volna, hogy kedves, puha ajka reszket. Ám Boros Endre rá se tekintett többé, csak bámulta a falat, Boros nagymama ovális tükrét.

– Rendetlen a kislány pulzusa – mondta Éva néni.

„Majd éppen rendes lesz – gondolta Krisztina. – Mitől volna szabályos, mikor itt ölitek egymást mellettem, és az se segít, hogy végre összehoztalak benneteket.”

A két arc megint közel hajolt az ágyhoz, muszáj volt igazán lehunynia a szemét. Most mi lenne – törte a fejét Kriszti –, ha felülne, s azt mondaná nekik, világosan, szabatosan és magyarosan, hogy: „édesapa, Éva néni azt hiszi, vét a mestersége ellen, ha téged szeret, és úgy gondolja, nem nevelhet úgy egy gyereket, hogy mindjárt a sajátjának nevelje.”

– Ilyenkor kétszeresen nehéz, hogy nincs anyja – mondta a fényképész.

– Mondtam, hogy szerezzon neki – suttogta Éva néni, és suttogása oly volt, mint amikor a kard suhint.

Az ajtó nyikordult, Kriszti megérezte a kávészagot, és azt is megérezte, hogy a felnőttek megkönnyebbülve fordulnak a Nagymama felé.

– Egy kis kávé...

– Kár volt fáradni... Nagyon késő van...

A kanalak csengtek. Most Nagymamán kívül mindenki komédiázik – gondolta Kriszti. Ő azt játssza, hogy beteg, Apák meg mosolyognak, bólogatnak, mutatják, hogy jól érzik magukat, közben majd megszakad a szívük. Most fel kellene ülni az ágyban és elmondani az igazságot.

Lehetetlen.

Boros Endre taxiért telefonált, Éva néni elköszönt. Halkan búcsúztak, hogy ne zavarják a beteget. Nagymama azt ajánlotta a vejének, kísérje haza a tanárnőt. Megyeri tanárnő tiltakozott, Apa nem szólt egy szót sem. Éva nénit Nagymama kísérte ki, Apa pár udvarias köszönő szó után visszaült Kriszti mellé. Az ajtó becsapódott, később hallani lehetett, hogy a taxi indul. Fúj a szél, a szoba kezdett kihűlni.

Nem sikerült semmi.

Tizenhatodik fejezet

A Cigánylány elmondja, hogy jött rá Kriszti arra, hogy mégiscsak meg kellett volna tartania azt a rajösszejevetelt

A felnőttek lefeküdtek, Nagymama hamarabb, Apa később.

Kriszti figyelte Apát, ahogy térül-fordul, megy a fürdőszobába, megereszti a csapot, fogat mos, a torkát öblíti, bejön. A pohár is koccant, úgy látszik, bevett valamit, nyilván az altatóját. Nagymama még nem aludt el azonnal, mint szokott, csöndesen magyarázta az ágyból, mennyire örül, hogy a kislány nyugodtabb, talán már nincs is ok aggodalomra. „Jól van, mama – mondta a fényképész –, jó éjszakát!” A villany elaludt.

Nagymama nemsokára horkolni kezdett, szépen, szabályosan horkolt, ahogy szokott, a másik szobában is sötét lett, Boros Endrénél, de Kriszti érezte, hogy nem alszik, hanem törli a fejét valamin. Volt valami rossz az éjszakában, valami gonosz, alattomos, ellenséges.

Mikor az ajtó megnyikkant, s Apa belépett, nem látszott belőle semmi. Nyilván a nemezpapucsát húzta fel, mert a lépte se hallatszott, mintha valami árnyék osont volna az ágyhoz. Boros nagymama békésen szuszogott, felőle ágyút sütögethettek a szobában, ha egyszer elaludt.

– Kriszti, alszol? – suttogott egy hang.

Kriszti azt lehelte: nem.

Beljebb húzódott, hogy leülhessen mellé. Nyekkent az ágy, ahogy apja óvatosan ráereszkedett. Kriszti a keze után tapogatózott, s mikor megtalálta, behajította az arcát. Ez nagyon jó volt, Boros Endre keze mindig olyan illatos és hűvös a sok mosástól.

– Kérni szeretnék valamire – mondta Boros Endre.

Kriszti hallgatott. Érezte, hogy nem jót kérnek tőle, valami olyat, aminek nem örül.

– Ha van valami bajod... ha akármilyen bajod van, kérlek, ne hívd ide Éva nénit, és engem se küldj hozzá.

Krisztina torka csipődni kezdett az izgalomtól.

– Én nagyon örülök, ha szereted őt, de ne kényszerítsd arra, hogy érintkezzen velünk. Éva néni szép fiatal nő, tele a maga gondjával, tervével, nem illik rázúdítani a mienket is. És persze attól, hogy téged szeret, még nem feltétlenül bizonyos, hogy bennünket is kedvel. Velem például nincs szívesen együtt. Én zavarom őt. Ne hozd abba a kellemetlen helyzetbe, hogy találkoznia kelljen velem.

– Értem – mondta Krisztina száraz szájjal, majd nem, fulladva. Még azt is hozzátette: – Bocsáss meg, Apu!

A fényképész megcsókolta, kiment, Kriszti meg arcára húzta a takarót, mintha valaki látná ebben a világítás nélküli szobában, ezen a sötét téli éjjelen. Most csakugyan úgy érezte magát, mint aki beteg.

Annyira jót akart, s valami rossz sült ki belőle, valami iszonyú. Apa hangja fáradt volt, idegen s olyan megtört, mint valami öregemberé. Ha apja ezt kívánja tőle, akkor a terve nemcsak hogy nem sikerült, hanem még rosszabbá tette a helyzetet.

De hol hibázta el?

– Álarcos, te sose hallottad Éva nénit tanítani.

Én igen. Ha az ember az ő tanítványa, akkor megtanul gondolkozni, megtanulja, hol kell kibogoznia az okát, mikor miben hibázott. Kriszti tépte-gyúrta Tádé fülét, s addig töprengett, míg meg nem találta a titok megfejtését. Mikor rájött, úgy megszegyellte magát, hogy a kispárnát is az arcára vonta, nem volt elég a paplan.

„Vicceltem velük – gondolta Kriszti. – Hazudtam, komédiát játszottam, megijesztettem a Nagymamát, kirángattam a munkája mellől Éva nénit, megriasztottam Apát. Hogy hihettem, hogy valami jó eredhet egy viccből? Hiszen ezek nem gyerekek, ezek felnőttek, Apa rengeteget szenvedett, és Éva néni nem kislány! És hogy is gondolhattam, hogy annyira gyenge lesz, hogy ha megint meglátja Apát, minden ellenállása megtörik. Éva néni erős. Éva nénit csak értelmesen lehetne meggyőzni valamiről. De hogy győzzem meg értelmesen?”

Nem mehetek oda hozzá, nem mondhatom neki azt, hogy ne tessék kerülni az apukámat, ha amúgy szívesen tetszik vele lenni – hát hogy mondjon ilyet az ember az osztályfőnökének? Én nem szólhatok ilyen... ilyen egyszerűen.”

Erről is a háború tehet, erről az iszonyú éjszakáról, meg mindenről, ami keseríti az embert. Ha nem lett volna, épen maradnak a családok, nem kerülnek az emberek ilyen képtelen helyzetbe. Ha nem lett volna, nem kellene az osztályfőnöknek azon töprengenie, hogy tanítson meg nevetni egy kislányt, és nem kényszerülne nemet mondani valakinek, akarata és érzései ellenére. Soha többet nem szabad megengedni, hogy az emberek háborút csináljanak. Ha az ember elmondhatná, mi történt például ővelük is, mindenki tanulhatna belőle, hogy vigyázzon. Csak hát nemigen van alkalom, hogy az ember figyelmeztesse a többit.

Nincs alkalom?

Csakugyan nincs?

Nagymama szuszogása mintha azt mondta volna: „U-gyan. U-gyan!”

Tádé füle hideg volt, megszokott. Persze, lett volna rá lehetőség – gondolta Krisztina keserűen –, csak az ember néha olyan buta. Azt hiszi, vannak történelmi dolgok, meg vannak magánügyek, s a kettő nem tartozik össze. Közben kiderült, hogy mindig minden összetartozik. Ha az ember a történelmi eseményekkel foglalkozik, millió meg millió ember magánéletét találja mögöttük.

„Nem tettem senkiért semmit – hallgatta Kriszti önmaga belső szavát. Se Zsuzsáért, a Zsuzsa fiatal élete igazságaért, sem Apáért, se Nagymamáért, sem Éva néniért. Ha akkor elmondom a beszédet,

és azt is elmondom benne, hogy annak, aki él, kötelessége jóvátenni azt, amit a háború ártott, és kötelessége begyógyítani a kapott sebeket, sose támad az a gondolata, hogy önmagának nevel meg bennünket, s hogy voltaképpen úgy jár el, ha hozzánk jön feleségül, mint Cinege a fényképezési versennyel. Ha azt mondtam volna neki: „kötelesség” – azt megérti. Viccet nem ért meg Éva néni, de azt, hogy valami feladat vár rá, igen.

El fogja mondani azt a beszédet. Nemcsak maguk miatt, mindenki miatt is. Soha többet ne legyen gyerek a földön, akinek ilyen problémákkal kell vergődnie, sem olyan kislány, akinek úgy kell hívnia az anyját: Zsuzsa, mert nem volt igazi, eleven édesanyja sohasem.

Csakhogy arra a rajösszejövetelre olyan szavak kellenének, amelyek mindent megértetnek mindenkivel. Az osztállyal azt, hogy nincsenek magánügyek a világon, Éva nénivel pedig, hogy rá vár a feladat, hogy igent mondjon arra, amire egyszer a háború nemet mondott.

Hol talál ő olyan szavakat?

„Zsuzsa, aki nem vagy már, akit nem érhetek el soha, de aki azért még vagy, mert Éva néni azt tanítja, hogy az ember benne marad az eredményekben, hát akkor te is benne vagy mindenben, ami a háború után épült, segíts nekem! Én ma valami borzasztó butaságot csináltam, segíts nekem rendbe hozni!

Hol van a leveled, Zsuzsa?

Hol van a leveled?

Haláloed éjszakáján levelet írtál egy régi magyar füzetbe, és Nagymama odaadta Apának, mert megígértetted vele, hogy mindenképpen megőrzi és átadja, mert ez a te végrendeleted. Apa, ha kértem, sosem engedte, hogy elolvassam, azt mondta, ő is csak egyszer bírt végigfutni rajta, akkor is majd beleszakadt a szíve, nem tudná még egyszer a kezébe venni, azzal a tudattal, hogy nincs sehol már, aki írta, s én különben is még kicsi vagyok hozzá, majd ha nagy leszek. Apa nem tudja, hogy az ember tizenöt éves korában már voltaképpen felnőtt. Buta felnőtt, ügyetlen felnőtt, sokat tévedő felnőtt, de felnőtt.

Nekem ma éjszaka szükségem van a Zsuzsa levelére. Zsuzsa tudta azokat a szavakat, amelyekkel a háború ellen harcol az ember, hogyne tudta volna, mikor belehalt.

Ha megszerzem a levelet és elolvasom, nem lopok, és nem csalogok, nem. Anyám volt, jogom van hozzá, hogy tudjam, mit gondolt élete utolsó óráiban; anyám volt, joga van hozzá, hogy a síron túl is segítsen, ha szükségem van rá. Anyám volt! Az anyám.”

Viccel elintézni valamit, hazudni... ó, micsoda szégyen! Micsoda szégyen, hogy nem jutott hamarabb eszébe az igazi megoldás, a Zsuzsa levele.

Mikor Kriszti felkelt, nem hallotta meg senki. Papucsba bújt, pongyolába, mint valami kis szellem suhant a bútorok között. Nagymama faliórája szorgalmasan járt, szép hangú, komoly tiktakja valahogy sokkal erősebben hangzott, mint máskor.

Hol lehet az a levél?

Nagymama holmija között nincsen. Nagymama külön tart mindent, ami Zsuzsára vonatkozik, külön fiókban, de Zsuzsa hagyatéka csupa tárgy, apróságok, ezüst ékszerek, gyöngyök, szalagdarabkák. Azok között nincs íromány, a levél csak Apánál lehet a másik szobában, Apa íróasztalában, amelyet mindig zárva tart.

„Ne haragudj, Édesapám – gondolta Krisztina, míg átosont Boros Endre szobájába –, ez nem kíváncsiság. Nem fogok semmit se megnézni vagy elolvasni az asztalodban, mert mindenkinek lehetnek személyes titkai, s azt nem becsületes dolog kilesni. Én csak a Zsuzsa végrendeletét keresem, hogy segíteni tudjak valamin, amit ma este majdnem teljesen elrontottam.”

Apa aludt, meg se rezzent, mikor Kriszti odahajolt az éjjeliszekrényhez, s a vizespohara mellett valóban ott volt az altató félig üres üvegecskéje. Nem fenyegette, hogy felriad, rágyújtja a villanyt, mégis iszonyúan vert a szíve míg az éjjeliszekrényen matatott. Irattárca, aprópénz, amelyet Apa sose hajlandó pénztárcájában hordani, óra, kulcsok... Az íróasztalkulcs más formájú volt, mint a többi, mindjárt megismerte.

Apa sosem ereszti le a redőnyt a maga szobájában, ez most nagyon jó volt, mert az utcai lámpa fénye elég világosságot adott a mozgáshoz. Az íróasztalfiók nagyot reccsent, mikor kihúzta, Kriszti hátrafület, Apa rekamiéja felé, de nem moccan semmi. Persze, az altató.

Eleinte nem találta, ami után kutatott. Saját fényképeit lelta meg, első kis hajából egy karikát, személyi okmányokat, valami oklevelet, amelyet Boros Endre jó munkájáért kapott, néhány idegen nyelvű szakfolyóiratot. Zsuzsától két teli doboz levelet is talált, még této 154vázott is a keze a dobozok felett ugyan mit írhat egy feleség a férjének, mikor még egyikük se szülő, csak nő meg férfi... De nem emelt ki egy levelet sem. Egyszer úgyis megtudja: ha majd ő ír – valakinek. De ő nem akar úgy írni, hogy tábori postaszámra címezze.

A végrendeletet, a Zsuzsa utolsó üzenetét a középső kis fiókban lelta meg, fényképek voltak felette, rengeteg-rengeteg fénykép: a Zsuzsáról készült felvételek. Azonnal megismerte, hogy ez az, amit keres, mert a füzet teljesen másfajta volt, mint amelyet ők az iskolában használnak, más volt a teteje, a lapjai, a papírja minősége, még a spirálja is. Olyan régi volt, s rajta a Zsuzsa neve: Juhász Zsuzsanna.

Hát olvasni azért nem lehet az utcai lámpa fényénél.

A fürdőszobába megy, annak az ajtaját be is zárhatja maga után, s ha valaki felébredne, keresné, nem lepődik meg, ha ott találja. Ott van a szennyesláda, az alá be is lehet csúsztatni a füzetet, ha úgy adódik.

Haladtában betakarta Apát, akinek a válláról lecsúszott a takaró. Soha életében nem takart be még senkit így éjjel, mindig az ő álmára vigyáztak. Jó érzés volt, felnőttes.

A fürdőszobában hideg volt. „Nem akarok megfázni – gondolta Krisztina –, még csak az kellene, hogy igazán beteg legyek.” Köntöse fölé magára húzta Boros Endre bordó frottírköpenyét. A köpeny puha volt, meleg, kölnivíz- és borotvakrém-illatú. A szennyesláda és a fürdőkád között szék állt, oda ereszkedett le. A világítás ugyan nem volt valami híres, mert itt csak a tükör felett volt hatvanas körte, a mennyezetről csak éppen a tisztesség kedvéért lógott egy huszonötös, de azért lehetett látni.

Ó, lehetett látni!

A Zsuzsa levele hosszú volt és nehezen olvasható, pedig egyéb megmaradt írása azt mutatta, hogy sokkal szebbek a betűi, mint amilyeneket Kriszti ír. De ezen az éjszakán Zsuzsa nem íróasztal mellett ült, hanem a pincében, és a padló meg-megugrott lécasztala alatt, mikor valahol a közelben becsapott egy akna. Nem lesz könnyű olvasmány, belekezdeni se könnyű, rákényszeríteni a szemét, hogy száraz maradjon, míg olvas. Sírni ráér majd, ha mindent elintézett. Most meg kell tudnia, mit üzent Zsuzsa, és kölcsön kell venni a szavait, hogy amikor majd beszél, úgy beszélhessen, ahogy ő maga nem is tudna; úgy beszélhessen, mintha a Zsuzsa nyelvvel szólna.

„Itt vagyok, Zsuzsa – gondolta Krisztina, és nagyot nyelt, mikor kifordította a spirálfüzetet, és meglátta az első betűket, a megszólítást –, szervusz, drágám! Milyen furcsa, hogy találkozunk ennyi idő múltán. Vajon mit szólnál, ha látnál, mekkora kamasz lett belőlem, ötvenkét centi voltam, mikor születtem és három és fél kiló.”

Nem, nem fog bőgni. Arra nincs idő.

A levél hosszú volt, szokatlanul az, s mikor a végére ért, úgy érezte, minden szavára emlékszik, de egyet se tudna kimondani. Nem is lehet, mindent elrontana a makogásával. Zsuzsától nem lehet eltanulni egy-két mondatot vagy szavakat, Zsuzsát magát kell megszólaltatni, ha célhoz akar érni.

Le fogja másolni ezt a levelet. Talán csak kitelik az éjszakából.

A füzet végén vannak kitéphető üres lapok, az ő köntöse zsebében itt a rosszabbik golyóstoll. Oly mindegy, milyen lesz az írása – majd kapar. Sietnie kell. De hideg az ember keze, ha fűtetlen helyiségben kuporog!

Zsuzsa órákig írhatta a levelét, mert ő is órákig másolta le. Milyen más lehetett minden, mikor írták – zengett az ég. Zsuzsa akár az utcán is röhögött volna a betűket, elég fényt adtak az égő házak meg az ostrom tüzei.

Most csend volt, téli csend, súlyos és merev, kinn semmi mozgás, mintha megszűnt volna a forgalom, pedig ez a hallgatás az élet eleven rendjét jelenti, azt, hogy mindenki kipihen a nappali fáradalmait, szállnak a békés lélegzetek, s az alvókat szelíden védik és takarják a tetők.

Mire elkészült, megvirradt. Csak az órája mutatta, a fürdőszobaablak még nem. Most már nem volt olyan különös némaság, a Közért előtt kannákat dobáltak, kifutottak a hajnali villamosok. Sose hallotta még ezeket a kora reggeli zajokat. „Fázhatik a kalauz” – gondolta Kriszti, s ez is olyan furcsa volt, hogy a kalauz jut eszébe, nem saját maga, pedig akkor már ő is vacogott a hidegtől meg a fáradtságtól. Azon az éjjelen nem aludt, egy szemhunyást sem.

A Zsuzsa füzetét visszalopta a helyére. Sírni, Zsuzsa miatt sírni, csak most lehetett igazán, mert eddig dolgoznia kellett, sőt: sietnie. Míg másolt, mindig nagyot, dacosat nyelt, ha azt érezte, hogy tüstént kibuggyannak a könnyei. Most viszont, hogy visszabújhatott a kihűlt ágyba, elengedte magát, s végre sírt. Zsuzsa sose volt még ilyen tapintható közelségben hozzá, mint most, amikor órákon át másolta a mondatait. Sosem érezte Zsuzsa lényét, szándékait, egyéniségét olyan határozottan, mint ebben a pillanatban.

Mikor elaludt, majdnem hét óra volt már, Boros nagymama lábujjhegyen járkált körötte, egyszer a homlokát is megnézte, Apát költeni kellett. Egy percig hallotta a reggeli készülődés zajait, s várta, neki is szólnak, öltözzék, mosakodjék, de aztán megint elszenderedett, s mire feleszmélt, dél volt, Nagymama a konyhából kiabált be neki, hogy főzi az ebédet.

Közben kinn volt Doktor bácsi is, de nem költötte fel, csak úgy álmában vizsgálta meg, s örült, hogy szépen alszik, s láthatólag semmi baja már. „Holnap mehatsz iskolába” – közölte a Nagymama. „Hogyne – felelte Krisztina. – Persze. Örömmel!”

Nagyon fontos volt, hogy minél előbb iskolába mehessen.

Tizenhetedik fejezet

Rajösszejövetel – de más is

– Te ilyen sokat tudsz ezekről a dolgokról? – kérdezte az Álarcos.

Jó, hogy hallom, mert néha önhitt vagyok, azt képelem, én lényegesen többet meglátok, mint más ember. Nem árt átélnem, hogy koránt sincs így, hogy a gyerekek legalább annyit tudnak, mint én magam – néha talán még lényegesebb dolgokat.

Látod, azt például sem én nem tudtam, sem Éva néni, hogy Kriszti mivel töltötte azt a bizonyos éjszakát. Ha Éva néni meghallja, hogy ezért történt minden úgy, ahogy történt, meg fog lepődni,

meg fog hatódni, és nemcsak boldog lesz (boldognak lenni jó, Cigánylány, de nem elég!), hanem büszke is. Büszke lesz rá, hogy a gyerekek csakugyan olyanok, akikre nyugodt szívvel rá lehet hagyni ezt a szép világot.

Persze, honnan tudta volna akkor még, mi az összefüggés?

Reggel betelefonált Borosékhoz, Boros nagymama közölte, hogy a kislány alighanem meggyógyult, talán már fel is kelhet másnap, jelenleg alszik; úgy látszik, a természet ezzel a szokatlanul hosszúra nyúló álommal ellensúlyozza azt a szörnyű fejfájást. Boros Endre nem volt otthon, nem kellett beszélnie vele, Boros nagymama készséges volt, Kriszti a gyógyulás útján – Éva néni vidáman ment órára.

Még másnap se gyanakodott semmire, csak éppen iszonyúan meglepődött. Mert Kriszti megjelent, igazolt két nap mulasztást betegség miatt, óra után odament hozzá, illedelmesen megköszönte a látogatást és bejelentette: úgy gondolja, most már meg tudná rendezni azt a rajösszejevetelt, amiről októberben szó volt. A rajnak, tudomása szerint, nincs különösebb feladata, pillanatnyilag ünnepségre sem készülnek; 158ha Éva néni jónak látja, talán azonnal nekikezdehetnének az előkészületnek. Finom volt, meggondolt, udvarias.

„Tudtam – gondolta akkor Éva néni. – Tudtam, hogy megcsinálja végül, s első s egyetlen összecsapásunk egyszer csak emlék lesz, nyomtalanul elmúlt emlék. De mi ütött bele, hogy most akarja? Azt hittem, több időnek kell eltelnie, míg rászánja magát, hogy tovább tart, míg feleszmél, míg megéri, hogy nincs egyéni bánat és egyéni háborús veszedelem: hogy egy egységes, fenyegetett világ van... Mi történhetett?”

Krisztina arca nem árult el semmit. Figyelő volt, egy kicsit sápadt.

– Igazán örülök, Kriszti – mondta Éva néni. – Mióta megtudtam, mi történt veletek, kétszeresen úgy éreztem, hogy ezt a beszédet csak te mondhatod el. Időközben nyilván te is rájöttél erre. Most már tudsz valamit, amit nem tudtál azelőtt.

– Igen – felelte Krisztina. A földet nézte, a folyosó mozaikját.

– Rájöttél, ugye, hogy sokkal nagyobbról van szó, sokkal fontosabbról, mint a te családi veszteséged?

– Rá.

– No jó.

Megfogta egy pillanatra Kriszti vállát, megszorította. Megkérdezte, mennyi időt adjon a felkészülésre, számígtattak. A versanyag, a prózai illusztráló szöveg nem probléma, át kell nézni a felsőosztályos magyar könyveket. Cinege majd dekorál, s a beszéd... A beszédhez nem kell sok idő, mondta Kriszti. A beszéd voltaképpen készen is van, már tudja, mit fog mondani. Akarja Éva néni látni azt a beszédet?

Lehetetlen volt észre nem vennie, hogy Kriszti fél attól, hogy előre bekéri a beszédét. Dehogyan lesz ő bizalmatlan, amúgy sem elve, de ennél a gyereknél külön hiba lenne; csak érezze, hogy méltányolják a munkáját, hogy megbíznak benne. Nem ismeri Krisztina szónoki képességeit, de értelmes, jól fogalmazó gyerek, majd megbirkózik ezzel is; senki se várja tőle, hogy olyan legyen a munkája, mint Kossuth beszéde a ceglédi piacon.

Krisztina láthatólag megkönnyebbült, futott is azonnal Bazsa után. Rékát is odahívták, széles gesztusai messzire mutatták a folyosón, mennyire meg van elégedve a fejleményekkel – Rékának egyéni feladatai közé tartozott a Kriszti nevelése –, s még Bazsa szigorú arca is megenyhült: Kriszti bejelentése raj-diadal volt. A műsor terve még aznap délig elkészült, be is mutatták Éva néninek, a kiválasztott versek jó ízlésről tanúskodtak, a dekoráció vázlata hibátlan volt, a tervezet azt bizonyította, hogy a rendező és az őrsvezetők komolyan vették a kérdést.

Mikor ebédelni ment, még mindig azon törte a fejét, mi történhetett Krisztinával. Doktornéni ült vele szemben a Tanács ebédlőjében, azt mondta, néha betegség után nagyot változnak a gyerekek. Éva néni csak csóválta a fejét. Krisztina nem cserélődik ki egy fejfájástól, Krisztina gondolkodik. Gondolatok eredménye az, hogy ma másképpen beszél, és mást akar, mint októberben, a betegség legfeljebb arra lehetett jó, hogy időt hagyjon neki, sok időt, hogy elrendezhesse magában a dolgokat.

„Lehet, hogy nem neveltem hiába? – kérdezte magától Éva néni. – Lehet, hogy az óráim hatására jobban tájékozódik a világban, mint azelőtt?” Kicsit elszomorodott, mert az jutott eszébe, hogy a Boros-család rövidesen teljesen eltűnik előle. Boros nagymamát elviszi az a Bence bácsi, Kriszti okos kis fejében értelmes ábrává állnak össze a kusza képek, jövőre gimnáziumba kerül, és a fényképész... a fényképész előbb-utóbb csak meg fog házasodni, és ezzel vége. Ezentúl Anikóval foglalkozik, Anikó néha botrányosan kacér.

Esténként nem vágyott el hazulról, otthon ült, rendezgetett. Nézegette a dobozait. Nagymama örökségét, leveleket, képeket, még a kislány arcképe is a kezébe került, akit valaha Nagymama nevelt, mikor még nem tudta, hogy kell igazán nevelni. Gomboscipő volt a kislányon, szigorúan keményre font varkocsai mögül kikandikáltak szomorú kis fülei. Szép, szabályos, nem gyermeki arc nézett rá a régi képről, mintha valami különös kis öregecske leskelődne a Nagymama szoknyája mellett.

Ezt is meg kellene keresnie egyszer.

Ha tudná a nevét, felmehetne abba a házba, ahol a műterem meg a cukrászda van, a Nagymama hajdani munkahelyére, utánaézni, mi is lett azzal a gyerekekkel. Hátha a régi házfelügyelőnek valami családtagja a házmester, s tudja, hová költözött, vagy mi lett vele, vagy hátha valami fura véletlenből még mindig ott lakik. Majd ráismer a házfelügyelő a leírásból: a család kígyófejes gyűrűt hordott, a családfő tudós volt, s a lány erkélyes szobája a Ligetre nézett. Ha megtalálná, megmondaná neki, mi történt a Nagymamával, s azt is, hogy Nagymama másképpen nevelte volna őt, ha akkor már ismeri a nagyapját; másképpen, más embernek.

Neki kellene befejeznie, amit a Nagymama elkezdett. Még akkor is, ha a Nagymama hajdani neveltje ma már öregasszony. Nincs olyan öreg ember, akivel meg ne lehetne értetni az új fogalmakat, ha szeretettel, türelemmel foglalkoznak vele. Csak hát a fiatalok mindig szaladnak, csalja őket a fiatalság, nincs türelmük az öregekhez, azt hiszik, semmire se érnek rá.

Hát ő ráér. És ideje is van. Tenger sok ideje.

„Mennyire tele vagyok szeretettel – gondolta Éva néni. Mindenkinék jutna belőle, öregnek, fiatalnak – mindenkinék.”

Mindenkinék jutna belőle. Milyen értelmetlen dolog, hogy megint Borosék jutnak eszébe, Boros Endre őszülő haja, szégyenlős mosolygása.

Sajnos, mégse keresheti meg a Nagymama hajdani tanítványát. Mi lenne, ha Boros Endre éppen akkor lépne ki a műteremből, mikor ő a házmesterhez igyekszik? Semmi se mosná le róla, hogy esetleg azért járt arra, hogy... Nem. Majd ha Kriszti elvégezte a nyolcadikat. Vagy ha Boros megnősült. Most még nem. Teljék el egy kis idő.

A rajösszejövetel napját, szégyenszemre, majdnem elfelejtette.

Előzőleg szakfelügyelői látogatás volt az iskolában, s az nem közönséges mulatság. A szakfelügyelő minden osztályban hallgatott nála órát, ahol csak tanított, bekérte a gyerekek összes iskolai meg házi füzetét, s öt napig, míg megszállta az intézetet, tárgyalt, bírált, vitatkozott és dicsért. Ha Réka nem figyelmezteti, hogy szombaton délután 161három órakor egybegyűl az osztály, s engedélyt nem kér arra, hogy fél kettőkor visszatérhessenek az épületbe dekorálni, talán el se megy. Megszégyellte magát: szép kis osztályfőnök ő. Épp ezt felejtí el!

Minden tanárt értesített, aki a nyolcadikban tanított, hogy ha ráér, jöjjön el az ünnepi rajösszejevetelre, de csak Mimi néni mondta, hogy van ideje, meg Igazgatónéni. Lujza néninek külön szolt; de sajnos, Lujza néni azt felelte, még hallani se szeret a háborúról; ha nem kötelező, nem vesz részt ilyesmiben. Jó, akkor csak Mimi néni lesz ott meg az igazgató; fontos, hogy idegenek is eljőjenek az osztályfőnökön kívül, mert attól mindjárt ünnepibb az ünnepély, s különben sem árt megmutatni, hogy Boros Krisztina mégis megrendezte a rajösszejevetelt, pedig senki se kiabált rá, senki se fenyegette meg semmivel.

A terem gyönyörű volt: Cinege remekelt.

Cinege ugyan utál tanulni, de varázsujjai vannak, mindent képből lát; Cinege, ha tehetné, képekben felelne, az úgymint valamilyen filmgyárban fog kikötni. Nyilván most is kigyalogolt a Hunniába vagy a Budapest Filmstúdióba, és félőrrültt beszélt valami filmest, míg az neki nem adott egy sorozat dokumentációs képet a háború sújtotta és az újjáépült Budapestről. Az osztály bal felén, lécrámára szegezve, hogy meg ne sérüljön a fal, ott riasztottak a háborús képek, a csupa rom város foghíjas utcái, elpusztult hidjai, sőt Cinege nem átalott olyan képeket is kiállítani, amelyekben halottak heverték a hóban; ez ugyan egyáltalán nem illett iskolába, de Cinege sose volt érzelmes, hogyha hatáskeltésről volt szó.

„Megint beszélnem kell ezzel az elvetemült Cinegével – gondolta Éva néni, mikor a terembe lépett. – Olyan nincs, hogy valaki ne akarjon tanulni, mikor ilyen tehetséges! Hogy lesz belőle filmrendező vagy operatőr? Azt hiszi, lehet igazán jelentős művész, műveltség nélkül?”

Az osztály jobb felén, ugyanolyan lécrámára erősítve, mint a bal oldalon, ott mosolygott a jelen. Bölcsődés gyerekek pofácskái nagy bögrék felett, virágzó fák, almaszedő lányok, búzatáblák, erőművek, villanymotorok s ismét a város, az iménti képek, ugyanazok a városrészletek, de ma: az újjáépült utcák, házak, hidak s a téren heverő hol 162tak helyén tavaszi napsütést élvező fiatal anyák, gyerekkocsikkal. Virág nem volt, honnan vettek volna virágot ilyenkor – de az asztalon ott piroslott egy selyemtakaró; nyilván Anikóék küldeménye, Anikóéknál vannak ilyen finom, puha kelmék, s rengeteg fenyőgally zöldellt mindenütt, a gallyak között piros bogyók. Komoly dekoráció volt, méltóságteljes és megható, Bazsa nyilván idejekorán fülön fogta Cinegét – kivételesen nem késett el. Bazsa nem tréfál, ha egyszer a kezébe vesz valamit. A szavalók külön ültek, az első padokban, előttük a papírlapra gépelt szöveg, a prózai szemelvények felolvasói könyvében a kiválasztott rész mellett lakkos könyvjelző: Cinege filmszalag-ajándéka...

Igazgató néni hátraült Mimi nénival, azt mondták, onnan jobban látnak, csak Éva néni húzódott oldalra, nem akart távol kerülni a gyerekektől. Valahányszor a raj összegeült, ő is felkötötte a vörös nyakkendőjét. Éva néni nemcsak csapatvezető volt ilyenkor, hanem saját osztálya rajvezetője is. Krisztina üresen hagyott helyét foglalta el, Réka mellett.

Krisztina a sarokban állt, kezében kitépett füzetlapok, arcán piros foltok. Izgult Krisztina, láthatólag szeretett volna már túlesni a beszéden. „Büszke vagyok most? – kérdezte magától Éva néni. – Büszke vagyok, hogy mégiscsak szónokol, ahogy ősszel akartam? Nem az én győzelmem, az új pedagógiáé, amely szerint nevelünk. Nem, büszke nem vagyok, de örülök. Jó, hogy nekem lett igazam és nem Lujzának. Egyébként van valami különös feszültség a levegőben. Az osztály is érzi. Réka szép kis keze meg-megrezen mellettem a pad tetején.”

Bazsa „vigyázz”-t vezényelt, a raj felállt, énekeltek. Bazsa olyan simán és gyakorlottan beszélt, mint egy felnőtt. Megnyitotta a rajösszejevetelt, felkérte Dóka Hedviget, idézze fel az elmúlt háború képét egy rég halott, kiváló költő szavaival. Dóka Hedvig verset mondott, okosan, pontosan és szív nélkül – de borzasztó, ez nyolcadikos korára se tanulta meg, hogy kell úgy szavalni, hogy ne énekeljen, de azért érzékeltesse a rímes sorok édes lebegését. A vers zene, de Hedvig szájából prózább a prózánál. Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit je 163 lent... Milyen nagy költő volt ez a Radnóti! Vajon, ha élne, örülne, hogy ezek a kisgyerekek az ő versével élesztik fel a múltat?

Bazsa átadta a szót ünnepi rajösszejevetelük szónokának, Boros Krisztinának.

„A szónoki beszéd elemei a következők: a bevezető rész, azaz a hallgatóság figyelmének felkeltése, és a szónoklat tárgyának megnevezése – gondolta Éva néni. – A tárgyalás a helyzet rajzát tartalmazza, a bizonyítást, illetve cáfolást, a befejezésben a szónoknak a kérdés döntő szempontjait kell összegeznie, s a hallgatók akarát cselekvésre buzdítani, megfelelő indulatok gerjesztésével. Így tanultad, szónok, most lássam, hogy állod meg a helyedet. Az osztálytársaid majd megfulladnak, úgy figyelnek, ez a csend azt mondja most: Lám, csak elmondod, Kriszti, pedig hogy becsaptad az ajtót azon az osztályfőnöki órán. De mi tudjuk, miért történt. És nagyon jó, hogy idáig jutottál, hogy el tudod mondani...”

A szónok a tanult anyag teljes semmibevevésével, holtsápadtan, majd újra nekirivulva azzal kezdte, hogy nem nevezte meg a beszéde tárgyát, hanem elkezdett saját magáról beszélni. A nyolcadik osztály általában rendkívül fegyelmezett volt, újabban már nemcsak az Éva 164néni kedvéért, hanem az osztály jó híréért is, de az a némaság, amibe dermedt, már nem az önfegyelem eredménye volt, hanem valami hirtelen riadtság: mintha nem is Kriszti szólt volna a katedráról, az osztálytársuk, hanem valaki más, egy nevezetes idegen...

Krisztina azt mondta, nem hiszi, hogy alkalmas volna bármifajta szónoki beszéd elmondására; nem kétséges, hogy akármelyik osztálytársa ügyesebb szónoklatot tudna tartani, mint ő. A közelmúltban mégis úgy döntött, hogy ha nem is olyan jól, mint más tenné, de elmondja a gondolatait, s ami kimaradna a beszédéből, egészítse ki mindenki önmagában. Ő, ami tőle telik, megteszi, ennél több bizonyosan nem telik, mint hogy itt áll, s először is azt mondja el: nem volt helyes, hogy nem beszélt már régen, rögtön akkor, mikor erre biztatták.

Akkor tüstént fel kellett volna állnia és elmondania az osztálynak, vállalja a megbízást, mert a rajösszejövetel tárgya egyikük életét sem érinti olyan mértékben, mint az övét. Az év, amelynek árnyait a bal oldali képek felidéznek, valamennyiük számára jelentős, de egyiküknek sem annyira, mint öneki: aki éppen abban az esztendőben született.

Akkor még másik kerületben laktak, nem itt. Édesapja fogságban volt, de a mamája és a nagymamája sem tartózkodott a lakásukban, mert nem lehetett – folyt Budapest ostroma. Azon az éjszakán, amelyen ő született, az édesanyja, aki akkor húsz esztendő volt, orvosi segítség híján elpusztult; a ház fél szárnyát, amelynek pincéjében ő világra jött, megsemmisítette az akna, a lakók nagy része, maga a nagymamája is megsebesült. Teljes épségben, valami sajátságos véletlen folytán, ő maradt egyedül, egy ruháskosár alján nyivákolt, mikor eltakarították a romokat az óvóhelyük elől, és az életben maradottak végre kimehettek a szabadba.

„Ezt én nem mondtam ilyen értelmesen – gondolta Kriszti. – Hebegtem valamit, lehet, hogy aki nagyon figyelt, és jóakarattal hallgatta, az megértette, mi történt velünk, de én úgy éreztem magam, mint a habléány az Andersen-mesében, aki odaadta a halfarkát emberi lábért; mintha kardba léptem volna, mikor felmentem a katedrára... És a szavak is fájtak, mintha sorban megszárták volna a nyelvemet. Igazgató néni arcát láttam a legjobban, a tiedet nem, mert a kezedre hajtottad; ha nagyon figyelsz, mindig így ülsz, feleletet is így szoktál, a hajad végiggyűrűzik az alsókarodon. Igazgató néni nagyokat nyelt, bizonyosan a saját élményeire emlékezett. Mimi néni kék-fehér csíkos pulóver volt, ebben a szokottnál is pirosabbnak látszik a haja.

Mindenféle buta részletre emlékszem, arra, hogy Cinege egyáltalán nem törődött velem, és legyintett is, mikor Bazsa azt mondta, hogy kezdjem, mert eleinte mindenki a dekorációval volt elfoglalva, és Cinege dühöngött, hogy más is lesz, mint ami a képekkel kifejezhető. Mérgében elkezdett rajzolni a pad tetején, visszafelé is láttam, mit csinál; rajzolt egy figurát, talapzaton, égnek emelt karral, ez nyilván én voltam, és tudtam, legszívesebben lerángatna innen, azt kiabálná: »A képeket tessenek nézni, csak a képeket, hát nem isteni a dekoráció?«

Közben beszéltem, be nem állt a szám, és arra gondoltam, hogy ez a kitérkezés, ez a beszéd voltaképpen a büntetésem miatt a tavaly októberi kirohanás miatt, de arra is gondoltam, hogy azért nem bánom, ami történt, mert ha az nem lett volna, Apa sosem ismeri meg Éva néni, és nem kezdődik el, aminek el kellett kezdődnie. Szégyellni csak a vicc miatt szégyellem magam, a

betegség-játék miatt, hogy csalással próbáltam elintézni valamit, ami komoly dolog, s aminek csak komolyan lehet nekifogni. Mindennek a mélyén, a leges legmélyén pedig azt éreztem, hogy már nemcsak az jár az eszemben, amivel nekiindultam ennek a vállalkozásnak, hogy rendbe hozok valamit, ami Apa meg Éva néni között elromlott, hanem az is, hogy voltaképpen jó, hogy erre a mai napra sor került. Csakugyan el kell mondani másoknak, mi történt velem, és ha lehet szólni, hogy ne legyen többet háború, akkor csakugyan beszélnem kell, mert az emberek emberi életekből tanulnak a legkönnyebben, a Zsuzsából, az enyémből... Olyan jólesett látni, hogy Réka egyszer csak elkomolyodik és majomarcot vág – Réka, ha sírhatna, mindig majomképű. Anikó elfelejtette csavargatni a haját, a pad tetejére rajzolgatott a mutatóujjával.

Azt éreztem, szeretnek. Szeretnek, valamennyien, s ez jó érzés volt, biztonságos. Persze, nem tudtam, hogy tudják, amiről beszélek, hogy nem most hallják először, hogy nem volt titok a titkom. De ha tudtam volna is, akkor is azt érzem: jó, hogy nem vagyok egyedül. Rettenetes volna az osztály nélkül, a többiek nélkül. Hebegtem, hősiesen, magamért meg a lányokért meg Apáért, Éva néniért és valahogy mindenkiért, az egész földért...”

– És aztán... – az Álarcos már csak suttogott.

Aztán valami olyat mondott, amit nem lehet elfelejteni. Azt mondta, ő nem tudja, milyen is volt a háború, csak olvasott, tanult, hallott róla. De valaki majd elmondja, mit éltek át az emberek akkortájt – majd elmondja helyette az édesanyja. Ezt a levelet írta az ő születése éjszakáján, a mozgó, remegő pincében, és ez a levél bizonyára mindenkinek be fogja bizonyítani, hogy az anyáknak békében kell felnevelniük a gyerekeiket, és sose szabad olyan helyzetbe kerülniük többé, hogy ilyen sorokat írjanak. Mindenkinek, mindenkinek, aki most él, kötelessége a halottak helyére állni, újraépíteni az elpusztult otthonokat, pótolni azokat, akik már nincsenek s megvalósítani azt, amit az ő édesanyja kívánt a halála éjszakáján.

Fogta a füzetlapokat, amelyeket magával vitt a katedrára, s elkezdte felolvasni az anyja utolsó üzenetét. Hangja halk volt, néha elakadt, de olyan mélységes és döbrent lett a csönd, hogy mindenki értette, mit mond. Bazsa sírt. Éva néni sose tudta, hogy Bazsának is vannak könnyei.

– Szeretnéd te is megtudni, mi áll a Zsuzsa levelében? – kérdezte a Cigánylány.

Az Álarcos nem válaszolt, rátámaszkodott az alsókarjára.

– Attól a levéltől minden más lett – felelt nagysokára. Az osztály is. A rajösszejövetel is. Az Éva néni élete is.

– Tudom – mondta a Cigánylány. – Kriszti azért csinálta. Ha akarod, elolvashatod, mit írt Zsuzsa. Éva néninek hozta Krisztina, emlékül. Csak véletlenül nálam van.

A kasmírszoknyán óriási zseb rejtőzött a ráncok között, zsebkendő volt benne, valami aprópénz, a lakáskulcs és füzetlapok.

– Tessék – mondta a Cigánylány. – Boros Endrének szól ugyan, de igazában Éva néninek. Zsuzsa tudniillik neki hagyta Boros Endrét.

Tizennyolcadik fejezet

A Zsuzsa levele

Endi,

ez az a nap, amelyen meg fog születni a kisbaba.

Őszintén szólva nem tudom, hogy fog megszületni, mert ebben a percben teljesen elképzelhetetlen, hogy orvost tudjunk hívni, de azért nem félek igazán – majd csak világra jön valamiképpen. Fábían néni folyton szipog, és a kezét tördeli, de hát tudod, hogy én nem vagyok ijedős. Persze, nem bánám, ha nem volna éppen most ilyen iszonyú zenebona felettünk. Még szerencse, hogy tele a fejem fontosabb gondolatokkal s az öröm, hogy nemsokára látni fogom a kisbabát, erősebb bennem idegességnél, félelemnél.

Endi, olyan borzasztóan furcsa és nagyszerű, hogy végre megtudom, milyen!

Persze, minden könnyebb volna, ha itt lehetnél, de hol vagy te most, szívem, ugyan hol? A legutolsó levelet augusztusban kaptam tőled. Fábían néni mindig azt mondja, erős vagyok, pedig nem vagyok én olyan erős, csak fékezem magam; olykor; mint valami idegent, úgy csillapítom magam: „Verd ki a kétségbeesett gondolatokat a fejedből, Zsuzsa, mert árt a kisbabának!”

Meglátod, most már nagyon hamar vége lesz a háborúnak.

Ha békét kötnek, s megint lesz világítás – mert nincs, hetek óta nincs, se víz, se világítás –, akkor felmegyek a lakásba, kinyitok minden ablakot, és meggyújtom az összes lámpákat, mert látni akarom, hogy a napjaink régi rendje visszatért, megint úgy élünk, mint az emberek; a fény nem ellenség, amely rávezeti a városra a bombázókat, hanem barát, megvilágítja a sarkokat, az elektromos árammal főzni 169 lehet, melegíteni, fürödni a segítségével, s az emberek ismét házakban laknak, ismerős bútorok meg képek között, és természetes dolgokat kérdeznek egymástól; olyanokat, hogy: „Elmúlt-e már a náthád” – vagy hogy ki mennyiért vette a barackot a piacon, és nem olyan képtelenségeket, hogy igaz-e, hogy Géza bácsit halva találták a Széna téren, és nem volt feje, mert elvitte egy akna, vagy hogy hallottuk-e már Mici néniről, aki megbolondult, szegény, mikor megtudta, hogy mind a négy fiát megölték.

Augusztus hetedikén kaptam az utolsó hírt tőled. Nem volt könnyű időszak a leveleid nélkül augusztustól mostanáig.

Fábían néni halottak napján átjött Anyukához, kinn beszélgettek a konyhában, de azért behallott – azt kérdezte Anyutól, nem kellene-e gyertyát gyújtani annak a szegény Endrének is. Én akkor kimentem, volt még egy rúd csokoládém abból a sokból, amit még te hoztál, mikor utoljára meglátogattál, elkezdtem bontogatni, és azt mondtam nagy hangon: „Kezicsókolom, Fábían néni, hát mit tetszik hozzá szólni, nemsokára vége lesz a háborúnak. „Ő a köténye zsebébe dugta a gyertyát, hogy ne is lássam, krárogott, azt motyogta: milyen bátor, erős kislány vagyok, aztán kiment.

Dehogy vagyok én bátor, erős kislány, Endi! Csak hát a feleséged vagyok meg anya, pár óra múlva pedig igazi édesanya – hát annak eszén kell lennie.

Vajon hányat kaptál meg a leveleimből?

A betűim azért ilyen csúnyák, mert billeg az asztal. Annyira lőnek, hogy a pincepadló megmegugrik, s az emberek visonganak. Anyuka mézsfehér; engem félt, azt mondja egyre: „Jaj, te jóistenem, jaj, te jóistenem, mit csináljak vele orvos nélkül?” – én meg biztatom, majd lesz valahogy. Fábían néni meg a légós suttognak, találgatják, mit lehet csinálni, de hát semmit. A baba meg az aknázás egyszerre jelentkezett. Ilyenkor nem léphet ki senki az utcára.

Most előszedték a gyertyákat, amelyeket nekem tartalékoltak, mert az emberek rettentően kedvesek ám hozzám, s hetek óta mindenki spórolt valamit a számomra. Gurzó néni ideadta a karácsonyfagyertyáit, 170 azokból ragasztottam ide az asztalra. Ez olyan furcsa érzés, mert karácsonykor volt az esküvőnk, és mikor először mentünk haza mint férj-feleség, az ünnepi asztal díszé karácsonyfagyertya volt meg fenyőkoszorúcskák. Most rezeg ez a pince, ezek az idegenek, s te messze, messze... A lángocskák hajladoznak, ahogy az asztal ugrál; mintha ingatnák a fejüket, s azt mondanák: „Nem jól van ez így, bizony nem jól.”

Az egész pince jó hozzám. A ház minden lakója, az is, aki nem nagyon köszönt, mert lenézte a mamát, amiért varrónő, és engem, hogy én vagyok nála a tanuló lány. Én nem értem, mért kell ahhoz háború és világomlás, hogy az emberek észrevegyék, hogy a másikkal is ember, és mért kell rendkívüli eseményeknek történniük, hogy egy ház lakói végre törődjenek egymással.

Tudod, Endi, amennyi energia ráment erre a háborúra, azzal voltaképpen meg is lehetett volna akadályozni.

Te, csináljunk valamit, hogy soha többé ne legyen háború!

Most jön ez a kicsike, és nem szeretném, ha valaha neki is meg kellene élnie, amit nekünk. Nem, ne érts félre, nem olyan iszonyú ez; ha a havat kiolvastjuk, felforraljuk, iható, és a szegény lóból, amelyik itt hullott el a kapunk előtt, egész jóízű gulyást főztek Fábián néniék. De azért mégis azt szeretném, ha az én gyerekeimnek nem volnának ilyen élményei.

Ez most félelmes és szép éjszaka. Tudom, hogy kinn az utcán meg a városban és a városon kívül sokan meghalnak, de ennél a tudatnál erősebb az, hogy én ma életet adok valakinek. Ha kisfiú lesz, nem fogom Endinek hívni, mert Endi te vagy; ő csak maradjon Endre, ez nagyon szép név. De a kislányt, ha az jön, Krisztinát, azt becézheted. Hívjuk Krisztinek, ez olyan bolondos név, mintha egy cica tüszkölné!

Endi, én olyan büszke vagyok arra, hogy anya leszek!

Ugye, nem leszek ostoba anya, Endi? Én úgy készülök az anyaságra, mint más valami vizsgára! Ugye, nem fogod hagyni, hogy csupa szeretetből gyávának vagy otthonülő anyásnak neveljem? Ugye, rám kiabálsz, ha észrevennéd, hogy rontom, és figyelmeztetsz, hogy a kisbaba nemcsak az enyém, hanem mindenkié, a világé, ezé az egész gyönyörű életé?

Mert az élet gyönyörű, ugye, Endi?

Mikor nincs háború, ugye, gyönyörű élni?

Nézni városokat, hegyeket, fényeket, érezni mindenféle illatot meg az erdők szagát, sétálni, mikor a hó fúj, aztán bemenni a meleg szobába, élvezni a kályha melegét, vagy nyáron beleugrani a folyóba, jó könyveket olvasni, zenét hallgatni, mindenféle értelmes dolgokat csinálni – te, úgy sajnálom, hogy voltaképpen olyan kevés ideig jártam iskolába, hogy Anyunak nem volt módja rá. A kisbabát taníttatni kellene, ő csak nem fog házról házra menni, ócska ruhákat alakítgatni, mint a nagyanyja. Nem tudom pontosan, mit szeretnék a számára, csak valami mást, mást, mint ami nekem jutott.

Most azért egy egészen picit félek, Endi, mert olyan közelről hangzanak a robbanások. Nagyon nehéz gondolat, hogy most történjék valami bajunk, mikor már úgy látszik, hamarosan vége lesz mindennek, és te is várható vagy nemsokára. Csak nem érzik ez a kisbaba valami szerencsétlenségre?

Te Endi,

Endi, ne haragudj, csak úgy eszembe jutott. Most jutott először eszembe, mióta a kisbabát várjuk, hogy mi lenne, ha én meghalnék.

Ne haragudj, ez csak olyan buta ötlet, amilyen száz is megfordul néha az ember fejében. Igazán csak a rend kedvéért gondolom végig, hogy mi lenne akkor.

Most úgy megsajnáltam magam, hogy majdnem elkezdtem sírni. Mert ha én most meghalok, akkor engem voltaképpen megölnék. Nem úgy, hogy rám fognak valami fegyvert, hanem úgy, hogy nem segítenek, olyan órában, mikor segítségemre kellene sietnie mindenkinek, aki él, mert több vagyok önmagamnál, nem Juhász Zsuzsa vagyok már, hanem egy kisgyerek édesanyja.

És még húszéves is csak most lettem, nem is tudom, milyen a világ, sosem utaztam külföldön, nem is láttam jóformán semmit az életből, csak hogy háborúra készülődnek, meg jegyek vannak élelmiszerre meg cipőre. Mikor kitört a háború, tizenöt éves voltam, hát mit láthattam én.

Most egy kicsit abba hagytam az írást, mert elkezdtem könnyezni, s ettől mindenki megijedt, én a legjobban, mert ha én is elvesztem a fejemet, mi lesz itt. Lassanként le is kellene feküdnöm már, de húzom, amíg lehet; kell, hogy elmondjak neked mindent, pontosan, hogy mit tégy abban az esetben, ha én már nem tudnék találkozni veled.

Endi, ha véletlenül csakugyan meghalnék, kérlek szépen, éld túl!

Én annyira szerettelek – soha életemben nem sejtettem, hogy valakit úgy lehet szeretni, mint téged. De ne hidd, hogy olyan ostoba és hitvány ember vagyok, aki azt hiszem, csak azért születél, hogy két esztendeig udvarolj nekem, kettőig meg a férjem légy, s aztán holtod napjáig azzal foglalkozz, hogy gyászolj. Én tudom, hogy minden ember azért van a földön, hogy boldog legyen, és örüljön az élete meg a munkája eredményének. Ha meg találnék halni, ne sértsd meg az emlékemet azzal, hogy leülsz a sírom mellé, s életed végéig azon töröd a fejedet: nahát, ez a Zsuzsa milyen hűtlen is volt, milyen szavajátszó, itt hagyott egyedül...

Ezt bizonyosan nagyon furcsa lesz majd elolvasnom még nekem magamnak is – akkorra talán már ülni is fog tudni a baba. Furcsa lesz látnod, mit végrendelkezett Zsuzsa, a nagy fekete hajával és mindig figyelő kék szemével, amelyet úgy szerettél – pedig én igazán azt végrendelkezem, drágám, hogy próbálg meg élni nélkülem, és keress magadnak élettársat, mert úgy lesz könnyebb a nap, úgy lesz fele a teher, és úgy lehet csak anyja az én kisgyerekeimnek.

Anyu jó asszony, okos asszony, jól nevelt engem, mindig hálás leszek érte, de Anyu már idős. A háború után, meglátod, más világ jön, más lesz az új nemzedék, s nagyobb lesz a szakadék öregek és fiatalok között, mint egyébkor. Ha én meghalnék, keress magadnak másik feleséget, fiatal, okosat, aki jókedvű, és szereti a kisbabát, annyira szereti, hogy azt is el tudja felejtetni, hogy nem ő hozta a világra, hanem én.

Ne csinálj belőlem se szentet, se vértanút, ha meghalok, mert akkor az én kicsikém nem fog tudni nevetni, én meg nem tudok majd nyugodni odalenn. Amúgy se fogok nyugodni talán, mert borzasztóan fel leszek háborodva, hogy olyan korán kellett meghalnom – persze, mind 173 ez csak tréfa és csacsiság, tudom, hogy a holtak nem éreznek. De azért nem tudom bizonyosan, hogy ha egy halott édesanyja is, méghozzá olyan gyakorlatlan, friss édesanyja, mint én, aki még ki sem élvezhette a kisgyereke sírását-nevetését, nem érez-e annak ellenére, hogy nem él.

Endi, majd rakjátok fel újra a leomlott házakat, és ne kívánd, hogy más is szomorú legyen, ha amúgy nincs rá oka, hanem dolgozz, és segíts rendbehozni, ami elromlott, neveld fel a kisbabát értelmes embernek, és vigyázz, hogy ha felnőtt, át ne élje még egyszer a mi élményeinket. Ha fiú lesz, ne váljék belőle hősi halott vagy hadifogoly, s ha lány, ne üljön úgy a kisbabája születésének éjszakáján egy csúf pinceasztalnál, hogy nem tudja, megéri-e a reggelt.

Ne pótolni akarj – engem nem lehet pótolni. Nem mert csudaszép vagyok vagy csuda okos vagy csuda milyen – egyszerűen csak azért, mert minden ember külön világ, egy sem ismétli meg önmagát. Ha keresni akarnál egy ugyanilyen komoly, vékony, fekete lányt, aki leginkább hallgatni szeretett, a kezedet fogni, és még mosolyogni is ritkán tudott, nem találnál, mert nem volna ugyanaz, mint én, s ha ránéznél, csak azt éreznéd, hogy ez a valaki külsőleg és látszólag Zsuzsa, de persze mégsem ő.

Keress meg inkább az ellentétemet, akkor nem fogsz minduntalan rám gondolni, ha ránézel. Keress valakit, aki ügyesebb, okosabb és műveltebb nálam, mert nagy feladata lesz, helyettem kell felnevelnie az én kicsikémet. Mert én fel tudnám így is, Endi, pedig nem vagyok valami világ közepe okos, te is tudod – csak hát én vagyok az anyja, és nekem súg a szívem. Neki, aki mégsem az édesanyja, nagyon kiválónak kell lennie, hogy mindazt meg tudja tenni a kisgyerekért, amit én tettem volna, mert neki csak a lelke fog süggni, nem a szíve.

És aztán engem felejts el!

Ne haragudj, hogy ezt írom, Drágám! Nem azért teszem, mintha nem szeretnélek eléggé – ellenkezőleg Én annyira szeretlek, Endi, hogy azt kérem tőled: igazán felejts el. Ne keress! Ne gyászolj! Persze ne rögtön – ez embertelen volna, talán lehetetlen is. Majd, mikor már 174 az idő is segít. Ha esetleg valóban nem élném túl ezt az éjszakát, felejts el engem addig a határig, amíg már nem zavar a rám való emlékezés.

Egészen ne! Az fájna! De legyen én köröttem valami szelíd és nem bántó emlék, olyan, akire jólesik gondolni, de már nem könnyeztet meg. Ne úgy jussak az eszedbe, hogy belerándulj a fájdalomba, hanem úgy, hogy elmosolyodj, s arra gondolj: nahát, ez a Zsuzsa, hogy szerette a sült krumplit, és ha kirándulni mentünk, mindig feltörte a cipő a lábát. Endi, úgy szeretnék melletted anyóként öregedni, almás rétest sütni az unokánk kisgyerekének is, de ha nem lehet, ha én is odavesznék azzal a sok mindennel együtt, ami ebben a háborúban elpusztul, akkor ne hidd, hogy én önző halott leszek. Hogy örülhetnék én valami olyannak, ami örök szomorúságra kárhozhatna téged, és ami nem kárpótolna semmiért?

Meg aztán én úgyis megmaradok, mert én voltam az ifjúság.

Az az ifjúság, mikor én tizenhat éves voltam, te meg huszonegy, mikor kísértél haza a fasorban, s a fejemet kapkodtam, meg ne lásson valaki, te meg büszke voltál, mert már állásod volt, igazi szép műteremben, s egyre csak engem fényképeztél – egy hercegnőről nem készült annyi kép, mint én rólam. Bármikor, ha lobogó hajú lányokat és kigyúlt arcú fiatalembereket látsz, mi fogunk eszedbe jutni róluk, te meg én, a mi ifjúságunk, a mi élményeink. De ne fájjon az emlék, csak mosolyodj el magadban, s mondd, de olyan csendesesen, hogy még a kisgyerekünk se értse meg, mondd azt, ha fiatalokra nézel: „Látlak, Zsuzsa!”

Most már aztán igazán le kell feküdnöm, és most már nem is tudok írni. Fábián néni kinn járt, körös-körül vörös az ég a tüzeztől. Isten áldjon meg, édes Endi, most nagyon fogok szenvedni, de nem baj, mert kapok cserébe egy kisbabát.

El ne felejtsd, amire kértelek! Ha elfelejted, nem szeretted úgy, ahogy megérdemeltem volna, ahogy kellett volna – akkor nem is szeretted igazán.

Ha véletlenül meghalnék, ne maradj egyedül, Endi!

Én voltam az ifjúság, de a kisbabának anya kell, vidám, okos anya, és neked társ, mert telnek az évek; férfi leszel, gondokkal, gondolatokkal, azokat meg kell osztani; aztán öreg leszel, gyöngédségre és szeretetre szorulsz, és aztán aggastyán is leszel egyszer, remélem, és akkor ki kell vezetni téged a világból, szelíden, puha kézzel és szeretettel – és erre csak élő asszony képes, nem egy halott.

De azért én most azzal teszem le a tollat, hogy bizonyosan túlélem ezt az éjszakát.

Budapest, 1945. január 8.

Zsuzsa

Tizenkilencedik fejezet

Ez már egy igazi lánykérés, de ez se szabályos

A rajösszejövetel, minden rajösszejövetel legfurcsábbika, oly eleven erővel tért vissza benne a Zsuzsa levelének olvasásakor, hogy megint azt a sajátságos, majdnem fullasztó izgalmat érezte, mint akkor. Ilyen lehet, mikor az ember fejére rászakad valami, szinte belekábul, közben fények villognak, valami gomolyog, s mintha a pályájukról kimoccannának a csillagok. Az emlék súly és könnyűség volt egyszerre: a vágy, hogy sírjon, de nevessen is, s annak a biztos tudata, hogy ennél nagyobb perc nem jöhet már az életében, pedig annyit vár még, annyi gyönyörűt a jövőtől.

De ennél fényesebb perc nem jöhet, nem, soha.

Becsukta a füzetet, s nem nézett a Cigánylányra, a jelmezesekeket bámulta. Mintha hirtelen részeg lett volna mindenki az örömtől, az egész sokadalom énekelt, s most már nem is párokra szakadva, hanem egybefogódzva keringtek a gyerekek.

„Ó, hogy szeretem én az embereket – gondolta Megyeri tanárnő –, mennyire jellemző rám, hogy valami ünnepségen döntök a sorsom felől, s ott határozom el véglegesen, mint alakuljon tovább az életem; kétszáz tanú társaságában. Én azt hiszem, nekem nincsenek is magánügyeim, mindent mindenkivel közölni szeretnék, s titokban azt hiszem, az egész világot érdekli, ami velem történik.

És egyébként is...

Egyébként is.

Most könnyebb mindenkire nézni, mint Krisztinára.

Mindig arra tanítom a szülőket, hogy a gyerekeik sokkal többet tudnak a felnőttek dolgairól, mint azt a nagyok elképzelik. Lám, most én 177is olyan voltam, mint egy figyelmetlen szülő; nem vettem észre valamit. Sem a Krisztina ágya mellett, sem a Zsuzsa levele olvasásakor nem jöttem rá, hogy azt, ami elindult, aztán megszakadt, Krisztina irányítja, bonyolítja tovább; hallgattam, kihűlő kézzel, Boros Endre meghalt feleségének szavait, mint valami csodálatos üzenetet, elakadt a lélegzetem is, s nem vettem észre, mi az igazság, azt képzeltem, véletlen. Mintha volna valami véletlen a gyermekek világában! Mintha nem vezetné minden, látszólag értelmetlen tettüket is valami furcsa, felnőtt ésszel néha nem is követhető megfontolás!

Tanulj, fiatal tanárnő, tanulj szerénységet! Hogy ültél ott a padban, még az arcodat is eltakartad, hogy ne lássék rajtad a megrendülés, mert azt gondoltad, életed legnagyobb pedagógiai győzelmének napja egybeesik életed legdöntőbb elhatározásának élményével. Mert ha a dolgok így állnak, s Zsuzsának ez lett volna a kívánsága, ha Krisztina is tudja, hogy ez volt, úgy kötelesség újra felépíteni a családot, és a te útjaid szabadok, mehatsz, amerre október óta hív és küld valami hang, akkor sétálhatsz a fasorban megint, mert mesterséged és boldogságod törvényei egybeesnek. És az elv is győzött, amely szerint neveltél, mert lám, a tanítványod nem a régi már, lehiggadt, megváltozott, helye van a világban; saját veszteségét egynek látja az emberiség veszteségével, s tudja, milyen utat kell választania a jövőben. Erre a tisztánlátásra te neveltéd; büszke lehetsz az eredményeidre.

Ezt gondoltad, ugye, míg rajösszejövetel után valami sajátságosan bizonytalan hangon összefoglaltad a hallottakat, levezetted a kapuig a megrendült és elragadtatott gyerekeket, ezt gondoltad, míg kezét fogtál Boros Krisztinával? Azért mondom neked, Megyeri tanárnő: tanulj szerénységet! Mert a rajösszejövetel csakugyan diadal, de nem a tiéd, ó, nemcsak a tiéd, a kislányé is, akit neveltél.

Hogy futottál a lépcsőn, a tanári szoba ajtaja előtt, nem volt türelmed kivárni, míg felhozzák a testületi kulcsát, berohantál a Futyu bácsi fülkéjébe, hátha ott leled, s mikor nem találtad a szögön, visszafutottál a második emeletre, a szertárba, hogy elkérd Burgertől a pótkulcsot. Burger sehol, az ajtó csukva, vissza a földszintre; még szerencse, 178hogy mire megint leértél, Mimi néni és az igazgató már bent ültek; az ajtó be se volt zárva, csak éppen elfelejtetted megnézni a kilincset.

A telefon nehezen adott vonalat, percekig nyekegett, míg végre kapcsolt – nemsokára meghallottad a hangot, amelyre annyi-annyi héten át gondoltál. Egyszusza, minden gondolkozás nélkül belekiabáltál a kagylóba, ami elsőnek eszedbe jutott: – Én vagyok. Nagyon utálatos voltam?

Egy darabig nem jött válasz, azt hitted, talán azért, mert nem mondtad meg a nevedet, mikor a fényképész a telefonhoz jött, de aztán Boros Endre mégiscsak megszólalt, s hangja elárulta, hogy a váratlan hívás neki is elállította a lélegzetét.

– Nagyon utálatos.

Erre nem tudtál mit mondani, mert, sajnos, igaz volt.

– Megbánta? – kérdezte Boros Endre. – Meg akar kérlelni?

Na, nem! Ezt azért nem! Pimaszkodni, azért nem! – gondoltad.

– Nem bántam meg – mondtad valamivel hűvösebben. – Azt hiszi, azért hívtam fel, mert bocsánatot akarok kérni?

– Hát...

Még váratott is a válasszal!

– Azt is el tudtam volna képzelni.

A fényképész hangja most már nem volt olyan megrendült. Magabiztos volt, kicsit még visszautasító is.

– Maga, nagyon okosan, megtanította a kislányokat arra, hogy férfi és nő között nincs különbség, a krémes réteseit is önállóan szokta kifizetni, és nagy specialistája az életkoroknak. Gondolom, tartozik valami magyarázattal.

Most lecsapod a kagylót – gondoltad –, és csináljon, amit akar! Ahelyett, hogy észrevenné, mi rezeg a hangodban, vagy megkérdezné, mikor találkozhatnátok, még bölcsekedik!

A másik oldal hallgatott. Téged még jobban elfutott a méreg.

– Nekem így is jó.

Letted a kagylót, és elkezdted nagytakarítani a fiókodban. A telefon meg fog szólalni – mondtad magadban –, Boros Endre bocsánatot 179kér, és akkor, de csak akkor, hajlandó leszel kimagyarázkodni. Addig nem.

A telefon nem szólalt meg.

Majdnem egy félóráig vártad. Közben az igazgató és Mimi odaültek melléd, Zsuzsa megrendítő leveléről beszéltek, te csak fél füllel figyeltél oda, mert azt érezted, úgy sincs értelme semminek. Te megtetted az első lépést, de ha ez a felelet rá...

Az igazgatónő azt mondta, életében nem volt rá valami akkora hatással, mint annak a szegény fiatal nőnek az írása, Mimi meg kuncogott, s tanácsokat adott: kellene keresni ennek a Borosnak feleséget. Ettől külön dühös lettél, s életedben először rákiabáltál Mimire: hagyjon már békén a fényképésszel meg a Zsuzsa levelével, inkább azon elmélkedjék, mit jelent pedagógiailag, hogy a rajösszejövetel a gyerek önszántából valósult meg, s Krisztina maga jelentkezett a megtartására. Aztán elbúcsúztál, kaptad a kabátod, a sálad, rohantál kifelé. Minden ízében benne volt a harag és

a csalódás. Örültél, mikor kinn hó fogadott, vastag kemény hó, és szél is fújt; jólesett a goromba hideg.

A Dalnok út torkában szobor állt, egy Petőfi-mellszobor, a költő csigás fürtjei fehérek voltak, mintha az ifjú fej hirtelen megöszült volna a hótól. Mikor kiléptél az iskolakapun, a talpzat mellől elmozdult valaki, s odalépett melléd.

Boros Endre volt, szótlánul elindult az oldaladon.

Mentetek némán, s mintha valami sajtóságos, belső ritmusra ügyeltetek volna, egyszerre léptetek mind a ketten. Öt óra volt. Hogy került ez most ide a műteremből? – töprengtél.

Csak valahol Anonymusnál hallottad meg a hangját:

– Ideje volt, Éva.

– Krisztiről akartam mondani valamit – kezdted.

Behúztad a nyakadat a sálba, hogy minél kevesebb lássék az arcodból.

– A műteremben azt mondtam, családi ügy, és elrohantam. Nem tudtam bizonyosan, benn találom-e még. Taxin jöttem.

– Családi ügy, nem? – kérdezted csöndben. – A gyerekről fogunk beszélni.

– Ma nem – mondta Boros Endre. – Ez az a különös nap, amikor önmagunkról beszélgetünk.

Megálltál. Lengett fölötted a lámpa, a platánok tar gallya között puhán simult a hó. A fényképész arca komoly volt, majdnem szomorú, mégis fényes, mintha remény és reménytelenség árnyavilágossága cserélődne rajta.

– De csak beszélni szabad – felelted, s magad is meglepődtél, mert nem járt körülöttek senki, mégis suttogtál. – Hetekig, hetekig csak beszélni.

– Ahogy akarja.

– Kérni nem. Semmit. Semmit! Megígéri?

– Meddig?

– Ameddig nem szólok. Megígéri?

A válasz késett, de aztán mégis megérkezett: a fényképész bólintott.

Az út, a Ligetben, semmihez sem volt hasonlítható: a bokrok talpig jégben, s ha elérte őket a szélroham, összecsengetek a páncélos ágak. Az ég mintha meglazult volna odafenn, mintha aláereszkedett volna, s egészen a fejetek fölött lebegne, közel volt, majdnem elérhető. A gyerekkorotokról beszéltek, regényekről; este nyolc is elmúlt már, mire elértetek a lakásod elé.

– Holnap két órával tovább maradok bent – mondta Boros Endre –, be kell pótolnom a mai napot. Csak kilenc után találkozhatunk. Ráér? Nem vacsorázik esetleg ismét valakivel?

– Egyedül vacsoráztam – mondtad, s bátran a szemébe néztél. – Nem várt senki. Sose várt senki. Sajnos, akkor hazudtam. Egyszer majd megmagyarázom, mért. Bocsánatot kérek.

Boros Endre a hóra bámult, mintha valami érdekes, sose látott jelenség volna az utcán az a fehérség, s aztán azt mondta, jó. Nem is fogtatok kezét, úgy váltatok el. Nem néztél vissza a lépcsőházban, pedig minden csontod tudta, hogy Boros Endre ott áll a szeles, hóbe futotta kapualj alatt, s néz utánad, míg csak el nem tűnsz a szeme elől. Tudtad, hogy most igazán elkezdődött valami, s azt is sejtetted, mi lesz a vége. Valaha, kislánykorodban, mindennek nevet adtál; a tavasz volt a jönnék-vissza-a-madarak-időszak, a tél a költöznek-mára-fenyők – ez a mindig-sétálunk ideje lesz.”

– Attól kezdve Éva néni megint gyakran sétált a Krisztina édesapjával – mondta az Álarcos.

„Persze, nemcsak sétáltatok – gondolta a Cigánylány.

Apa nekem mindig elmondta, mikor hol járt, csak éppen azt nem, kivel. Tudom, hogy voltatok koncerten, színházban, múzeumban, és mentetek fotokiállításra meg pedagógiai előadásokra is, hogy kölcsönösen megismerjétek egymás mesterségét. Fura időszak lehetett, mert Apa nem udvarlós. Nyilván sose mondta neked, milyen szép vagy, és ha moziba mentetek, nem szorította meg a kezedet.”

– Krisztina tudott erről, Álarcos.

Esténként, ha még nem aludt, vagy felébredt, mikor Boros Endre hazajött, mindig érezte, hogy apja mondana neki valamit, de nem meri, s szeretett volna segíteni rajta, de hát mégsem kezdhette el ő a beszélgetést. Éjjelente, valahányszor az apja megállt az ágya mellett, s felé hajolt, mindig felriadt egy percre, s tudta, Apa most a sötétben az álmaiból, a csukott szeméből akarja kiolvasni, mit gondol voltaképpen. Nagyon nehéz lehetett nem szólnia Éva néninek, de Kriszti tudta, miért hallgat Boros Endre, s valahol legbelül azt is érezte, hogy Éva néni tiltotta meg neki a beszédet, mert Boros Endrére is, meg Megyeri tanárnőre is az jellemző, hogy tudja, nemcsak maga van ezen a földön, hanem élnek itt még kívülről öregek is, gyerekek is, és azoknak is, emezeknek is tartozik valamivel. „Úgy kell élni, hogy míg a világban forgolódunk, ne sűröljük le más emberről a bőrt” – ezt mondta egyszer Éva néni osztályfőnökin. Krisztina most értette meg végre, hogy gondolja ezt.

– Krisztina tudott mindenről? – kérdezte az Álarcos.

Akkor azt is sejtette hát, hogy azon a bizonyos rajösszejövetel utáni estén Éva néni azt mondta magában: az élet hosszú, van idő kivárni valamit. Mert amit remél, az úgy lesz igazi, és úgy épülhet rajta otthon mindhalál, ha egy bizonyos dolog úgy történik meg, ahogy szeretné és elképzei.

„Ó, én tudom, mit vártál – gondolta a Cigánylány –, láttam a szemedből, pedig nem néztél rám többet vagy kutatóbban, mint másokra, de azért éreztem, mert én az Apu lánya vagyok meg a Zsuzsáé. Néha, órán, míg magyaráztál vagy felolvastál, csak bámultalak, és csodálkoztam, hogy a gondolatoknak nincs olyan erejük, hogy magadtól is megértenéd, mi jár a fejedben. Tudom, mit vártál, de mást is tudok: hogy Apu is várt valamit; Apu tudta, hogy először velem kell rendbejönnie, mielőtt veled rendbe jöhetne, hiszen éveken át mi voltunk egymásnak az egész világ. És azt is tudom, hogy te ezért nem haragszol, mert ahogy mindig mindent megértettél az osztályban, ezt is megérted.

Úgy éltem kettőtök között, hogy sejtettem: eljön az a perc, mikor ki kell lépni a felelőtlenségéből, a gyerekes mondatok és cselekedetek világából s kezembe vennem valaminek az irányítását, csak azt nem tudtam, hogyan és milyen formában tegyem, mert hiszen én mégiscsak kislány vagyok, és könnyebb dolgokat is nehezen tudok kifejezni. Oly boldog voltam, hogy jött ez a jelmezbál, s hirtelen rájöttem, nem kell módokon és alkalmakon töprengeni többé: egy Cigánylány elmondhatja neked, amit Boros Krisztina mégsem, elmondhatja, hogy Kriszti mindent tud, és elhozhatja neked emlékül és biztatásul a Zsuzsa levelét.

Olyan gyönyörű, hogy te is ugyanezt érezted, hogy tudtad; egy Álarcos mindent elmondhat nekem, amit Éva néni nem. Nagyon megtiszteltél azzal, hogy úgy bántál velem, mint egy felnőttel. Nem fogsz bennem csalódn.

– Össze fognak házasodni? – kérdezte a Cigánylány.

Az Álarcos hallgatott.

– Mert szeretik egymást, ez nyilvánvaló. Akkor a legokosabb lenne összeházasodniok. Nem?

– Sose beszéltek házasságról.

A válasz halk volt, alig érthető.

– Hát akkor éppen ideje lenne – mondta a Cigánylány.

– Az nem olyan egyszerű – felelte az Álarcos. – Mit szól majd Krisztina?

– Krisztina csak egy kislány.

– Krisztina nem „csak egy kislány”. Éva néni azt hitte... mindmáig azt hitte, nem is tud semmit. S azért ez... azért ez az ő ügye is. Éva néni úgy gondolta, mielőtt megengedné, hogy Boros Endre kérdezzen tőle valamit, először meg kellene beszélnie Krisztinával...

– Hát beszélj meg vele!

(Merje? Merheti? Merhet az ember ilyesmit? Történt valaha valakivel ilyen elképesztő gyönyörűség? Hát merem, merem, merem, azért mert te te vagy, mert nem hasonlítasz senkihez, mert szeretlek, és szeretünk valamennyien, és mert te tudni fogod, hogy akármit csinálok, azért én tisztellek, úgy, ahogy soha életemben nem tiszteltem senkit még. Nemcsak azért, mert olyan tiszta és becsületes vagy, és csak sétáltál Apával, nem engedted meg, hogy szóljon neked, hanem mert az én véleményemre vártál. Hát ne haragudj! Ne haragudj! Ne haragudj!)

A korallkarkötős, sokgyűrűs kéz, a Cigánylány kis keze előrelelendült, és lekapta a KISZ-es arcáról az álarcot.

A szemben ülő megrezzent, mintha megütötték volna, elpirult, hátradült. Kriszti hátranyúlt Zsuzsa fonatai közé, a saját álarcát is leemelte, s néztek egymásra, fedetlen arccal, mint az igazság.

Cinege látta meg először, mi történt. Cinege éppen a kör közepén tombolt egymaga, összecsapta a kezét, s elvisította magát: „Nahát, Éva néni!” Egy pillanat múlva már köröttük volt az egész terem, viháncolva, tombolva a gyönyörűségtől, mert ilyen csodálatos esemény sose történt még a csapatban, hogy itt volt közöttük a csapatvezető, mint valami álruhás, ezeregyéjszakai fejedelem, elrendezett, irányított és rendbe hozott mindent, s álarcosan figyelte őket a sarokból. Nem csapta be a csapatot, eljött, velük volt, látta, hogy jók voltak, igazán jók, senkinek sem lehet panasza rájuk, nem átallott játszani velük, s milyen gyönyörű, ahogy ott ül abban a gimnazista ruhában, feltűzött sellőhájával és integet és mosolyog!

Oda kell rohanni hozzá, hétszeres, nyolcszoros félkörben állni köré, integetni, kiabálni, ugrálni: „Éva néni! Éva néni! Jaj, Istenem, Éva néni!” Ezt is: „Boros, te csaló!” „Kriszti!” „Krisztina!” Még Anikó is azt érzi, ilyen szép délután nem volt még az életében, Igazgatónéni úgy nevet, hogy majdnem leesik a székről, Lujza néni meg elmosolyodik egy cseppet, mert az a Megyeri olyan kislányos most, ahogy a tornapadon kuporogva visszainteget a gyerekeknek. A fényképész meg, aki eddig folyton forgatta a fejét, és keresett valakit, úgy bámul rá, minthogyha kísértetet látna.

No lám, hát Boros Krisztinát agitálta, az volt a Cigánylány.

Milyen csinos ma ez a lány! Mimi persze nem bírja megállni, hogy bele ne szóljon valamibe, azt kiáltja, menjen mindenki visszatáncolni, hagyja pihenni Éva nénit, s Megyeri mosolyog, mosolyával kéri, hogy mulassanak még egy kissé nélküle tovább. A rend nagy nehezen helyreáll, a párok visszamennek táncolni.

– Jó estét kívánok! – mondta Boros Krisztina.

Nem engedték el egymás pillantását. Éva néni sose tűrte, hogy az ember kezicsókolommal köszönjön. A frissen mosott sellőhaj meglazult, hogy az álarc gumija nem tartotta, aláomlott. Az Álarcos eltűnt, Megyeri tanárnő ült a helyén.

– Jó estét kívánok – suttogott a válasz.

– Nagyon jó, hogy mégis eltetszett jönni... ha ilyen későn is.

– Igen.

– Már régen szerettem volna beszélni Éva nénivel, valahogy úgy, hogy nem otthon, és nem is az iskolában.

Nem, ez most nem az iskola. Ez egy bálterem.

– Kérni szerettem volna valamit.

Nem jött válasz. Mintha Éva néni nem is figyelt volna. Pedig figyelt.

– Nekem sose volt édesanyám, és Apu majdnem tizenhat éve egyedül van. Mindig azt tetszett mondani, ez nem természetes.

Hallgatás.

– Nagymama férjhez megy... Bence bácsi ma este érkezik. Ez nagyon jól van így. Csakhogy aztán mi most egyedül maradunk Apával.

A hosszú pillák megrebbentek.

– Nem, nem takarítónő kell, ne tessék hinni. Ha nagyon muszáj, én ellátok mindent. Tudok egy kicsit főzni, mirelitet pláne, és délben különben is mindenki ott ebédelhet, ahol dolgozik. A takarítás meg semmi, vannak háztartási gépeink. Nem arról van szó, hogy valaki stoppoljon... Á, dehogy...

Csend.

– Egy házba asszony is tartozik, aki megmondja nekem, külön és otthon, hogy mi a jó, és mi a rossz, és aki együtt dolgozik Apával. Mi... mi nem vagyunk nehéz emberek. Főleg Apu nem, Apu olyan... szelíd.

Csend, csend, csend.

– Apu szelíd és jó. Rajtam... sok mindent meg kellene változtatni, 186mert néha rémes vagyok... bár lehet, kinövöm magamtól is, mert ahogy tetszik mondani, életkori sajátosság. De nagyon kellene valaki nekünk, hogy egész nap örülni tudjunk. Anya meg feleség.

Most úgy lehajtotta a fejét, hogy csak a sellőhaj választéka látszott.

– Azt hiszem... azt hiszem, ha megemberelem magam, én nem hozok szégyent senkire. És Apu angyal. Komolyan. Férfiangular.

(Te is az vagy, szívem. Csak nem fogok most sírni. Ha most sírni fogok, mindennek vége. Persze lehet, hogy nem a vége. Az eleje.)

– Éva néni kérem, tessék hozzánk jönni feleségül!

Megyeri tanárnő megfogta a csuklóját, aztán az álla alá nyúlt. Olyan közel húzta magához az arcát, hogy szinte összeért a homlokuk. Kriszti tudta, hogy ez azt jelenti: igen. Azt érezte, megfullad az örömtől. Most olyan közel volt Éva nénihez, hogy muszáj egy kicsit távolabb kerülnie... Apa is itt van, Apa ott ül a sarokban és nézi. De most hozzá se vágynak. Majd később.

Most egyedül szeretne lenni.

Kisiklott Éva néni kezéből. Mintha szárnya nőtt volna hirtelen, nem áttörte magát: átsuhant a táncolók között. Szóltak hozzá, nem állt meg, Apa hívó hangját is hallotta. Nem! Nem! Tovább!

A jelmezese meg-megérintették, utána kiabáltak: „Kriszti! Krisztina!” Nem állt meg, nem felelt, feltépte az ajtót, és kirohant a folyosóra.

„Ezt most meg nem állítja senki – gondolta Éva néni. – Most száguldani fog valami hideg folyosón, míg meg nem nyugszik, míg saját szavának parazsa ki nem huny benne. És Endre csak várjon, akárhogy néz, nem megyek még oda hozzá.”

Ha akarja, se teheti, mert Cinege meghajolt előtte, és táncra kérte. Muszáj táncolni a gyerekekkel, különben odaszeg ez az ujjongó öröm.

– Klassz ötlet volt – dicsérte meg Cinege. (Milyen jól táncol ez a bitang!)

– Remek ötlet – mondta Megyeri tanárnő, s elnevette magát. A szenvedély, amellyel a nyelv tisztaságáért harcolt, egy pillanatra erősebb volt, mint az ösztön, hogy Kriszti után siessen, vagy oldalra fordítsa a fejét, hogy láthassa Boros Endrét.

Husadik fejezet

„Magukhoz megyek feleségül”

A folyosó hideg és sötét, de az ember nem fázik, főleg ha rohan, márpedig rohanni kell, különben nem tudná levezetni magában azt a feszültséget, amelytől szinte lázas. Eleinte még hallatszik a zene, de aztán halkul a farsangi nyüzsgés, a második emeleten már alig venni észre, hogy bál van, s a harmadikon egyáltalán nem. Itt olyan jó biológia-szag van, az akváriumok és állatketrecek között. Hogy kopog a folyosó köve, mintha nem is egy pár láb dobogna rajta, hanem sok. Tovább, tovább, tovább, míg csak az ember lihegve és elragadtatva oda nem zuhan egy erkélyfülkébe.

„Anyám lesz – gondolta Krisztina –, élő anyám. Nem ő hozott a világra, de azért igazi anyám lesz, most már nem vagyok félárva, hallod, Zsuzsa? És én is igazi gyerek leszek, ami nem azt jelenti, hogy felelőtlen, vagy pláne gyáva, elhúzódós, hanem értelmes és vidám, meggondolom a tetteimet. Vége az üres estéknek, a tálba bámulásoknak az asztalnál, a házunk megrázza magát, mint a mesében, s a szomorúság és szürkesség lehámlik róla mindörökké. Most már igazán kezdődhetik a bál, az én bálam, és ha jövőre elmegyek gimnáziumba, és beírják az adataimat, két nevet fogok bediktálni, a Zsuzsáét és a mamáét – nekem is lesz valódi mamám, mint másoknak. Most táncolni fogok és énekelni és kiabálni.

Lehet, hogy tanár leszek, ha megnövök. Még nem tudom bizonyosan, de lehet. Ha így kell embert formálni... ha ez az eredménye... nem tudom megfogalmazni még magamban sem, amit gondolok, de ha egy tanár ilyesmire képes, mint mamám...

Mamám fiatal nő!

Mindent el lehet majd mondani neki, amit Apának azért mégsem, és amihez Nagymama öreg. Sejtelmeket, félelmeket, reményeket...

Mit fog szólni az osztály? Mit fog szólni az iskola? Mit fog szólni Bence bácsi meg a Nagymama?

Jóéjszakát, édes Zsuzsa!

Nem úgy »jóéjszakát«, hogy mától fogva nem vagy, elveszük a képedet a zongoráról, hogy elfeledlek, vagy Apa elfeled. Nem. Csak úgy »jóéjszakát«, hogy alhatsz most már békén, mert hátha igazad volt abban, amit a leveledben írtál, és az édesanyák a síron túl is nyugtalanok. Most majd megtörténik, amit akartál, úgy, ahogy akartad, s nekem is részem lesz benne; mindent megcsináltam, amit akartál. Szereztem Endinek feleséget, és szóltam, hogy ne legyen háború. Én szóltam, tehelyetted és mindenki helyett, aki már nem él.

Ne félj, te mindig megmaradsz nekünk, mert én te vagyok, és a városban is benne vagy, hiszen felépült, ahogy kívántad; a nevetésünkben is benne leszel: te akartad, hogy ne feledjünk el mosolyogni. Itt leszel mindenben, ami szép és ami eredmény, és olyan furcsa arra gondolni, hogy egyszer megnövök, és akkor idősebb leszek nálad, harmincéves, negyven, s te még mindig húsz maradsz, időtlen, gyönyörű... Jóéjszakát, Zsuzsa, ne félj mamától, mamám nem lesz ellensége az emlékednek, soha.”

Vissza, ugyanígy rohanva, rohanni isteni jó! A lépcső csattog, de buta ez a túsarkú cipő, az ember nem bír olyan gyorsan futni, mint szeretne, ahogy a lapossarkúban lehet. Vissza, mert annyira teli a

szíve örömmel, hogy meg kell osztani, most Réka is kell a boldogsághoz, Cinege, Anikó, még Bazsa is, a jó tanuló, szigorú Bazsa. És főleg Apa! Apa!

A meleg megcsapta, ahogy visszalépett a tornaterembe, aztán, mint valami kupola, ráborult a bál vidámsága. „Te csaló, te álarcos – sikoltotta Réka –, hogy tudtál így titkolózni, mondd? Itt ül egy rejtélyes Cigánylány, és tessék... ez az ember padszomszédja és barátnője!” „Gyere táncolni!” – kiált rá Bazsa, de ma Bazsa sem olyan komor, mint egyébkor, lehet, az teszi, hogy elefántnak öltözött, Bazsa, ha az 189igazságról van szó, önmagát se kíméli, láthatólag nem hiszi, hogy Hófehérkéhez hasonlít. Szürke papírfeje már a hátán, csak a kezén hagyta meg a furcsa elefántlábakat. „Egyél, te lány!” – veri hátba Mészáros néni, s odanyújt neki egy papírtálcát. Most érzi csak, milyen iszonyúan éhes, befalja a tortaszületet, csuda jó. Apa szeme állandóan rajta. „Mindjárt megyek, Édesapám, várj még egy kicsit.”

Mamát kézről kézre adják, szépen kipirult. Hogy bír mindenkivel ilyen nyugodtan beszélgetni azok után? Persze, nem tehet másképpen, ha nem akar rácsafolni saját magára: ha nincs a gyerekek közt, oda a fele öröm; oly boldogság a csapatnak megforgatni, megtáncoltatni, viháncolni vele, hogy végre az övék, s játszhatnak együtt kedvükre. Eddig az volt a gyönyörű, hogy álarcos volt, hogy titokban ült közöttük, most meg az, hogy fedetlen az arca s táncol... Micsoda délután!

Mama felkérte Anikót, Anikó úgy kacag, hogy alig tud forogni, aztán abbahagyja a nevetést, mert Mama beszél hozzá, s ettől Anikó szeme megtelik könnyel, aztán meghajlik szép hosszú nyaka, mintha hirtelen súly nyomná Anikó lelkét, s ezt valahogy a teste is érezné. Mama suttog valamit, Anikó megint felemeli a fejét, s már nevetés van a könnyei mögött. „Most neki is megmondta, hogy kell élni” – gondolta a Cigánylány.

Réka Timár Palival kering, nézik egymást. Ez olyan furcsa, hogy az ember érzi: ami Réka meg Pali között szövődött, komoly dolog. Egykorúak, egyszerre készülnek el a tanulmányaikkal, aztán bizonyosan megkeresik egymást, mikor Réka már tanítónő, Pali meg kész fiatalember, tanító. Elmennek együtt valami faluba. Lesz rengeteg gyerekük, Réka-arcú, Pali-arcú, mindegyik vidám és fegyelmezett, mint a szüleik, és esténként, mikor már lefektették a gyerekeiket, összeülnek, és megtervezik, mit lehetne még tenni, hogy szebb legyen az élet körülöttük. Timár Pálné Gál Réka.

És ő is milyen népszerű ma este. Egyszerűen nem bír odajutni Apához! Mintha a Mama fényéből rá is sugároznék, egymás után kéri fel a lányok, sőt a valódi fiúk is jönnek, a gimnazisták, pedig Anikó sokkal szebb, mint ő, és legalább tíz centivel hosszabb a lába. Csak ez a 190Lujza néni ül megint egyedül. Igazán nem rajong érte, de ez ma olyan csodálatos este, olyan semmihez sem hasonlítható. Ma mindenkin segíteni kellene, odaszaladni hozzá, megkérdezni, mit tehetne érte, azonkívül, hogy rendesen megcsinálja a fizikaleckéjét. Ez már a Mama hatása, tőle tanulja az ember, hogy mindenki mindenkéért felelős.

Mamám!

Borzasztóan különös, mert Mama érti a gondolatát, lám, kibontakozik a Dóka Hedvig karjából, elindul Lujza néni felé. „Na, engedj el te is, Benedek, légy szíves, pihenni szeretnék.” Ha az ember odalopózik a pálmák mögé, hallja, hogy Mamáék mit beszélnek. Csak a hangját szeretné hallani, tíz perce vált el tőle, de annyira hiányzik. Csak a hangját. És aztán megy Apához. Édesapám!

– Unatkozol, Lujza? – kérdezi Éva néni.

Lujza néni rázza a fejét.

– Fáraszt?

Megint csak fejcsóválás.

– Idegen vagy itt, mi? Furán érzed magad? Nagy a kavargás. Nem tetszik az új generáció?

– Ehhez te jobban értesz – mondja Lujza néni.

– Számtalan dologhoz te értesz jobban, Lujza. Műveltebb vagy, mint én, okosabb, nagyobb a gyakorlatod. Én csak jobban ismerem ezeket a gyerekeket. Ha megkapják mindazt a segítséget, amire szükségük van, figyelemre méltó nemzedék lesz.

– Bizonyára.

Lujza néni hangja se nem tiltakozó, se nem elutasító: udvarias.

– Már régen szerettem volna elbeszélgetni veled – mondja Mama, s megsimogatja Lujza néni karját –, de valahogy nem akadt rá alkalom. Borzasztóan sok munkám volt, meg aztán elfoglalt a magam gondja-baja is. Tudniillik beleszerettem valakibe, Lujza, és férjhez fogok hozzá menni.

Lujza néni lesüti a szemét, Mama nem. El se pirul. Sellőarca büszke és meghatott.

– Gratulálok – mondja nagy sokára Lujza néni.

– Most azt gondold, bizalmaskodó vagyok, talán tapintatlan is. De ti vagytok a munkatársaim, veletek dolgozom; gondolom, rátok is tartozik, ami velem történik? Nem örülsz, Lujza? Igazi otthonom lesz és igazi gyerekem. Egész életemben vágytam rá, hogy rögtön legyen gyerekem, ahogy férjhez megyek.

– Sok szerencsét – mondja Lujza néni.

Mama hallgat; gondolkodik.

– Itt persze megint nincs erre idő. De talán nálad. Megengeded, hogy felugorjam hozzád egyszer? – kérdezi aztán nagy sokára.

– Kérlek szépen. Csak az én otthonom nem nagyon érdekes. Nem hiszem, hogy egy fiatal jól érezhetné magát nálam. Nem hiszem.

Most nem olyan hegyes, mint szokott. Mintha valami történt volna vele is.

– Ez olyan... zavarba hozó délután – teszi hozzá Lujza néni. – Sose hittem, hogy kedvelsz.

– Nem nagyon szeretlek én még, Lujza – mondja Mama, és szép szeme csupa igazmondás –, de roppantul szeretnék szeretni. Egyelőre nem is ismerlek, csak azt tudom, hogy egyedül élsz. Mindig elszaladsz, ha valamelyikünk szóba akar ereszkedni veled.

– Nem sokra méggy velem, kis Megyeri. Öreg vagyok, nehézkes.

– No, majd meglátjuk. Azt hiszem... azt hiszem, egyszerűen csak... szomorú vagy és bizalmatlan.

Lujza néni Mészáros nénire néz, aztán megint a földre.

– Szóval elmehetek hozzád?

Lujza néni nem ismeri Mamát. Mama akkor beszél ilyen súlytalanul, ilyen látszólag oda se figyelve, ha valami lényegeset akar elintézni.

– Amikor tetszik. Nálam nemigen fordul meg vendég. Rokonom nincs, apám réges-régen meghalt. Jószerivel nem is érintkezem senkivel.

Mama hangja magabiztos, nevető.

– Majd fogsz. Nem hagylak békén. Túl sok energia van bennem, túl tömény egy családnak. Merre lakol?

– A Liget felé. Abban a házban, ahová...

Lujza néni elakad, Mama néz rá, vidám, csillogó szemmel.

– Ahová olyan sokat jártál tél elején. A cukrászdás házban. Ott laktunk. Valaha a miénk volt egészen.

Dacosan mondja, kicsit kihívóan, mintha azt akarná mondani: most is az enyém lehetne, de hát nem az enyém, ne kívánd, hogy különösebben jókedvű legyek.

Mama rábámul, nézi-nézi; Mama szemét még sose látta ilyennek.

– Te, Lujza, ki volt a te édesapád? – kérdezi Mama. Képtelen kérdés. Mintha osztályfőnöki óra volna, s állítaná ki a törzslapokat.

– Apám?

Lujza néni arca megtelik valami büszke tartalommal.

– Kővári Antal, a tudós. Láthatod az emléktábláját a Fizikai Kutatóintézetben.

Mama az ölébe néz, hallgat. Lujza néni oldalra pillant, nagyobb hatást várt, de hiába. Úgy látszik, Mamának nem mond valami sokat ez a név, az a Kővári nem lehetett a világ közepe mégsem.

– Értem – mondja Mama, és most felpillant. Ebben a percben olyan titokzatosan szép.

– Lujza...

Még csak a hangja is más. Teljesen idegen.

– Te Lujza, hoztam neked valami üzenetet. Oly régen kereslek, csak buta voltam és felületes.

Hogy mondhat ilyet magáról, mikor Mama sose buta és sose felületes?

– Valakitől, akit valamikor ismertél. Violától. Emlékszel még rá?

Viola. Ki viselhette ezt az illatos nevet? Viola. Ma már nemigen neveznek így senkit. Ha neki lánya lesz, Zsuzsának fogják hívni.

Lujza néni a torkához kapja a kezét, mintha fájna.

– Viola azt üzeni neked, hogy valaha nagyon fiatal volt, és rettegett az édesapádtól. És azt is üzeni, hogy később elvette valaki feleségül, aki megtanította arra, mi az igazság, arra is, hogy kellett volna nevelnie téged. Viola azt kéri tőled, ne haragudj rá, hogy engedett az édesapádnak, és nem nevelt bátornak és szabadnak.

Ennek nincs semmi értelme. Egy szót sem ért belőle. Lujza néni olyan, mint a mész.

– És azt is üzeni, hogy a maga családját, asszonyfejjel, már értelmesen nevelte, és nem lett volna szabad beleegyeznie, hogy ne találkozhass valami fiúval, akivel együtt korcsolyáztál. Ugye, nem haragszol Violára? Viola öregkorában már tudta, mit kell tennie, és meg is halt, hogy ezt bebizonyítsa.

Lujza néni forgatja a gyűrűjét, Lujza néni könnye kicsordul. A felnőttek olyan furcsán sírnak, némán.

– Van valami a világon, amiről te nem tudsz, Megyeri? – kérdezi Lujza néni végre, de a szava puhább, szelídebb, mint ahogy beszélni szokott, mintha valami jutalmat kapott volna, váratlan erőt ahhoz, hogy értelmesebben élhessen. – Hol találkoztál te Violával?

Mama feláll, mert Réka hajlik meg előtte, megint össze akarnak fogódzni mind, s azt szeretné, ha Éva néni vezetné a sort. Mama álltában kiáltja vissza:

– Ő volt a nagyanyám.

Forog, minden forog, most őt kéri fel. Timár Pali. Kriszti elmegy vele, bár tudja, hogy ez csak illendőségi tánc, Pali szíve szerint csak Rékával táncolna. Milyen jó, hogy Pali nem beszédes, legalább nézdelődhetik az ember, elengedheti magát a zene ütemére. Paliból jó férj lesz. Apából is.

„Nemsokára be kell fejeztem velük – gondolja Igazgató néni.

Sose láttam még ilyen kiváló ünnepélyt, Megyerinek pedagógusjutalmat kell adni. Nem is tudták, hogy itt van, mégis úgy viselkedtek, mintha felnőttek és felelősek volnának mindenért. Hosszú idő óta nem dolgoztam együtt ilyen kiváló pedagógussal, mint ez a lány.

Kár, hogy nem jöttek el férfiak, csak Fábíán a Tanácsból, Dóka Pál meg a Boros apja, akinek a felesége azt a megrendítő levelet írta. Milyen rokonszenves, komoly arc, mintha belülről megvilágítaná valami. Érdekes, ez az ember úgy haragudott az iskolára, mikor a kislánnyal az a kínos ügy volt, be nem szólt volna aranyért sem. Nyilván ez is a Megyeri hatása, nemcsak gyerekekkel tud bánni, felnőttel is. Boros Krisztinát, mióta ismerem, nem láttam ilyen fékevesztetten boldognak. Timár Pali tenné? Nem, mert alig néz rá, az apjára mosolyog – 194de boldog, hogy érte jött! Most ott is hagyja Timárt, még a fejét is meghajtja egy cseppet – úgy köszön el tőle, mint egy nagylány. Röpül az apja felé. Úgy nézik egymást, mintha ma látnák először.”

– Apám! – mondja Krisztina. – Rettentően örülök, hogy eljöttél.

Ez nem az ő lánya! Az ő lánya csendesebb, halkabb, és sose mondaná neki azt, hogy „apám”. Mintha megnőtt volna, magasabb is a szokott önmagánál, persze, ez a túsarkú cipő... És ez a hasonlatosság, ez a Zsuzsa-arc, Zsuzsa-karcsúság.

– Apám – mondja Krisztina –, szeretnék valamit elmondani neked.

Mennyi minden zsúfolódik egy napba! Éva azt mondta, jöjjön el érte zárás után, nem nagy kedve volt, de mert annyira akarta, hát eljött. Hol van Éva? Már látja, valahol a terem túlsó sarkában kering egy elefánt-lánnyal. Hogy tudta megállni, hogy ne sűgja meg neki: itt van. És mit suttothattak annyit-annyit Krisztinával?

– Apám, itt mindenki táncol. Nem kérnél fel?

Még sose táncolt velem!

Senkivel se táncolt a Zsuzsa halála óta. Nem is ismeri ezeket a modern táncokat.

Igaz, hogy itt úgyse lehet rendesen mozogni, csak lépeget az ember a tömegben.

– Így legalább zavartalanul tudok beszélni veled.

Hát ebben igaza van. Akkora a tolongás, hogy szinte összepréselődik a fejük, nyugodtan suttohatnak, nem hallja meg senki.

– Apám, én már olyan régen meg akartam mondani neked, hogy azt hiszem, változtatni kellene az életünkön.

A Zsuzsa hangja volt, a faszorban mellette baktató Zsuzsáé.

Még a mondat is azonos – Zsuzsát megszidta az édesanyja, mert folyton vele sétált, el-elszökdösött a varrnivaló mellől. Vad, tavaszi fellegek úsztak felettük, Zsuzsa oldalra pillantott, rá, és azt susogta: „Endi, azt hiszem, változtatni kellene az életünkön.” Akkor jegyezte el, még tizenhét éves se volt, vékony, nagy szemű gyereklány.

– Nekem nagyon kapóra jött ez a bál – hallotta megint a lánya hangját, s Kriszti gyerekmosolya feltündökölt. – Ma én nem vagyok semmi, senki. Még a lányod se, ha nem akarod. Cigánylány vagyok, jöttem sehonnan, megyek sehová. Ma mindenfélét mondhatok neked, olyat, mint egy idegen.

Megállt. Ugyanabba a sarokba jutottak, amelyben Éva és Kriszti rejtőztek idáig, a tornapadok háromszögébe. Az ablakpárkányon egy üres kávéscsésze és egy nejlonszövet.

– Az hiszem, itt az ideje, hogy megházasodj.

Nincs ellene! Ő maga mondja ki! Nem fogja azzal vádolni, amitől annyiszor félt, hogy mostohát hoz neki, hogy megsérti a Zsuzsa emlékét! Lehet, hogy észrevett valamit? Lehet, hogy mindent észrevett? Lehet, hogy örül?

– Megkértem neked Éva néni feleségül – mondta Kriszti, s aztán már nem volt sehol. Mint valami úszó a folyóba, belevetette magát a jelmezesek tömegébe.

Utána menni! Magyarázatot kérni! De elállják az útját, már messze lengenek a tovatűnő hajfonatok, messze csengenek a Zsuzsa ezüsthold-fülbevalói. Ha a tömeg utat nyitna is, nem érné utol. Most nem is látja, eltűnt, elveszett a többiek között.

– Jól mulat? – kérdezi hirtelen egy ismerős hang. Megyeri tanárnő elengedte a táncosát, a kövér, komoly lányt, s odaállt mellé. A fényképész csak nézte. Megyeri tanárnő szeme nevetett, de a nevetés mögött más is volt – mintha mindjárt sírna.

– Nem?

Mit feleljen neki? Megyeri tanárnő felveszi az ablakpárkányról az ottfelejtett kesztyűt, játszik vele egy cseppet, aztán hirtelen felnéz, és azt mondja:

– Endre, kérem, a gyerek az imént megkérte a kezemet. Legyen szíves tudomásul venni, hogy magukhoz megyek feleségül.